غزلیاتِ نظیری

نیشاپوری

مشمولہ

امتحان ایم اے و درجہ منشی فاضل پنجاب یونیورسٹی لاہور

بفرمائش

شیخ مبارک علی تاجر کتب اندرون لوہاری دروازہ

لاہور

سنہ ۱۹۲۰

باہتمام میر امیر بخش پرنٹر

در مطبع کریمی واقع لاہور طبع مزین مقبول جہان شد

بار اوّل تعداد جلد ۱۰۰۰ — قیمت فی جلد دو روپے عا

۱

۷۸۶

غزلیاتِ نظیری

بفرمائش

شیخ مبارک علی تاجر کتب

اندرون لوہاری دروازہ

لاہور

در مطبع نامی کریمی واقع لاہور مطبوع گردید

(باہتمام میر امیر بخش مہتمم)

بسم اللہ الرحمن الرحیم

ردیف الالف

اذا ما شئت ان تحیی حیوۃ حلوۃ المحیا — برسوائی برآور سر ز مستوری برون نہ پا

حدیث حسن مشتاقی درون پردہ پنہاں بود — برآمد شوق از خلوت نہاد این راز بر صحرا

زخط و خال رخسارش قضا شکلے نمود اوّل — قلم برداشت ہر ذرہ ورق پرگشت از انشا

دراں گلشن ہوا بودم کہ مستی زاد از نرگس — دراں مجلس صفا بودم کہ عشق از حسن شد شیدا

بزحمت اتصال افتد چو پیوندے بریدا زہم — بفرصت قطرہ دریا میشود چوں قطرہ شد دریا

کجا نازو نیاز عاشق و معشوق کم گردد — زحاجت حسن مستغنی و ما محتاج استغنا

شراب و شاہد و میخانہ و ساقی ہمہ دلکش — بایں خمار طلبے پر ز سرے داریم وصد سودا

تقاضا بر تقاضا میرسد ز انسوئے دل ہردم — زمانے نیستم خالی فغاں زیں شوق کار افزا

اگر ناظم ز حرماں رخ مگرداں حسبۃً للّٰہ — قیاس وصل و محرومی گلستانست و نابینا

درون بیت احزاں پیر نابینا چہ میداند — کہ شہرے بر سر سودائے یوسف میکند غوغا

نظیری گر طمع داری کہ مقبول مغاں باشی

فلا تحسد و لا تبخل و لا تحرص علی الدنیا

اے از کرم بریختہ خوانِ سبیل را وز لطف عید کردہ عزائے خلیل را

در ملکِ مصر یوسفِ کنعاں بیادِ تو دریائے نیل ساختہ چشمِ کحیل را

گوئی بغیرِ واسطہ در گوشِ خاکئے رازے کزاں خبر نبود جبرئیل را

دادہ بکنجِ فقر نشانِ جنّتُ النعیم کردہ سبیلِ مشتِ گدا سلسبیل را

پل بستہ حرزِ مہرِ تو بر معبرِ کلیم دل کردہ باد قہرِ تو خونِ رودِ نیل را

ہر فرد گشتہ حاکمِ ایں ملک غیرِ تو ناکردہ گرم جا زدہ کوسِ رحیل را

درویش و بادشہ بوجودِ تو قائم اند خورسند کردۂ تو عزیز و ذلیل را

نفزودہ بر رسومِ مقدّر بحسن سعے وز معصیت نہ کاستہ رزقِ کفیل را

ہیچیم گر تو باز ستانی متاعِ خویش دارد دو عالم از تو کثیر و قلیل را

قائل بعجز گشت ثنائے تو ہر کہ گفت در ہستئ تو رہ نبود قال و قیل را

در تو باجتہاد نظر کے تواں رسید صد شبہہ در رہست قیاس و دلیل را

توحیدِ حق بیانِ نظیری بلند ساخت
برتر نہید پایۂ عرشِ جلیل را

صفا از عقدۂ دلہاست آں زلفِ معقّد را بحمد اللہ کہ ربطے ہست با مطلق مقیّد را

کہ دادے روح را با جسمِ الفت گر نگردیدے محمدؐ کارواں سالارِ ارواحِ مجرّد را

بیک حسن و شمائل طرحِ عشق افگندہ شد ورنہ نمیدانند نقشِ ہستی ایں لوحِ زبرجد را

بمکتب خانہ سرِ مصحف از برداشت آں زورے کہ عقلِ کل نمیگرداز الف بے فرقِ ابجد را

حدیثِ دلفروزش بسکہ شد مجموعۂ حکمت حکیماں جلد میسازند اوراقِ مجلّد را

وجودِ مرکزِ پرکارِ عالم کے شدے ثابت احد خود قابِ قوسین ار نبودے میمِ احمد را

بمسکن بستر از پہلوئے گردش سر دنا گشتہ کند طے بر براقِ معرفت اقصائے مقصد را

گرامی میہمانے در رہ امشب میزباں دارد ملائک صف بصف پربست عرشِ آں [illegible] مسند را

نظیری نشاءِ ذوقے زجامِ ہوشمنداں کش
مئے وطرب پریشاں میکند مستانِ سرمدرا

ساقی بشو دو رنگیِ امید و بیم را
بنما بما حقیقتِ رنگِ قدیم را

حرفِ فریبِ آدم و ابلیس تا بچند
چندے بگو ترانۂ نقل و ندیم را

از ساغر درست خودم بخشِ جرعۂ
بر طاق نہ حکایتِ جام دو نیم را

بُوئے نبیذ خلوتِ شبہا شنیدہ ام
پنہاں مکن کہ نیک شناسم شمیم را

آنجا کہ لب ز رشحۂ مے پاک کردہ اند
گل مشکبوئے کردہ ردائے شمیم را

گو مفلسانِ کعبہ بگریید کآب چشم
بر عرش بُردہ از درِ مسجد یتیم را

زیباست گرچہ خلعتِ محمُود بر ایاز
شور آں زماں کند کہ بپوشد گلیم را

مطرب بکید و نغمہ غنی کن دلِ فقیر
ساقی بکید و جرعہ سخی کن لئیم را

جنسے کہ در خزینۂ لطف تو نیست نیست
جز احتیاج تحفہ ندیدم کریم را

روزیکہ جرمِ نامہ نظیری بر آورد
از آبِ عفو شوی کتابِ سقیم را

دارد ز غمزہ حجتِ قاطع حبیبِ ما
بیعت بذوالفقار ستاند خطیبِ ما

یک بانگِ ذوق گرمیِ ما را کفایت ست
حاجت بتازیانہ ندارد ادیبِ ما

روزیکہ رُخ نمُود بما کار داشت عشق
ز اوّل حوالۂ دگراں شد نصیبِ ما

ما را تو و قبولِ نیازے و خلوتے
مال و منالِ ہر دو جہاں از رقیبِ ما

از نکہتِ گلست ضرر دل رسیدہ را
در بر رُخِ صبا نکشاید طبیبِ ما

عاشق ز کوئے دوست بتکلیف آمدہ
با صبر و راحت اُنس نگیرد غریبِ ما

بہتر کہ از حکایتِ ما در کشی نفس
دل خوں شود ز غصّۂ کارِ مہیبِ ما

گل را قصور نیست ترا گر ز کام ہست
در بارِ کاروانِ ہمہ ہست طیبِ ما

بر پائے بندگون نظیری زدیم پا
آویخت عشق از سرِ گردوں صلیب ما

بغیر از رنگ و بوئے نیست ایں عشقِ مجازی را — عطا کن لذتِ طعمِ حقیقت عشقبازی را
عزیزاں جاں فدا کردم سر و ساماں ہبا کردم — نیرزم گوشۂ چشمے بنازم پیل بازی را
عبادت کوتہ و دلتنگ و خاصانِ ملک زیبا — چہ داند مردِ صحرائی طریقِ کارسازی را
کسے تفسیرِ رمزِ عاشق و معشوق کم داند — بجز ملّی نمیداند لغت ہائے حجازی را
ہمہ سرمایۂ اقرار و ایماں بود در خسارت — فغاں از حالِ ہندیت کہ کافر کرد غازی را
گرسنہ بازِ شاہنشاہ و ما صیّادِ بے طالع — ولے کبکی نثار آریم خوئے شاہبازی را
صبوح و روح بر ہم خورد چوں بانگِ صلوٰۃ آمد — برآرید از طاق ایں کہن دلقِ نمازی را

گر از یک رہ نماید روئے از صد رہ دروں آید
نظیری چارہ چوں سازد فریبِ ترکتازی را

۶

طاعتِ ما نیست غیر از ورزشِ پندارِ ما — ہست استغفارِ ما محتاجِ استغفارِ ما
ہر کشادی کز موئے ما شد گرہ بر کار زد — قطعہا کردیم اما شد ہمہ زنّارِ ما
از نخستیں جلوۂ قدِ دلبرے افراشت حسن — از نگاہِ اوّل افتاد ایں گرہ در کارِ ما
شوق صد منصور گشت و عشق صد یوسف فروخت — بوالعجب ہنگامہا گرم است در بازارِ ما
از شمیمِ گل دماغِ ما پریشاں مے شود — بر نمے تابد دمِ عیسیٰ دلِ بیمارِ ما
خانۂ ما خاکساران بر سرِ راہِ صباست — شب نمے سوزد چراغ از پستئ دیوارِ ما
وقت میخواراں شبے خونِ قضا برہم زند — تا چراغِ بزمِ مستاں شد دلِ ہشیارِ ما
باغباں در موسمِ گل گو درِ بستاں بہ بند — دفترِ شعرِ ترِ ما بس بود گلزارِ ما

نغمۂ مستانہ مے ریزد نظیری را ز لب
از نوا خالی مبادا خانۂ خمّارِ ما

هر رخ شکستم از خطا رنگِ امید و بیم را — بیند منجم طالعم از هم درد تقویم را
علمِ ارادت گر کند ذوقے نصیبِ جانِ من — مستثنی امرِ قضا باطل کند تقسیم را
عشق از برائے داغِ من آتش بجاناں میزند — افغاں کہ کردم دوزخے گلزار ابراہیم را
نقد یکہ دوراں بردہ است از کیسۂ عمرم بروں — جاوید مستغنی شوم از صد دہ گر نیم را
رفتم کہ مستاں بگذرم در خدمتِ پیرِ مغاں — گلبانگِ آزادی کشم دوشے زنم تسلیم را
نقشے بباطن دیدہ ام خواہم بچین کودکے — آرائشِ مسند کنم زینت دہم دیہیم را
یوسف کہ کردے سلطنت نہیش ز تعظیمِ پدر — گر شانِ جنبش بنگرد واجب کند تعظیم را
بر آسمانِ سروری خورشید اگر طالع شود — جویند ذراتِ جہاں بر یکدگر تقدیم را

امروز صاحب ذوقِ دل غیر از نظیری نیست کس
رشکست بر کاخِ گدا سلطانِ ہفت اقلیم را

چند از موذن بشنوم توحیدِ شرک آمیز را — کو عشق تا یکسو نہم شرعِ خلاف انگیز را
ذکرِ شب و وردِ سحر نے حال بخشد نے اثر — خواہم بزناری دہم تسبیحِ دست آویز را
ترکِ شراب و شاہدم بیمار کردست اے طبیب — صحت نخواہم یافتن تا نشکنم پرہیز را
خاکے بباد آمیختہ گردے ز جا انگیختہ — آبے بمژگاں میزنم خاکِ غبار انگیز را
نے عشق افزاید بریں نے مہر زیبد بیش ازیں — کے ماندہ ظرفِ قطرۂ پیمانۂ لبریز را
پیوستہ ابرو در کشش ہموارہ مژگاں در زدن — تا کے کسے بر دل خورد ایں دشنہائے تیز را

سیری نظیری زیں چمن کز کہنگی گشتی خشن
در باغِ نرمی بیں بہم خار و گلِ نوخیز را

از کف نمید ہر دل آساں ربودہ را — دیدیم زورِ بازوئے نا آزمودہ را
من در پئے رہائی و او ہر دم از فریب — بر سر گرہ زند گرہِ تا کشودہ را
دل در امیدِ مرہم و ایں آہوانِ مست — ریزند بر جراحتِ ما مشکِ سودہ را

هرگز دلم حلاوت آسودگی نیافت — تلخست خواب دیدهٔ درخون غنوده را

آشفته داشت خارش آسودگی دماغ — دادیم بر هوا سر سودا فزوده را

نتوان چشید قند مکرر وزان لبان — نتوان شنود تلخ مکرر شنوده را

یکره خوشم بخندهٔ دندان نما نکرد — تا کے نماید آن گهر نانموده را

ساغر کجاست تا گله از دل برون بریم — روشن کنیم خاطر کلفت زدوده را

تا منفعل ز رنجش بیجا نبینمش — مے آرم اعتراف گناه نبوده را

نادیده جور او ز وفا لافها زدم — نتوان نمود ترک ستائش ستوده را

منظور یار گشت نظیری کلام ما
بیهوده صرف شکر نکردیم دوده را

تا کے برخرقه بندم جسم غم فرسوده را — سر بطوفان میدهم این مشت خاک سوده را

در درون همچون عنب شد خوشهٔ اشکم گره — پس فرو خوردم بدل خونهائے ناپالوده را

گوشها گرگشت و یارب یارب هم کارے نکرد — نیست گویا روزنے این سقف قیر اندوده را

خضر صد منزل به پیشم آمد و نشناختم — باز مے باید ز سر گیرم رهِ پیموده را

ده که یک قاصد که باشد محرم این راز نیست — چند بر کاغذ نویسم حال و شویم دوده را

از شراب سود مندم بخت بد پرهیز داد — مے که میخوردم نمیخوردم غم بیهوده را

گل ز بهر اشک لولوئے و رنگ کاهیم — در بلورین حقه دارد کهربائے سوده را

از کنایت گاه مستی منع آن لب چون کنم — میچکد بیخود حلاوت قند آب آلوده را

با نظیری چون نشستی گوش بر حرفش مکن
در پریشانی میفگن خاطر آسوده را

درخور اگر نسیم مئے لعل فام را — اے کاش ترکنند به بوئے مشام را

بر قدر زخم مرهم لائی نمے دهند — زان مے که طعم نوش کرد مغز و کام را

بر بام ما دریغ نتابید هفته / ماهی که او تمام کند ناتمام را

کس جذبهٔ بکارِ دل ما نمی کند / تا چند سر بحلقه در آریم دام را

خارج ز پرده دخل غلط تا بکی کنیم / مطرب بما نداده نشانِ مقام را

قسمت چنین فتاد که ترکان مست او / در دور ما بطاق نهادند جام را

کم لذتم که روئے ندیدم ز آفتاب / در خانه پختم این ثمر نیم خام را

گر جام صبح بے صفت فقر پر کنند / خورشید سرنگون نکند کاسِ شام را

رخت از حرم کشیم نظیری بسومنات
حرمت نمانده حاجیِ بیت الحرام را

بزیر هر بنِ مو چشم روشنی ست مرا / بروشنائی هر ذره روزنی ست مرا

شهود بت ز پراگندگیم باز آورد / دلیل راه حقیقت برهمنی ست مرا

چو سایه از همه سو در کمین خورشیدم / بهر کجا بن خاریست مسکنی ست مرا

بهر سراچه و بستان فرو نمی آیم / برون ز عالم خاکی نشیمنی ست مرا

بدوستی که از بس محو لذتِ عشقم / بکائنات ندانم که دشمنیست مرا

هزار ناله شهرود در دمی شنوم / ز سیل گریه چو کهسار دامنیست مرا

ز خوشهائے سرشکم لبالب آغوش ست / ز حاصلی که ترا نیست خرمنیست مرا

اگر بمعرکه در خون فتاده ام چه عجب / همیشه رزم بخون خود تهمتنیست مرا

دریغ رخش فرو ماند و روز بیگه شد / درین سفر که بهر گام رهزنیست مرا

کدام می که پس از مستیم خمار نداد / چو شیشه در تهِ هر خنده شیونیست مرا

بیا ز محنتِ جان کندنم خلاصی ده / که دم زدن ز فراق تو مردنیست مرا

گداخت چشم نظیری ز دقتِ نظرم
که دیده تنگ تر از چشم سوزنی ست مرا

پروانه ایم و شعله بود آشیانِ ما | آب از شرارِ سنگ خورد گلستانِ ما
موریم و به گذارِ شکر اوفتاده ایم | در راه پایمال شود کاروانِ ما
تا با نصیب ساخته ایم از حلاوتے | همچون رطب شگافته اند استخوانِ ما
زه در گلوئے ما کند از کینه روزگار | بیند اگر درست تنِ چون کمانِ ما
خورشیدِ عمر بر سرِ دیوار و خفته ایم | فریاد از درازیِ خوابِ گرانِ ما
صد موج را ز رفتنِ خود مضطرب کند | موجے که بر کنار رود از میانِ ما
بس در دماغِ همنفسان مغز سوختیم | در دیده خواب تلخ کند داستانِ ما
در پیری از هزار جوان زنده دل تریم | صد نوبهار رشک برد بر خزانِ ما
ذوقے که جا بوادیِ مجنون گرفته بود | امروز معتکف شده بر آستانِ ما
در حیرتم که غنچه به بلبل چگونه گفت | رازے که باد هم نشنید از زبانِ ما

بنیادِ ما خرابیِ ما استوار کرد
گوئی که سودِ ماست نظیری زیانِ ما

زیستم بسکه به تدبیرِ خود از خامیها | رفت نام و نسیم در سرِ خودکامیها
ورع و شیب (سرها) ز بونِ غمِ ایامم کرد | یادِ دورانِ جوانی و مے آشامیها
طایری نیست که تاری ز زنش بر پا نیست | صید یک مرغ نکردم ز کهن دامیها
روزِ عشرت بصداعِ عمرِ [illegible] گذشت | تر نگردید دماغم ز تنک جامیها
دل بلهو و لعبِ عمر منه کیں مرغان | تکیه بر باد کنند از سبک اندامیها
خلعتِ سرو باندامِ صنوبر نبرند | جامه زیبنده نماید ز خوش اندامیها
شکرِ پیرے که هوا و هوس از جوش نشاند | چون مئے کهنه برون آمدم از خامیها
پیش از مرگِ خود از آفتِ هستی رستم | تا اجل باز نماندم ز سبک گامیها
در خراباتِ سرِ ناموران گردیدیم | بسکه اندیشه نکردیم ز بدنامیها

لوث تقصیر چو از آب کرم شستہ شود — دلق درویش برآید ز سیہ فامیہا

سازو برگ و مئے و مطرب بہ نظیری جمعیت
بوئے خیر آیدش از نیک سرانجامیہا

بصافِ صبح نگہ کن سرِ سبو بکُشا — دہانِ چشمہ کشادند راہ جو بکُشا

دل از مطالعۂ صبح در حجاب مدار — بزیرِ ہر بنِ مو دیدۂ جزو بکُشا

شگاف خرقہ بدقت چہ مے کنی پیوند — لباسِ فقر و فنا پارہ بہ رفو بکُشا

یکے بکوزۂ پرہیز خویش سنگے زن — چو شیشہ رشتۂ زنارش از گلو بکُشا

چو موئے جاہ جہاں نقص دیدۂ بیناست — اگر زرستہ ترا در دو دیدہ مو بکُشا

چو شیر گاہ قناعت دہان آز ببند — چو باز وقت ہنر بالِ جستجو بکُشا

در ازدحامِ غم و غصّہ وقت گم کردی — ترا کہ گفت سرِ کیسہ در غلو بکُشا

حجاب مانع قربست شرم حایلِ لطف — بہ نزد اور رہِ اظہار آرزو بکُشا

چو رنگ چند شوی ملتفت بروئے سخن — بمغز راہ کن و پردہ ہمچو بو بکُشا

ببزم بے بصراں پردہ بر معانی کش — وگر بدیدہ وری برخوری برو بکُشا

ببزمِ اہلِ خرد عقدہ بر سخن مگذار
چو غیر نیست نظیری کسے بگو بکُشا

بر فلک تا بد مسیحا رشتۂ زنارِ ما — بر زمیں منصور افراز دستونِ دارِ ما

از معاصی توبہ میکردیم پیش از عاشقی — ایں زماں عصیاں شود از کفر استغفارِ ما

از شبانِ وادیِ ایمن نفس سوزاں تریم — موسیٰ اندر طور میرقصد ز موسیقارِ ما

گر بطبعِ زاہداں تلخست طعمِ ما چہ غم — روشن از رخسار میخواراں شود معیارِ ما

خضر وقتے گو کہ تعمیرِ خراب ما کند — زانکہ گنجے ہست پنہاں در تہِ دیوارِ ما

ہر کجا عشقست مستولی طبیباں خستہ اند — از کدامیں درد دوا جوید دلِ بیمارِ ما

زیر کاں را دانہ و آب چمن خامش نکرد — عندلیب مست رمزے داند از اسرار ما
چوں مگس بر قند میجوشیم بر مطلوب خویش — گرمی سودائے یوسف نشکند بازار ما
خسرو نظمی نظیری نقش شیریں طرح کن
چرخ بار ما کشد چوں عشق باشد کار ما

با شہپر عنقا چہ لواء بال مگس را — ہم نغمۂ داؤد کہ دید است جرس را
در معرض خورشید سُہا را چہ نمایش — با نور تجلی چہ ضیا نار قبس را
بس غنچۂ ناشگفتہ بتاراج خزاں رفت — رسمیست کہ رہزن زند از قافلہ پس را
ترا اندن ناداں کہ نطقم بچہ ماند — با آنکہ پر د چشم و نہی بر مژہ خس را
در کوئے حقیقت چہ کند مرد مجازی — در بیشۂ شیراں چہ ہنر گرگ ہوس را
جز حاجت اخواں نبرد تحفۂ یوسف — اینجا نرسد عرض تجمل ہمہ کس را
ہر چند ز تریاق بود زہر گراں تر — زیں جنس بصد من ندہم نیم عدس را
کس ہمرہ ما نیست کزاں سعیے بتازیم — از معرکہ بردیم بروں گرد فرس را
تاہمدم ہم بیہدہ پرواز نگردد — در سینہ شکستیم پر و بال نفس را
در آرزوئے یک من ہمجنس کہ عنقا است — از بسکہ طپیدیم شکستیم قفس را
صبح از دم خونریز نظیری بہراس ست
از ناوک شبخیز بود بیم عسس را

نشستہ در ظلمم با قمر چہ کار مرا — چراغ تیرہ شبم با سحر چہ کار مرا
مسیح وار کند سیر بر فلاک روحم — بایں طلسم فروبستہ در چہ کار مرا
چو ذرہ محرم جاوید آفتاب شدم — بآشنائی مشت شرر چہ کار مرا
اگر قضا و قدر ز آسماں فرود آید — من و خیال تو با خیر و شر چہ کار مرا
جنوں بمغز دماغم فتیلہ مے سوزد — بہ پنبہ کاری داغ جگر چہ کار مرا

ز طاعتے بریا کردہ اجر میخواہم | چو بید کاشتہ ام با ثمر چہ کار مرا
باشک دیدہ آلودہ عفو چون جویم | خزف فروختہ ام با گہر چہ کار مرا
ہزار گونہ شکایت بضمن خاموشیست | بنالہ کہ ندارد اثر چہ کار مرا
بقہر تا نگدازی بمہر ننوازی | ہلاک تلخ توام با شکر چہ کار مرا
چو حسن تو بکسے در جہان نمے مانم | غریب در وطنم با سفر چہ کار مرا

نہ رحم ماند نہ شفقت نہ دوستی نہ وفا
درین دیار **نظیری** دگر چہ کار مرا

بانگ نے مے برد ز ہوش مرا | مے دہد مے ز راہ گوش مرا
نالہ نائے تا حریم وصال | مے برد در کنار دوش مرا
نخل نخلست نائے پنداری | مے چشاند بہ نیش نوش مرا
مطرب مے گسار در نظر است | نیست حاجت بمے فروش مرا
سر غیبم درون پردہ راز | نغمہ مے آورد بجوش مرا
چون سماعم نقاب بردارد | نشود شرم روے پوش مرا
غزل مطربم بوجد آورد | جان رود در سر خروش مرا

جوش زد در درون **نظیری** حرف
کاش بودے سخن نیوش مرا

گل خلعت نو داد دگر شاخ کہن را | بر سلطنت حسن سجل ساخت چمن را
شاخ گل خوشبو بسر رہ باد سحرگاہ | بگشود سر نافہ غزالان ختن را
شد لالہ بخمیازہ بیاد مے لعلت | از بادہ لبالب چو قدح دید دہن را
افراخت صراحی سر و گردن بتوجہ | تا خوش بکف مست دہد چاہ ذقن را
سر تا بقدم نے بتماشا نگراں شد | تا خوب دہد چنگ بمطرب بر و تن را

در عہدِ مے و نغمہ زبس دید درستی | سنبل ز خمِ جعد بر دل کردہ شکن را
گلبرگ بنا گوشِ و زخت بود مناسب | گلدستہ شدہ وبست بر و زلف رسن را
حورانِ بہاری بہ نثارِ مے و مطرب | در بوسہ گرفتند سراپائے چمن را

برگوشش خورد نعرۂ احسنت نظیری
پرسی اگر از مردۂ صد سالہ سخن را

نے عدم بود و نے وجود اینجا | صورت وہم مے نمود اینجا
عکس شخصے فتاد در مسکن | نیک جستیم کس نبود اینجا
حسنِ ما کرد جلوہ بر ما | عشقِ ما دل ز ما ربود اینجا
آنکہ بے نطق و سمع مے گویند | ہست در گفت و در شنود اینجا
و آنکہ نادیدنیش مے دانند | ہست در معرضِ شہود اینجا
بو البشر را قوا ملائکہ اند | جزو و کل ہست در سجود اینجا
کرد انانیتش از سجود ابا | ہست ابلیس ہست بود اینجا
نزدِ تو جبرئیل وحی آورد | عقل برقع ز رُخ کشود اینجا
مردمِ چشمِ عالم انسان ست | شخص عالم بما نمود اینجا
دید حسن و جمال آنجا را | در بصر ہر کہ کحل سود اینجا
نسیہ ہا نزد ما ہمہ نقد ست | دیرہا جملہ ہست زود اینجا

جامِ گیتی نما نظیری یافت
زنگ از آئینہ زدود اینجا

مانندِ سراب بند برپا | بیہودہ شدیم دشت پیما
بے بحر نمودہ شکلِ ساحل | بے آب نمودہ موج دریا
سر دادہ بباد بود و نابود | بگرفتہ ز خاک عرض و پہنا

براوج رسیده گر ز پستی — در پست فتاده گر ز بالا
چون ظلمتِ نیستی درآمد — نے ماند رُخ و نماند سیما
در نائے دمید دم مغنی — لب بست فرو نشست غوغا
عاشق که و عشق چیست دانی — درمانده و دردِ بے مداوا
سرگشتهٔ مطلب محالیم — اے کاش نبودے ایں تقاضا
آخر بچه مایه قرب جوئیم — بال و پرِ مور و راهِ عنقا
آتش نشود بباد خاموش — از سر نرود بفکر سودا

چوں حق نشود عیاں نظیری
گوئیم که لا اِلٰهَ اِلّا

چه منت از مددِ روزگار بر سرِ ما — که حسنِ فطرتِ اصلی نمود جوهرِ ما
بشعر و شاهد از کودکی نظر بازیست — که عشق خیزد از آب و هوائے کشورِ ما
ز ذوقِ ما نشود باخبر مذاقِ سقیم — درست ذائقه داند مذاقِ شکّرِ ما
کمان لعب بزه کرده در کمیں بودیم — که طائرے ننشیند ببام و منظرِ ما
متاعِ راحت و شادی بالغارت داد — چه فتنه بود که ناگه درآمد از درِ ما
کدام عربده انگیز طرحِ جنگ انداخت — که سنگِ تفرقه آمد بجام و ساغرِ ما
کسے شگفته ز معجونِ آب و گل نشود — سرشته اند بغم طینتِ مخمّرِ ما
غشِ وجود باکسیرِ عشق زائل کن — که زر شود مس از کیمیائے احمرِ ما
ستارهٔ دلِ عاشق نهاں کند خورشید — که آفتاب فروزاں ترست اخترِ ما
گداختیم ز دردِ خمارِ نایابی — بیک دو جرعه کس آبی نزد باخگرِ ما

نوا برآر و دریں پرده کن نظیری رقص
که هست دلبرِ ما از الست دلبرِ ما

تمکین خرد برد ز سر شور و شرم را — پیری برهاند از شب غفلت سحرم را
مانند ترنجم که خزانست بهارش — دم سرد دهد وے تازه کند برگ و برم را
تا سدره ببپرم اگرم در بگشایند — هر چند که فرسوده قفس بال و پرم را
کوتاهی عیشم پئے پند دگرانست — دهر از پئے تادیب برد شاخ ترم را
در هر قدمے صد خطرم بر سر راه ست — وز بهر اقامت نه مقامے سفرم را
ره طے نکنم مرحله را که بهر گام — از هول مصیبت بگدازد جگرم را
شاید که چو تسلیم و رضا بدرقه گردد — ره امن شود وادی خوف و خطرم را
سعی کنم و رخت بمنزل برسانم — تا کس نرساند به رهزن خبرم را
از خانهٔ چشمش نگذارم بدر آید — بر روئے تو گر راه نباشد نظرم را
صد لابه بامید یک ابرام تو کردم — یک بار بتلخی نخریدی شکرم را

چوں توبه کنم از غزل و قول نظیری
دوراں خرد از صد هنر ایں یک هنرم را

نعت صلعم

اے کرده خراب خانها را — برهم زده آستانها را
صیاد و شاں بدام زلفت — در باخته صید خانها را
کرده به بتان دلربا شرط — برده بگرو نشانها را
در بهر تو صد هزار صیاد — آراسته دام و دانها را
شاهاں بفصاحت تو داده — مفتاح در خزانها را
در عقدهٔ جعد نیم ثابت — مشاطه شکسته شانها را
تا کشتهٔ غمزهٔ تو گردم — پر ساخته ام بهانها را

زآنگشت ہا ہر مزار و معبد
فرسودہ ام آستانہا را

شیرازۂ نظمِ خویش بندم
منسوخ کنم فسانہا را

صوتے بنوائے نو بر آرم
بر باد دہم ترانہا را

گردید ندیم غم نظیری
خواری نرسد یگانہا را

نیست زیں دہر آب و دانۂ ما
ملکوتست آشیانۂ ما

کبک کہسار و بلبلِ گلزار
گوش دارند بر ترانۂ ما

ہر طرف صوت تازہ بندند
از غزلہائے عاشقانۂ ما

حرف شیریں شود فراموشش
خسرو ار بشنود فسانۂ ما

دیں فروشانِ خانہ بردوشیم
دلق و دستارِ ماست خانۂ ما

بسلم ملک و مال مے بازیم
دل خورسند بس خزانۂ ما

لمن الملک میزنیم امروز
غیر ما کیست در زمانۂ ما

خور پس از استوا سجود کند
بس بلندست آستانۂ ما

حذر از ما کہ برق درا بریم
رعد مے نالد از زبانۂ ما

زخم قوس قضا بما نرسد
ہست تیرِ قدر نشانۂ ما

خرج یک روزۂ نظیری نیست
حاصلِ عمر حبا و دانۂ ما

ببریدن نرود ذوق تو ز اندیشۂ ما
سالہا پنجہ بہم دادہ رگ و ریشۂ ما

اصل ما آب ز سرچشمۂ تحقیق خورد
گلِ تسلیم و رضا آرد اندیشۂ ما

مئے منصور کہ در جوش ز خامیہا بود
بعد دوری بقوام آمدہ در شیشۂ ما

در خس و خاکدہ نہ بینیم بجز جلوۂ دوست
شجر وادیِ ایمن بود از بیشۂ ما

عشق آورده خلیل الله تا آذر چه عجب ‏ ‏ یا صمد گوی شود گر صنم از تیشهٔ ما
کوهکن از هنر عشق ندارد نامی ‏ ‏ کار ما راست که عشق ست همین پیشهٔ ما

گل و برگ چمن عشق نظیری مائیم
نرود تا ابد از خاک رگ و ریشهٔ ما

نظر بر روی او وز دیده بگشا ‏ ‏ ز خود گم گرد و بر وی دیده بگشا
گل پژمردهٔ ما باغبان چید ‏ ‏ صبا گو غنچهٔ ناچیده بگشا
مبادا عالمی را جان برآید ‏ ‏ گره از زلف خود فهمیده بگشا
بگلشن بگذر و در طعنهٔ گل ‏ ‏ زبان بلبل شوریده بگشا
برافشان کاکل و شمشاد را گو ‏ ‏ شکنج طرهٔ ژولیده بگشا
گره بر چین ابرو از چه داری ‏ ‏ سر این نافهٔ پیچیده بگشا

ز رمز عشق آگاهی نظیری
معما از دل نشنیده بگشا

نی ربوده از کف هستی زمام ما ‏ ‏ مطرب نمی دهد خبری از مقام ما
تا گشته ایم غافل از او دور مانده ایم ‏ ‏ بدرام می شویم که وحشی ست رام ما
دانی که نور مردمک چشم عالمیم ‏ ‏ بینی اگر بدیدهٔ معنی خرام ما
خود را برهنه بر صف شمشیر می زنیم ‏ ‏ کاندر فنای ماست بقا و دوام ما
بر کف کلید جنت و بر لب سلام حور ‏ ‏ رضوان ستاده در طلب بار عام ما
خرمن بباد رفت درین دشت پرفریب ‏ ‏ مرغی نسود گوشهٔ بالی بدام ما
پستان دایه در کف مشتاق شاهدست ‏ ‏ بی گوهری قطرهٔ نچکاند بکام ما
تا اقتدا بحافظ شیراز کرده ایم ‏ ‏ گردیده مقتدای دو عالم کلام ما
باران گریه طبع نظیری بهار ساخت ‏ ‏ گو باد تا برد بگلستان پیام ما

همه مے نوشی و مستی و نشاط و طرب ست — کس چه داند که شب و روز کدامست اینجا
ز ابر ساغر مه رخسارهٔ ساقی بنمود — شکر لله که تجلی بدوام ست اینجا
غائب از دیدهٔ بازم نشود یک ساعت — آنکه رم خوردهٔ زد هم همه رام ست اینجا

فیض آب خضر از نظم نظیری ریزد
که صفائے سحری تا دم شام ست اینجا

از چاه غبغبش بدر آورده ماه را — بر ماه عقرب سیهش بسته راه را
عابد که بیندش بدر آید ز خانقاه — سلطاں که یابدش بگذارد سپاه را
گر روز حشر پرده ز رویش بر افگنند — ایزد بروے بنده نیارد گناه را
آں کجکله چو با صف عشاق بگذرد — شاهاں ز سر نهند هوائے کلاه را
از هیبت تجلئ دیدار سوختیم — برق آورد بشارت باراں گیاه را
عاجز شده است دیده ز ادراک حسن او — در حوصله جمال نگنجد نگاه را
بارے چو در بغل همه خرمن نمے رود — بیجاده در کنار کشد برگ کاه را
امید هست کز سر آں بام بگذرد — پا در میاں کوئے کشودیم آه را
خاکش بفرق کن که بجاناں نمے رسد — عاشق گر التفات کند مال و جاه را

گر ایں عطش بخلد نظیری ز جاں رود
جویم ز سلسبیل بآتش پناه را

برائے خشت خم خواهیم گو آں پیر ترسا را — کز یں بازیچهٔ طفلاں خرد مشت گل مارا
جهاں را نیست آں معنی که باید فکر آں کردن — الف باخوان هر مکتب شگافد ایں معما را
بجود از بهر حسرت داد را هم عذر نه معلومست — ز دریا چند در آغوش گنجد موج دریا را
همیں بس شاهد بے اختیاریهائے مشتاقاں — که عذر از جانب یوسف بود جرم زلیخا را
خموشی نزل عشق آرم که بر درگاه سلطاناں — کماں برزه نمے آرند بازوئے توانا را

همین مقدار میخواهیم از رخ پرده برداری — که بشناسیم قدر بینش نادان و دانا را

نظیری خاطرے از داغ دل آزرده تر دارد
قدم هشیار نه اینجا که در عوں مے نہی پا را

تو اگر ز کعبه راندی و گر از کنشت ما را — غم بنده پرور تو بدری بهشت ما را
چه حدیث راست گویان همه مذاق تلخیم — بسفینهٔ عزیزاں نتواں نوشت ما را
گل و برگ خانهٔ ما همه بلبلان ستند — که بعاشقی برآمد همه کار و کشت ما را
که نشست نیم ساعت بر لاأبالی طبعان — که ز پرده بر نیامد همه خوب و زشت ما را
ز عتاب تلخ ساقی دل ما غبار دارد — بحلاوت حریفاں نتواں سرشت ما را
همه روز دست حسرت چو مگس زدو رلیسم — که سر آستیں مهماں بشکر نهشت ما را
نه صنم بجائے یابی نه گلے بآب و رونق — ز خطا بهم برآور همه خاک و خشت ما را
بتواضع جم و کے سر ما فرو نیاید — که حدیث عشق و سودا شده سرنوشت ما را

بصداع غم نظیری ز خمار باده رستیم
نکند دماغ خوشبو گل صد بهشت ما را

جز نام صنم نقش مکن لوح جبیں را — تا چپ نکنی راست نخواهند نگیں را
از شوق شهیدان حریم سر کویش — چوں دانه در آغوش نگنجند زمیں را
پیداست رهائی من از ضعف امیدم — نے زود بسر مے رسد آه و از حزیں را
من دام به نخچیر گه انداخته بودم — شیر آمد و بگرفت ز من دام و کمیں را
آب رخے از آبله گفتم برسانم — وادی بر هم ریخت تف آبله چیں را
با تیغ بتسلیم و با خصم بشفقت — با مهر بدل ساختم از عشق تو کیں را
به تسلیم

بیرون نهم از خویش اگر پائے نظیری
یکپا به فرو تر بنهم عرش بریں را

دل شکسته بود تحفهٔ خزینهٔ ما — نگین ملک توان ساختن ز آبگینهٔ ما
تو کار غیب چه دانی که چیست طعنه مزن — که جز بمصلحتے نشکند سفینهٔ ما
مکن بکشتن ما مشورت که تا بوده ست — بفال دوست مبارک نه بود کینهٔ ما
هزار کار درست از شکست ما گردد — طلسم ما شکن و برخور از دفینهٔ ما
یگانه ایم به بیقدری ارچه بر در دوست — بقدر ذره توان یافتن قرینهٔ ما
چراغ صومعها زنده مے توان کردن — بدوستی تو یعنی بسوز سینهٔ ما

ز بعد کعبه نظیری زیارت ما کن
که دلبر نمکین ست در مدینهٔ ما

زبان بپیام هوس داشت شستم انشا را — درون سینه بریدم سر تمنا را
چه گونه عرض تمنا کنم که حسن غیور — نه داده راه درین پرده رمز و ایما را
دران نظاره که بر تیغ و کف شعور نبود — ز رشک سوخته بود آگهی زلیخا را
ذخیرهٔ ز جنون بهار ننهادیم — کم ست سود تنک مایگان سودا را
نوازش ار ز کرم میکند محبت نیست — توان شناختن از دوستی مدارا را
گر از ورع بگدا زاهدان قدح ندهند — چه مانعست حریفان باده پیما را
گذشت شوق ز اندازهٔ گوشهٔ نظرے — که مئے خموش کند مست بے محابا را
بکینهٔ دل بے رحم کافرت نازم — که کرده است بمن دوست گبر و ترسا را

بدیهه سنج نظیری اگر تو خواهی بود
شکر فروش کند طوطی شکر خا را

هرگه رقم کنم بتو عذر گناه را — ریزم چو خامه از مژه خون سیاه را
شاید که شرم ذلت ما را گران خرند — آنجا که خر منیست بها برگ کاه را
مطرب ره سماع با هنگ مے زند — صوفی بخانقاه غلط کرده راه را

آن عارفان که در رمضان باده میخورند | بینند در زوال قدح عکس ماه را
معراج ما نهایت افتادگی بود | در عشق قرب صدره بود قعر چاه را
آنجا که بی‌تفاوتی وسع رحمت ست | بد خواه انفعال دهد نیک خواه را
گر عون یک قبیله ازان رخ طلب کنند | سلطان ز داد خواه نخواهد گواه را
گر عون عشقبازی و مستی شود حساب | فردا گنه برد بشفاعت گناه را
عشق آمد و بخرقهٔ پشمین فروختیم | تشریف شاه اکبر و عباس شاه را
کردیم خاک مسکنت و نیستی بسر | تعظیم صدر منزلت بارگاه را
سرگشته اند خلق نظیری بیا که ما
روشن کنیم زمزمهٔ خانقاه را

نگاه گم شده بر راه کوی یار مرا | گسسته عقد گهر گریه در کنار مرا
خود از محبت جانان بخود حسد دارم | ز رشک غیر کنون بر گذشته کار مرا
ز بس یقین که شود صاف سینه صاف ترم | غبار دل نشوم گر کنی غبار مرا
به بی بری مزنم طعنه کز هزار چمن | قضا گذاشته اینجا بیادگار مرا
ز روزگار چه منت که بر سر من نیست | بروزگار تو افگنده روزگار مرا
خدا ز آفت پژمردگی نگهدارد | شگفته است دل و طبع زین بهار مرا
مزاج دوست خموشی خرد ولی چه کنم | گل محبتم این ناله هست خار مرا
تعلق تو نظیری بهستیم دارد
توجهی که کند دوست واگذار مرا

امشب خوشش آشناست بروش نگاه ما | گویا حجاب سوخته از برق آه ما
از بسکه می‌شدیم بحسرت جدا ازو | خون میچکید روز وداع از نگاه ما
شغل محبت ست که مانع ز طاعتست | روز جزا بس ست همین عذر خواه ما

دوزخ اگر بجاشنی آتش دل ست | اہل بہشت رشک برند از گناہِ ما
دل بے غمت مباد کزین فیض گشتہ است | رحمت طفیلِ نفسِ صبحگاہِ ما
صد سیل وصل آمد و صد تشنہ تازہ شد | ہرگز نبود نشو و نما در گیاہِ ما

ما نخل ماتمیم نظیری ز ما حذر
غمگین شود کسیکہ بود در پناہِ ما

ازین ویرانہ تر میخواستم ویرانۂ خود را | ازین ویرانہ بیرون مے برم دیوانۂ خود را
حریفان نشۂ مہر و محبت را نمے دانند | بدست دشمن خود میدہم پیمانۂ خود را
نہ مورش خواہد از سختی نہ مرغش چیند از تلخی | نمے بینم ز جنس ہیچ خرمن دانۂ خود را
ز بیم آنکہ طبل رحلتے ناگاہ بنوازند | ہمیشہ رخت بر درگاہ دارم خانۂ خود را
عزیزان دیدہ از خاکسترم سازند نورانی | تو شمع بزم خلوت مے کنی پروانۂ خود را
بآیات زبور و نغمۂ داؤد نفروشم | بیان درد ناک و نعرۂ مستانۂ خود را

نظیری قصۂ فرہاد و خسرو داستانے شد
کنوں من ہم کتابی مے کنم افسانۂ خود را

آنکہ بر بارقم کین زدہ از کینۂ ما | نقش آئینۂ خود دیدہ در آئینۂ ما
عید و نوروز بود مکتب ما را ہر روز | بمحبت گذرد شنبہ و آدینۂ ما
محضرِ سلطنتِ عشق اگر برخوانند | خاتم و سکّہ بر آرند ز گنجینۂ ما
خوردہ دل زخمے ازاں غمزہ کہ نتوانی دوخت | تو کہ صد بار فزوں دوختہ سینۂ ما
زاں نگاہے کہ بدنبالۂ چشمت نرسید | خون فرو میچکد از خرقۂ پشمینۂ ما
آزمودیم بزور مئے امسال نبود | قدحے داشت خم از بادۂ پارینۂ ما

طرفہ شورے سحر از سینہ نظیری برخاست
ساخت کارِ ہمہ را گریۂ دوشینۂ ما

غبار از دل بمژگاں روبم و بنیم نشانش را — بآب دیدہ شویم خاک و جویم آستانش را

ز مستیہائے شوق آں بلبل شوریدہ احوالم — کہ نشناسد اگر صد بار بیند آشیانش را

اثر میکرد گاہے نالہ ام از بسکہ نالیدم — کنوں از نالۂ من خواب آید پاسبانش را

ہمہ در عشق او از رشک با من دشمن جانند — کہ با من مہرباں سازد دل نامہربانش را

مرا زیں عشق شور انگیز در در رشک خواہد شد — کہ ہر کس بر سر ہر کوئے خواند داستانش را

سوال بوسۂ کردم ازاں سرخ لب گزید از قہر — ضیافت کرد ایرانش بشیرینی لبانش را

نظیری قاتلے دارد کہ آمرزیدہ میگردد
سگاں از کوئے او گر بگذرانند استخوانش را

ہر روز جویم آب رخ روز رفتہ را — گویم بلفظ ننگ ز مردم نہفتہ را

لب بستم از سخن کہ دریں مجمع نفاق — بہ یافتم ز گفتہ حدیث نگفتہ را

ہر گز شب امید بدوران من ندید — جام مئے دو سالہ و ماہ دو ہفتہ را

خفاش بخت من چو نہ بیند چہ فائدہ — گر سرمہ ز آفتاب کشد چشم خفتہ را

در خوں ہمیشہ نشتر مژگاں شکستہ ام — ناسفتہ کردہ ام ہمہ دُرہائے سفتہ را

فراش کوئے دوست شوائے نالہ یک سحر — در چشم بخت کن خس و خاشاک رفتہ را

زہر است آب دیدہ نظیری نہ اشک تلخ
در دیدہ آب میکنم الماس تفتہ را

دلا گداز کہ آئینہ کردہ سنگ ترا — کدام صیقل ابرو زدودہ زنگ ترا

تو کعبہ در دل ما کافراں چرا جوئی — گر آذری کہ تراشیدہ ہست سنگ ترا

کسے شکاری عشق ترا چہ مے داند — نشانہ دیگر و زخمے دگر خدنگ ترا

ز خار خار محبت دل ترا چہ خبر — کہ گل بجیب نگنجد قبائے تنگ ترا

بہر کسے نظر از شیوۂ دگر داری — کسے درست نفہمیدہ ربو و رنگ ترا

بنغمۂ دگرم زندہ ساز اے مطرب — چہ معجز ست کہ در پردہ نیست چنگ ترا

توحرفِ تلخ فروشی و من شکر نوشم — کہ چاشنی ہزار آشتی ست جنگ ترا

تو از نسیم نظیری بشور مے آئی

چو گل نہاں نتواں کرد بو و رنگ ترا

کردم ز شکوہ منع دل زار خویش را — انداختم بروزِ جزا کارِ خویش را

وقتِ نظارۂ بت پرہیزگار خویش — شویم بگریہ دیدۂ خونبارِ خویش را

جرمِ من ست پیش تو گر قدرِ من کم ست — خود کردہ ام پسند خریدارِ خویش را

صد مشتری ست جنسِ دلم را چو آفتاب — من گرم میکنم بتو بازارِ خویش را

ترسم کہ رفتہ رفتہ بہ بیداد خو کنی — برکیں مدار طبع ستمگارِ خویش را

اے دل مجو نجات کہ صیاد پیشگاں — در دام میکشند گرفتارِ خویش را

عمرے بود کہ دوش نظیری بیادِ تو

آساں نمود مردنِ دشوارِ خویش را

فراقِ دوستاں بسیار پیش آمد دل مارا — غم مردن گرفت از ما ہوائے منزلِ مارا

گل افشاں بود با تو ہر سر خار و بن سنگے — تو چوں رفتی ازینجا آتشے زد حاصلِ مارا

عفاک اللہ بتقریبِ عشقم از ہستی برآوردی — بیک مشکل نمودی حل ہزاراں مشکلِ مارا

اگر مقبول اگر مردود حرفِ ما اثر دارد — تواں تعویذ بازو کرد سحرِ باطلِ مارا

سرشتِ ما خواصِ مہر و طبع دوستی دارد — برہمن بت ہمے سازد گرشتِ گلِ مارا

ہمہ افسانۂ گیسو و رخسارِ تو مے گویم — شبِ ما نور مے بخشد چراغِ محفلِ مارا

بشارت در گذر داریم و شاہد در نظر دائم — بہ بیدارِ تو چشم افتادہ بختِ مقبلِ مارا

دریں صحرا نظیری نیست لاغر تر ز ما صیدے

کہ بر فتراک مے بندد شکارِ بسملِ مارا

زحرمانم غمے در خاطرِ یاراں شود پیدا | چو بیمارے کہ امرگش بر پرستاران شود پیدا
چو پیدا گردم از راہے چناں یاراں رمند از من | کہ بدمستے میانِ جمع ہشیاران شود پیدا
کسے نگریزد از ما گر ازیں تقوے بروں آیم | طرب گر ما رمد در کوئے میخواراں شود پیدا
ہتے از حلقۂ پرہیزگاراں بر نمے خیزد | کہ بر مردم مسلمانی و دین داراں شود پیدا
پشیمانی نکش از بیع من کایں سہل قیمت را | تو چوں صاحب شوی ذوقِ خریداران شود پیدا
زلیخا گو میارا بزم و فرشِ دلبری مفگن | کہ آں یوسف بزندان گرفتاران شود پیدا
چراغِ زندہ میخواہی در شبِ زندہ داران بین | کہ بیداری بخت از بخت بیداراں شود پیدا

نظیری کاش بنمائی کہ در ساغر چہ مے داری
کہ پیشِ زاہداں قدرِ گنہگاران شود پیدا

از پئے آشوبِ ما در زلف دارد شانہ را | شورشِ زنجیر در شور آورد دیوانہ را
حسن بنیادِ محبت بر پریشانی نہاد | تا نسوزد خاک را دہقاں نریزد دانہ را
حور و جنت جلوہ بر زاہد دہد در راہِ دوست | اندک اندک عشق در کار آورد بیگانہ را
عشق کامل نیست تا در بندِ مال و مسکنی | آز نہ ماں آتشِ علم گردد کہ سوزد خانہ را
ہر چہ زد خود را بر آتش محوِ آتش گشت و رفت | در حقیقت شعلہ بال و پر بود پروانہ را
جائے یک ناخن درستی در سراپایم نماند | ہر زماں دیوانہ ویراں تر کند ویرانہ را
لرزد عشق از مزاجِ پیر لذت کے رود | بوئے مے باقی بود گر بشکنی پیمانہ را
عقدۂ دل در شکنجِ طرہ نکشاید بعقل | یک گرہ زاں زلفِ او ہم بشکند صد شانہ را

سرگذشتِ عہدِ گل را از نظیری بشنوید
عندلیبِ آشفتہ تر میگوید ایں افسانہ را

زعاشق میشود معشوق را نام و نشاں پیدا | ثمر نیکو نباید تا نگردد باغباں پیدا
خود پیدا محو گردد گر تو از رخ پردہ برداری | گماں پوشیدہ گردد ہر کجا گردد عیاں پیدا

من آں روز یکہ بر رخ فتنہ میشد زلف میگفتم — کہ روز خوش نخواہد گشت ہرگز در جہاں پیدا

دراں صحرائے بے پرسش کہ رہبر راہزن باشد — دل مجروح گردد کارواں در کارواں پیدا

بتے گر عارض جسمم شود آں را دوا سازم — چہ سازم سوز عشقے را کہ شد در استخواں پیدا

تمنایش چو گردد گرد خاطر مضطرب گردم — چو محتاجے کہ گردد در سرایش میہماں پیدا

بغل از نامۂ احباب پُر گردد و کمے خواند — کہ مے ترسد شود مکتوب من ہم درمیاں پیدا

نمیدانم ز من در جہاں بسیار بہا چہ نقصاں شد — کہ اکثر میشود در بدگمانی امتحاں پیدا

نظیری سوئے او کم رو کہ امروزست یا فردا
کہ از خاکسترت ہم نیست در کویش نشاں پیدا

زبس بود دل خو و کام ناسپاس مرا — ز روئے ہم رسد اندوہ بے قیاس مرا

بلا مقام مرا پیش ازیں نمیدانست — غم تو کرد دریں شہر روشناس مرا

چہ روز بود کہ تشریف عشق پوشیدم — کہ خوشدلی نشناسد دریں لباس مرا

ز رشک دوش چنیں در ہمم کہ نتواں برد — بہ بزم وصل تو امشب بالتماس مرا

رخے کہ داشت ملک میلش از توجہ غیر — چناں نمود بچشمم کہ شد ہراس مرا

ازاں ز راہ نظیری فراغتے داری
کزیں فسردہ دلاں کردہ قیاس مرا

شرم مے آید ز قاصد طفل محجوب مرا — بر سر راہش بیند از ید مکتوب مرا

دست پرورد توام اے عشق پاس من بدار — ہر کہ بیند از تو میداند بد و خوب مرا

فرصتت بادا کہ میباید ستمگارے چنیں — ایں قرار و طاقت و ایں صبر ایّوب مرا

ناز پرورد وصالم گوش بر حرفم مکن — آرزو بسیار باشد طبع محجوب مرا

بے سوالی خون خود در حشر مے بخشم باو — زانکہ دانم از طلب عارست مطلوب مرا

شوخ طبعی ز اختلاط غیر نعمت چوں کنم — بیش ازیں نتواں شنیدن حرف دلکوب مرا

امشب از یوسف رخے چشم نظیری روشن است
باز نورے ہست در کاشانۂ یعقوب مرا

دیدمش در دل نہفتم آہ پر تاثیر را | در کماں از بسکہ دزدیدم شکستم تیر را
پائے رفتن نیست زیں بزمم کہ در بیرون در | بخت دارد در کمیں ہجر گریباں گیر را
خوشدل از غیرم کہ در بزم وصال او نیافت | ذوق دردِ اضطراب و لذتِ تغئیر را
از کمندِ عشق جستن مے شود ترک ادب | ورنہ طغیانِ جنوں از ہم کند زنجیر را
بے سبب دادی گر آزارم خجل از من مباش | کردہ ام خاطر نشانِ خویش صد تقصیر را
کشتہ دل پامالِ حسرت عشوہ در کارش مکن | قلب زر اندود ما ضائع کند اکسیر را

از نگاہے شد نظیری صید و من در انفعال
زانکہ ایں وحشی سنے از زد بہائے تیر را

کجا بودی کہ امشب سوختی آزردہ جانے را | بقدرِ روزِ محشر طول دادی ہر زمانے را
سوالے کن ز من امروز تا غوغا بشہر افتد | کہ اعجاز فلانے کرد گویا بے زبانے را
بہر جنسے کہ مینگیرند اخلاص وفا خوبست | پس از عمرے گذار افتاد بر ما کاروانے را
کتاب ہفت ملت گر بخواند آدمی عامیست | نخواند تا ز جزو آشنائی داستانے را
بافسوں موم آہن کردن آسان تر ازاں باشد | کہ از کیں بر سرِ مہر آورم نامہربانے را
بعشاق اشک گرم و رنگ زرد از بہر آں دادند | کہ استغنا فرود آرند مستغنی جوانے را
اگر از خارِ خارِ بیوفائی ہائے گل نبود | سحر گہ عندلیبے بر نہ خیزد گلستانے را
دلا سیلاب خوں را از شگاف سینہ بیروں کن | کہ امشب سودہ ام بر دیدہ خاک آستانے را

نمیدانم نظیری کیست چوں مے آمدم زاں کو
بحالِ مرگ دیدم بر سرِ رہ ناتوانے را

طعم ہلاہل میدہد زہر فراقت آب را | تا تلخ کردی عیش من شیریں ندیدم خواب را

دریاہائے رحمت بر رخم تا شام مردن وا کنند | گر چشم از رویت کند یک صبح فتح الباب را
از دولتِ گم گشتہ ام شاید نشانے وا دہند | بارے بدریائے امید افگندہ ام قلاب را
ز اہل درون ہائے ہش ترند آناں کہ بیرون رند | اکثر بخاصاں میدہد سلطان شراب ناب را
طوفاں بہر جانب بر د بکشا معلم بادباں | لنگر نیند از د کسے دریائے بے پایاب را
وعظ طبیب و صبر من برجان گوارا گشتہ اند | من سخت تر سازم مرض او تلخ تر جلاب را
با غایتِ بیطاقتی از عشق نتوانم گریخت | گوئی کہ آتش بستہ رہ از ہر طرف سیماب را
ظار رحمتت لب تشنگاں افتادہ اند | ساقی بکوثر زن قدح دریاب زود اصحاب را

کار نظیری در رضا غم خوردن خوش بود نیست
دارم مے مرد آزما خوش باد شیخ و شاب را

ردیف الباء

خانہ در کوئے مغاں کردم خراب | عاقبت ہم طبع گشتم با شراب
دہر پیرم کردہ اما ذوق عشق | گرم دارد مزاجم از شباب
از جوانی ہست ذوقے در سرم | از نمک ماندست شورے در کباب
ہر چہ خوانم در ورق از اشک و آہ | عشقم افتادست بر درس کتاب
زندہ دارد مرد را آثار مرد | نام گل باقیست چوں گردد گلاب
گوش بر تشریف فرمانم کہ ہست | جان مشتاقم سوالش را جواب
بر امید او بعجز بستہ ام | باد را بر خاک و آتش را بر آب
چارۂ ناسور تسلیم ست و بس | خلق مرہم مے نہند از اضطراب
از چہ پوشم چشم ازیں دل خفتگاں | روئے بیداراں مگر بینیم بخواب

چشمۂ حیواں نظیری ہیچ نیست

عالمے تاریک و قحطِ آفتاب

سیم در جام و ماہم تا سحر بر روزنست امشب
دو دستم تا بوقت صبح طوق گردنست امشب

دو چشم حجلہ آئین بستہ اند از گریۂ شادی
در و بام از چراغان سر شکم روشنست امشب

شماری تا سحر دستم بزلف در ہمے دارد
گریبانم گریبانست و دامن دامنست امشب

ہمہ شب بر لب و رخسار و گیسو میزنم بوسہ
گل و نسرین و سنبل را صبا در خرمنست امشب

مغنّی میگساری میکند ساقی نوا سازی
ازیں شادی کہ در بزمم حسوداں شیونست امشب

بدل طرح وصال جاودانی نقش ہا بندم
گرم خود دوست آید بخلوت دشمنست امشب

باقبالِ محبت شاہد وصے در نظر دارم
نہ من با بخت خویشم نے نظیری با منست امشب

سحر منادیِ بلبل بگلستاں دریاب
صلائے صحبت گل میزنند زماں دریاب

ہر آں دقیقہ کہ دریافتی زعمر از تست
کہ میشود نفس رفتہ را ضماں دریاب

ترا فریضہ بود رفتنی بخانۂ دوست
دروں اگر نگذارند آستاں دریاب

ہزار واقعہ با روزگارم افتادہ است
بیک کرشمۂ لطفم اگر تواں دریاب

نظارۂ گلِ دہر از وداع یاد دہد
ببیں بہار قسے و مغنّئے خزاں دریاب

ہنوز بوے دلے بر مشام مے آید
دمے کہ آتشم افتد بخانماں دریاب

تہِ پیالہ چو بر خاکِ کشتگاں ریزی
مرا کہ سوختہ ام مغز استخواں دریاب

مباد زخم تو جز من بدیگرے آید
گہے کہ تیرِ جفا ہا کشی نشاں دریاب

مکش ملال نظیری کہ جسم و جاں کاہست
زلالِ جام کش و عمر جاوداں دریاب

سبزۂ عیش زبوم و بر ہجراں مطلب
نیشکر حاصل مصر ست زکنعاں مطلب

رسنِ زلف پے حیلہ در آویختہ اند
جز دل تشنہ ازاں چاہِ زنخداں مطلب

در دیار یکہ سجود خم ابرو رسمیست ‌ ‌ ‌ غیر محراب گزو قبلۂ ویراں مطلب
فرض و سنت بتماشائے تو از یادم رفت ‌ ‌ ‌ پردہ بر روے فگن یا ز من ایماں مطلب
بعد ازاں کز چہ نسیاں بدرم آوردی ‌ ‌ ‌ پیش گر گم فگن و قیمتم ارزاں مطلب
مہر کیں نیست کہ ہر جا طلبی یافت شود ‌ ‌ ‌ آنچہ ہرگز نسپردند بدوراں مطلب
لخت دل قوت کن و شکر احباب مخواہ ‌ ‌ ‌ دود دل سرمہ کن و کحل صفاہاں مطلب
آب حیواں ز کف دُرد کشاں ہمی جو شد ‌ ‌ ‌ گو خضر دشت مپیما و بیاباں مطلب
ہمہ از کاہش عشاق بخویش افزایند ‌ ‌ ‌ قیمت یاری ازیں مہر فروشاں مطلب

جلوہ از حوصلہ بیش ست نظیری ہشدار
کشتی نوح نشد ساختہ طوفاں مطلب

آنکہ شب داد توبہ ام ز شراب ‌ ‌ ‌ امشبم باز دید مست و خراب
لب ساغر چناں زنم بوسہ ‌ ‌ ‌ کہ درآرم حریف را از خواب
مژہ کز راح آتشیں گیرم ‌ ‌ ‌ خاک را در دہاں بگردد آب
عضو عضوم پرست از مستی ‌ ‌ ‌ کاہلی ہا ہمہ شوند شتاب
ظرف لبریز گردم از بادہ ‌ ‌ ‌ ہمچو ماہ دو ہفتہ از مہتاب
راہ مستی گرفتہ جانب دوست ‌ ‌ ‌ میروم تا بر آرمش ز حجاب
محو ترسمی شوم ز خود ہر دم ‌ ‌ ‌ رفتم از دست مطربا دریاب
قوتم نیست پست کن پردہ ‌ ‌ ‌ طاقتم نیست گوش چنگ متاب

بر نظیری بگریہ بخشایند
بجز ازاں نمی شود ایں باب

چوں غنچہ دل مبند و چو بو بر ہوا متاب ‌ ‌ ‌ بر گل سوار باش و عناں از صبا متاب
آمیزش از صلاح دو یکدل بہم رسد ‌ ‌ ‌ جائے کہ نار مار مشل شد دو تا متاب

شوقے اگر نجات ز خود بینیت دہد — بگریز و رُخ ز آئینہ ہم بر قفا متاب

در سفرہ ہیچ نیست سوال از برون چرا — قفل کشودہ بر درِ گنجِ عطا متاب

شغلِ توام ز گوشۂ خاطر نمے رود — گوشم چو طفل از پئے ہر مدعا متاب

بر صفحہ نقشہا ہمہ زیبا کشیدہ اند — برقع بدست گو [illegible] چون و چرا متاب

ہرگز خضر بہ تشنہ زلالِ بقا نداد — مس بر امید داری ایں کیمیا متاب

آہے زدیم و پیرہن پارہ سوختیم — گو ہمنشیں فتیلہ پے داغ ما متاب

چشم از امید داری دیدار روشن است — گر روشنی مہر و مہم بر سرا متاب

معشوق ساقیست مزن بر پیالہ دست — یوسف نمودہ رُخ بصر از توتیا متاب

افسون لب بکار نظیری کفایت ست
نعلش در آتش از پئے مہر و وفا متاب

مے باش و از مزاج حریفاں نشاں طلب — با طبع ہر کہ راست نیاید گراں طلب

چوں رہ بری بصحبت نیکاں گراں مباش — جایت اگر بصدر دہند آستاں طلب

مہمان گنج باش و قناعت بخاک کن — ہمسایۂ ہمائے شو و استخواں طلب

مجموعہ ایست عالم ازو انتخاب کن — مغلوبہ ایست دہر درو مہرباں طلب

در طبع دوستاں ز حسد راستی نماند — انصاف اگر طلب کنی از دشمناں طلب

از حلقہائے زلف طلسمے بچنگ آر — در شغل آں ز وسوسۂ دل اماں طلب

دستِ کسے بدامنِ محمل نمے رسد — کورانہ بر صدائے جرس کارواں طلب

ہر گام یوسفے ز تو در راہ ماندہ است — شیون کن و ز گم شدۂ خود نشاں طلب

ننگ ست در طریق کریماں معاملت
جاں از نظیری ار طلبی رائگاں طلب

عشق دہد با دلِ شوریدہ تاب — پرورشِ ذرہ کند آفتاب

کم نشود سوزِ دل از سیلِ اشک | آتش سودا نه نشیند بآب
آه که عاشق کشد از خامی ست | دود کند دل چو نباشد کباب
با سخنِ تلخ تبسّم خوش ست | نشئه دهد شهد چو گردد شراب
دیده رود جان که تو ئی در دلم | شعله کند بر سرِ شمع اضطراب
در شبِ هجران نبود روشنی | گرچه بود تا بسحر ماهتاب

دیده نظیری نشناسد رخش
بسکه گدازد نگهم از حجاب

ردیف التاء

ابرے بنظر آمد و برقے زمیاں جست | صد فتنه بهر مرحله از خواب گراں جست
انگیخت ازاں ظلمت و پرتو دل و جانے | وز پرده بروں آمد و در خانهٔ جان جست
آسوده ز آفات بهم ساخته بودیم | ناگاه خطائے شد و تیرے ز کماں جست
نشنید کس از کس سخنِ مهر و محبّت | شوقے بضمیر آمد و حرفے ز زباں جست
در مدعیاں غلغله افتاد ازیں رشک | منصف بمیاں آمد و منکر بکراں جست
ربطیست با و سر بسر اجزائے جهاں را | زیں سلسله حاصل که بجائے نتواں جست

زیں بیش حکایت نتواں کرد نظیری
افروخت ورق در کف و آتش ز بناں جست

گر تجلّی مانعست و گاه هجراں حائلست | حیرت اندر حیرتست و مشکل اندر مشکلست
بے نهایت از بر ما بود تا مقصد مقام | منزل کونین طے کردیم و اوّل منزلست
زخم ما بیطالعاں پیدا و پنهاں دست و تیغ | بخت مقبولے که چشمش بر جمال قاتلست
در بزم فیضے که با ایں مشت خاک آمیختند | حاملان عرش را بار امانت در گلست

عقدهٔ ما را رسول و نامه نتواند کشود — بُعد ظاهر بین بچشم دوری ما در دست

بام و در پر جلوهٔ حسن ست اہل حال را — ہر کہ صورت دوست میدارد ز معنی غافلست

سینه را بخراش و در وی دانهٔ اشکی فشاں — اینکه شوری خاک ریزی تخم را بیحاصلست

از حدیث سود و سودائی روم دیوانه وار — حرف لیلی گوئی تا دانی که مجنوں عاقلست

از کرم شاید دری بر روی مسکین وا کنند
بیشتر شبها درین درگه نظیری سائلست

غیر من در پس این پرده سخن سازی ہست — راز در دل نتواں داشت که غمازی ہست

زخم کاریست صراحی و قدح بر چینید — نیم بسمل شده بر سر پروازی ہست

بلبلاں گل ز گلستاں بشبستاں آرید — که درین کنج قفس زمزمه پردازی ہست

گو که این صف شکناں قصد ضعیفاں نکنند — که درین قافله گاہی قدر اندازی ہست

تو مپندار که این قصه بخود میگویم — گوش نزدیک لبم آر که آوازی ہست

عشقبازیم بمعشوق مزاجی انداخت — کز نیازیم که با او ست بخود نازی ہست

دی نظیری نرسیده است که امروز رود
صحبتی را بود انجام که آغازی ہست

ره حریف گرفتم که شیشه یار من است — خر و پیاده شد از من که می سوار من ست

جراحتم ہمه راحت شد از سعادت عشق — گلی که در ره من بشگفد ز خار من ست

اگر درستی در کار جام و مینا ہست — شکسته بستهٔ از عهد استوار من ست

صبا بطرف چمن خواند ابر بر لب گشت — بهر دو گام حریفی در انتظار من ست

شراب حور میسر نگشت و تو به گریست — شفیع جرم نوشیهای روزگار من ست

شبی که با تو قدح نوشم و لبی بگزم — کند فرشته سجودم که [illegible] من ست

گلم بآتش دل آب میخورد همه عمر — شگفته روئی جاوید با بهار من ست

بسوز و ساز حریفم بآه و ناله حریص   غمست وارونه دردے که سازگار من ست

باضطراب دلا جاں سپار و حال مپرس
که اختیار نظیری هم اختیار من ست

ذوقے بکمال ست و وصالے بدوام ست   امروز بما منزلتِ عشق تمام ست

بر صوفیِ بے وجد و بال ست عبادت   بر شیشه که خالیست ز مے سجده حرام ست

دادیم بمعشوقه و مے دنیا و دیں را   بدنام شدن در دو جهاں غایتِ نام ست

احیائے شبِ ما و صبوحے حریفاں   مهتاب همه روزن و صبح همه بام ست

جمعے که گرفتاریِ ایام شناسند   چوں شیشه از نور گریزند که دام ست

میگریم و از گریه چو طفلم خبرے نیست   در دل هوسے هست ندانم که کدام ست

ساقی غم دوراں مخور و رطل گراں ده   شاد ست جهاں تا مئے حسنِ تو بجام ست

گوئید بزاهد بچه عصمت نفروشد   بوئے مئے دوشینه هنوزم بمشام ست

رنجور الم دیدهٔ پیری ست نظیری
جامِ سحری چوں نخورد ماهِ صیام ست

هوا بدیهه رسانست و باغ موزونست   بهر ترنم مرغے هزار مضمون ست

زبان بلبل شوخ از سخن نمے افتد   اگرچه خورده گل همچو دُرِّ مکنون ست

بهوش زی که تو گر از برون نغمے بینی   درون پرده به بیند هر چه بیرونست

اگر بلذتِ لطفِ نهاں رسی دانی   که اندکے تو ز رشتت چگونه افزونست

بشورِ وادی و فریاد سیل خوش داریم   که اهلِ سلسلهٔ ماست هر که مجنونست

ز روئے دوست هویدا بود سعادت دوست   نوشته اند بعنواں که خاتمت چونست

اگر کنار بیابانِ عشق دریابی   ز خونِ کُشته به بینی هزار جیحون ست

نشانِ ذوقِ حقیقت بنازکاں ندهند   چه شد که فاخته خوشگوی و سرو موزونست

بہیچ کاسۂ چشم گدائی پُر نشود — مگر ز کاسۂ آزادگاں کہ واژونست

چونام توبہ گرفتم قدح بیاد آمد
بنوش بادہ نظیری کہ فال میمونست

7

بے عشق عقل راہبرے در دماغ نیست — بسوزد آں فتیلہ کہ از شعلہ داغ نیست

ہرگز فرشتہ از سر بامش نمیرود — آنرا کہ مرغ نامہ برے در سراغ نیست

طعنم بہ بیخودی چہ زنی محتسب برو — مارا فراغتست ترا گر فراغ نیست

ماحال خویش بر پر عنقا نوشتہ ایم — در بال ہدہد و سر منقارِ زاغ نیست

چوں چند بر خرابۂ خود فال میزنیم — کیں نغمہ از ترانۂ مرغان باغ نیست

از خندہ ہائے تلخ صراحی بکارِ ما — جز خون دل بگردش چشم ایاغ نیست

تلخ ست بیتو عمر نظیری چہ زندگیست
بیمار را کہ بر سر بالیں چراغ نیست

صافی شوم از کون کہ در دُرد صفا نیست — بر عرش زنم جوش کہ در خم کدہ جا نیست

رویم ہمہ چوں سایہ کہ در خدمت خورشید — صد گونہ سجو دست کہ در طاعت ما نیست

لطفِ نظرِ سوختگاں تابش بر قست — اینجا پرِ پروانہ طلب بال ہما نیست

چندانکہ وراں جبعہ خدنگست نصیب ست — در ہمتِ ما جستن و در شست خطا نیست

بخرام بگلشن کہ پئے سیرِ صبوحی — پیغامِ گلے نیست کہ با بادِ صبا نیست

توفیق نکوکاری ما و تو عطائیست — اخلاص بدینار و مروّت بہا نیست

صد گونہ دوا در سر ہر شاخ گیاہست — اما چہ ترا درد ندادند دوا نیست

گر کفر و ضلالت بود ار دین و ہدایت — خوش باش کہ کار ازلی جز بعطا نیست

باحکم قضا ساز کہ در دیر نظیری
امقبول مغاں نیست نماز یکہ قضا نیست

اختر شناس در روش بخت من گم ست | مشکل فتاده کار نه در دست انجم ست
دوران صلائے تفرقه داد و شراب نیست | یک پاره در صراحی و یک پاره در خم ست
ساقی چو فیض اوست همه صرف او کنم | این جرعه که در ته جام تکلم ست
شیرین نکرده خندهٔ شادی مذاق کس | گل نیز تلخ گشتهٔ زهر تبسم ست
باشد بنا امیدی خویشم محبتے | کو آشنائے گوشهٔ چشم ترحم ست
آسوده‌ام اگر بخودم کس گذاشتے | از جور او کشنده ترم رحم مردم ست
ناخن همیشه در جگر خاره میزنم | دیریست رخش سعی مرا سنگ در سم ست
کے سر زکار بسته برآرم که چرخ را | دوران نماند و رشتهٔ امید من گم ست

گفتار بے نتیجه نظیری سے نخرند
عود یکه سوزد و ندهد بوے هیزم ست

لخت دل بر جیب و جبینم بر کنار افتاده ست | دست و دل گم گشته تا بازم چه کار افتاده است
ساز و برگ شادمانی را که میداند کجاست | درهم اندوه و نشاط روزگار افتاده است
خسته دل تر میشوم تا تلخ تر نوشم دوا | پند مردم در مذاقم خوشگوار افتاده است
از کدورت بر نیایم گر صفا دستم دهد | تیره روزم بخت با من سازگار افتاده است
غصه مرد و غم بماتم سوخت اکنون هجر را | صد چراغ مرده بر گرد مزار افتاده است
منظر این هنگامه پیدا کن خرابات است این | گرد هر ویرانه صد منصور و دار افتاده است

کے نظیری خوار ماند عشق را نسبت تولیت
یکدو روزے غایتش از اعتبار افتاده است

عشق تو قید علائق زره ما برداشت | هر که مجنون تو شد سلسله از پا برداشت
جنس ارزنده و ارباب بصارت مشتاق | نتوان دست ز بیعانهٔ سودا برداشت
چوں توان گشت کنون ساکن خلوت گه باغ | مجلس آراست گل و مرغ تقاضا برداشت

دست در گردن معشوق حمائل کردم — نتواں کف پئے ہر عرض تمنا بر داشت

عارفاں گوشۂ چشمے بدو عالم ندہند — ہر کجا باد نقاب از رخ زیبا بر داشت

محضر بندگی از مرتبۂ من بیش ست — ایں نشاں را دل مفلس ز کجا تا بر داشت

پردہ میبایدم آویخت کہ ہر کس نگریست — شرح سودائے ترا نسخہ ز سیما بر داشت

بسکہ نازک قلم از عشق حدیثے تا رفت — اشکم از پردہ بروں آمد و غوغا بر داشت

طفل در گریہ نظیری چو تو کافر خو نیست
پدرت تا ز کدا ایں در ترسا بر داشت

بوئے از آں دو سلسلۂ خم بخم گذشت — شیخ از حرم بر آمد و گبر از صنم گذشت

خیز از سفال خضر زلال بقا بنوشش — کیں آب زندگی ز سر جام جم گذشت

بنود علایق دو جہاں گرد دامنش — چوں من مجردے کہ ز دیر و حرم گذشت

ناموس و ننگ در نظر من برابر ست — ہر کس ز خود گذشت ز شادی و غم گذشت

جز رفت و آمد نفسے نیست درمیاں — جاوید زیست ہر کہ ازیں یکدو دم گذشت

برق دل رمیدۂ مارا طلب مکن — کیں پر تو از سواد وجود و عدم گذشت

چوں عندلیب مست نظیری ترانہ گوست
از خار و گل بریدہ شد از مدح و ذم گذشت

فرحتے نیست کہ در پہلوئے آں صد غم نیست — روز مولود جہاں کم ز شب ماتم نیست

ہمہ جا تیر کماں خانۂ ابرو رفت ست — نیش ہر جا طلبی ہست ولے مرہم نیست

رنج از آں ست کہ ایں فتنہ برانگیختہ اند — ذلت ما ز نزاع ملک و آدم نیست

عارفاں گوش کہ بر پردۂ ساز ازل اند — در پس پردہ شناسند کہ نا محرم نیست

بدم عیسوی و معجزۂ روح اللّٰہی — خلق دانند کہ از اہل خطا مریم نیست

رسم ناموس جہاں زود ز سر برداریم — کیں علاقہ بہ ہما افسر ما محکم نیست

ترک دیگر نفرمائیم که پشمینهٔ فقر — جز باندازهٔ فرق پسر ادهم نیست

علمی چند ز غیب دگران بر دوزیم — کانقدر جامهٔ رسوائی ما معلم نیست

نتوان حکم خطا کرد نظیری بقضا
حکم بر صورت امر یست که آن مبهم نیست

امروز آنچه تاج سر ماست دست ماست — سرمایهٔ درستی ما در شکست ماست

نادان بر آبگینهٔ ما سنگ میزند — گر هوشمندئی بکسی هست مست ماست

سر میکنیم در سر پیمان خویشتن — ایمان ما همان بلای الست ماست

اندیشه از فراز ثریا گذشته است — کوتاهی که هست ز تقریر پست ماست

بر چهرهٔ حقیقت اگر ماند پردهٔ — جرم نگاه دیدهٔ صورت پرست ماست

شاهانه فرش مسند کرسی نهاده اند — این طارم خراب چه جای نشست ماست

شکست اگر بخاتم جمشید بنگریم
پیچاک زلف یار نظیری بشست ماست

چنان ز خانه برون رفتنم بدل تنگست — که آستانه بیابان و گام فرسنگ هست

بجان در تن مفلوج کشته مهمانم — که در بر آمدنم رنج و بودنم ننگ است

رگ و روان بگدازد چو گریه گرم شود — شراره در دل فولاد و قطره در سنگست

بدامن دل پاک تو داغ من نرسد — ز بس گریسته ام خون دیده بیرنگ ست

دلم ز صورت کارم غریق اندوه ست — که عکس طلعت زنگی بر آئینه زنگ ست

بگردش مه و خورشید طعنه ها داریم — به بخت خویش ز یاری تکلم بر سر جنگ ست

غریب نقش خیالی بر آب زد دیده — بجز خدای که داند که این چه نیرنگ ست

نوا بگوشت اگر مختلف رسد چه عجب — که یک ترانهٔ ما در هزار آهنگ ست

سخن بذوق بود در مذاق ننشیند — بصفحه کلک نظیری چو زخمه بر چنگ ست

حریف صافی و دردی نه خطا اینجاست — تمیز ناخوش و خوش میکنی بلا اینجاست
بغیر دل همه نقش و نگار بے معنی ست — همیں ورق که سیه گشته مدعا اینجاست
ز فرق تا قدمش هر کجا که می نگرم — کرشمه دامن دل میکشد که جا اینجاست
خطا بمردم دیوانه کس نمی گیرد — جنوں نداری و آشفته خطا اینجاست
بدل ز دل گذرے هست تا محبت هست — ره چمن نتواں بست تا صبا اینجاست
بدی و نیکی ما شکر بر تو پنهاں نیست — هزار دشمن دیرینه آشنا اینجاست
سرشک دیدهٔ دل بے تو بسته نکشاید — اگرچه یک گره و صد گره کشا اینجاست
بهر کجا روم اخلاص را خریدار یست — متاع کاسد و بازار نا روا اینجاست

زکوئے عجز نظیری سر نیاز مکش
زهر رهے که در آیند انتها اینجاست

شب از فسانه ام ز جنون خانه پر شده است — وز گریه ام دیار ز ویرانه پر شده است
زاں طره کی شکایت آشفتگی رسد — ما را که زلف از و چو کف شانه پر شده است
افگنده پرده از رخ ساقی نسیم صبح — دیر و حریم ز نعرهٔ مستانه پر شده است
بازم بکلبه کیست نه شمع و نه آفتاب — بام و درم ز ذره و پروانه پر شده است
ترسم بلاله و سمن او زیاں رسد — طرف چمن ز سبزهٔ بیگانه پر شده است
تنگست جائے بر نفس امشب سخلوتم — یک آشنا نیامده و خانه پر شده است
هرگز عطائے ساقی ما را کرانه نیست — از تنگ ظرفیست که پیمانه پر شده است

آں شاخ گل بجوئے نظیری نمیرسد
دار الشفائے شهر ز دیوانه پر شده است

بیتو دوشم در درازی از شب یلدا گذشت — آفتاب امروز چوں برق از سرائے ما گذشت
نیش خارے نیست کز خون شکاری سرخ نیست — آفتے بود ایں شکار افگن کزیں صحرا گذشت

شوکتِ حسنش کسے را فرصت آہے نداد   گرچہ ہر سُو داد خواہے بود او تنہا گذشت

جلوہ اش ننمود از بس محو رفتارش شدم   نالہ ام نشنید از بس گرم استغنا گذشت

خواستی آشفتگی دستار بُردن از سرش   بسکہ سرمست و بخود مغرور و بے پروا گذشت

با پریشانان چگویم صولتِ ہجرش چہ کرد   باد یاسی آمد و بر دفتر دلہا گذشت

باز امشب با سگِ کویش نظیری ہمسرست
شوکتے دیدم کہ پنداری جم و دارا گذشت

در شہر ما بدولتِ عشق احتیاج نیست   در ہیچ گوشہ نیست کہ صد تخت و تاج نیست

چشم تری بچینِ جبینے توان فروخت   کار وفا ہنوز چناں بے رواج نیست

خاطر بخندۂ گل و مل وا نمے شود   غیر از گریستن غمِ دل را علاج نیست

شہرے بشیشۂ دل ما سنگ میزند   در ہیچ پائے نیشترے از زجاج نیست

کس زیر چرخ توسنِ آزادگی نتاخت   تاراج میکنند براہے کہ تاج نیست

ما خط رساندہ ایم بمہر مسلّمے   آفت رسیدہ را غم باج و خراج نیست

ما از نوشِ روزگار نظیری گداختیم
ایں بادہ را موافقتے با مزاج نیست

شورِ چمن ز نغمۂ آزادیِ من ست   روئے شگفتۂ سحر از شادیِ من ست

میخانہ ام بہ بوئے بہارم کشادہ اند   ہر جا خرابی ست ز آبادیِ من ست

بیہوشیم بجلوہ گہ گلستان برد   من بلبلم کہ نکہتِ گل ہادیِ من ست

بے ذوق عشق کار بسامان نمے رسد   شاگرد عشق بودن از استادیِ من ست

عشقم نوید زندگیِ جاوداں دہد   آں چشمہ کہ گم شدہ در وادیِ من ست

گردوں بعشق زائچہ طالعم نوشت   نیک اخترے نشانۂ ہمزادیِ من ست

حسرت برم ہمیشہ نظیری ز صید گاہ

زین خوئے رحم کافت صیادئے من ست

بحرفِ اہلِ غرض قرب و بعد ما بند ست — دلِ شکستۂ ما را ہزار پیوند است

ازاں دمم کہ بحسرت فگندہ دیدن او — نگہ بگوشۂ چشم ہنوز در بند است

نظر دلیر نشد تا مژہ بہ پیش آمد — حجاب اگر پرِ کاہست کوہِ الوند است

دو چشم ساکن بیت الحزن بمن گرید — کہ من اسیر معشوقم او بفرزند است

دراز دستیِ حسن کہ گل بجیبم ریخت — کہ تا بدامنم از جیب در شکر خند است

بکینہ جوئے افلاک عشق باز یم — کہ ہر کہ دشمنِ ما شد بدوست مانند است

نہ عیب تست کہ بیگانہ وار مے گذری — کسے بہ زود گسل نیست دیر پیوند است

بیا کہ از مئے پارینہ تلخ کام تریم — اگر تو زہر چکانی بکام ما قند است

ہمہ ترانۂ آفاق را ز بر دارم — بگوشم آنچہ نگردد آشنا پند است

نظیری از تو بجان کند نیست لب بکشا

باین قدر کہ بگوئی بمیر خورسند است

دل کہ جمعیت غم از بے سروسامانی نیست — فکر جمعیت اگر نیست پریشانی نیست

بیضہ در چنگل شہباز نہد طائر ما — در فضائے کہ منم بال و پر افشانی نیست

گر کنم یاد ز بیت خانہ مرا عیب مکن — ہر کرا حب وطن نیست مسلمانی نیست

لاؤ بالی شو و دریاب فراخیِ نشاط — چند در تنگیِ مشرب کہ فراوانی نیست

نیست لذت ز نظر بازی بزمے کہ درو — خندۂ زیر لب و گریۂ پنہانی نیست

ترک ادبار بتاج سر جم دوختہ اند — ہیچ سر نیست کش این نیل بہ پیشانی نیست

بر در خلوت ما پرِّ ہما مے بخشند — ہدہدے را کہ بسر تاجِ سلیمانی نیست

طبل درویشی ما بر در جاوید زدند — بر لب بام بجز نوبت سلطانی نیست

صحبت آئینہ طبعاں بدے تیرہ شود — در چنین بزم کہے جائے گرانجانی نیست

تو بمعموری مصری و من مجنون را　　نبرد شوق بر آں کوچہ کہ ویرانی نیست

از فسوں دانیٔ چشماں سیاہی کہ تراست
صد نظیری بنگہ داشتن ارزانی نیست

محبتِ تو بہر دل نشست کیں ننشست　　دمے بہر کہ نشستی دگر غمیں ننشست
بمحفلے کہ تو دامن بر نجش افشاندی　　مگس ز تلخیٔ عیشم بر انگبیں ننشست
ہمیشہ گرمی خوئے در آتشم دارد　　بخوں بشستم و آں خوئے آتشیں ننشست
حجاب عشق غبارے میان ما انگیخت　　کہ از فشاندنِ دامان و آستیں ننشست
گرہ بگوشۂ ابرو نگہ بجانبِ غیر　　بہ پیش دشمن خود ہیچکس چنیں ننشست
تو میروی و من از اضطراب می‌میرم　　کسے بحال چنیں روز واپسیں ننشست
چناں گرانیٔ خویش از درت سبک بردم　　کہ از سجود تو ام گرد بر جبیں ننشست

غمت ندیدہ رہِ خانۂ نظیری را
کہ چوں بہانۂ خونش در کمیں ننشست

عشقست کہ حکم دو جہاں مختصرِ اوست　　مجموعۂ احوالِ دو عالم خبرِ اوست
صد راہزنم در صفِ اندیشہ نشستہ　　حرزِ دلِ آگاہ نشیں از نظرِ اوست
بیگانگیش بار وہد اشکِ ندامت　　ایں تخم ہماںست کہ طوفاں ثمرِ اوست
یاد آوریش راہ نماید بوصالش　　ایں خانہ ہماںست کہ اُمید درِ اوست
گر ناخوشت از جا ببرد جائے نگہدار　　کاں دل کہ ز ناوک نہراسد سپرِ اوست
گر زمزمۂ رہ زندت از پئے آں رو　　کاں دل کہ ز جا رفت رہش بر گذرِ اوست

گریاں ز گلستانِ جہاں رفت نظیری
ہر لالہ کہ از خاک دمد چشم ترِ اوست

نشاط عید گدا عجب بادشا بشکست　　شد از معانقہ چیں بر رخ قبا بشکست

چناں بیک دگر آمیختند شیخ و ندیم | که شیشه مست و در آغوش پارسا بشکست
رئیس و قاضی و مفتی برقص برجستند | نشاط نالۂ دو دہل شرم روستا بشکست
مسافر از پے جاں بود چشم قربانی | نگاه تا نرود زاں بساط پا بشکست
دل شکسته دراں کوئے میکنند درست | چنانکه خود نشناسی که از کجا بشکست
بآب خضر سکندر نبرد ز آئینه راه | سفال میکده جام جہاں نما بشکست
بفطر روزه مے داد پیر باده فروش | که هم گدا ز حسد کاسۂ گدا بشکست
زمانه طفل طبیعت شد آنقدر که ادیب | کمر به بست پے شوخی و عصا بشکست

شکست توبۂ ہر کس بقدر حال امروز
نظیری از خم مے صوفی از ہوا بشکست

خمار مے بلبم قفل زد ایاغ کجاست | کلید میکده گم کرده ام چراغ کجاست
نه عندلیب غزل خواں نه شاخ گل خنداں | دریں بہار کسے را دل و دماغ کجاست
شگوفه را به نم ابر جامه در گرو ست | برہنه را سر و سامان عیش باغ کجاست
یکے بگرد گلستان خویش سیرے کن | ببیں که یک گل بے صد ہزار داغ کجاست
ہزار جنس مرادم بوقت در گرو ست | دمے که صاحب وقتے دہد سراغ کجاست
ز شغل کار خودم یک نفس رہائی نیست | محوئی که دہد از خودم فراغ کجاست

بخون دیده **نظیری** بساز و باده مخواه
برائے راغ مئے ہمچو چشم زاغ کجاست

گر شرر گر شعله ہر جا گشت پیدا آتش ست | چارۂ دل کن که با آتش مدارا آتش ست
رشک مانع شوق غالب در تو یارب چوں رسم | راه عاشق بر میان ہفت دریا آتش ست
چوں چراغ مرده از صحبت دلے آورده ام | از دم خلوت نشینانم تمنا آتش ست
گر بظاہر کاہلم امّا بباطن چابکم | تن اگر خاک ست اما دل سراپا آتش ست

گر بکفرستاں بری ایں روئے آتشناک را ‏ برہمن در رقص آید کہ حق با آتش ست

از نسیم صبح سوزد حریفاں را جمال ‏ نازکاں را بر سر آں کوئے سر با آتش ست

در سلم رسمست مارا دین و دنیا باختن ‏ ہر کرا در سر قماری ہست سودا آتش ست

عاشقی و حسن را در پردہ نتواں داشتن ‏ شعلہ غمازی کند ناچار ہر جا آتش ست

گریۂ گرم **نظیری** ریگ در وادی گداخت

از سر شکش تا بزانو در تہ پا آتش ست

نشست پہلوئے من و ز رقیب جام گرفت ‏ گل تلافی من رنگ انتقام گرفت

بصد کمند نہ استاد غم چو مست شدیم ‏ در سرائے بہ بستیم راہِ بام گرفت

قضا سمندِ نشاط کرام پیش آورد ‏ قدر عنانِ مرا از کفِ لیام گرفت

معانداں بت پندار جملہ بشکستند ‏ کہ کار بت شکنی رونق تمام گرفت

نیافت صبحدم آغوش دوست از بر دوست ‏ تمتعی کہ لب از ذکر ایں پیام گرفت

بجنگ و عربدہ راضی شدم ز شرم برآ ‏ کہ تیغ غمزہ دگر زنگ در نیام گرفت

نظیری و مے و مطرب گدائی خواہد شد

فقیہ شہر کہ او عادتِ کرام گرفت

آں دہد در گریہ پند ما کہ با ما دشمن ست ‏ ہر کہ میگیرد شنا در را بدریا دشمن است

ہر کرا دل از دروں شادست با بیروں چکار ‏ شمع از خلوت نگہبانست و صحرا دشمن است

خود مگر از در در آئی ورنہ از ما تا بہ تو ‏ صد بیابانست و در ہر گام صد جا دشمن است

دل ازاں آزردہ تر داریم کا زارش کنند ‏ خصمئی خود میکند ہر کس کہ با ما دشمن است

خوں ز چشم کاروانے ریخت در بازار مصر ‏ ہر کرا یوسف بود کالا بسودا دشمن است

تا غمم گردید مونس کلفتم با کس نماند ‏ دوست چوں ہمخوابہ گردد مو بر اعضا دشمن است

ہائے ہائے گریہ باید کہ دل خالی کند ‏ ورنہ چوں در دل گرہ باشد مدارا دشمن است

گر بہار آید نظیری در خزاں با من مگو
خاطرِ مشغول عاشق را تماشا دشمن ست

جز محبت ہر چہ بردم سود در محشر نداشت
دین و دانش عرض کردم کس بچیزے بر نداشت

ہر عمل را اجر سنجیدند در میزانِ حشر
قیمتِ چشم پُر آبم چشمۂ کوثر نداشت

در دلم از عشق سوزے ماند و از جان شعلۂ
ہیزمے را کاتشِ ما سوخت خاکستر نداشت

در دلِ او دردِ ما از نالہ تاثیرے نکرد
بُرد مرغے نامۂ مارا کہ بال و پر نداشت

شکر کز غم مُردم و بیشت نگشتم شرمسار
حالِ خود ہر چند میگفتم دلت باور نداشت

کاتبِ اعمال چوں اجرِ فراقم را نوشت
جز رقم بر وصل دادن چارۂ دیگر نداشت

از دلِ پر دردِ جانم را نظیری ریش کرد
کم دو چارم شد کہ چشمے تا بدامن تر نداشت

باز دل جائے گل دیوانگی بو کردہ است
دیدہ ام از گریہ آبے تازہ در جو کردہ است

خاطرے دارم چناں کز نو بہارِ دوستی
صد گلستانم پدید از ہر بنِ مُو کردہ است

اے تو لی دمساز و حرفِ ماست چندیں دلپذیر
عشق را نازم کہ موم از آہن و رُو کردہ است

از چراغِ وصلِ دل را نور دِہ کاینجائے تست
ورنہ با تاریکیِ ہجراں نظر خو کردہ است

ہر کہ جز خود دید با من آشنا بیگانہ ساخت
عشقِ تو با دشمن و با دوست یکرو کردہ است

دست و دل بشکن کہ اینجا عاجزی آید بکار
ایں کماں را چاشنی کے زورِ بازو کردہ است

در مرادِ ما نظیری یاریت کارے نکرد
برہمن زیں پہ دعا در کارِ ہندو کردہ است

آنچہ رحم از دل برد تاثیرِ فریادِ من ست
وآنچہ نسیاں آورد خاصیّت یادِ من ست

ساختن ممنونِ دیدار و بحسرت سوختن
از تصرف ہائے حرمانِ خدا دادِ من ست

حرفِ عاشق بیز بانہا شکوۂ دل جاجو بیست
آنچہ ہرگز آشنا با لب نشد دادِ من ست

نیست در عالم تمنائے کہ از قیدم نجست — ہر کجا بینی ہوائے صید آزاد من است
مضطرب دارم چرا دل در رہِ آوارگی — پشت توفیق و توکل خستہ زاد من است
آں شکارم من کہ لائق ہم بکشتن نیستم — شرم ہا آید مرا زاں کس کہ صیاد من است
خشم مُرد و شکوہ رفت اکنوں ز شستِ عشقِ تو — آرزو غلطاں بخوں در محنت آباد من است

کارِ دشوارِ نظیری گریہ ہا آرد کہ او
شاد از تدبیر ہائے سست بنیاد من ست

شہر ویراں شدہ گریہ مستانۂ ماست — ہر کجا ہست غمے دربدر از خانۂ ماست
از ہمہ سوُرۂ پیغولہ صحرا بستند — ہر کرا ہم نگری در پے دیوانۂ ماست
بال و پر سوختہ ہر یک بکنارے رفتند — آنکہ ناید بدر از بزم تو پروانۂ ماست
بتماشائے جہاں باز نمانیم از تو — آنچہ دام دگراں ساختہ دانۂ ماست
بسر بادہ فروشاں کہ بمسجد نزدیم — تا بمیخانہ نمے در تہ پیمانۂ ماست
ماکہ خورشید پرستیم بمحفل چہ کنیم — آفتاب از ہمہ جا روئے بویرانۂ ماست
خواب ما را بصد افسوں و نگہ ہا بندند — جادواں را ہمہ جا گوش بر افسانۂ ماست
تا کے از موعظتِ خلوتیاں ہا شنویم — ہوش ما محو تماشا گہِ جانانۂ ماست

صحن و دیوار و در و بام نظیری امشب
ہمہ در وجد و سماع اند کہ در خانۂ ماست

پیشِ مشتاقِ تو ویرانہ و آباد یکے ست — ہر طرف راہ فتد کوفہ و بغداد یکیست
~~ہر کرم دل شیریں نبود صفِ لغال — عشق چوں بار دہد خسرو و فرہاد یکیست~~
ماکہ تسلیم بشمشیرِ ارادت شدہ ایم — پیش ما بیم دہا کردن و امداد یکیست
در بر اغیار مبندید کہ در گلشنِ ما — شانۂ باد و سرِ طرۂ شمشاد یکیست
پا بگل ماندہ اگر گلبن اگر خار بن است — باغ را سرو خرامندہ و شمشاد یکیست

بتوزاری و توانائیِ ما در نگرفت — موم در پنجۂ عشق تو و فولادیکیست

نیم بسمل شده ماندیم نظیری افسوس
صید در یکد گر افتاده و صیاد یکیست

در خون دیده کشتہ تنم بسملِ تو نیست — زین مرحمت ملاف کہ کار دلِ تو نیست

از آبگینہ حوصلۂ ما تنک تر است — صبر از دلے طلب کہ در و منزلِ تو نیست

گویا دو انده ریشہ نہالِ محبتم — پا بیم از تو آنچہ در آب و گلِ تو نیست

زین پیش شیشۂ دل ما ہم ز سنگ بود — بے نسبت آشنا دلِ ما با دلِ تو نیست

بے یار ماندہ روئے تو از بیم خوئے تو — ورنہ کدام کس کہ دلش مائلِ تو نیست

بس جانگداز میگذرد سر گذشتِ شمع — پروانہ نسوختہ در محفلِ تو نیست

خونِ ترا چہ قدر نظیری خموش باش
این بس کہ دعوی از طرفِ قاتلِ تو نیست

آنکہ صد نامۂ ما خواند و جوابے ننوشت — سطرے از غیر نیامد کہ کتابے ننوشت

شمع بے شعلہ بہ پروانہ فرستاد آں دوست — گر بما نامہ رواں کرد و عتابے ننوشت

ہمہ جا شوق تو لب تشنہ بر آہم آورد — دم آبے نگرفتم کہ سرابے ننوشت

کف پائے برہِ بادیہ ام ریش نشد — کہ فریب سر خارش بسرابے ننوشت

قدمے نا دم از منزل سامان بیروں — در رہِ عشق کہ گنجے بخرابے ننوشت

اشک و آہ از دریں مدرسہ بردم کہ ادیب — حرز حسن تو بہر مشک و گلابے ننوشت

سینۂ ریش ازیں راز نگردید کہ عشق — قصۂ بر سر منقار عقابے ننوشت

عقدہ ہر چند نظیری بہوس نظم کنی
ہیچکس نظم تو بر طرفِ نقابے ننوشت

یک آہ گرم صیقل زنگار عالم است — موقوف لب کشودن ما کار عالم است

مشاطۂ فراق تو بر چہرہ ام سرشت | خونابۂ کہ گونۂ رخسار عالم است
خود رائیِ خیال تو از دیدہ ام رماند | آں معنی کہ قبلۂ گفتار عالم است
بر من شب فراق شد از جرم نالۂ | صبحے کہ طالع از در و دیوار عالم است
صیادیئ کرشمۂ تو دانہ نفگند | در دام ہر نگہ کہ نہ پرکار عالم است
ایں عیب و عار عشق و ہنر را کجا برم | کانم نہالۂ خرد کہ خریدار عالم است
حور و کنارِ کوثر و رضوان و صحن خلد | ماؤ جمال یار کہ گلزار عالم است
تا یک دلت پسند کند قرب او مجوئے | سرمایۂ قبول در انکار عالم است
گر پیر سالۂ خبر از طفلِ راہ پرس | شرم از طلب مدار کہ زنار عالم است
~~دانائیِ فریب تو معنی نیسر ورد | در ضمن نکتۂ کہ نہ اسرار عالم است~~

قانونِ شکوہ چند نظیری نوا کنی
ایں نغمۂ تو باعث آزار عالم است

زہے نسخۂ آفرینش جمالت | نکت یاب مجموعۂ گل خیالت
بفطرت زبونی نگاہ ز بونت | ز ظلمت برونی نباشد ز دالت
ہمیشہ حق از قول و رائے تو روشن | بپوشیدہ موج حوادث زلالت
بسجد خرد ہست پرواز ہر تن | تو روشنہ خرد پرد از پرتو بالت
ہمہ وجد باصوفیاں راز قولت | ہمہ حالہا قدسیاں راز حالت
~~باعجاز قولت کہ ایماں نیارد | ضلالت بود خونِ منکر حلالت~~
بباطن ترا دیدہ آدم مقدم | ز صدر جناں شد بصف نعالت
بہ پیرزمنت سایہ ظا ہر نگردد | کہ خورشید طالع فراز نہالت
بحسن تو نقاشِ نقشے نیارد | کہ صنعت گری ختم شد بر کمالت
تو انگشت لیس کمثلہ بشانت | کہ در غیب نبود مثال مثالت

تو انگشت لیس کمثلہ بشانت

نظیری چناں ساز صافی سخن را
کہ رُوح نبی خوش شود از مقالت

گر کند گیتی وفائے با وفاداران خوش است — زندگانی با عزیزاں عیش با یاران خوش است
محنتِ شب گیر با شوق حرم دشوار نیست — گر بیادت بگذرد شبہائے بیداران خوش است
نرگسِ شوخ تو مست از نالۂ شب خیزہاست — مے فروشاں را سر از غوغائے میخواران خوش است
مال عصمت را زلیخا بُرد دریں سودا نباخت — ماہ کنعان بُردن از خیل خریداران خوش است
فرجہ نگذاشت گردوں تا ازاں بیروں روم — پیر کودک دل چہ باقید گرفتاران خوش است
ذوق با مرغان پراند مرغِ نوپرواز را — گر بکوئے دوست رفتن با ہواداران خوش است
حیرتم نیکو زاستیلائے عشق آزاد ساخت — چوں مرض طغیان نماید خواب بیداران خوش است
ساقیِ گلرنگ باید ساغرِ گلرنگ را — مے پرستان را نظر بر لالہ رخساران خوش است

غرقِ طوفان شد نظیری ہر کہ دل در مال بست
رخت بیروں دہ کہ کشتیِ سبکساران خوش است

جزائے حسنِ عمل در شریعتِ عربیست — بعرف عفو نکردن گناہ بے ادبیست
سواد دل ز مے سالخوردہ روشن کن — کہ عینکِ بصرش ز آبگینۂ حلبی است
قبول بے ہنراں ز التفات معشوق است — عنایت ازلی را نشانہ بے سببی است
جمالِ حال شود ترجمانِ استحقاق — دلیل آب جگر تفتگی و تشنہ لبی است
زمن مشاطہ بستاں صداق سہلے طلبد — ہنوز دخترِ رز در سراچۂ عنبی است
مگو کہ رفتم و قسمت نبود در یابم — کہ نارسیدن سالک نشان بے طلبی است
ز دوست رُوی مگردان و تن بفرمان دہ — کہ ہر کہ صاحب ایں حال شد ولے وہبی است
خلاف رسم دریں عہد خرق عادت داں — کہ کارہائے چنیں از شمار بوالعجبی است
شبِ سیاہ صباحِ سفید سلہ آرد — چراغ مطّلب از دودماں بولہبی است

به تیغ قطع ارادت نمی‌شود مارا — خلوص بندگی ما شرافت نسبی است

مگو ز دوست ملالت بود نظیری را
که مستی سحری از نیاز نیم شبی است

ترا بکعبه مرا کار با دل افتاده است — بکعبه بتکده من مقابل افتاده است

صدای بے جرس از بشنوی غریب مدان — که روح ماست بدنبال محمل افتاده است

~~سپند طالع اگر حرص این یکا وکند — صلیب زلف بتانم حمائل افتاده است~~

بعزم کعبه کنید اتفاق خلوتیان — که پیر صومعه را بار در گل افتاده است

ز کج ز مستی مے کرده قبله باده فروش — دلش بگوشهٔ میخانه مائل افتاده است

شکسته بر ورق جبههٔ تو خامه حکیم — که ابروان ترا عقده مشکل افتاده است

حریف بین چه براحت بساط‌ها چیند — ز نیزه بازی افلاک غافل افتاده است

حریم خاک چو قربانگه منا دیدم — که هر طرف نگری صید بسمل افتاده است

یکے بگور عزیزان شهر سیر کن — ببین که نقش املها چه باطل افتاده است

مجردان سبک سیر از جهان رفتند — گهر بقعر یم و خس بساحل افتاده است

گدای پیر مغان شو که بادشاه و فقیر — بر آستانهٔ میخانه سائل افتاده است

ضرر بحال نظیری پیش بین نرسد
که او بوادی در ختش بمنزل افتاده است

فخر والا نسبتان از بند اوست — آنچه هرگز نگسلد پیوند اوست

~~گردن شمشاد را زنقش بخت — سرو از آزادگان بند اوست~~

گرچه شکل نیستی دارد دهانش — هستی جانها و شکر خند اوست

نقض زلفش دایه بر عهدش شکست — گر شکستے هست در سوگند اوست

طره‌اش را هست پیوندی بصلح — چین ابرو گرچه خویشاوند اوست

هر شبم بنج‌است که آید بخواب — بسترم مشک عبیر آگند اوست

مشربش صفرا که بیماران شکست — نوش نے خوش از ترنج و تمند اوست

زود آمیزش ببردم که کند — مشک را بو اندکے مانند اوست

حسن گل بر باد حرماں زود رفت — ہر کہ تمکینے ندارد پند اوست

کینه کش از دوستان مهر جوے — طبع مغرور خرد خرسند اوست

بار تکلیفش ز دوشش انداختم — گوئیش ہر کس کہ حاجتمند اوست

ظلم اخواں بر نظیری کے کنند
معنئ او بہتر از فرزند اوست

معشوقۂ من قبلہ نما قبلہ نظر گشت — تا گشت نظر بارخ چوں آئینہ برگشت

غرق کرم حیلہ گرانم کہ دراں کوئے — سفتم شبہ دیدہ و ہم سالک گہر گشت

زد خندۂ شیریں نمکے بر دل ریشم — اشکم بحلاوت شد و آہم باثر گشت

اوراق گل اندر بغل غنچہ نگنجید — تا عطر دمم ہم نفس باد سحر گشت

پیداست دل آمیزیم از گونۂ گفتار — چوں رنگ ثمر گشت بلے طعم ثمر گشت

شاہد شوم انگشت نما ہمچو مہ نو — نعلم کہ در آتش ز رخش بود قمر گشت

زاں کلکم از و عطر فشانست کہ دستم — با سنبل خوشبوش براں طرف کمر بست

تا بوسہ گہ خیرہ نداقاں نکند دست — دنداں زدم آں ساعد چوں شاخ شکر گشت

در ہر خم آں زلف کمیں گاہ بلائیست — با ایں ہمہ زاں روئے نخواہم بخطر گشت

عقلے کہ کلید در گنجینۂ ام آں بود — تا عشق در آمد بمیان حلقۂ در گشت

با ایں دل پر عربدہ شرمندۂ عشقم — ہر جا کہ غمے تیغ بر آورد سپر گشت

ہر نسخۂ شعرے کہ بر آورد نظیری
از غیرت آں نافۂ چیں خون جگر گشت

نظر بظاہر و صیاد در قفا خفت ست | اجل رسیدہ چہ داند بلا کجا خفت است
کجا ز عشوۂ آں چشم نیم باز رہیم | کہ فتنہ ساختہ از خواب و پاے ما خفت است
کسے بقلب شبم ترکتاز نہ آید | کہ در فراش قصب پاے در حنا خفت ست
شمیم مہر ز باغ وفائے آید | بہر چمن کہ تو بشگفتۂ صبا خفت ست
طبیب عشق ببرد طمع ز بیماری | کہ شب براحت ازیں درد بید وا خفت ست
کس از معانقۂ روز وصل یابد ذوق | کہ چند شب ز ہم آغوش خود جدا خفت ست
بگیر کام دل اے لعبتین مردم چشم | کہ ز روت آمدہ و نقش در خفا خفت ست
شبِ امید بہ از صبح عید میگذرد | کہ آشنا بتمناے آشنا خفت ست

فسانہ صرف نظیری مکن کہ خواب کند
شکستۂ کہ بصد درد مبتلا خفت است

خوئے شہ عربدہ جو افتادست | کشتۂ بر سر ہر کو افتادست
باد بت زی کہ سر مستاں را | بد کمندے بہ گلو افتادست
آنکہ افتاد بریں در راہش | قدمش از تگ و پو افتادست
در خرابات مغاں مستاں را | کاسہ بشکستہ سبو افتادست
خوشی ما ز گل و بستاں نیست | صحبتِ یار نکو افتادست
خوش عبیرے بہم آمیختہ عشق | خو بخو بوئے ببو افتادست
عشق از سنبل و گل واچیدم | رہ براں گلشن کو افتادست
جائے دل خوردۂ مینا چینم | دہ کہ بارم بغلو افتادست
دلبرم را سر رسوائی نیست | کار جیبم برفو افتادست
با خودم دشمن جاں باید بود | چکنم دوست عدو افتادست

ہر نفس دلق نظیری رنگے ست

عشق را چشم بر او افتاد است

جمال ساقی ما در ضمیر لاله گذشت | که لاله را مئے لعل از سر پیاله گذشت
دراں شمائل موزوں نگر که هر کس دید | بحسن معنی صد دفتر و رساله گذشت
بقصد ضبط نگه چیں بر ابرواں انداخت | ولے نشد که کمند از سر غزاله گذشت
دلم ز حرص سوال از لبش جواب نیافت | چو آں گدائے سراسیمه کز نواله گذشت
سپهر هر چه کند روز زیست بخشم مرو | که روز تخم ازاں کشت گر حواله گذشت
دو ساله دُرد کش دیر بوده ام عجبست | که شصت ساله تواں از مے دو ساله گذشت
سرے ز قلقل مینا بروں نیاوردم | اگرچه عمر بتحقیق ایں مقاله گذشت
بطعنه از بر ما غافلان فارغ دل | چناں گذشت که بر دشت لاله ژاله گذشت

جفا نماند ز پندار خود چو وارستم
بیا که کار نظیری ز آه و ناله گذشت

هجراں نمکے سود و بداغ دل ما ریخت | سودائے تو آتش ز دماغ دل ما ریخت
هر روغن صافی که به بیهوده فلک سوخت | غم و ردے از ابچراغ دل ما ریخت
رفتیم بسر زود دریں محفل مستاں | ساقی بمے تندی بایاغ دل ما ریخت
ما را به نشاط و طرب آساں نگذارند | غم خون جهانے بسراغ دل ما ریخت
هر نخل امیدے که نشاندیم دریں باغ | برگ و برش از لائے ایاغ دل ما ریخت
کلفت ز کجا آمد و رنجش ز کجا خاست | بدگرد ملالے بفراغ دل ما ریخت

با عشرت ما زود ملالست نظیری
تا صبح نفس زد گل باغ دل ما ریخت

گل بید او دسته بسته اوست | مهر در دل خسک شکسته اوست
همه جانا سخن تصرف بند | هر کرا سینه ایست خسته اوست

این کہ گم گشتۂ عہد و شرط وفا — ریو ورنگ زیاد جستۂ اوست
برد اندیشۂ بتاں ز دلم — کعبۂ دل صنم شکستۂ اوست
خس بُستاں و خار دیوارش — قید مرغ رسن گسستۂ اوست
سرو بالا و عبہر نظرش — دست پرورد و خانہ رستۂ اوست
تا برآید برنگ رخسارش — بادہ در خون دل نشستۂ اوست
موجۂ بادہ بر گل مہتاب — رخ از آب بادہ شستۂ اوست
عشق ہر دم بتازہ سودائیش — عقل کہنہ فروش رستۂ اوست
ببوئے مغاں خطا نرسد — کہ بدست کریم دستۂ اوست

نزل روح الامین نظیری را
نامۂ پیک پے خجستۂ اوست

دلے دارم کہ طاقت کار او نیست — تحمل غیر عیب و عار او نیست
دلے دارم کہ قلزمہائے امواج — حریف آہ آتش بار او نیست
دل سختم براحت ے ستیزد — فلک را دست بر آزار او نیست
نشاط عندلیب از بوو رنگ ست — نوائے ما ز موسیقار او نیست
کجا پوشد بہ بند و قید دستار — تن مجنوں کہ جز سربار او نیست
مریض عشق را مردن علاج ست — دوائے درد در بازار او نیست
سر مرغے نپیچد از کمیں گاہ — کہ آب و دانہ در منقار او نیست
زباں بازی کند سوسن از آنست — کہ آب شرم در رخسار او نیست
بایں شد کعبہ از کوئے تو ممتاز — کہ رشکے بر در و دیوار او نیست
کجا کنعان کجا بغداد مستان — انا الحق گو سرے بر دار او نیست

نظیری ایں عبیر از عشق سازد

کدامین عطر کز گلزار او نیست

بختم این بس که مشتری شده دوست — هرچه خلقم بها نهند نکوست
تشنگم رنگ رخ چو مستسقی — آب هر کس بقدر ظرف سبوست
در بر ارباب ذوق کم بندند — اثر قبض و بسط در ابروست
قطع دنیا نمی شود چه کنم — قوت مور و جستن از سر جوست
نیست ممکن بزندگی آرام — تا نفس باقی است در تگ و پوست
شاهدان چمن شهید ست اند — جامهٔ سرو تا سر زانوست
باش عریان بدن که جامهٔ گل — کم دهد بو که حله تو بر توست
بوی گل چاشنی مل دارد — آن شکر خنده را چه بوی و چه خوست
آب تلخی بعطر پروردند — نام کردند کین گل خوشبوست
خط قرآن نگار او کوفی — چشم محراب گرد او هندوست
خط فریبنده کس چنین ننوشت — یارب این معجزست یا جادوست

بر نظیری ست گوش خلق امروز
میر مجلس ندیم شیرین گوست

ره نوشیدهٔ شوق تو نشانش نیست — وانکه محو تو شد اندیشهٔ هجرانش نیست
دل بجستن تو مقید شد و جاوید بماند — که ز فکر تو برون آمدن آسانش نیست
تا یکی فکر توان کرد و سخن تازه نوشت — قصهٔ شوق حدیثی ست که پایانش نیست
هیچکس نامهٔ سربستهٔ ما فهم نکرد — نه همین خاتمه اش نیست که عنوانش نیست
سبب از عقل مپرسید که غم نامهٔ ما — درس عشقست که از عالم دبستانش نیست
از دلم راه دلت عشق نمود است خوشم — که بآن خانه دری هست که دربانش نیست
راه دیگر بسوی کعبهٔ اعرابی هست — که غم از سرزنش خار مغیلانش نیست

خاطرِ غیب نمائے تو مگر جامِ جم ست — که رخِ حالِ من از آئینه پنهانش نیست

~~سایهٔ نامهٔ تو بالِ هما میداند — هدهد ما که به سر تاجِ سلیمانش نیست~~

مرد تاجر که ز غربت بوطن باز آید — تحفهٔ خوبتر از نامهٔ اخوانش نیست

چوں قلم گریهٔ شادی کنم از نامهٔ دوست — که بجز از دلِ خنداں مژه گریانش نیست

بسکه از دقتِ فهمِ تو نظیری بگداخت
نکتهٔ نیست که آمیخته با جانش نیست

قرعه بر وصل زند دیده و سامانش نیست — کیں خیالست ازاں چشم که حیرانش نیست

نرگس از گردشِ چشمت بشراب افتاده است — مے پرستیست که مخمور بدورانش نیست

شد ز شرمِ قلمت خضر نهاں در ظلمات — که بجاں تشنهٔ آں چشمهٔ حیوانش نیست

در جوابِ تو فرومانده ترم از طفلے — که بسفتن شکند گوهر و تاوانش نیست

دل ز اندیشهٔ وصلِ تو بجاں باز نگشت — که جدائی ز ملاقاتِ تو آسانش نیست

عشقِ ما واقعهٔ نیست که آخر گردد — هر چه آغاز ندارد غمِ پایانش نیست

شادم از دل که مے عشقِ تو مدهوشش کرد — خبر از رشکِ وصال و غمِ هجرانش نیست

چرخ را کاسهٔ پرخوں شفق گردانست — لاله را سنگ به پیمانه که پیمانش نیست

دولتِ عشق ندارد خطر از عینِ کمال — کیں سعادت بکمالیست که نقصانش نیست

ما بایمانِ قوی عهدِ تو محکم داریم — آنکه پیماں شکند قوتِ ایمانش نیست

هر جراحت که دلم داشت بمرهم به شد — داغِ دوریست که جز وصلِ تو درمانش نیست

گر نظیری بفلک بر شده باشد چو مسیح
بیتِ معمور به از کلبهٔ ویرانش نیست

عشق عصیانست اگر مستور نیست — کشتهٔ جرمِ عریاں مغفور نیست

عشق در صنعت تصرّف میکند — در میاں فرهاد جز مزدور نیست

برتر از عشقست حالم پایهٔ — راه از من تا جنون پر دور نیست

آنکه منصورست بر دارش کنید — این انا الحق گوے خود منصور نیست

حسنت از سر هوش بیرون میبرد — بیش ازین گنجایش مقدور نیست

مایهٔ صد ماه کنعانے بحسن — مصر در خوبی چنین معمور نیست

کے بشر استغفر الله گویمت — راست میگفتم ولے دستور نیست

دلفریبی هائے دشمن دیدهٔ — جان سپاریهائے ما منظور نیست

عشرت و عیش نظیری کوته است
در سرائے تنگ دستان سور نیست

این نخل که از چشمهٔ جان رسته که کشت ست — وین خط که دهد یاد ز معجز که نوشت ست

ما فتنه ز مشاطهٔ حسنیم نه از عشق — زنّار مغان رشته خط و زلف که رشت ست

جز از اثر دهشت تو وحشت ما نیست — با پرده بگو پردهٔ رخسار که هشت است

زین لخت دل و پارهٔ جان چاشنی گیر — بر گریهٔ تلخ و نمک خنده برشت است

ذوق غم از طینت خاکی نرود هیچ — هر چند بشادی گل آدم نسرشت است

گو روئے تو نظاره کن و خوئے تو بنگر — گوید کس اگر آدمیی را که فرشته است

سر تا سر صحرائے رخت لاله و نسرین — صد رنگ و گر گل که ندانند که کشت است

گل جامه زبر بس سبک از نازکی انداخت — عریانی گلزار ز کوتاهی رشت است

در حیرتم از ترک فنائے تو نظیری
کس غیر اجل فرش امل در ننوشت است

نالهٔ ما نغمهٔ اهل نوا را گرم ساخت — شوق ما هنگامهٔ این ماجرا را گرم ساخت

ز آتش وادی بیفگندیم نعلین از قدم — موسی ما گرم رو گردید و ما را گرم ساخت

در گرفت از مهر خاطر گرمیِ پروانه سوخت — شمع مجلس شد که در کاشانه جا را گرم ساخت

گرمیِ هنگامهٔ گلشن پئے آشوب ماست | گل شگفت از نعرهٔ بلبل که ما را گرم ساخت
مایهٔ مهر و محبّت از رواج افتاده بود | صحبت ما روز بازار وفا را گرم ساخت
کین خسرو گر نبودے ساختے فرهاد کار | طعنهٔ ناموس خوے بادشا را گرم ساخت
بهر بنِ مژگان بچشم خلق قربان کرده است | گریهٔ من داستانِ کربلا را گرم ساخت
اعتمادے بر شمیم حلّهٔ یوسف نداشت | سرمهٔ خاکسترم بادِ صبا را گرم ساخت
شد ز غربت قدر من معلوم بر اهل وطن | گرمیِ هنگامهٔ مهر آشنا را گرم ساخت
دیدم اشفاقِ رخت محروم گشتم از لبت | وسعتِ احسان در استغنا گدا را گرم ساخت
از غلوے رقّتم معلوم شد حسنِ قبول | چون مرادِ دل اجابت شد دعا را گرم ساخت

رشحهٔ ابرست این نظیری یا صبا یا عطرِ گل
بلبل از شعرِ ترت صوت و نوا را گرم ساخت

گل صلائے عام زد مرغ از سحرخوانی نشست | روز شد پروانه از بال و پرافشانی نشست
خانهٔ زین گشت جولانگاه ماهِ خرگهے | بر سر بازار شور ماهِ کنعانی نشست
دیده پا انداز رخشش تحفهٔ لائق ندید | در مقام پا همه جا فرش پیشانی نشست
مردم چشم از فروغش بست آئین خانه را | بادشه در کلبهٔ مسکین بمهمانی نشست
تشنه لب ماندیم از و چون ز آب کوثر دور نی | جنّتے از خویشتن کرد و برضوانی نشست
خنده زد بر طرز مجلس دل ز غم آزاد گشت | نکته را آند از دُرج لب عقل از پریشانی نشست
جانفشانیِ عذرِ بے سامانیِ غمخانه گفت | ناپشیمان رفت اگرچه با پشیمانی نشست
تا بتعظیم از شکوه طلعتش برخاستم | آنچنان محوم که نتوانم ز حیرانی نشست
پیشتر چندانکه رفتم بیش شد سرگشتگی | چون تواند ذرّه با خورشید نورانی نشست
سرورِ احرار عبدالله خان گنج بخش | کز خود و از هرچه در ملکِ جهان فانی نشست
در چمن با خار و گل در کوه با خارا و لعل | قطرهٔ باران انعامش بعمّانی نشست

تختِ شاہانِ دکن بیشک اقامت گاہِ اوست — ہیں ز صدرِ سلطنت بر مسندِ خاقاں نشست

شاہ را شغلِ جہانگیری مسلّم شد باو — با دلِ وارستہ بر تختِ جہانبانی نشست

اینکہ گویند اسمِ اعظم داشت جم افسانہ ایست — ہمّت او داشت بر تختِ سلیمانی نشست

ہمّت از وے جو کہ ایں ہمّت اگر دستت دہد — جذبہ گیرد گریبانت کہ نتوانی نشست

رشکِ ملکِ شیرواں امروز شادرواں اوست — کو بہ از خاقاں نظیری بہ ز خاقانی نشست

ماو عیش و عشرتِ دایم کہ دولت بر سریر

مہرباں تر با وے از معشوقِ نہانی نشست

بشرحِ حالتِ من ناصحا در اطراف ست — ہزار قافلہ در زیرِ بارِ اوصاف است

بمہربانیِ او اعتماد نتواں کرد — کہ تازہ عاشقم و خاطرش نہ بس صاف است

بنالہ اشک فشانم کہ تازہ دولت را — عطائے نیم درم دستگاہ صد لاف است

بعشوہ کرد تبسم بخندہ جاں دادم — خلافِ دوست نمودن خلافِ انصاف است

بہشت روزیِ طفلِ نا بالغِ محبّت نیست — کسے کہ طفل بمیرد مقامش اعراف است

بتلخی از لبِ ایں شاہداں شاہ شناس — اگر شویم مکرم کمالِ الطاف است

ہزار مصر شکر صرفِ منعماں سازند — نوالہ بفقیر ار دہند اسراف است

ز عالمے کہ کسے دوستی بسر نرساند — وفا مجوئے کہ عنقا ہنوز در قاف است

اگر ز راز دلت آگہم عجیب مداں — کہ علمِ کشف نہ از قسمِ علمِ کشّاف است

بیک تبسم دزدیدہ ام فراہم ساز — کہ چوں رخِ تو پریشانیم ز اطراف است

نظیری از رہِ سنجیدگی شود غالب

دغل مساز کہ میزاں بدستِ صرّاف است

ہیں قدح شمعِ شبستاں ایں ست — مونسِ خلوتِ مستاں اینست

پر ترک دہ کہ بدو قتے بر سم — مرہم تا بگلستاں اینست

باش تا سجدۂ میخانہ کنم ‌ ‌ ‌ کعبۂ بادہ پرستاں اینست
غافل از طوف صراحی مگذر ‌ ‌ ‌ دست زن عروۂ مستاں اینست
یک بت سادہ و یک خم بادہ ‌ ‌ ‌ برگ و سامان زمستاں اینست
مے و خمار و خرابات مغاں ‌ ‌ ‌ درس استاد و دبستاں اینست
گردن تاک ببازی شبرند ‌ ‌ ‌ سرو سر فتنۂ بستاں اینست
ہر بار رنگ تہمتن زورست ‌ ‌ ‌ زال یار ستم دستاں اینست

مے فردوس نظیری جستی
بمیاں آمدہ بستاں ایں است

دل بقرب و بعد او مهجور نیست ‌ ‌ ‌ از نظر دورست از دل دور نیست
گرچہ زاں نورست روشن دیدہا ‌ ‌ ‌ دیدہ ہا را طاقت آں نور نیست
شمع مجلس تیغ غیرت آختہ است ‌ ‌ ‌ نیست یک پروانہ کور بخور نیست
عجز واصل شد چو عجب از سر نہاد ‌ ‌ ‌ کبر جز از سرکشی مهجور نیست
اجتہاد عقل نفی شاہد ست ‌ ‌ ‌ بس بزرگ ست ایں خطا معذور نیست
بہ نمے گردد بمرہم زخم ما ‌ ‌ ‌ عشق غیر از علت ناسور نیست
تا بفرماں بت پرستی میکنند ‌ ‌ ‌ بندہ در افعال جز مجبور نیست
سرور از اں گل ہوائے در سرست ‌ ‌ ‌ غیر شورے در سر مخمور نیست

بس نظیری زیں فغان جاں خراش
نالۂ دل نغمۂ طنبور نیست

کس نمود جرعۂ کز جگرم گزک نخواست ‌ ‌ ‌ بے نمکی نگفت کس کز سخنم نمک نخواست
ہر کہ زیادہ داد مش بیشترے بمن نمود ‌ ‌ ‌ پر تر کش نسا ختم کاسہ کہ پر ترک نخواست
آمد نقش باز بیم ورنہ فراز دیدہ ام ‌ ‌ ‌ کس ننشست کز حسد جائے دوشش دو یک نخواست

من ہمہ عجز و ہمگناں میل نزاع میکنند — ہر کہ حریر باف شد عاقل از خسک نخواست

رنگ رخ سخن نشاں میدہد از عیار مرد — صاحب فہم خوردہ بیں نا سرہ را محک نخواست

گفت و شنود دوستاں مایۂ عیش میشود — آنکہ شمردہ زد نفس ہمدمی [illegible] ملک نخواست

عالم و یک مسیح دم دیرِ مغان و یک صنم — ہر چہ بخواست برائے من اختر نہ فلک نخواست

مصرع نظم بے غلط صیغۂ نثر بے سقط — نسخۂ نظم و نثر من نقطۂ سہو و شک نخواست

طبعِ نظیری از ازل معجزہ خیز آمدہ
کز لک جاہلے مکش نسخۂ صنع حک نخواست

گریزد از صف ما ہر کہ مرد غوغا نیست — کسے کہ کشتہ نشد از قبیلۂ ما نیست

جمال مغبچہ دیدی شراب مغبچہ نوش — مگوے عذر کہ در کیش ما مدارا نیست

ز پاے تا بسرش ناز و عشوہ صف بستہ — ہزار معرکہ و رخصت تماشا نیست

بخاک [illegible] نخری کاکلے کہ دل نبرد — کہ خار خشک بہ از سنبلے کہ بویا نیست

بحکم عقل عمل در طریقِ عشق مکن — کہ راہ دور کند رہبرے کہ دانا نیست

فلک سراسر بازار دہر غم چیدہ است — نشاط نیست کہ یک جائے ہست و یکجا نیست

نشاط رفتہ ز دوراں بصبر بستانم — کہ بد معاملہ آزردہ از تقاضا نیست

بپائے خویش کجا میتواں رسید کجا — کہ طیِ راہ فنا جز ببال عنقا نیست

ہوائے وصل کسے میکند کہ بوالہوس ست — دراں دلے کہ محبت بود تمنا نیست

نظیری ست بحالے ز غمزہ خونین تر
بشکوہ تا دلت آزردہ است گویا نیست

عشق مرا زباں حکایت برید نیست — مکتوب سر بمہر دلم نا شنید نیست

رازیکہ در دلست ز دل بایدم نہفت — گلہائے نا شگفتہ ایں باغ چید نیست

جلد و بیاض دفترم از راز دل پر ست — چشمم بہر چہ [illegible] فتد از ہم درید نیست

در سینه تا بچند برآرم فسرده برم — ایں نیم قطره خون که ز مژگاں چکید نیست

خصم آں حریف نیست که دل کیں کشد ازو — زیں تیر نیم کش پر و پیکاں کشید نیست

گفتم مگر بمنزل مقصود پے برم — یکبار چند گام بهر سو دوید نیست

چوں یافت دل که بر سر راہے رسیده ام — ننشست از طلب که بآں کو رسید نیست

رفتیم ور ره بکنهِ جاش نیافتیم — قانع نگشت دل برسیدن که دید نیست

دیدیم و دیدنش ز خودی بیخودی نداد — ایں زہر اگر بحوصله گنجد چشید نیست

زیں عشق صد بلاست نظیری فسانه چند
افسونِ خامشی بلب و دل دمید نیست

بیا که مردم و بر راهِ چشم جاں باز است — بگفتگوئے تو زخم مراد ہاں باز است

بخون ما اگرت میل ہست مانع نیست — مے مغانه سبیل و درِ مغاں باز است

چه یوسفی تو که در مصر حسن چو نتو کسے — بروں نیامده تا راهِ کارواں باز است

در آرزوئے نثار قدوم تو همه شب — گہر فروش دو چشم مرادگاں باز است

~~... رود چو گرسنه دلے چه سود ازیں — که خوانِ وصل پُر و دوست میہماں باز است~~

چو بلبلِ قفسم من ازیں چه ذوق مرا — که گل شگفته و در ہائے بوستاں باز است

صمد بجائے صنم بر زبانم آمده ست — بُتم فتاده و زنّارم از میاں باز است

دُعا کنید بوقتِ شهادتم او را — که آں دمیست که در ہائے آسماں باز است

مکن شتاب نظیری بکار جانبازی
که چشم کارشناسانِ کارواں باز است

زبانِ طعنهٔ ما کوته از بُریدن نیست — علاج شکوهٔ عاشق بجز شنیدن نیست

زبسکه گشته ام از درد انتظار ضعیف — نگاه را بر خت قوت رسیدن نیست

چنانکه خانهٔ زندانیاں فرود آید — شکسته جاں قفس جرأت پریدن نیست

زبے تعلقئ خویشتن بایں شادم — کہ جاں سپردن اگر ہست دل طپیدن نیست
بہجر و وصل و ملال و نشاط گریہ کنم — دراں دلے کہ طلب ہست آرمیدن نیست
ز تار زلف تو زنار بر میاں دارم — بیا کہ مصلحت پیرہن دریدن نیست

گرفتہ طبع نظیری سوال ازو مکنید
درخت گل نشگفت ست وقت و چیدن نیست

ایں پیش خیل کجکلہان از سپاہ کیست — ویں قبلۂ کہ کج شدہ طرف کلاہ کیست
دامن کشاں چو ابر بگلزار میرود — تا آب نرگس کہ و برق گیاہ کیست
پایم بہ پیش از سراین کو نمیرود — یاراں خبر دہید کہ ایں جلوہ گاہ کیست
آں ابروئے کشیدہ کماں از چہ خانہ خاست — ویں غمزۂ گرفتہ کمیں در پناہ کیست
گیرم تبسمت کند انکار کشتنم — آں غمزۂ حریص سیاست گواہ کیست
گرد سر تو گشتن و مردن گناہ من — دیدن ہلاک و رحم نکردن گناہ کیست
برباد دادہ طرّہ ز رخسار ما دگر — لخت جگر بجیب کہ گل در نگاہ کیست
بیندم بخون و سیاہی آردم بیاد — کایں گریہائے تلخ ز زہر نگاہ کیست
از کف بعذر دامن و دستت نمیدہم — دانستہ ام کہ گوشۂ چشمت براہ کیست
کف میکشد بزلف و سیاہی گویدش کسے — کاں زلف درہم از اثر دود آہ کیست

چوں بگذرد نظیری خونیں کفن بحشر
خلقے فغاں کنند کہ ایں داد خواہ کیست

خواہم ایں بستان پر غم را بشورے در شکست — ایں قفس تنگست بر مرغ تو بال و پر شکست
روزگار از خاطرم چوں نیل از رخسار شست — آسماں بر آتشم چوں عود در مجمر شکست
پائے از پیش آمد و کارم ز پس دامن گرفت — دست در اندیشۂ بارم بزیر سر شکست
طعم شکر داد عشق ار در گلو کافور ریخت — تلخی مے داد غم در شیرم از شکر شکست

دیدنش بر عشرت من حسرت دیگر فزود
خواستم پیکان برآرم در جگر نشتر شکست

دوستاں ہرگز نہ بینند از محبت عیب دوست
خاطرم خوش شد اگر مے ریخت گر ساغر شکست

در رخش آہے کشیدم خاطرم آزادہ شد
باد بر بستان وزید و شاخ نازک تر شکست

میکشم حرمانِ مے بے ظرف در بزم وصال
شوق دل پیمانہ ام را بر لب کوثر شکست

در برونِ در نظیری شد ہلاک از انتظار
مژدۂ بخشید مسکیں را کہ مجلس بر شکست

داند اخلاص مرا و از حال من آگاہ نیست
در دلش رہ دارم و بر آستانم راہ نیست

بخت با ما سرکش ست و مدعا با ما بجنگ
کہربائے شوق ما را جذبۂ یک کاہ نیست

فصلہا شد در تباہی بر نیامد عمر ما
کشتیِ ما را سفر از سیر سال و ماہ نیست

شست دل صد رہ کشودم بر ہدف کارے نکرد
گوئیا پیکان و پر با ایں خدنگِ آہ نیست

خاطرِ دوراں ز کینِ دوستاں در عہدِ تو
آنچناں پُر شد کہ دلہا را بدلہا راہ نیست

عرض حال جملہ رہ دارد بخلوت گاہِ قرب
جز دعائے من کہ آں مقبول ایں درگاہ نیست

پیش ازیں در جان سپاریہا از آں لب قسمتم
حرف تلخی بود اکنوں گاہ ہست و گاہ نیست

جستجوئے وصل با ایں زندگی بیطاقتی است
ذوقے از پرواز با ایں رشتۂ کوتاہ نیست

گر نظیری شکوہ از بے مہریت دارد مرنج
عیب صاحب را کہ پوشد بندہ دولتخواہ نیست

ہر کس شہید آں مژہائے دراز نیست
در شرع بر جنازۂ آنکس نماز نیست

محمود را اگرچہ جہاں زیر خاتم ست
جائے بہش ز گوشۂ چشم ایاز نیست

شہ را چو پردہ از رخ شاہد بر افگند
چشمش سوئے خراج خطا و طراز نیست

معذورم از ضعیف و جگر خستہ ماندہ ام
در عرصۂ پرم کہ بجز شاہباز نیست

عاشق وفا نماید و معشوق سرکشی
حسن از حجاب خالی و عشق از نیاز نیست

دایم کماں بکمیں گزشتہ است — آں طاق ابرو از گرہِ فتنہ باز نیست
گو غمزہ خشمگیں شود ناز کینہ ورز — یک شیوہ بے کرشمۂ عاشق نواز نیست
مارا چہ اعتبار وا ثر باوجود دوست — جائے کہ جلوہ کرد حقیقت مجاز نیست

یار از غرور مست و نظیری بخود اسیر
بیچارہ دل کہ ہیچکسش چارہ ساز نیست

عشق را کام بعہد دل خود کام تو نیست — صبح امید و شبِ وصل در ایام تو نیست
دیدہ ام دفتر پیماں و فا حرف بحرف — نام خوباں ہمہ ثبت ست ہمیں نام تو نیست
من دل شیفتہ آزار نمی دانم چیست — کہ ز خویشم خبر از لذتِ دشنام تو نیست
آب حیواں بخور و صید تو از لذتِ تیغ — جاں بحسرت دہد آں مرغ کہ در دام تو نیست
آتشم در سر و ساماں بچہ تدبیر زدی — یکسرِ موُ چہ مرانیست کہ از رام تو نیست
آخر اے دُر گرامی ز کدام آب و گلی — ہیچ دل نیست کہ پروردۂ اکرام تو نیست
بہ برازندگی قامت موزون نازم — یک قبا نیست کہ شایستۂ اندام تو نیست

باش در دوستی از خویش نظیری نومید
کہ ز آغاز تو پایندہ تر انجام تو نیست

ہر کرا معنیٰ نمی خیزد ز دل گفتار نیست — نیست یک عارف کہ خود ساقی و خود خمار نیست
خار خار کوئے یارے ہست ہر کس را دلیست — نشگفد ہر گل کہ در پائے دلش این خار نیست
سحر چشم بت بکارست و دعائے برہمن — گبر ہر تارے کہ بند د برمیاں زنار نیست
توبہ ہشیار سیگویند میگردد قبول — تا نخوشم مے مرا یارائے استغفار نیست
مستی و شاہد پرستی ہرزہ خندیٔ نشاط — کار کار میگسار انست و دیگر کار نیست
پیش پائے گرم و سرد روزگار افتادہ ایم — سایہ در ویرانہ ام از پستی دیوار نیست
اندکے اے نالہ امشب بے اثر نہ یا بمت — آنکہ ہر شب میشنید امشب مگر بیدار نیست

مردم از شرمندگی تا چند با ہر ناکسے　　مروت از دور بنمایند و گوییم یار نیست

مجلس آخر شد نظیری حال خود با او بگو
ہر نفس بزمے و ہر دم صحبتے در کار نیست

داغِ دل در عشق افسردن نمیداند کہ چیست　　لالۂ این باغ پژمردن نمیداند کہ چیست

خندہ بر عالم مزن کین گریہ ہر کس را گرفت　　دامن از خونِ دل افشردن نمیداند کہ چیست

باغبان دہر نخلِ عمر را آبے نداد　　کاشتن دانست پروردن نمیداند کہ چیست

عشق از یک تاختن بنگاہ دل تاراج کرد　　صبر بیدل حملہ آوردن نمیداند کہ چیست

زخمِ پیکانم بآب زندگی شوید دہن　　ہر کہ تیرِ او خورد مردن نمیداند کہ چیست

ترکِ خصمی کن کہ دارد خوئے افعی روزگار　　زیست تا آزردہ آزردن نمیداند کہ چیست

غنج و افسونِ زلیخا کار در یوسف نکرد　　ہر کہ دل در باخت دل بردن نمیداند کہ چیست

عشرتِ تنگِ دلِ ما نورسِ ہر گلشن است　　غنچہ برگِ عیش گستردن نمیداند کہ چیست

از حجاب امشب نظیری بادہ بر سجادہ ریخت
پارسا آدابِ مے خوردن نمیداند کہ چیست

گشت دوزخ شررے ز آتش سودائش ریخت　　شد قیامت قدرے فتنہ ز بالائش ریخت

ہر کرا زلف جوے مشک بہ پیمانہ فگند　　خندہ مشکے نمکِ سودۂ صہبائش ریخت

حسن در پردہ نہاں بود کہ نقد دو جہاں　　عشق از گریہ بدل گرمیِ سودائش ریخت

کام از آں یافت زلیخا کہ چو یوسف را دید　　اول اسبابِ تعلق ہمہ در پائش ریخت

از پئے تربیتم خضر دہد آبِ حیات　　عشق تا بر گلِ من تخم تمنائش ریخت

سرمہ در چشم بلا غمزۂ بیباکش کرد　　بادہ در جامِ حیا نرگسِ شہلائش ریخت

نخل پیوند تو ہر چند نظیری برکند
در نفس تخم تو کی عشق تو بر جائش ریخت

رفتی به بزم غیر نکونامی تو رفت | ناموس صد قبیله ز یک خامی تو رفت
اکنون اگر فرشته نکو گویدت چه سود | در شهر صد حکایت بدنامی تو رفت
همصحبت رقیب شدی از غرور حسن | نام خوشش تو و در سر خودکامی تو رفت
یاران متفق همه انکار میکنند | هر جا حدیث نیک سرانجامی تو رفت
رندی که می فروش نداد یش درم هنوز | مشهور خاص و عام بهمجامی تو رفت
برد از رخ تو رنگ حیا بادهٔ هوس | شرمی که بود در همه جا خامی تو رفت

با کاو کاو غمزه نظیری اثر نماند
فارغ نشین که خون دل آشامی تو رفت

هیچ راز از دیدهٔ صاحب تمیزان دور نیست | تا بصد راز لب خبر دارم ولی دستور نیست
هر که از معشوق غافل گشت لذت در نیافت | دیدهٔ بی معرفت را در دو دنیا نور نیست
گل گریبان چاک و نرگس مست رفتند از چمن | سرو را غیر از هوای او سر مخمور نیست
بر در پیر مغان هرگز نمی میرد کسی | در مقامی کآب حیوانست غیر از سور نیست
چون سرای کاروانگاهست دنیا بر گذر | شب نمی آید که صد مسکین در او رنجور نیست
سینه دارم که از مرهم جراحت می شود | زخمی از نیش محبت نیست کان ناسور نیست
بنده گر بیباکی کرد از خداوندی ببخش | گرچه مغرورست اما جز بتو مغرور نیست
پر بجا گر عشق اینجا لاف رفعت میزند | جلوه ها در بطن عاشق هست کاندر طور نیست
کوهکن را خود بناخن سنگ میباید برید | جوی شیر و نقش شیرین کار هر مزدور نیست
عشق یوسف را درین سودا بدیناری فروخت | بندگی خواهد پیمبرزادگی منظور نیست
گر شهی گر عرش اینجا لاف رفعت میزنند | جلوه ها در بطن ماهی هست کاندر طور نیست

عافیت خواهی نظیری بستهٔ خوبان مشو
از نتاج حسن اگر حور از ملک مستور نیست

ردیف الثاء

عطاش را نه ثوابست و نے خطا باعث / بس ست بهر کرم نالهٔ گدا باعث

اگرچه رزق گدا باز پس نمے گردد / مقدرست که میگردد دشش دعا باعث

خزاں درود و سحاب آب داد و دہقان کشت / ببیں که برد و که پرورد و شد چها باعث

جنون عشق بتقدیر بود من چه کنم / ببوے گل که شدم مست شد صبا باعث

بر آستانهٔ پیر مغاں رہے خواہم / تو گر سبب نشوی میشود خدا باعث

خراب و مست چنیں میزیم نمیدانم / در آفریدن من شد چه مدعا باعث

لئیم را مئے و معشوق اگر کریم نکرد / سخاش را نشود گنج کیمیا باعث

عجب ز ہمت درویش اگر قبول کند / سعادتے که شود سایهٔ ہما باعث

ریا ز دیر بمسجد برد نظیری را
که فقر باده کش و گبر پارسا باعث

بر طبع ساده زود شود خوشگوار بحث / دارد برائے طفل شکر در کنار بحث

بر خشمگیں مباش چناں کز پئے نزاع / رہبر غبار خاسته سازی سوار بحث

از ہر غمے بخاطر ما کیں سبک ترست / ایں راح ما بروح کند در عیار بحث

آنم که حال مستی و مخموریم یکیست / ہرگز نکرده ام بکسے در خمار بحث

ریزم گل نیاز و تضرع در اضطراب / زاں بر ستیزه ام نگرفته است بار بحث

خط مسلّمے بکف صدق داده اند / ہرگز ز راستی نشود شرمسار بحث

مطلب گریزد از تو نظیری جفاکش
جز در ضمیر کند نگیرد قرار بحث

ردیف الجیم

فسودن خط او پیغام بعثت شب داج ‌ ‌ ‌ نگاه بر رخ تو مصطفی ست بر معراج

ظهور حسن تو امنیتے بدوران داد ‌ ‌ ‌ که بادشه ز رعیّت نمی ستاند باج

چه صلح بود که حسن تو باوفا انگیخت ‌ ‌ ‌ کز آب و آتش ما برد اختلاف مزاج

میان زخم و خدنگ تو الفتے پیوست ‌ ‌ ‌ که از دکان مسیحا نمی خرند علاج

حسود مهرهٔ دل قلب کرد و غافل ازیں ‌ ‌ ‌ که کعبتین دغا خانه نمی دهد تاراج

سرشک رزق در انگور دانه گردد ‌ ‌ ‌ نبود سیم دغل را بهیچ جائے رواج

نماند شوکت شاهاں کسے نمی داند ‌ ‌ ‌ دراز دستئ جنسے که میر باید تاج

سوار معرکهٔ آخر الزماں ایرج ‌ ‌ ‌ که طالعش بظفر کرده اند استخراج

چناں اجر بده قلب عدو بهم شکند ‌ ‌ ‌ که شیر پنجه کشاید بر سماط زجاج

مثال نسبت اعقاب جدّ او اینست ‌ ‌ ‌ که آنقدر که گهر بیشش بیش قیمت تاج

قبول تربیت استاد میکند شاگرد ‌ ‌ ‌ هوائے معرکه شهباز میکند درّاج

بیان قصهٔ رزمش نکو نمیدانم ‌ ‌ ‌ وگر نه نظم کنم بودمے هم آنجا کاج

غنیمتے که من از گنج فقر یافته ام ‌ ‌ ‌ خراج ملک دهند و نمی دهم بخراج

سر نظیری و خاک سرائے پیر مغاں
ز آستان کریماں کجا رود محتاج

ردیف الجیم فارسی

اے کعبه که گردت ننشیند بصفا هیچ ‌ ‌ ‌ جائیکه عطائے تو بود کفر و خطا هیچ

هر [illegible] نظر حسن قبول تو بلند ست ‌ ‌ ‌ ریزیم دل ار بر سر دل تا بسما هیچ

گر بهرهٔ از خلق و سرشت تو ندارد
خاک پئے روح القدس و آب بقا هیچ

با قهر تو علت نه و با مهر بهانه
آنرا که مراد تو بلا خواست دعا هیچ

عشق تو مرا از بت و زنار بر آورد
آنرا که تو کردی طلب اعراض رضا هیچ

با آنکه زپئے چشم عزیزان نگران بود
رفتیم و نکردیم نگاهے بقضا هیچ

کونین چه کار آیدم ار با تو نباشم
بے دولت وصل تو نعیم دو سرا هیچ

کم حوصلگی از طرف ماست و گرنه
از بحر نوالت نشود کم بعطا هیچ

از تست که این زمزمه با طبع نظیری ست
بانگے که شبا شد نکند کوه صدا هیچ

ردیف الحاء

دهل و نائے دریدیم بآوازهٔ صبح
بانگ فتحے نشنیدیم ز دروازهٔ صبح

دیر گشتیم ز فیض سحر آگاه دریغ
جامهٔ پاره نکردیم باندازهٔ صبح

مئے و معشوق باندازهٔ ماهے باید
رطل خورشید کند چارهٔ خمیازهٔ صبح

کم خراشست دم مرغ سحر برخیزید
جگرے تازه کنیم از نمک تازهٔ صبح

مغفر جام بیار ابرش مے در زین کش
تا بیک حمله کنم غارت جمازهٔ صبح

سپه شب بشبیخون دعا بشکستم
علم روز زنم بر در دروازهٔ صبح

رفته اوراق شب و روز بهم برچینیم
بخیهٔ ثابت و سیارهٔ شیرازهٔ صبح

دست در گردن عذراے جهان اندازم
[illegible] روز بهم برزنم و غازهٔ صبح

سرو و شمشاد بوجد اند نظیری وقتست
بسر شاخ سرائیم سر آوازهٔ صبح

گوشش گل میدرد از مژدهٔ پیغام صبوح
زنده دارد نفس باد صبا نام صبوح

تا تو مرغ فلکی رام گلستان شده
خواب مرغ سحری رفته و آرام صبوح

تو گل از مرغ سحرگاه گرفتار تری
دم نزد صبح حریفان که نشد دام صبوح

در چنان بزم که مستانِ سحر می نوشند
صاف خورشید بود دُرد تهِ جام صبوح

دست و پا گر نزند دل نفسم سهل گیرد
در گلوِ روز فتادم ز لبِ بام صبوح

غم مطلوب سر از دامن دلبر نگرفت
لابهٔ نیم شبی کردم و ابرام صبوح

حق دیدار نظیری نرسانی بتمام
در شب وصل ادا گر نکنی وام صبوح

مانده ام با دلی از هجر عزیزان مجروح
دیده شد غرقهٔ طوفان چو جگر گوشهٔ نوح

در رهِ دوست هلاکِ زن و فرزند بجاست
بر درِ وصل وداع کس و پیوند فتوح

صد بهانه که یکی بر نزند بر تقصیر
صد کنایت که یکی را نبود رنگ صبوح

گاهم از باد هوا سنگ ببارد ظاهر
گاهم از کلکِ قضا جرم برآید مشروح

بر دل و سینهٔ من داغ جفا گردد مهر
در رگ و ریشهٔ من قوت بلا گردد روح

نه بخود حال پیمان محبت گشتم
عشوهٔ دیدم و خوش بود سر از جام صبوح

صالح و طالع اگر جمله چو من دا جویند
توبه در توبه ز زشتی بگریزد چو نصوح

سوی رحمٰن علی العرش توجه کردم
بانگ زد عرش که یا کی ز مکان یا سبّوح

درِ صحبت همه بر روی نظیری بستند
بخود ای فاتح ابواب دری کن مفتوح

ردیف الخاء

چگونه نام تو آرم بر زبان گستاخ
که یادِ تو نتوان کرد در نهان گستاخ

اگر بگلبنِ تو بلبلی پناه آرد
کسی نمی‌زندش گل بر آشیان گستاخ

هزار جمند که در راه تو شهید شود — هما نمیکندش قصد استخوان گستاخ
بآب خنجر جلاد ده طهارت ما — که پیش تو نتوانیم داد جان گستاخ
اگر سوالے ازان لب کنیم خیره ببخش — بمیزبان کرمیست میهمان گستاخ
بکعبه سجدهٔ عارف کے کنند قبول — اگر بدیر نهد پا بر آستان گستاخ
محرمات حرمگاه هائے معبود اند — بمقتضائے طبیعت مده عیان گستاخ
عجب که جان بسلامت برند مغروران — ستارگان قدر اندازو آسمان گستاخ
چگونه حرمت درویش پارسا ماند — سوال زشت و غنی سخت دل زمان گستاخ

مباد صاعقهٔ بے نیازی بجهد
چنین مجوے نظیری از و نشان گستاخ

چو نیست حد که ببالین نهم سرے گستاخ — چه شود از حرم امن و خوابگاه فراخ
هزار خار بره ول میزنند طبل رحیل — هنوز رخت زایوان کسے نبرده بکاخ
نشسته نغمه سرایان بهم چه دانستیم — که سنگ تفرقه ماں ہا پراند از سر شاخ
ز دام و دانهٔ صیاد مرغ سہا نالد — خبر نداشت که بر سیخ میکشد طباخ
غبار لشکر یاجوج غم جهان بگرفت — که گفت سد سکندر سے شود سوراخ
بهیچ حیله زپیش اجل خلاصی نیست — زگرگ اگر بجهی پوست میکند سلاخ

چنان رسید جراحت بدل که دید ندید
ز زخم حادثه زد ناگهان نظیری آخ

ردیف الدال

پرده بر داشته ام از غم پنهانی چند — بزبان میرود امروز گریبانی چند
زان ضعیفان که وفا داشت درین شهر اسیر — قفسے چند بجا مانده و زندانی چند

سر و سامانِ سخن کردنِ این جمعم نیست　　پهلوی من بنشانید پریشانی چند
بس خرابی که ز یکدیگر ما نشناسند　　مانده ایم از دهِ غارت زده ویرانی چند
کشته از بسکه فتادند کفن نتوان کرد　　فکرِ خورشیدِ قیامت کن و عریانی چند
هیچ دل را ستمِ حادثه مجروح نکرد　　کز لبِ لعلِ تو بر آن ریخت نمکدانی چند
هیچکس را سرِ پائے نزدِ ایام که ما　　پشتِ دستے نگزیدیم بدندانی چند
بر عشرت طلبی لختِ دل آرم بیرون　　چیده ام از گلِ این بادیه دامانی چند

چشم بر فیضِ نظیری همه خوبان دارند
کاسه در پیش گدا داشته سلطانی چند

شمع را زنده دلی در شبِ تار آخر شد　　روزِ عشرت همه در خواب و خمار آخر شد
شاخ سرکش شد و دستِ همه کوتاه بماند　　جورِ گلچین و نزاعِ سرِ خار آخر شد
عندلیب ار نسراید بقفس معذور است　　گل ببازار نبردند و بهار آخر شد
خلعتِ دهر باندازهٔ حالِ اکنون نیست　　چرخ را رشته بهم رفت و مدار آخر شد
همچو دینار که در پائے کریمان افتد　　کس نگفت از چه شماریم و شمار آخر شد
کمتر از رنگِ حنا بود بما لطفِ جهان　　سرِ دستے نفشاندیم و نگار آخر شد
فکرِ ناآمده اینست که امسال گذشت　　غمِ آینده همان بود که پار آخر شد
نقشِ رخسارِ تو بر صفحهٔ جاں گشت رقم　　پرده بر یک طرف انداز که کار آخر شد

شاهدان گوشهٔ چشمے بنظیری دارند
هر چه دل صید همی کرد شکار آخر شد

ذوقے ز مے نزاد که صد شور و شر نشد　　بیباکے از مذاقِ خمِ مے بدر نشد
این رسمهائے تازه ز حرمانِ عهدِ ماست　　عنقا بروزگار کسے نامه بر نشد
باز این چه آفت است درختِ امید را　　امسال هم شگوفه فشاندند و ثمر نشد

بیہودہ بر گذر گہِ آفت نشستہ ایم | شد کاروان و مرد رہے جلوہ گر نشد
رسوا منم وگرنہ تو صد بار در دلم | رفتی و آمدی کہ کسے را خبر نشد
دستارِ ما رِ گنج گرہ در گلو شود | خم را کہ خشت میکدہ تاجِ سر نشد
شب زندہ دار باش کہ تا پیرِ بت تراش | بیدار بود بتکدہ زیر و زبر نشد
در صدر چوں حضور نبود آستاں گزید | ہرگز گدائے کوئے مغاں معتبر نشد

بس نغمہا بگوش نظیری ہوس کشید
دراز دروں بہ بست و بہ بیروں در نشد

قاصد دلے آزردہ تر از آبلہ دارد | مے آید از آں کوئے و زرفتن گلہ دارد
کس خیمہ نیفراخت بسر چشمۂ حیواں | گاہے گذرے خضر بریں مرحلہ دارد
شاید کہ شود جلوہ گر از غیب جمالے | چشمے ہمہ کس بر رہِ ایں قافلہ دارد
معشوق جمیل ست و غیور ار نہ بگویم | مجنوں نسب از لیلیٰ ایں سلسلہ دارد
ہوئے بفراغت نکند در ہمہ صحرا | دیوانہ کہ آہوئے رماں در گلہ دارد
دریا کشی ہا باید و در ظرف نگنجد | صد گونہ الم طائرِ کم حوصلہ دارد
فارغ نشوم یک نفس از بندگیِ عشق | شکرانۂ فرضے کہ کنم نافلہ دارد
بے بادہ کنم مستی و بے نغمہ ترنم ذوق | اینک مے و نے ہر کہ سرِ مشغلہ دارد

چوں گفتہ و ناگفتہ بسنجیدن بجنت است
شعرے کہ نگفتست نظیری صلہ دارد

کمالِ عاشقی حیرانیِ دیدار ہا آرد | چو آتش دیر ماند سمندر بارہا آرد
نہ رشکِ خود فروشاں میکشد نے نازِ کم سنجاں | فریب حسن غوغا از سرِ بازارہا آرد
تو در خواہ از قضا چندانکہ فیروزی شود روزے | بجنت اردر ہبندی اختر از دیوارہا آرد
بہندِ خطِ جمالِ یار سودائے عجب دارد | ہمہ اقرار و ایمان بردہ و انکارہا آرد

مسلمان عاشق رخسار و ہندو والہ زلفش — موحد بین کہ باہم مصحف و زنار مے آرد
مبارک فال صبح دولت دیدار میخواران — کہ دست و پائے بخت خفتہ را در کار مے آرد
زخود بینان چہ میگوئی بہ بزم بیخوداں بنشیں — کہ آب خضر اگر حاجت شود خمار مے آرد

نظیری از نواز شہائے دردو درد زدہ قم
کہ چوں چنگم بضرب بر سر اسرار مے آرد

چوں ابر بہاری بسرم سایہ فگن شد — بر ہر بر و بوم کہ نظر کرد چمن شد
چوں شمع کہ شد رہبر پروانہ ز تابش — دلسوزی او باعث جاں بازی من شد
میخواست شود قابل نظمم ببلاغت — صد پایہ نشیب آمد و بر اوج سخن شد
بے جام ہمہ میکش و بے بادہ ہمہ مست — از نظم من آئین مغاں رسم کہن شد
شک نیست کہ از نیم نظر کار بر آید — آنرا کہ دلیل آصف اعجاز سخن شد
ہمسایگیش را اثر ابر بہارست — ہم خانہ گلستاں شد و ہم خار سمن شد
از یار و دیار ار نکنم یاد عجب نیست — از رشک من امسال غریبی بوطن شد
بر خاک درش جائے شہیداں ندہد کس — لطفیست کہ کافور تن و عطر کفن شد

مہماں بہشتی مخور اندوہ نظیری
نزہتگہ حوران چمن بیت حزن شد

بگوشم از پریدن ہائے چشم آواز مے آید — کہ از غربت دریں زودی عزیزے باز مے آید
مبارک پئے ہوائے کز دیار دوستے خیزد — کہ بے بال و پر آنجا مرغ در پرواز مے آید
بغل بکشائے پر کن از غنیمت ہائے ایمانے — کہ از تاراج حسن مملکت پرداز مے آید
بساط جادوئے برہم خورد جادو نگاہاں را — کہ لب با حجت و رخسار با اعجاز مے آید
محالست اینکہ بر دام نگاہ من گذر افتد — غزالے را کہ از پے صد کمند انداز مے آید
سپہ را روح در پرواز و شہ را بخت در نازست — کہ از بالا ہما در چنگ آں شہباز مے آید

بترتیبِ صبوحے صبحدم دیدم کہ دولت را — کمربستہ بست دوراں خانخاناں باز مے آید
سعادت ہائے گوناگون ست دوراں را کہ حسنِ او — بہ انجام فصلے بر سرِ آغاز مے آید
نباشد محرمِ آہنگ دولت قدر ہر شمعے — نوا نازک بروں زیں پردہائے راز مے آید
چو شد تسخیرِ دل مشتاق را درماں شکیبائیست — کہ دل مینا زد و دلبر ز روئے ناز مے آید

نظیری دوستاں را رازِ دل ناگفتہ می ماند
تحمل کن کہ او خود بر سرِ ایں راز مے آید

بہوش سیرِ چمن کن کہ شاہداں مستند — قرابہ بر سرِ ابرِ بہار بشکستند
چمن پیالہ کش ست و صبا قدح پیمائے — معاشرانِ صبوحے ز خواب برجستند
بزیرِ خرقہ نہاں بادہ میخورد صوفی — حکیم و عارف و زاہد ہمہ ازیں دستند
جہان و عیشِ جہاں حرفِ قاف و سیمرغ است — درِ حریمِ فنا زن کہ نیستاں ہستند
تو نخلِ خوش ثمرِ کیستی کہ باغ و چمن — ہمہ ز خویش بُریدند و در تو پیوستند
بضربتِ تو چناں تشنہ ام کہ صبرم نیست — بقدرِ فرصتِ آں ماہیان کہ در شستند
ز بیقراریِ افلاک داغہا دارم — کہ تا ز شوقِ تو برخاستند بنشستند
نوا فزوں ست ز اندازۂ بریشمِ عود — غزل بزمزمہ خوانم کہ پردہا پستند
برمز نکتہ ادا میکنم کہ خلوتیاں — سرِ سبو نکشادند و در فرو بستند
تو نخلِ میوہ فشاں باش در حدیقۂ دہر — کہ کم درخت قوی خشک شد کہ نشکستند

زکاہلی تو نظیری خزانِ ایں چمنی
گہے بباغ شدی کز نشاط وارستند

اینجا نہ بہرِ سنگِ سیہ نور فروشند — ایں پایۂ بینش نہ بہر کور فروشند
فریاد کہ ہر کس باسیری فتد او را — شرط است کہ از خویش و وطن دور فروشند
غیرت نگذارد کہ بچشم و دل منکر — یکذرہ ز خاکسترِ منصور فروشند

زیبندہ بود دعوئ مستوری خوباں
ہرچند کہ جولاں بسر طور فروشند

سردست چناں خانقہ و دیر کہ آتش
در وادئ دوری شب دیجور فروشند

آں درد کشانے کہ شناسائے عیار رند
فردوس بیک خوشۂ انگور فروشند

اخراج مغل خواہم و تاراج قزلباش
کز ہند بر اندم بہ نشاپور فروشند

در عشق تو با قدر و بہایم کہ عزیز است
ویرانہ کہ در کشور معمور فروشند

~~قربان شدگانِ تو بقصاب سر کوئے~~
~~یک سینہ بصد ضرب ساطور فروشند~~

باریش دل و سینۂ ناسور **نظیری**
خوش باش کہ کم بندۂ رنجور فروشند

ما بید بوستانیم مارا ثمر نباشد
مردود دوستانیم از ما بتر نباشد

از لب بروں نیاید آواز عشقبازاں
پرواز مرغ بسمل جز زیر پر نباشد

تاراج دیدگان اند آوارگانِ معشوق
راہے نمیرود عشق کانجا خطر نباشد

صد در اگر کشایند بر خلق گاہ دیدار
آنرا کہ چشم بستند راہش بدر نباشد

اوّل نشانِ مردی اخفائے کار خوبست
بہتر ازیں کہ گفتی دیگر ہنر نباشد

فیروزئ سپاہ ضعیفاں در عجز و انکسارست
تا نشکند صف ما مارا ظفر نباشد

تا دل بجائے خویشست دارد عنانِ دیدہ
عاشق کہ شد پریشاں صاحب نظر نباشد

از تیغ کے ہراسم دیدار مزد قتلست
خونے کہ عشق ریزد ہرگز ہدر نباشد

در گوشۂ نقابت سیر گلست و نسریں
زیں خوبتر نظر را ہرگز سفر نباشد

ہر جا رود مسافر حرف تو ارمغانست
یک خانہ نیست کز تو پر از شکر نباشد

قاصد کہ میفرستی رطل گرانش در دہ
کز ما خبر نیابد تا بے خبر نباشد

از شاخ ہو برگے حاصل نشد **نظیری**
لب تشنہ بازگشتیم کز گریہ تر نباشد

زگرد شعلۂ چشمش مستی پیمانہ مے خیزد — گرہ کز ابرواں میخیزدش مستانہ میخیزد

چو در روز قیامت ہر کسے خیزد بسودائے — شہیدِ نرگسِ او از لحد دیوانہ میخیزد

مہیائے فنایم جلوۂ در کار می خواہم — ہم بر بام تا بد آتشم از خانہ میخیزد

چراغ اہل عشق از کلبۂ من میشود روشن — نشیند ذرہ گر بر روزنم پروانہ میخیزد

زبس محوِ تصرف کردن یارم نمیدانم — کہ در کاشانہ می آید کہ از کاشانہ میخیزد

سبق از یک ورق لیلی و مجنوں راست چہ جا ایں — یکے دیوانہ میگردد یکے فرزانہ میخیزد

زشرحِ قصۂ مارفتہ خواب از چشم خاصاں را — شب آخر گشتہ و افسانہ از افسانہ میخیزد

بر دُنیا و دیں خواہی سرشکے بر جراحت ریز — کزیں آب و زمیں صد خرمن از یک دانہ میخیزد

مگر گاہے نظیری میکند آرامگاہ اینجا
جنوں از سایۂ دیوار ایں ویرانہ میخیزد

دوش بر سوزِ دل و سینہ براتم دادند — سر چو شمعم ببریدند و حیاتم دادند

نالہ کردم بنہاں عشوہ خموشم کردند — گریہ کردم ز شکر خندہ نباتم دادند

دُرد و صافِ غم و شادی بمن ارزانی شد — تا خم و خمکدۂ عشق براتم دادند

پارہ پارہ جگر طور ز غیرت خوں شد — کہ گہے بودم و چوں کوہ ثباتم دادند

گرسنہ دیدہ تر از مفلس کنعاں بودم — خواجہ گشتم کہ ازاں حسن زکاتم دادند

تا بمقصد سپرم کشتی مشتاقاں را — از خضر ہمت و از نوح نجاتم دادند

اخترم شعشعہ بر چرخ نظیری است زدہ
کس چہ داند کہ چہ عالی درجاتم دادند

گلزار شہر آمد و بازار چمن شد — گوش ہمہ کس محوِ غزلخوانیِ من شد

تا جیب کشادم کہ ازاں نامہ برآرم — دیدم کہ صبا قاصد صد بیت حزن شد

ہر دخل کہ میخواست کند دشمن حاسد — آمد بزبانش ز دل و مہر دہن شد

از ظلمت شب مرغ خروشاں نشد امشب | ہر چند کہ در بندِ پر و بال زدن شد
پرزور تر از بادۂ تلخ ست محبّت | عشقے کہ بر و سال گذر کرد کہن شد
الفت دہ ہجران و وصال است صبوری | مخموری من توبہ دہ و توبہ شکن شد
تا چند شنوم حسن و وفا ہر دو غریبند | عاشق نشنیدم کہ زغربت بوطن شد
تا ہمسفرِ اشک خودم کار خراب ست | ہر جا کہ شدم در پئے ویرانئ من شد

ہر زخم کہ بر داشت ز ایام نظیری
نے چاک گریبان شد و نے چاک کفن شد

آخر بمن آں مغبچہ ہم کیش بر آمد | واں کافر بیگانہ بمنِ خویش بر آمد
نیش سیہم گرچہ نمود از صف مژگاں | نوشیں نگہے از عقب نیش بر آمد
چشمش ز کماں خانۂ ابرو بمن انداخت | ہر تیر کہ چالاک تر از کیش بر آمد
اقبالِ دو گیتی بکلاہِ نمدے بود | دیہیم شہ از خانۂ درویش بر آمد
کامے کہ بشمشیر و سناں دیر بر آید | از دیدۂ خونین و دلِ ریش بر آمد
بر خلق نگر دیدہ گراں ہر کہ دریں بزم | پس از ہمہ رفت و زہمہ پیش بر آمد
دیدیم ز سر تا قدمش حسن و شمایل | لیک از ہمہ خوبیش فنا بیش بر آمد
دادیم بجاں منصب ہمراز ئی جاناں | دل نیز دو روئے و غرض اندیش بر آمد

ساماں نشد از سعی خرد کار نظیری
دیوانہ شد و از خود و از خویش بر آمد

یغمائے تو دستے بکم و بیش بر آورد | تاراج تو دلق از برِ درویش بر آورد
عشق تو شک انداخت بہفتاد و دو ملت | حقیت آئین خود از کیش بر آورد
حسن تو بقید دو جہاں سلسلہ افراشت | آوازۂ آزادگی خویش بر آورد
از سیلِ مژگان تو شد کشتہ جہانے | با آنکہ ندیدیم کسے نیش بر آورد

چون تو رهِ صید که کعبین غزالست   چون پنجهٔ شیران بغضب نیش برآورد
خط نیست که بر عکس رخت سایه فگندست   از صیقلِ تیغ آینه ام ریش برآورد
در مصلحتِ کس نزنم چنگ که عشقم   از کشمکشِ عقل کج اندیش برآورد

عشق از خِرَدم خوب رهانید نظیری
خون گرمی بیگانه ام از خویش برآورد

دردو غمت که همچو هما استخواں خورند   بر من مبارک اند گرم مغز جاں خورند
بر نامه ام مخند که آشفته خاطراں   مو کز قلم کشند نے اندر بناں خورند
مست آییم بصلح اگر نکهتے بری   زاں مے که در محبّت هم دوستاں خورند
نیشکر آنچناں نخورد کس ز دستِ دوست   کازادگاں ز دست مبارزسناں خورند
جانے و صد کرشمهٔ مژگاں چه میکنم   ایں تیرها تمام اگر بر نشاں خورند
چشم هزار تشنه جگر در کمینِ تست   ترسم که خام میوهٔ ایں بوستاں خورند
آزادگاں بجائے رسیدند و ما هماں   زاں رهرواں که گرد پس کارواں خورند

هر جا گلیست بهر نظیری طرب گهیست
کے بلبلانِ مست غمِ آشیاں خورند

مجلس چو بر شکست تماشا بما رسید   در بزم چوں نماند کسے جا بما رسید
دلاّل عشق بود و خریدار دستاں   خود را فروختیم چو سودا بما رسید
دی خنده بر بضاعت درویش زد لبش   صد کارواں شکر به نئے بوریا رسید
بال و پر از درازئ منزل بسوختیم   پیغام بے نیازیِ عنقا بما رسید
آموخت هر چه عشوه زگبرے بما فروخت   اندوخت هر چه غمزه زلیخا بما رسید
گر گمرهیم تیره شب از خواب جسته ایم   حسنِ تو شور کرد که غوغا بما رسید
بعد از هزار سعی ثواب و مجاهدت   زنّارِ راهب و بت ترسا بما رسید

مارا کجاست ارزش زخم التفات تو | شد عام آنچنانکہ تمنّا بما رسید

رحمے نما و مستی مارا زیادہ کن | زاں خم کہ یک پیالۂ صہبا بما رسید

مشکل عنانِ نالہ نظیری تواں گرفت
باد بہار و نکہتِ صحرا بما رسید

ہر سحر سلسلہ از پائے صبا بکشایند | گرہ کشادنش گرہے از دل ما بکشایند

درد نا یافتنم سوخت ندانم ز کجا | بُلبلاں را بچمن راہ نوا بکشایند

کارم از زلف گرہگیر تو پیچیدہ تر است | سر ایں رشتہ ندانم ز کجا بکشایند

آخر اے گل گذرے کن بگلستاں تا کے | چشم نرگس بہ رہِ باد صبا بکشایند

برہم افتادہ دل و دیدہ براند از نقاب | تا ہمہ عقد گہر روئے نما بکشایند

ہر کجا فتنہ آں چشم سیہ در کار است | کفر باشد کہ زباں را بدعا بکشایند

سیر ایں دائرہ بد نیست ولے می ترسم | چشم از خویش ببندند چو پا بکشایند

گر بمیخانہ نظیری بہ رم ایں زمزمہ را
مطربانم گرہ از بند قبا بکشایند

نہی ہلے تواں بگزند از من انتقام کشید | کہ دایہ زہر بطفلے مرا بکام کشید

زمانہ یک نفسم بر مراد خود نگذاشت | بہر کہ داد مراد از من انتقام کشید

ہزار نقش خوشم داد چرخ تا دیدم | قلم گرفت و خط سہو بر تمام کشید

مرا فریب نبرد از رہ ار نہ ایں جادو | عنانِ خاص گرفت و کمند عام کشید

بآہ و نالہ حریفم ز جام و نغمہ مگو | کہ کارم از مے و مطرب بایں مقام کشید

شراب دور جز آں بے تفاوتے نگرفت | کہ گر حلال رسید و اگر حرام کشید

چہ جائے من کہ بجام شراب طرۂ حور | فرشتہ را ز فلک میتواں بدام کشید

چناں نزار فتادم بعشق نیم نظر | کہ سایہ از سرِ کویم بزیر بام کشید

بساط عافیت اے عقل و ہوش بر چینید
دگر نظیری بے ظرف یکدو جام کشید

رشکے بمن گہے ز ادائے سخن رسد — صد جا بیک نگہ مقام کند تا بمن رسد

من بر در از تجلی این نور سوختم — پروانہ چوں بعرصۂ آں انجمن رسد

در راہ تو شمال و صبا در تردد اند — تا بو کرا دہی کہ بجیب الحزن رسد

گر زیر گلبنے قفسم را نمے نہی — جائے بنہ کہ نالہ بگوش چمن رسد

گفتند کم بقاست سمن عندلیب گفت — اے کاش عمر گل بحیات سمن رسد

جیبے کہ پارہ شد بملامت رفو نشد — دست جنوں مباد باین پیرہن رسد

زاہد ز سر نکتۂ صوفی چہ آگہ است — در شیوہ ہائے چشم صنم برہمن رسد

بازیچۂ تو معجز عیسی بباد داد — در نرگس تو کس بچہ افسون و فن رسد

اے جاں بسعی درد نظیری نمیرود — مرگے مگر بداد دل ز زیستن رسد

خونم اگر بخاک ریزی نقض پیماں کے شود — خاکم اگر بیروں در ریزی پریشاں کے شود

گرمیٔ اہل محبت از دم گرم من است — نالہ ام تا نشنود بلبل غزلخواں کے شود

شور بختی را چہ سازم چارہ نتواں ساختن — چوں نمک بر ریش آمد در نمکداں کے شود

باز و باد بخت اشاں را کمند لازم است — ہر چہ دست ما رسد در دوست گریباں کے شود

پشت پا زن بر ہوس انگہ ہوائے عشق کن — تا بت خود نشکند کافر مسلماں کے شود

ہیچکس بر روئے بستر کسب جمعیت نکرد — بر سر کوئے نا بخواہد دل بساماں کے شود

دارو ئے غم گریۂ مستانہ بیند بیش ازیں — آں ہم از کیفیت افتاد دست درماں کے شود

بندہ نتواں کرد ما آزادگاں را جز بمہر — جنس ما بسیار کمیاب است ارزاں کے شود

تنگدستے چو تو کے یابد نظیری زر بدست
آنچناں تو بادہ ہرگز فراواں کے شود

ہوئے کوئے او آوارہ ام از خانہ میسازد | فسون او پدر را از پسر بیگانہ میسازد

صلاح عشق شد کفرم یقیں انکار ایمانم | محبّت کعبہ ویراں میکند بتخانہ میسازد

قلم در اختیار اوست من چوں نقش در موم | گرم فرزانہ میدارد گرم دیوانہ میسازد

بناخن ریشۂ جاں میکنم از ہم خوشا دستے | کہ گاہے چنگ در زلف نگارے شانہ میسازد

دل از ردّ و قبول مجلسم خوں شد خوشا رندے | کہ شب با کنج گلخن روز با ویرانہ میسازد

چو گنجشک از پے بازی عزیزم در کف طفلے | ز زلفم دام میبافد ز خالم دانہ میسازد

مکن از بزم چوں بیگانگاں بیروں نظیری را

اگر مے نیست بالاے تہ پیمانہ میسازد

چو عریاں شد چمن مرغ از ضرورت خانہ میسازد | چو قحط گل بود بلبل بآب و دانہ میسازد

چو بر بام و در مردم نشیند جغد ناساز است | مبارک پے بود آندم کہ با ویرانہ میسازد

ز دشمن خیل در خیل از محبّت گوشۂ چشمے | فسون جادوانرا معجزم افسانہ میسازد

محبّت جزو جزوم را ز ہم بے تاب تر دارد | تجلّی ذرہ ذرہ کوہ را پروانہ میسازد

پیام نوبہاری لالہ گونم ابر نوروزی | کلید باغ را کے شاخ گل دندانہ میسازد

بچشمم کم نباید دید قدر زیردستاں را | فلک صد جا سبو گل میکند پیمانہ میسازد

بجز زلف پریشاں در خیالم نگذرد چیزے | پری را گوشۂ ویرانہ ام دیوانہ میسازد

مبادا برگ و بارم کم اگر افشاندہ ام تلخی | کہ شکر خندہ آنرا نقل صد کاشانہ میسازد

نظیری لازم عشق و جنوں جنگست و ناسازی

تو معذوری بمردم مردم فرزانہ میسازد

امشب چمن از گریۂ ما تازہ و تر بود | بر ہر سر خار مژہ لختے ز جگر بود

مے رست رگ ریشۂ جاں از بن ناخن | صد لالہ ستاں کاشتہ در سینہ و بر بود

در زیر نسیم گاہ طرب زمزمہ [illegible] سفت | بر دور رخش گاہ ہوس حلقہ شمر بود

تا روز بخلوت گہِ مقصود اجابت — در بیر ہنم نالہ ہم آغوش اثر بود
از کثرت آمد شدن وزد خیالی — پیرایۂ خوابم ہمہ شب زیر و زبر بود
وز بہر نثار قدمے چشم ترم را — تا گوشش گریباں نظر پُر ز گہر بود
گفتم بدعائے سحری وصل تو خواہم — بیہوش شدم بوئے تو یا باد سحر بود
قاصد جگرم سوخت چہ پیغام و چہ نامہ — دل بود ہماں خوش کہ بامید خبر بود

بگذشت گریباں نزدستے چاک نظیری
پیشش چہ بلا دست دعائے تو بسر بود

با آنکہ زمہرش بدلم حور نگنجد — در دیدۂ او نقش من از دور نگنجد
پروانہ بمہتاب کند بال فشانی — کز عیشش بخلوت گہِ او نور نگنجد
از گریۂ من عشرت او تلخ مسازید — در بزم گہِ خوشش نمکاں شور نگنجد
سلطان و گدا بر در میخانہ خرابند — در حلقۂ ما شوکت فغفور نگنجد
ما را چہ محل لیک عزیزاں نپسندند — ہر دل کہ درو نالۂ رنجور نگنجد
نومیدی و انگہ ز تو ایں تیرگیِ بخت — در روز سیاہ و شب دیجور نگنجد
ما و روشِ دیر کہ دریائے خطا شوست — در شرع غلط گوئۂ منصور نگنجد
از صدرہ و ویرانہ پری جلوہ کنانست — زانست کہ دیوانہ بمعمور نگنجد

گر ست نہ دم مزن از عشق نظیری
کیں ذوق و ہوس در سر مخمور نگنجد

در آشیانِ ما پر و بالِ ہما رسید — ہر جا رسید سایۂ دولت ز ما رسید
بلبل بہ ہمہ شود کہ ننالد ببوستان — گلبن ز صوت و نغمہ بہ نشو و نما رسید
کس با جفائے بلبل و پروانہ حل نکرد — سرگشتہ ماند ہر کہ بایں ماجرا رسید
با غمزہ ایں معاملہ پیشش از الست بود — حرفِ بلی نبود کہ زخم بلا رسید

هر کس بقدر طاقت خود میکشد غمش | آهن بقدر جذبه با آهن ربا رسید
شب خنده بر بضاعت درویش زد لبش | صد کاروان شکر به نی بوریا رسید
کردند تلخ عیش حریفان ز حسرتم | لذت شد از طعام چو چشم گدا رسید
آزار از جراحت بیگانگان رسد | مرهم منه که زخم دل از آشنا رسید
می وه که رفت نوبت مستوری و صلاح | طرف نقاب غنچه بدست صبا رسید

کس در جفا طریق رضا را بسر نبرد
در حیرتم که کار نظیری کجا رسید

پایمال فتنه را هر که در شور آورد | بر سر راهم بلا از هر طرف زور آورد
تخم غم در آب و خاک من مگو بر میدهد | خرمنی حاصل کنم گر دانهٔ مور آورد
آنکه شام زندگانی شمع بالینم نشد | کی پس از مرگم چراغی بر سر گور آورد
عشق و تشریف هم آغوشی محالست اینکه کس | خلعت سلطان برائی مفلس عور آورد
نی همین هنگامهٔ رسوائی من شد بلند | عشق دایم بر سر بازار مستور آورد
حسن گل برتی به بستان زد که اکنون شاخ گل | بلبل و پروانه را مجروح و رنجور آورد

مجلس عشق از فروغ من نظیری روشن است
موسی از بهر چراغم آتش طور آورد

هوس پروانه است اما گر دو دو میگردد | نظر خوبست اما دل غبار آلود میگردد
ز کاوشهای مژگان تو پر خون دیده دارم | که گر شویم بآب بحر خون آلود میگردد
دلم را کرده ذوقت خوش گر نگذارم از دستش | دهد تا بازوی دست غم فرسود میگردد
تو گر برهم زنی سودای دل نازی زیان داری | مرا سرمایهٔ دنیا و دین نابود میگردد
درین مدت غم هجران عبث بر خود پسندیدم | ندانستم که از مرگم دلت خوشنود میگردد
کس این بی اعتدالیهای حسنت را کجا گوید | که عاشق پیشت از مرو وفا مردود میگردد

بشفقت گاہ گاہے سوئے خود میخواں نظیری را
جُدائی دیدہ از وصلت تسلی زود میگردد

گہے کہ وقتِ علاج دماغِ من باشد — نسیم دریمن و نافہ در ختن باشد
مقیدم بہ بتِ خود چنانکہ میخواہم — نہ بت پرست نہ بتگر نہ بت شکن باشد
ز طورِ عشق ہمہ کار عقل دیگر شد — چو آصفے کہ سلیمانش اہرمن باشد
مشو بخویشں مقید کہ مُرغِ زیرک را — خطر گہیست کہ مشغول خویشتن باشد
سفر گزیں کہ نہال اوّل ار ملول شود — زمین غربتش آخر بہ از وطن باشد
چو ذرّہ ام بہوائے درِ تو بازاریست — کہ دور گردئ من رشک انجمن باشد
ز بسکہ جامہ زشوقِ تو پارہ پارہ کنم — بہر چہ دست زنم چاک پیرہن باشد
تواں ز نالۂ من یافت اشتیاق مرا — عیارِ شوق باندازۂ سخن باشد
ز نالہ بس نکنم زانکہ کم رسد آسیب — براں درخت کہ مرغِ صفیر زن باشد

چو شاخِ گل ہمہ مرغاں سزد کہ گوش شوند
کہ بُلبلے چو نظیری دریں چمن باشد

آنرا کہ قبول تو خریدار نباشد — در بیع گہے ہیچ ولشں بار نباشد
از قیمت یوسف نشود یک سر مو کم — ہر چند خریدار ببازار نباشد
گویا تو بروں میروی از سینہ و گرنہ — جاں دادنِ کس ایں ہمہ دشوار نباشد
از نرگسِ مخمورِ تو در بستر و بالین — بر پائے رود فتنہ و بیدار نباشد
از جادُوِ حسنِ تو کہ در پیش جمالت — بر خاک طپد صید و گرفتار نباشد
غم یارِ من و بخت سراسیمہ کہ ایں غم — گر از تو بود چوں زنمش عار نباشد
آں شعلہ کہ افتد بخس و خار نہ عشقست — ہر سوختہ زیں نشار خبردار نباشد
با درد تو از کس نکند یاد نظیری — پروا کہ سوزد بگلش کار نباشد

دوشینہ سرودے دلِ افگار بر آورد — کاہو ز حرم مرغ ز گلزار بر آورد
امسال دگر اشک صلاح و دم زہرم — رنگ مے پار و گل پیرار بر آورد
من توبہ نیاوردہ ام از کعبہ کہ کافر — بت از گروِ خانۂ خمار بر آورد
تنہا نہ مرا راہ زد از بوالعجبی عشق — بس شیخ کہ از خرقہ و زنار بر آورد
ہر خار کہ اندر رہِ ما بر کفِ پا خورد — صد رنگ گل از گوشۂ دستار بر آورد
بدکرد بما ہر کہ درِ خلوتِ ما زد — ما راز سراپردۂ دیدار بر آورد
چوں کبکِ خرامندہ بہر رہ کہ گذشتی — جولانِ تو طاؤس ز رفتار بر آورد
بس سر کہ بزد بر درِ افلاک نظیری
کیں صبح طرب راز شبِ تار بر آورد

بخاطرم کلہ گشت دوست دشمن شد — دو دل چو شیر و شکر لبِ دسنگ و آہن شد
چو نمانہ سر گشتست عہد را بنیاد — ز ہر طرف کہ نسیمے وزید روزن شد
مرنج اگر نشدم مضطرب ز آمدنت — چراغ دیدہ ہمی داشت دیر روشن شد
در آشتیانِ تو چنداں صنم صنم گفتم — کہ شرم مار ز خود زاہد و برہمن شد
سر از غبارِ تو گفتم بردن توانم برد — کمند پا و سرم طرفِ جیب و دامن شد
کشید بر سرِ دیوار بوستاں دامے — کہ گل ملول ازیں بلبلاں بشیون شد
مساز خندہ دگر رنجہ پا کہ نکشاید
لب ملول نظیری کہ وقف شیون شد

ایں کعبہ را بنا نہ بباطل نہادہ اند — بس معنئے جمال دریں رگِل نہادہ اند
درماندہ گشتہ است بایں کاروبار عشق — ہر سو ہزار عقدۂ مشکل نہادہ اند
زیں گل چہ دیدہ اند کہ حاملانِ عرش — کز رنج راہ پایۂ محمل نہادہ اند
قلزم بشور رفتہ و عمان نشستہ تلخ — زیں آب زندگی کہ بساحل نہادہ اند

آہ ایں چہ دوستیست کہ سرہائے یکدگر — خویشاں بریدہ دررہ قاتل نہادہ اند
خوارم مکن کہ ریختن آبروے را — با خون صد شہید مقابل نہادہ اند
برہر کہ ہوشیار بود اعتراض نیست — مستاں قدم ببزم تو غافل نہادہ اند
بنمائی رخ تمام کہ شاہا نہ چیدہ اند — شاہاں کہ خاں بدعوت سائل نہادہ اند
دربزم خلد نعمت ہرگونہ چیدہ شد — حسب مراد دعوت سائل نہادہ اند

گردن بنہ بہ تیغ نظیری کہ عاشقے
برسر کلاہ مردم عاقل نہادہ اند

بدل زشوق تو چوں نالہ در سماع آید — اجابت از درو بامم باستماع آید
مئیست در خم شوقم کہ گر بجوش رود — ہزار ذرہ و پروانہ در سماع آید
چناں بنالش من روزگار گوش دارد — کہ گر خموش شوم برسر نزاع آید
بہ بیع عشوہ خرم جان کہ ہست ناز مرا — اہانتے ست کہ خود برسر متاع آید
بجاست نالہ مرغ چمن کہ گل بشتاب — چناں رود کہ مگر از پئے وداع آید
چساں فسانہ بلبل برم بہ درد سرشں — سریست آنکہ ز بوئے گلش صداع آید
سر از اطاعت فرماں کشم جم و کے را — کہ بندۂ کہ مطیع تو شد مطاع آید
نمونۂ ز وصال تو و نمائش ماست — کہ ذرہ در نظر از ہستی شعاع آید

بصبر و داد نظیری قرار و فرماں دہ
کہ غم ببدعت و ہجراں باختراع آید

کس چو من نیست کہ پیش نظر از دل برود — غائب از دیدہ نگردد ز مقابل برود
دولتے بود کہ مردیم بہنگام وداع — آں قدر زندہ نماندیم کہ محمل برود
راہ بیگانگئے پیش مداری کہ کسے — بدلیل رہ وسطے گردن منزل برود
صبر داریم کہ ایں تہمت عشق از سر غیر — ہمچو خون بحل از گردن قاتل برود

قصهٔ ما بعزیزانِ وطن خواہد گفت — ہر کرا تختہ ازیں ورطہ بساحل برود
نکوئی دوستی آرد بدل دشمن و دوست — ہمہ جا سر زند ایں ریشہ چو در گل برود
مرد عاشق ندہد دل بتماشائے جہاں — آں دہد کیسہ بطرار کہ غافل برود
سرِ چشماں تو گردم کہ زبس خونخواری — قطرۂ خوں نگذارند ز بسمل بردو

من و آزار نظیری ز کسم عار مباد
بزباں آید ازآنم گلہ کز دل برود

بزمت غمِ یار ما ندارد — عیشِ تو غبار ما ندارد
ما چہرہ بخوں کنیم گلگوں — مشاطہ نگار ما ندارد
چوں شعلہ ز سوز سینہ روئیم — نم ابرِ بہار ما ندارد
بس بوئے ببرد گل کہ دستش — زخمِ سرِ خار ما ندارد
ما عربدہ ہا کنیم بسیار — مطربِ سرِ کار ما ندارد
آئینہ بعیبِ ماست گویا — عیب آئینہ دار ما ندارد
ہر نامہ کہ دل ازو کند خوں — پیغامِ دیار ما ندارد
خوشحالی روز وصل دیدیم — شوقِ شبِ تار ما ندارد
ایں غم کہ ملال آرد از کیست — رنگِ غمِ یار ما ندارد
بے نام و نشاں خوش ست مرغے — گو نالۂ زار ما ندارد
گردوں مہ و مہر دارد امّا — نقدی بعیار ما ندارد

خونابہ کشیم ما نظیری
مے عشرت کار ما ندارد

من آں صیدم کہ ہر کس را نظر بر حال من افتد — زبس زخمِ دلم کاریست در دنبالِ من افتد
شکارت خوش برآید گر خود از منزل بروں آئی — نگاہت جانب مرغ مبارک فال من افتد

نیم مرغے کہ بس دشوار باشد صید من کردن　　ز بس سستم گرہ از بال من در بال من افتد

از آں بُرّیم کہ ہر گہ عقدۂ در پیش چرخ آید　　ز دوراں ماہ من ماند ز گردش سال من افتد

بزن در نامہ ام اے ابر محشر از کرم برقے　　کہ مے ترسم ملک را چشم بر اعمال من افتد

بقاتل خون خود بیش از سوال حشر مے بخشم　　کہ مے ترسم کہ در درماندگی ز اہمال من افتد

مرا گستاخ گوئیہاست در مجلس نخواہد شد　　کہ دائم بند حسرت بر زبان لال من افتد

مراں یاد گوشۂ چشمے کہ از عالم ہمیں دارم　　کہ در ہر شادی و غم قبلۂ آمال من افتد

بسے پُر شوق مے آید نظیری کعبہ مے ترسم
بُتے ناگہ ز طاق از شوق استقبال من افتد

فلک مزدور ایمائے تو باشد　　نواز دہر گرا رائے تو باشد

بدل تنگی کنم دلخوشش ہمیشہ　　کہ تنہا جائے غمہائے تو باشد

نیازارم ز خود ہرگز دلے را　　کہ مے ترسم درو جائے تو باشد

شود مجروح مغز استخوانم　　سر خارے چو در پائے تو باشد

مئے آشفتگی در شور آرد　　نگاہ کار افزائے تو باشد

حریفے کز خرد بازیچہ سازد　　عتاب گریہ فرمائے تو باشد

نہایت نیست طومار دلے را　　کہ مضمونش تمنّائے تو باشد

کدورت نیست کاخ سینۂ را　　کہ راہش بر تماشائے تو باشد

گل صد رنگ مے روید ازاں خاک　　کہ در وے نوش صہبائے تو باشد

سحرگہ ہر کہ بیش از خواب خیزد　　حریف بادہ پیمائے تو باشد

دو عالم نقد جاں بر دست دارند　　ببازارے کہ سودائے تو باشد

نظیری زندگی در دردِ دل جو
کہ دردِ تو مسیحائے تو باشد

پس از نہ مہ جہان را دامن عیشے بچنگ افتد | مرقع تا کدامین خارہ خارا را بزنگ افتد

نخستین جامہ بر اندازہ حسن تو ببریدند | قبا بر قد سرو از بہر آں کوتاہ و تنگ افتد

بعشق رویت از دل ارغوان لالہ ہا چینم | شرارے لعل گردد مہر خورشید ار بسنگ افتد

فگندہ دلخراشیہائے رنجش خستہ و زارم | مبادا آئینہ را قسمت کہ در چنگال زنگ افتد

پس از وارستگی در قید زلفش تازہ افتادم | بتر از تو مسلمانے کہ در قید فرنگ افتد

ز حسرت سوختم و ز شرم دودے بر نیاوردم | الٰہی آتشے در خانہ ناموس ننگ افتد

ترقی در توجہ کم شود عشق مجازی را | بمنزل کے رساند مرد راہمت چو لنگ افتد

تمنائے گہر سرگشتہ ام وارد بدریائے | کہ در ہر گام صد جا راہ بر کام نہنگ افتد

~~جنبت وار راہ ماندہ و ذوق جہاں ہر را | نہ شورے بے عزا آید نہ شہدے بے شکرنگ افتد~~

ہمیشہ ہیچ اجزائے خط پرکار در کارم | کجا در دور چرخ و گردش انجم درنگ افتد

نظیری بہر حظ تن مطیع نفس گردیدی
چہ نصرت در گذرگاہے کہ آہو با پلنگ افتد

آمد دگر بصلح و در جنگ باز کرد | صلحے بمصلحت پئے جنگ دراز کرد

شد عمر و سرگرانی او برطرف نشد | بر من بقدر مرتبہ عشق ناز کرد

خود را بکام دشمن خود دید آنکہ او | با دوستاں تغافل و دشمن نواز کرد

عقلم نظر بآئینہ دوستاں فگند | از دوستی و دشمنیم بے نیاز کرد

چشم طمع بدوز کہ در قسمت کساں | ہر کس کشود دیدہ محبت فراز کرد

صد معجز از کرامت لعل تو دیدہ ام | از تو نمیتواں بخطا احتراز کرد

ہر جائے بنگم از تو بنائے پرستشے | بر کعبہ میتواں ز ہمہ سو نماز کرد

صوت تو از ترانہ ناہید بر گذشت | شد تا بلند مطرب حسن تو ساز کرد

طبل وجود عیش نظیری بہم نزد

کوتاہ دیدہ مرحلہ خواب دراز کرد

یکے فلسم ہوس ہر روز در سیماب اندازد
خرد فرسایدم زنگش ز آب تابم اندازد

ز رصافی بدم از زیب رنگ طبع بیگانہ
چہ دانستم کہ دوراں در کفِ قلابم اندازد

~~ز سلطانے بکنج گلخنے افگندہ تقدیرم~~
~~کہ خاکستر بجائے بسترِ سنجابم اندازد~~

ندارم مستیِ طاؤس اگر ہمرنگ طاؤسم
فریب طبع روبہ در شراب نابم اندازد

بخوں سرگشتہ تر دارم دلے از چرخ دولابے
نیفتم در خیال خود کہ در گردابم اندازد

حیات و مرگ خود چوں حاصل افسانہ می بینم
شبم بیدار دارد روزہا در خوابم اندازد

چو مرغانِ سحر خوانست از بس ذوق فریادم
بنورِ صبح رشک پرتو مہتابم اندازد

ادا ناکردہ فرض صبحدم تا چند مخموری
بنزدِ صالحاں در گوشۂ محرابم اندازد

بعیش و ناز نتواں تکیہ بر احسانِ گردوں کرد
شبانم پرورد تا در کفِ قصّابم اندازد

عزیزاں از تعلق سخت در رفتن گرانبارم
کسے خواہم دریں طوفاں نخست اسبابم اندازد

ندارم شورش و ذوقے نظیری اشک یابی کو
کہ چوں شکّر در آتش چوں نمک در آبم اندازد

دل با ہوش دم بروں ندہد
چشم با دوست نم بروں ندہد

در کشد بحرہائے غم عاشق
رشحۂ از قلم بروں ندہد

دل اسرار بیں حدیث قدیم
جز بحکم قدم بروں ندہد

چپ نوشتن نامہ حاضر باش
نشو کاغذ رقم بروں ندہد

منکرِ آں نگاہ وحشی را
راہ از دیدہ رم بروں ندہد

نگہ از چشمش ار بروں آید
زلفش از پیچ و خم بروں ندہد

~~ایں خم از بہر مرگِ شوہجاں~~
~~غیر نیل و بقم بروں ندہد~~

بدہ آب خضر کہ در رہ دشت
خاک جز جام جم بروں ندہد

مرد باید کہ فکر یار از دل | تا زندیم دم برون ندہد
بکفم جامِ شادمان گون دہ | تا زخم رنگِ غم برون ندہد
نتوان کم ز پیر ترسا بود | میر دار کف صنم برون ندہد

گر نگیرد قلم نظیری را
ابر سیراب نم برون ندہد

جہاں جواں شدہ عقدِ بہار مے بندد | بہار پائے جہاں در نگار مے بندد
ز صنع نشو و نما آب و خاک الواں شد | جماد نامیہ خود را بکار مے بندد
نکاحِ باغ و بہار است دایۂ بستاں را | میان نرگس و دستار خار مے بندد
چمن ز صوت بلند ہزار پندارد | کہ رنگ لالہ و گل بر قرار مے بندد
ازیں حدیقہ چو گل زود بایدش رفتن | کسیکہ دل بنوائے ہزار مے بندد
مسافرانِ چمن نارسیدہ در کوچند | شگوفہ میرود و شاخ بار مے بندد
ز بے ثباتیِ گل بر درخت پنداری | کہ غنچہ بر سر آتش شرار مے بندد
گہے کہ دامن صحرا ز لالہ رنگین ست | بداں کہ خون دلش در کنار مے بندد
چہ عیش و سور میسر شود زود راسنے | کہ عقد نشاء مے با خمار مے بندد
وصال شمع چہ مہلت دہد بہ پروانہ | کہ موم گردن آتش بنار مے بندد
ز دورِ چرخ چو ماہیست ناں بگردانیم | کہ طبع بر رسنِ تا بدار مے بندد

متاعِ بخت نظیری نیافت در غربت
امید بار بعزمِ دیار مے بندد

باز نرگس را گلستاں صاحب افسر کند | شاخِ گل منبر نہد بلبل حکایت سر کند
غنچہ گرد دسبز مغفر سبزہ زنگاری قبا | روز عرض آید کہ ہر کس بر دخود در بر کند
از گل مستاں بروید تاک مے شوریدہ وار | لالۂ خونیں ز خاکِ کشتگاں سر بر کند

حسنِ گل برقے بہ بستاں افگند کز تاب آں
بلبلِ شوریدہ را ہم رنگِ خاکستر کند

شاخِ گل شد پنجۂ آذر کہ بر رغمِ خلیل
باد آزاری بہر سو لعبتِ آذر کند

جلوہ شور انگیز باشد ہر کہ آید در سماع
بادہ عطر آمیز گردد ہر کہ در ساغر کند

ترسم از مخموریِ ساقی کہ ہنگامِ صبوح
صبح را کم از فروغِ لالۂ احمر کند

بر تنِ رنجور سوداہائی وزد بادِ بہار
استخواں را مومیائی مغز را عنبر کند

صبحدم دامن کشاید حلّہ عطر آگیں شود
از گل اخگر بر فروزد غنچہ را مجمر کند

سنبلِ اسرار میروید کہ از رازِ سپہر
ہر چہ گویدا بر در گوشِ زمیں باور کند

در روانی گو بیا طبعِ نظیری شد چناں
کانچہ آید در ضمیرش ثبت در دفتر کند

دریغ نقشِ املہا بر آب جو بستند
بحسنِ لالہ و گل رنگ آرزو بستند

چو موج روئے ہوا بر سراب میراں شد
کساں کہ دل بتماشائے رنگ و بو بستند

مپرس حال کہ ایں مطربانِ چابکدست
دل از نوائے حزینم بتارِ مو بستند

بخست جاں زدم ایں مغنیاں گوئی
خراشِ سینہ تراشیدہ بر گلو بستند

نہ عاقلست کہ تن در دہد بخلعتِ خاک
ہزار رخنہ دریں کہنہ از رفو بستند

بکشت و زرعِ ہر احساں رسید آسیبے
کہ مفلساں ہمہ بر چنگ آبرو بستند

مجوز ناموراں غیر نام کیں خاناں
صلا زدند بیغما و در فرو بستند

بغم بساز کہ از بے نشاطیٔ ایام
مغاں بدیر دہانِ خم و سبو بستند

دریں جزیرۂ جہّال عصر رایم شعر
چو رند مست کہ بر گردنش کدو بستند

ازیں جہاں دلم آمادۂ گریختن ست
چو کودکاں کہ میاں چست در غلو بستند

ہزار نقش دریں کارخانہ در کارست
مگیر خوردہ نظیری ہمہ نکو بستند

افسانۂ شیرین مرا گوش نکردند — صد تلخ چشیدم شکرے نوش نکردند
یک خردہ گرفتند پس از نکتۂ بسیار — گشتیم فراموش و فراموش نکردند
ما روزہ ازیں مائدہ بر چنگ کشادیم — در کاسۂ ما جرعۂ سرجوش نکردند
معلوم شد از مستیِ ما حوصلۂ ما — دادند بحکمت مے و بیہوش نکردند
باید بعصا رفت چو موسیٰ کہ دریں راہ — یک چاہ نکندند کہ خس پوش نکردند
در حلقہ شدم زاں خطِ رخسار قرینم — تا کوکب آں صبح بنا گوش نکردند
اشجار چمن دست بہم دادہ و یاران — سیرے بمن غمزدہ ہمدوش نکردند
جانم برہِ پردگیانِ سحری سوخت — سویم نگہے از تہ شب پوش نکردند
خوں نابہ بہو آمدہ بر جیب و کنارم — زاں سنبل خوش بوم در آغوش نکردند
امروز نہ رحمت کہ لب تشنہ گذارند — آنرا کہ لبے تر ز مے دوش نکردند

فریاد ازیں شوق کہ در جانِ نظیری
تا مردنش از زمزمہ خاموش نکردند

ہوس چو دیر کشد شعلہ در نہاد افتد — بحدِ عشق رسد میل چوں زیاد افتد
نشاطِ صحبتِ فرہاد و رشکِ خسرو داشت — خوش است عشق اگر کار بر مراد افتد
بشہر و بادیہ فرسودم و کسے نخرید — بلاست جنس گرانمایہ در کساد افتد
چو قیمتے نہدم روزگار بفروشید — نہ یوسفم کہ خریدار بر مراد افتد
مرا بدست تہی گوشۂ نقاب سپرد — کم است آدم مفلس باعتماد افتد
خدنگ غمزہ گرہ بر کمانِ ابرو چند — کشادہ دہ کہ ہمہ کارہا کشاد افتد
عنانِ دل ز ملالت بتاب دو ستم گیر — کہ ہر کرا تو بکوئے ز پا فتاد افتد
ضمیرِ روشنِ تو لوحِ محو و اثبات است — کہ تا ز یاد بر آید کہ تا بیاد افتد
چو ذرّہ خلق جہاں در ہوات میگردند — بشر ندیدہ کسے کآفتاب زاد افتد

تنم ز سنبل بند زمانہ کاستہ شد
چو طفل شوخ کہ در قید اوستاد افتد

حذر ز آہ نظیری کہ خانماں سوز است
مبادا ایں خس سوزاں بدست باد افتد

ہنوز راہ نگاہم ببال و پر ندہند
کبوترے کہ بنیا موختند سر ندہند

خراب نرگس سنگیں دلاں سرمستم
کہ بر طریق نظر مہر را گذر ندہند

زغم بگونہ زریں شدم چہ چارہ کنم
قبول صحبت صاحبدلاں بزر ندہند

ازیں کشادہ جبینیاں ثباتِ عیش مجو
کہ گل دہند بخروار و یک ثمر ندہند

بنہ ہر یاس بساز و مجو حلاوت کام
دوا چو داروئے تلخت کند شکر ندہند

زخواں بہ نعمت دوراں رضا بقسمت دہ
کہ طعمۂ ز نعمت خوشگوار تر ندہند

بدرد سوز کہ بر بستر آب عنابت
بغیر تب زردگی و تعب جگر ندہند

چہ یاد جور رفیقاں کنم نصیبم بود
کہ تشنہ بر لب جو میرم و خبر ندہند

مثال ماہی لبِ دریا و حال مستسقی ست
دہند شوق ولے رخصت نظر ندہند

سزد کہ مقنعہ بر سر کنند آں مرداں
کہ تاج عشق بخواہند و ترک سر ندہند

ظفر تراست نظیری کہ محو ذوق شدی
ہر کہ غوطہ بدریا زند گہر ندہند

وقت شد سبزہ فرش در پیچید
ابر خرگہ بیک دگر پیچید

آفتاب از کمیں برآرد سر
پنجۂ ابر باد بر پیچید

مسند سبزہ نخل بگذارد
ز افسر غنچہ شاخ سر پیچید

ہمہ ذرات خاک بت گر را
تار زنار بر کمر پیچید

حسن رنگے جہاں نمودہ توہم
سیمیا را بساط در پیچید

زاغ گز نہ بجد کند پرواز
بہمش چرخ بال و پر پیچید

اصل بهتر که ترک فرع کند | پائے در دامنِ اثر پیچد
دیدہ سنبلِ بہار شد که جہاں | ہم اوراق خشک و تر پیچد
تر و خشکی که کوہ و صحرا راست | خوردهٔ لاله در شرر پیچد
زحمتِ خار و رنج خارا را | لاله در پارهٔ جگر پیچد
ارغواں را که خوں کند سیلاں | ساعد از نوک نیشتر پیچد

بس فریب چمن نظیری دید
از بهشتش عناں منظر پیچد

عشقست طلسمے که در و بام ندارد | آنکس که از و یافت نشاں نام ندارد
بس حلّهٔ الواں بقدِ عشق برید ند | یک جامه براندازهٔ اندام ندارد
بادیکه در دو جدا کند مستِ محبت | عاشق سر و سودائے مئے و جام ندارد
بس زاویهٔ حال مرا روز لطیف ست | تاب نفس صبح و دم شام ندارد
آغاز جنونم شده پایان محبت | کاریست بانجام که انجام ندارد
از خویش تسلی نشوم تا رمقے ہست | پروانه بجاں باختن آرام ندارد
کوته نظراں در طلب توشهٔ راهند | عرض دو جہاں وسعت یک گام ندارد
زاں دانهٔ مشکیں و خط سبز ندیدم | مرغے که دلے در گرو دام ندارد
جاں زیر لب از پا و سرش بوسه بچیند | کاں نخلِ بهشتی ثمر خام ندارد
سرخوش ز لبش پیش شدم کز لب ساغر | مے چاشنیٔ تلخیٔ دشنام ندارد
عریانیٔ ما را شرف کعبه بپوشد | درویش حرم جامهٔ احرام ندارد

جز طبع نظیری که حقِ عشق ادا کرد
کس نیست که در گردن از و وام ندارد

نه دل آزاده پائے پست شود | بپر واز دل ز زر دشت شود

ہمتے کاں باعتدال افتد — کے لعلت بلند و پست شود
عشق را پایۂ معین نیست — مومن از عشق بت پرست شود
بہوائے کہ در دماغ افتد — ناقہ در زیر بار مست شود
کار از انکسار بکشاید — عشق را فتح از شکست شود
شرم از چشم پارسا ببرد — خط کہ بر روے خوش نشست شود
ہر کہ بیند طلوع حسن ترا — سرخوش از نشاء الست شود
چوں نقاب از جمال برداری — ہرچہ نابود گشتہ ہست شود

بحر در آستین نظیری راست
کے کرم پیشہ تنگ دست شود

اینکہ دل نامند چوں حرز م حمایل کردہ اند — ہیکلے از اضطراب چشم بسمل کردہ اند
از کدامیں دودماں بایں دلیل افروختند — چرخ را پروانۂ فانوس محفل کردہ اند
ایں گل از ہر شاخ خود روئی نمے آید بہار — تخم یکجا گشتہ صد جا آب در گل کردہ اند
در خیالِ قید زلف و خال ہر کس ماند ماند — فکر دیگر کن کہ حلِ عقدہ مشکل کردہ اند
از قدم تا فرق ناز و نوش در برابر گرہ — خوان دعوت چیدہ اند و منع سائل کردہ اند
از پے دنیا مشو پویاں کہ ایں موج سراب — ہر نفس نقشے پدید آورده و باطل کردہ اند
خلق را در ہر نفس موت و حیاتے مضمر ست — در زلالِ زندگی زہر ہلاہل کردہ اند
رُوئے از میدانِ سربازاں بگرداں کاہل ذوق — پائے کوباں سرنثار راہ قاتل کردہ اند
ما بچینِ زلف کشتی بر کنار آوردہ ایم — عشق دریائیست کش دیدار ساحل کردہ اند
گرد خود گردم چو بینم در ہوائے کیستم — ذرہ ام اما بخورشیدم مقابل کردہ اند

عشق را ہنگامہ امروز از نظیری رونقست
ہر طرف از گفتگویش گرم محفل کردہ اند

بغمزه روز الستم همیں معامله بود ـ ابد رسید و نیاسود دم اینچه مشغله بود

نصیبِ من ز ازل درد سینه‌ها گردید ـ که بُرد باری هرکس بقدر حوصله بود

قصورِ طرز نگارم تمام حسن شکست ـ که از میانه همیں با منش مجادله بود

ببُوئے من سببِ اجتماع دلها گشت ـ جنوں که باعث آشفتگی سلسله بود

بصفحه نقش خط و خال خویشتن نقّاش ـ نکو کشیده که آئینه در مقابله بود

دلم ز سرِّ دهانش بقیل و قال اُفتاد ـ لطیفهٔ ز لبش صد هزار مسئله بود

لبش بدادن کامم نمود جهد امّا ـ بغمزه کرد حوالت که بد معامله بود

فریبِ قول بد اندیش گرگ فاسد گشت ـ ربود یوسفے از ما که چشم قافله بود

بنکته گفت نجل میکنم نظیری را
ز قول خویش فراموش کرد ایں صله بود

کسے بملکِ حدوث از قدم نمی افتد ـ که بر گذرگه شادی و غم نمی افتد

بروشنائی دل رو که رفتگاں رفتند ـ گذار زنده دلاں بر عدم نمی افتد

من ایں مرقعِ الواں بیفگنم روزے ـ که طرحِ رندی و تقوی بهم نمی افتد

زبانِ دعوت و تسخیر به که بر بندم ـ که در چراغ کس آتش بدم نمی افتد

مسافرے که بنا بود و بودِ خود بیند ـ بفکرِ منفعتِ بیش و کم نمی افتد

دلیل عشق نزیبد کسے که در هر کام ـ سرش چو شمع به پیشِ قدم نمی افتد

چناں ز شوق تو گردیده اند سرگرداں ـ که راه کعبه رواں بر حرم نمی افتد

چناں پرستشِ رُوئے تو جذب دلها کرد ـ که عشقِ برهمناں بر صنم نمی افتد

بذکر من خط نسیاں کشیده امّا ـ بفکرِ غیر ز دستت قلم نمی افتد

ز سهوِ خاطرِ یاراں چناں سقیم شدم ـ که سایهٔ قلمم بر رقم نمی افتد

نویسی ار بنظیری دعا و گر دشنام

زشوقِ نامه بفکرِ رقم ہے طے افتد

نہ ہر مغزے کہ بوید نکہت از مصر و یمن گیرد
مشام تیز باید تا نصیب از پیرہن گیرد

شمیمے گر نہ تر دارد دماغ پیرِ کنعاں را
پسر گم کردہ چوں اُنس با بیت الحزن گیرد

ورق از کس چہ میخواہی سبق از کس چہ میگیری
زدل جو ہر چہ میجوئی کہ فیض از خویشتن گیرد

دمے نقاش از نیرنگیِ صورت نیاساید
فریبِ نقشِ شیریں دل ز دست کوہکن گیرد

نفس تلخست تا طعمِ حقیقت نیست با مغزش
سخن شیریں بود وقتیکہ او رنگِ سخن گیرد

زخود گر بگذری شاہی کنی در ملک بیخویشی
عزیزِ خلق گردد ہر کہ در غربت وطن گیرد

دریں دیرِ کہن چوں امن گردد خاطر انساں را
کہ اول اہرمن بگرفت و آخر اہرمن گیرد

زعریانی ازیں شادم کہ از تشویش آزادم
گریبانے ندارم تا کسے از دست من گیرد

چہ راحت از وطن آنرا کہ یارش در سفر باشد
کجا بے روئے گل آرام بلبل در چمن گیرد

بوقتِ زندگانی چاک زد ہر کس گریبانے
بعہدِ مرگ نتواند قرار اندر کفن گیرد

زبس بوئے کمالِ شرک مے آید ز توحیدم
درار شادِ مغاں تکبیر از من برہمن گیرد

سخن ہر روز عالمگیر تر گردد نظیری را
کہ مردم بیش جا در سایۂ نخل کہن گیرد

دریں دیار عجب مطرباں یک رنگ اند
کہ دل برند بصد راہ و بریک آہنگ اند

زصحنِ سینہ کشایند چشمہ چشمۂ نور
بزخمہ صیقل آینہائے پُر زنگ اند

کلیدِ شادی و شمشیر غم بکف دارند
بہ بسط بر سرِ صلح و بقبض در جنگ اند

بدل زنغمۂ شیریں حرارت انگیزند
بصوت چوں شکر و شیر آہن و سنگ اند

چو حدّ زیر و بم نغمہ را نگہدارند
بہر مقام خفیف و ثقیل ہم سنگ اند

سبکدلاں چو بفتراک شاں در آویزند
بطیِّ نیم قدم در ہزار فرسنگ اند

بفتح یک خلش ایں شاہداں چو نغمۂ چنگ
بروں روند کہ بر سینہ و بغل تنگ اند

زسترِ عالم لاهوت میدهند نشان | زپردهٔ که گزند این گروه نیرنگ اند
هزار رنگ برآرند این فسون سازان | که آفریدهٔ صنع هزار نیرنگ اند
سواد صومعه را نسخهٔ فسون سازند | که طبع کارگہہ نقشہائے ارژنگ اند
~~بگوش کرشده تحریر شان زند آتش | که بر فروخته جرعہائے گلرنگ اند~~
مشاطهٔ رخ مستند بامی و قدح اند | مقالهٔ غم عشق اند بادف و چنگ اند
اگرچه قاطع رهزند مایهٔ هوش اند | وگرچه رافع شرعند جان فرهنگ اند
~~دلیل اهل فنایند در عروج و نزول | باوج در طیران در حضیض ره لنگ اند~~

نظیری از پی این جادوان مدو بیباک
که در ربودن ادراک چابک و شنگ اند

بقصد هر که سوئے کعبه ناقه راهی کرد | نشانِ پاش بهر گام قبله گاهی کرد
کبود روئے از آن شد بنفشه در گلشن | که با کلالهٔ جعدِ تو کج کلاهی کرد
زچین زلف نسیمے نزد بموجِ عذار | سفینه مردمِ چشمِ مرا تباهی کرد
زروے و زلف توام سایه در ضمیر انداخت | فلک مسخّرم از ماه تا بماهی کرد
~~نشانِ کوکبم اختر شناخت بدے یافت | مشاطه خال ترا کند و پر سیاهی کرد~~
کسے چو خال زحسنِ تو کامیاب نشد | مقیم کنج لبت گشت و بادشاهی کرد
دلم ملاطفهٔ از لبِ تو داشت امید | هزار قاصد موزون بنکته راهی کرد
من از ملامتِ مردم بعشق آزادم | زسوئے من رخ خوبِ تو عذر خواهی کرد
سجل بپاکیِ حسنِ تو صبح صادق داد | که آفتاب و مهش ثبت بر گواهی کرد
~~دل از تو آب خورد کاروان مصری را | که عارض و ذقنت یوسفی و چاهی کرد~~
تبارک الله از آئینهٔ شمائل تو | که دل مطالعهٔ صورت الهی کرد

عبادتِ سحری را مکن نظیری کم

کہ ہر چہ کرد دعا ہائے صبحگاہی کرد

گردشِ چشمِ بتاں مستیِ من حالی کرد | دورِ واژوں نتواند قدحم خالی کرد
قبض در کار ندیدم چو شدم مست مدام | حل ہر عقدہ کہ میکرد بخوشحالی کرد
پائے جبریل بکرسیٔ خیالم نرسد | عشق بس پایۂ معراج مرا عالی کرد
شور ایں بادیہ از بادیہ گردیست مدام | رخت مجنوں بعدم بردو مرا والی کرد
ہر کہ بر خوانِ طمع دست نیازید رسید | مگس آلودہ شد از شہد و گراں بالی کرد
عجز در مجلس اصحاب بکار ست کہ چنگ | جائے از خستہ دروئے و حزیں نالی کرد
دلم از خندۂ نوشینِ حریفاں بگرفت | گو نئیۂ کو کہ دل از گریہ تواں خالی کرد
قصۂ عشق بوصفِ تو طویلست طویل | درکِ تفصیل جمالت خرد اجمالی کرد
یوسف از خواریِ اخواں بکسادی افتاد | کہ فروشندہ بہ پیش آمد و دلّالی کرد
بود نزدیک کہ کام از لب شیریں گیرم | دست مے یافت ظفر بخت کم اقبالی کرد

کرد بازیچۂ معشوق نظیری خود را
آنچہ خرداں نکنند او بکہن سالی کرد

خوشا کز بس ہجوم گریہ ام در دامن آویزد | سرِ دستِ نگاریم نگار از گردن آویزد
چناں در دوست آویزم بدل گرمیِ دمسازی | کہ در ہنگام جانبازی بدشمن دشمن آویزد
نسازد بوئے یوسف دیدۂ یعقوب را روشن | اگر عشقِ زلیخایش نہ در پیراہن آویزد
مقیمِ کوئے تو یا آمدِ تو با بلبلے ماند | کہ صیّادش بگاہ دے قفس در گلشن آویزد
گرفتم در پر پروانہ سوزم در [illegible] گیرد | حذر کن زانکہ ناگہ آتشم در روغن آویزد
دلے دارم بدست طعنِ ناصح چوں کہن دلقے | کہ در ہر بخیہ لختے خرقہ از سوزن آویزد
چراغ ما چہ زیب و فر دہد محفل سرائے را | کہ قندیل مہ و مہرش فلک در روزن آویزد
بہ بینی گر جلائے از مہ و پرویں مشو ایمن | بشکلِ خوشہ گر صیّاد دام از خرمن آویزد

پے درد نظیری ایں ہمہ گفت و شنود آرم
گلے چشم از گلشن کہ خارے در تن آویزد

نگاہت چشم جادو برنتابد — فریبت خال ہندو برنتابد
چو گل از تابشے بر میفروزی — مزاجت گرمئ نو برنتابد
تعالی اللہ ازاں لطف بناگوش — کہ بر تابیدن رو برنتابد
چناں در دوستی توسن عنانے — کہ رخش طاقت سو برنتابد
صبا ترساں وزد سویت کہ ترسد — دماغت عطر گیسو برنتابد
مزاج وحشئ داری کہ از دور — نگاہ چشم آہو برنتابد
وبس وحشی غزالانت رمانند — دل شوریدہ ام ہو برنتابد
کلاہ ناز نیک از سر نہادی — جبینت چین ابرو برنتابد
خدنگ چشم زود از زہ فگندی — کمانت زور بازو برنتابد
چو عزم بدسگے خویت نماید — عناں زآنسو بایں سو برنتابد
بقہر و ناز تو گردن نہادیم — کہ سر از صولجاں کو برنتابد

چو آید در بیان کلک نظیری
لآلی تار صد تو برنتابد

رشحہ از حسن جاناں ریختند — بر جہاں از عشق طوفاں ریختند
زاں ہمہ طوفاں کہ برانگیخت عشق — جرعہ در جام انساں ریختند
از قضا آں جرعہ چوں آمد بجوش — ہر طرف در قالب جاں ریختند
رشح نورے شد ہویدا ہر کجا — پرتوے بر شرط پیماں ریختند
از خمار مستئ آں نور پاک — درد کفر و صاف ایماں ریختند
ہر طرف رنگے بگل ابر شستہ شد — قالب گبر و مسلماں ریختند

شہوتے انگیختند از مغز نے — پیکرے از آب حیواں ریختند
وانکہ از الماس بہرِ جانِ ما — تیغ ابرو رمح مژگاں ریختند
تیز کردند و ازاں آلودہ زہر — سوہنے بر زخم پنہاں ریختند
آب کردند از دلِ ما پارہ — دانۂ یاقوت رماں ریختند
لالۂ حمرا و لعلِ آبدار — کوہ را در جیب و داماں ریختند
عکس از داغِ درون برداشتند — بر چمن گلہائے الواں ریختند
اینہمہ گلہائے سبز و زرد و سرخ — از دمِ ما بر گلستاں ریختند
جوہرے از قول شور انگیزِ ما — عندلیباں را بالحاں ریختند
غنچہ را دل زاں نوائے جانخراش — پارہ پارہ در گریباں ریختند
رنگ ہر نقشے کزاں انگیخت طبع — چینیاں بر قصر و ایوان ریختند
داغ ہر سودا کزاں اندوخت عشق — مصریاں بر بیتِ احزاں ریختند
نکہتے برخاست زیں سودا بمصر — بر قمیص ماہِ کنعاں ریختند
اصل ایں فرع از زمین شد عطر بیز — بر نبی از فیض رحماں ریختند

مایۂ ہر چہ ماند باقی زیں عبیر
بر نظیری در خراساں ریختند

پیراں کہ وقع فیض بتاثیر بردہ اند — آب رخ جواں بدم پیر بردہ اند
چوں من بر آنکساں کہ نفس کردہ اند سرد — نورِ سحر بنالۂ شبگیر بردہ اند
سرگشتہ اند اگرچہ بتحصیل تجربہ — بے تا فراز طارم تدبیر بردہ اند
از سالخوردگاں نبود خوش فضول ازانکہ — صحبت لطیف خانۂ تقدیر بردہ اند
پیراں ز روز تیرہ سیہ کار میشوند — با آنکہ موسفید سر از شیر بردہ اند
بیباکی و غرور جوانی نماند حیف — پیراں ہمہ خجالت و تقصیر بردہ اند

شادی بشیب گرمی و افیون بود چه خط | این قوم ره بعیش بتزویر برده اند
گر کج شود بما دل نازک بر آن سزد | بار گران بقامت چون تیر برده اند
~~باموی ابجد سبحه کافور نگروند | آنان که پی بزلف چو زنجیر برده اند~~
یوسف فریب گرگ مثل کجا خورد | ره به بصید کردن نخچیر برده اند

وحشی چو تو شکار نظیری کجا شود
شهباز را بدام مگس گیر برده اند

چه خوست کین دل کافر نهاد من دارد | نه مذهب من و نه اعتقاد من دارد
بآب و آتشم از سرکشی نمی سازد | هزار عربده با خاک و باد من دارد
ز تیر ناله فلک را کمین بر انگیزد | کمان فتنه بزه از عناد من دارد
ندیم غصه که روی ز من نگرداند | عدوی رحم که راهی بداد من دارد
بچشم دل ز سویدای دل ضعیف ترم | اگرچه قوت دید از سواد من دارد
مبارزی که هدف سد آهنین سازد | کجا هدف ز کمین و کشاد من دارد
چه اعتماد کنم بر دو روی غماز | که حادثات جهان را بیاد من دارد
بصد علاقه دل با یدم مقید بود | باین کمان که سر انقیاد من دارد
من آن عزیز زمانم که بخت ساعت | متاع مصر دگر در مراد من دارد
رساست دست تجرد که نزل من گیرد | قویست پشت توکل که زاد من دارد
بمصرعی که ندیمان ز نظم من خوانند | هزار فخر بمن اوستاد من دارد

ز مکر چرخ نظیری عجب هراسانم
که کارهای مرا بر مراد من دارد

درین سپید رقم قسمت و حواله نماند | اثر ز مهر و خط این کهن قباله نماند
هزار قرن برین قصر مردمان بگذشت | مسایل و حکم و دفتر و رساله نماند

ز باب رحم و مروت نشاں چہ میخواہی — ازیں مقولہ حکایت دریں مقالہ نماند

زبس سرور زماں منفعت ز اشیا رفت — خواص مہر گیاہ ہزار سالہ نماند

ہر آنچہ صاف قدح بود محرماں خوردند — بغیر دُردیِ مے در تہِ پیالہ نماند

مجوئے رحم ازیں گرگ ماہِ کنعاں در — کہ شستری کلہ و مشتری کلالہ نماند

شکوہِ حشمت پرویز و حسنِ شیریں رفت — مہِ تمام فلک شد غبار و ہالہ نماند

زجنسِ خویش ہمہ صید میکند ایام — ز سبزہ زارِ فلک غیر یک غزالہ نماند

ببیں گداختۂ آتشیں عذارانست — کجاست خاک کہ داغے بروئے لالہ نماند

نوالہ حصۂ تن پروراں نظیری شد
بیا کہ قسمتِ ما و تو غیر نالہ نماند

عالم از عشق در وجود آمد — عشق معمارِ ہست و بود آمد

در بشر کبریائے عشق نمود — ملک از عجز در سجود آمد

رُد شد از صدرِ بارگاہ شہود — آنکہ بر کار ما حسود آمد

عشق بر تخت از زبر نگریست — عقل و لوح و قلم فرود آمد

ہرچہ اہلیتِ نمودن داشت — ہمہ از عشق در نمود آمد

نیست جز عشق و عاشق و معشوق — ہرچہ در معرض شہود آمد

عقل بر کار عشق سوخت سپند — شکل ایں گنبدِ کبود آمد

عشق صنعت نمود بے آلت — بود ہر چیز از نبود آمد

جامہ مجنوں درد کہ خلعتِ عشق — عارے از جنس تار و پود آمد

عشق را عشق دی و فردا نیست — دیر ہم زود تر ز زود آمد

شد جوانی و عشق و حرص و ہوا — شعلہ بنشست و خس بدود آمد

زد سخن بر لبِ نظیری جوش

عشق در گفت و در شنود آمد

اشک در دیده نبارم که حجابم نبرد　　　حایل گریه کنم شرم که آبم نبرد

تپش و تابش من گرم سوالش سازد　　　صد ادا ہست که کس پے بجوابم نبرد

گشته ام پے سپرِ حادثه چون گنج یتیم　　　جز خضر راه بدیوار خرابم نبرد

خوار از عجز و تنزل شده ام میخواهم　　　که بصلحش نروم تا بعتابم نبرد

بسکه عطر گل و مل راه مشامش بگرفت　　　بوئے از سوختگیہائے کبابم نبرد

سرخوش از گردش چشم و لب میگون کندم　　　زود مستم بسوئے بزم شرابم نبرد

قطعهٔ سبز خطش دیده ام از چشمهٔ نوش　　　ہوس از راه بہر نقش سرابم نبرد

نکنم یاد لبِ باده فروشش بنماز　　　که ز مسجد بخرابات خرابم نبرد

نپرد مرغ که واله نکند امیدم　　　نوزد باد که از پائے شتابم نبرد

ہر شب از نرگس فتّان بکمینِ نظرم　　　صد فسونساز نشاندست که خوابم نبرد

نیست از باده بجز باد نظیری در دست
نگذرد آب رز از کام که آبم نبرد

دیده ام نیم نگاہے که بدیدن نرسد　　　ضعفِ آہوش بدنباله کشیدن نرسد

سوئے وحشت زدگان بس بسیاست نگرد　　　کار بسمل ز نگاہش بطپیدن نرسد

ہیچگه ذوق کلامش برگِ جان نخلد　　　که ز رگ تا برگم شہد چشیدن نرسد

طرّه بر باد فشان عشوه بگلزار فروش　　　در چمن سروِ چمانش بچمیدن نرسد

رام خاطر شود اما باشارت برمد　　　دست صیّاد بصیدش برسیدن نرسد

بارخ ہوش شکارش چه کمین و چه کمند　　　فکر نخچیر ز شوقش برمیدن نرسد

نه ہر جلوهٔ عارض که تماشائی را　　　کار از حسرت با دست بریدن نرسد

کرد لختِ جگر شور گزک مستان را　　　که بسیبِ ذقن آسیب گزیدن نرسد

خضرِ توفیق باو راہ نما شد ورنہ ‌ ‌ ‌ کس بسرچشمۂ حیواں بدویدن نرسد
جذبِ اقبال عروجم بمقامے انداخت ‌ ‌ ‌ کہ ببال و پرِ جبریل پریدن نرسد
اگر از چاہ باین جاہ برآید یوسف ‌ ‌ ‌ مالک از گرمی سودا بخریدن نرسد

ہوش از گوش شود محو نظیری ترسم
گوش کیں لذتِ دیدن بشنیدن نرسد

عنانِ دل ز خود رائی بفرمایم نگہدارد ‌ ‌ ‌ بنالم کاندراں دل نالۂ مظلوم رہ دارد
دلِ دیوانہ ام را گنج در ویرانہ افتادہ است ‌ ‌ ‌ گدائے عشقبازی با جمالِ بادشہ دارد
چو گوید کفرِ مجذوبے باستغفار حاجت نیست ‌ ‌ ‌ کسے کز عشق گمرہ شد چہ پروائے گنہ دارد
مرا گر ہست کبرے در دماغ از کبریائی اوست ‌ ‌ ‌ حباب از جوش دریا باد نخوت در کلہ دارد
تجلّی جمالے ہست در ہر جا کہ ذوقے ہست ‌ ‌ ‌ بیاباں شور اگرمے آورد یوسف بچہ دارد
فقیرے را کہ شبہا تکیہ گاہ از خشت اندر شد ‌ ‌ ‌ چناں خوابد کہ گوئی تکیہ بر خورشید و مہ دارد
حکایتہائے عہدِ دوستی را کردہ ام از بر ‌ ‌ ‌ چو ہندوئے کہ بعد از سوختن ہیزم نگہ دارد
ہماں بہتر کہ نکشائی سرِ راز دلِ ما را ‌ ‌ ‌ کہ حرف ہجر خونیں نامۂ ما تہ بتہ دارد
بخاک پائے گلبن مینویسد شکوہ از غربت ‌ ‌ ‌ اگر بر شاخ طوبےٰ بلبلے آرام گہ دارد

شبیخونِ غم از جا در نمے آرد نظیری را
ز اشک و آہ شب سلطانِ ما خیل و سپہ دارد

ناوکِ غم جاں شگافد سینہ گر جوشن شود ‌ ‌ ‌ عشق مقناطیس گردد دل اگر آہن شود
سینۂ پُر حسرتے دارم کہ از اندوہ او ‌ ‌ ‌ تا بنزدیک لب آرم خندہ را شیون شود
پیش شد سرگشتگی چندانکہ پایم پیش شد ‌ ‌ ‌ سر بتاریکی نہادم تا رہے روشن شود
یک توجہ از تو در کار ست و صد عالم مراد ‌ ‌ ‌ غم ندارم گر اجابت با دعا دشمن شود
شب ترنم ہائے غم بیدار دارد خلق را ‌ ‌ ‌ ہر کرا سوز دچراغے نالہ ام روغن شود

من ہم از فریاد خود آزردہ میگردم ولیک — گر بہ بندم لب ز افغاں سینہ ام روزن شود
بسکہ بیتو جامۂ جاں بر برِ من تنگ شد — گر گریباں را بدوزم چاک از دامن شود

وصل اگر خواہی نظیری شوق را سرمایہ ساز
نورِ عشق ست ایں چراغ وادیِ ایمن شود

دلم از نالہ خوش گردید امیدِ اثر باشد — بسے آسودہ گشتم ایں خدنگم کارگر باشد
اگر دزدیدہ دیدنہا نباشد بہر پاسِ دل — محبت از تغافلہائے بیجا در خطر باشد
ز ہجراں روز ما را در غبارِ عالمے دارد — نباشد در شبِ ما روشنی گر صد سحر باشد
نگویم جرم او را کشت شرم غمزہ را نازم — کہ صد رہ مردہ ام دید و ز حالم بیخبر باشد
مکن دورم کہ بس دشوار باشد بال افشاندن — اسیرے را کہ گردے زیں حرم بر بال و پر باشد
دلم تا خو بآسایش نگیرد در روز خورسندی — بخاطر شیوۂ آید کہ آں جانسوز تر باشد

نظیری شاد ہم باشی کہ خدمتگار دیرینی
گدا ایں قدر و قیمت پیش او خاکت بسر باشد

ہرگز بسیرِ گل دلِ محزوں نمیرود — یار از خیال غمزدہ بیروں نمیرود
عشق از جہاں بریدن و از خود گذشتن ست — کار و قار پیش بافسوں نمیرود
مرداں بجا بعزم و توکل رسیدہ اند — یک دل رمیدہ نیست کہ در خوں نمیرود
از زخم عشق در بنِ ہر سنگ گشتہ ایست — از خونِ ما کجاست کہ جیحوں نمیرود
لذت بخواب بردہ و شادی بغافلی — در ہر دلے کہ او بشبیخوں نمیرود
در حرفِ تلخ نوش لباں صد دقیقہ است — کوتاہ بیں ز لفظ بمضموں نمیرود
مرغانِ دشت را ز غم دل چہ راحتے ست — شب نیست کیں خروش بہاموں نمیرود
از بسکہ رد شد از درِ مقصود حاجتم — آہم ز انفعال بگردوں نمیرود
آنرا کہ گوشِ دل بشنود نالہ بس ست — عاشق بدرسِ پیش فلاطوں نمیرود

راہِ وفا زتفرقۂ عشق بستہ شد　　ویرہیست ناقہ بر سرِ مجنوں نمیرود

بوئے نسیم فقر نظیری شنیدہ است
از رہ بتاج وتخت فریدوں نمیرود

سازم آں مے نمک آلود کہ بے غم باشد　　افگنم مشک دراں حقّہ کہ مرہم باشد
ہست راحت الم کلبۂ احزان برمن　　غم ازاں خانہ کنم وام کہ ماتم باشد
~~ہر شبم عشق بافسون تو سے بند دخواب　　کا کھے پیش شوو بند چو محکم باشد~~
شرح سودائے دلم راسروسامان مطلب　　کار آنست کہ چوں زلف تو درہم باشد
دعوے ذرہ دروغ است کہ عاشق باید　　کم بقاتر بر خورشید ز شبنم باشد
ہر کسے از تو نشانے بگماں میگوید　　کس ندیدیم کہ در بزم تو محرم باشد
ہرگز از نخل بری کس ثمر انس نچید　　تخم ایں مہر گیا در گلِ آدم باشد
غیر اخلاص ومحبّت نبود شیوۂ ما　　جور وبیداد براں غمزہ مسلّم باشد
نکند بندۂ مجبور گناہی امّا　　ادب آنست کہ در پیشِ تو ملزم باشد
گر ملائک زسرِ سدرہ بحاجت آیند　　زلفت از کف ندہد گر ہمہ حاتم باشد

از تنک حوصلگی ہائے نظیری در وصل
عشق حرمانِ ابد گردہدش کم باشد

کسے کو تشنۂ وصل ست باکوثر نسازد　　بآبِ خضر اگر عاشق رسد لب تر نسازد
کلہ بخشی وسربازی شرابِ عشق آرد　　سرے کیں نشاء گرمش ساخت با افسر نسازد
بشیدائی مزن طعنم کہ ہست از آبِ وخاک دل　　کہ طفلش غیر حرفِ عاشقی از بر نسازد
عجب گر آسماں ساماں تواند داد کارم را　　چو طالع از کسے برگشت با اختر نسازد
کدامیں شعلہ روشن میکند امشب چراغم را　　کہ موسے راز نہ بنیم کہ بال وپر نسازد
اگر بیگانہ گر محرم دلش میسوزد از دردم　　کسے سویم نہ بیند کہ چشمے تر نسازد

ز روز وصل در شکم ز شام هجر در افغان ولے دیوانۂ دارم کہ با دلبر نمے سازد
رہ غیرت خطرناکست پنہانش تماشا کن دراں وادی کہ عشق اوست با تن سر نمے سازد
برائے امتحاں دارد چہ مانی را چہ آذر را اگر خود میشود بتگر ز خود بہتر نمے سازد
ہماں عشقست بر خود چیدہ چندیں داستاں ورنہ کسے بر معنئے یک حرف صد دفتر نمے سازد

ندانم حال شبہائے نظیری ایں قدر دانم
کہ جز بالیں نمے گرداند و بستر نمے سازد

بیا کہ بیتو غم از خاطرم بدر نرود وداع از دل و ہجرانم از نظر نرود
دراں بساط کہ من خوان عشرت آرایم مگس ز تلخیٔ من جانب شکر نرود
ز شہر خویش مرا شہرۂ تو دور انداخت باختیار کسے جانب سفر نرود
چہ میشود چو کریماں رہ غریب زنند رہ دیار بہ بندند تا خبر نرود
بطبع شوق تو نازیم و آں نہ پذیرائیش کہ گر سخن رود از خاطرت اثر نرود
دل نزار و تن بردبار خواہد عشق کہ از نسیم بجوش آید و بسر نرود
چو خون مردہ سیہ روئے باد در تہ پوست دلے کہ بر سر پیکان و نیشتر نرود
دلم بیاد تو دریا نمود چشم و ہنوز مئے خیال تو در ظرف مختصر نرود

بر آستانہ رہے نیست نا نظیری را
کہ قدر مجلس خاصاں بایں قدر نرود

آمد سحر کہ دیر و حرم رفت و رو کنند تا بازم از نصیب چہ غوں در سبو کنند
ما قابل نشاط و شکر خند نیستیم تا شہد خوشگوار کرا در گلو کنند
آنانکہ تنگ ظرفیٔ ما را شنیدہ اند مے بہر آزمائش ما در سبو کنند
آلودگی بگریہ زدامان نمیرود دلق مرا بشعلہ مگر شست و شو کنند
تصدیع کم کشند گل و بادہ تا بکے در کار بید ماغیٔ ما آبرو کنند

کو زخم عاشقانہ کہ در جلوہ گاہ حسن ــــ صد چاک دل بتار نگاہے رفو کنند
تو کار دل بغمزۂ معشوق واگذار ــــ بے طاقتی مکن کہ نکویان نکو کنند
حق عطائے عشق نشناز ند ہیچ ادا ــــ گر خلق عمر در سر ایں گفتگو کنند

دیگر ز آب دیدہ نظیری بخوں نشست
چنداں نماند دل کہ غم و غصہ تو کنند ــ

عیشم خوش از آں شعلۂ افروختہ باشد ــــ نقل دل ریشم جگر سوختہ باشد
از محنت لب بستنم آنکس شود آگاہ ــــ کز تیغ جفا چاک دلے دوختہ باشد
در عرصۂ گلزار کند نالہ ز تنگی ــــ مرغے کہ بکنج قفس آموختہ باشد
نیکوئی ما در رہ بازار خریدند ــــ عیبش [illegible] کہ بفروختہ باشد
محتاجی ما باعث آسائش ما شد ــــ غارت نخورد ہر کہ نیندوختہ باشد
گرمی مفروشید کہ در مجلس ما نیست ــــ شمعے کہ نہ از سوز خود افروختہ باشد

از صدق نفس چند زنی لاف نظیری
نشک ست ہمہ سر ب و جگر سوختہ باشد

زاں خم کہ زاہداں بقدح آب جو کنند ــــ شوریدگان صومعہ مے در سبو کنند
پابند جلوہ مہر سلیماں و جام جم ــــ گر خاک راہ میکدہ را شست و شو کنند
در خشک و سنگ میکدہ دیدم معائنہ ــــ ذوقے کہ سالکاں بخیال آرزو کنند
از خود گذشتہ دامن پرہیز تر نکرد ــــ در چشمۂ کہ خضر و سکندر وضو کنند
ظرفے بہم رساں کہ مبادا ابر وری ــــ منصور را کمند بلا در گلو کنند
خونابہ زخم فاش کند ورنہ عاشقاں ــــ تار جگر کشند و گریباں رفو کنند

با کاہلاں گذار نظیری شراب را
شاید گلے ز گلشن ایں دشت بو کنند

شب فغاں را بدر خلوت ما بارے بود | نالہ ہر چند اگر در دلش آزارے بود

شورش و عربدۂ در شب آں لطف نداشت | بخت من بود اگر فتنۂ بیدارے بود

~~خویشتن را بدم سحر بدو مے بستم | ہر سر موئے مرا بارخ و قد کارے بود~~

نہ غم مدعیاں بود نہ آشوب ندیم | گل بیخار مگو گلشن بیخارے بود

مصر ویراں دلم را ز بس آمد شد او | یوسفے بر سر ہر کوچہ و بازارے بود

بر دل خستۂ من بود نگاہش ہر چند | ہر طرف جاں بکف استادہ خریدارے بود

حسن حیرت ہم افشائے غرض میکردند | نہ غم پرسش و نے زحمت گفتارے بود

در وصالش بنظیری نفسے باقی بود
دیدمش بر سر آں کوئے عجب خوارے بود

میروم جائیکہ غم آنجا ز دلہا میرود | نالہ از ہر جا کہ مے خیزد بآنجا میرود

وقت جاں دادن بدنبال اجل بینیم چنانکہ | گوئیا صد یوسف از پیش زلیخا میرود

تحفۂ رضواں اگر برکف ندارم دور نیست | تا بمرگ از طفلیم ایماں بہ یغما میرود

شاید از دردے بجستا جاں فروشد میفروش | ہر کرا یک درہم است آنجا بسودا میرود

من نخواہم رفت اما بہر تسکین دلش | ہر کجا بینند گویندش کہ فردا میرود

برمن اندوہے ہجوم آوردہ از ہجران او | کز درش تا میروم دل در تہ پا میرود

میروم نوعے زکوئے او کہ پنداری بخشم | صد کسم پیش و پس از بہر تقاضا میرود

گر ز لوح چہرۂ لیلی ہمی آرد سبق | خاطر شوریدۂ مجنوں بصحرا میرود

شہر و صحرا را نظیری سوختہ از آہ وداع
میرود نوعیکہ پنداری ز دنیا میرود

بکش بسوز کہ نام اماں نخواہم برد | دعا بدرد سر آسماں نخواہم برد

مکن ملاحظہ از کشتنم کہ روز جزا | ز رشک نام ترا بر زباں نخواہم برد

ز دل طپیدن آغاز عشق میگفتم — کزیں معاملہ غیر از زباں نخواہم برد
ز اضطراب دلم روز وصل معلوم ست — کہ از بلائے شب ہجر جاں نخواہم برد
بس ست چند کنی اے فراق بے رحمی — دگر بخویش تحمل گماں نخواہم برد
اگر ز دامن یوسف کنند بالینم — سرے کہ وقف تو شد ز آستاں نخواہم برد
بایں ملال کہ من میروم ببوئے چمن — چہ جائے غنچہ کہ برگ خزاں نخواہم برد

نظیری اینچہ بلندی و تیز پروازیست
ز شوق رہ بسوئے آشیاں نخواہم برد

حسن چندے سر بدل شوخی و خود رائی دہد — شہ چو گیرد مملکت اول بیغمائی دہد
دیدۂ عاشق نیابد ذوق از دیدار دوست — گر نہ اول ترک دیدنہائے ہرجائی دہد
لذت دشنامش از من پرس کاب تلخ و شور — ذوق کوثر در مذاق مرد صحرائی دہد
گر دو از جان دادنم معلوم شوق روئے دوست — زاں ہمی میرم کہ ترسم مرگ رسوائی دہد
دریا بانہا نگنجم اگر طغیان شوق — بند بکشاید چو سیلم سر بشیدائی دہد
گریۂ ما تلخ و طبع میزباں رنجش پذیر — صوت مطرب بادلش بگذار گیرائی دہد

شکوہ کمتر کن نظیری گر کسے یاری نکرد
رخت ما سوزد چہ نقصان تماشائی دہد

گل آمد و لعلم ز دل سنگ بر آورد — اشکم ز تماشائے چمن رنگ بر آورد
میخواست ز مرغان چمن شور بر آید — یک نغمہ مغنی بصد آہنگ بر آورد
عشق آمد و در شہر خود آئین خرد دید — تا شہر بتاراج رود جنگ بر آورد
مطرب ز بزم خرقۂ سالوس بدر کرد — گرد ہمہ شہرم ہدف و چنگ بر آورد
شب نیست کہ از شادی بسیار نگریم — غم خوردن کم حوصلہ را ننگ بر آورد
یکبار بعیب و ہنر خویش ندیدم — در جیب و بغل آئینہ ام زنگ بر آورد

در راه وفائے تو نہ طولیست نہ عرضے — شوخیٔ تو فرسنگ بفرسنگ برآورد

ایں خوں شدہ دل بسکہ خرابست نظیری
در پیش تو نتوانمش از ننگ برآورد

نالہ را نیست اثر گر تو شکایت دارد — ورنہ ما گرم دعائیم و سرایت دارد

مردہ را زندہ نماید دم ما بوالعجباں — آتش از گرمی ما چشم حمایت دارد

ذوق ہر مرغ باندازۂ پرواز خودست — عشقبازی نبود ہر چہ نہایت دارد

عملِ صالح و طالح بجوے نستانند — ہر کجا کار تعلق بعنایت دارد

کس چہ داند ہمہ مایہ بنا بود رود — جنسِ نایاب خریدم کہ کفایت دارد

دفترِ نالۂ ما را نکشایند ز ہم — مہر در دست بر و تا چہ حکایت دارد

کفر و ایماں نبود شرط نظیری در عشق
بتو کافر بنمایم کہ ولایت دارد

باعث راندنم از بزم بجز عار نبود — ورنہ کس را بمن و بودن من کار نبود

تا شدم از تو جدا تفرقہ پامالم کرد — دولت آں بود کہ ایں فرقت دیدار نبود

ہمہ آساں ز جدائی تو مشکل گردید — ہیچ دشوار بدیدار تو دشوار نبود

ببدی در ہمہ جا نام برآرم کہ مباد — خون من ریزی و گویند سزاوار نبود

نالہ از بہر رہائی نکند مرغِ اسیر — خورد افسوس زمانے کہ گرفتار نبود

عشقم از سود و زیانِ دو جہاں فارغ کرد — از چہ کارم ہمہ عمر ہمیں کار نبو[د]

خوشدلی کرد نظیری برش امشب خالی
صد سخن گفت کہ شایستۂ اظہار نبود

محبت با دل غمدیدہ الفت بیشتر گیرد — چراغے را کہ دودے ہست در سر زود تر گیرد

پس از دارستگیہا بیشتر گشتم گرفتارش — چو صید بے جہت صیادش از اول سخت تر گیرد

محبت بیشتر قایم شود چوں بشکند پیماں — شگوفه اول افشاند درخت انگه ثمر گیرد
اگر بادے وزد مشتاق را شور و سماع آرد — وگر بوئے رسد مخمور را مستی ز سر گیرد
مشو از حال من غافل که زخم کاری دارم — مبادا دیگرے صید ترا از خاک برگیرد
مرا این مے که برد از هوش دل مجروح خواهد کرد — حریفے آگهی باید که از عالم خبر گیرد
نظیری کوئے عشق ست این نه شاهد بازی و رندی
که گر یارے رود از دست کس یارے دگر گیرد

بهجر و وصل تو جان الفت و نزاع ندارد — نشاط آمدن و کلفت وداع ندارد
بشهر ما نفروشند جز رضا و محبت — کسے دکان نگشاید که این متاع ندارد
بران فراز که من مسکنم عروج مقامیست — که هیچ پایه بران پایه ارتفاع ندارد
چنان حقارتم از چشم اعتبار فگنده ست — که دهر بر من و حال من اطلاع ندارد
بر طل خون جگر میخورم ز بخت بشکرم — که سر ز جام تنک مشربم وداع ندارد
ز تیرگی بشب انتظار شمع امیدم — برابر پر پروانه شعاع ندارد
عبث بوعده لطفش دلت خوشست نظیری
کدام لطف که با بخت تو نزاع ندارد

کمند و دام ما غیر از شکار غم کمے گیرد — مگس بر خوان ما عیشے بجز ماتم کمے گیرد
نصیب دیگران هر لحظه رطل خنده لبریزست — بجام ما تبسم نوبت ماتم کمے گیرد
بشیرینی محبت در دل دیگر زیادت کن — که ظرف ما ازین یک قطره بیش و کم کمے گیرد
مریضان دیار عشق خوش بیماری دارند — کسے دارو نمے خواهد کسے مرهم کمے گیرد
حساب امشب و فردا بزلف درهمی دارم — شمار ظلم و بیدادی کسے برهم کمے گیرد
سرے از خاک کوگم گشته ما برکند شاید — دل ما را بهیچ آن زلف خم در خم کمے گیرد
باه و ناله میجوید نظیری بر درت راهے

سکندر صفتی می آراید و عالمی می گیرد

ز بیداد تو حرف مہر را نام و نشاں گم شد — کتاب حسن را جزو محبت از میان گم شد

ز مہر بوالہوس گرد دولت عاشقی می گردد — طفیلے جمع شد چندانکہ جائے میہمان گم شد

سحر بیتے مغنی میسرود از تو بیاد آمد — چناں شورے برآوردم کہ وقت ستادون گم شد

بنالش خواستم جا در دولت افتادم از حشمت — گدا آمد کہ صدر قرب جوید آستان گم شد

پس از عمرے شدم غمگین کنم خنداں بہ پیش آمد — کہ مضمون سخن صد بار از دل یا زبان گم شد

متاع دیر اگر داریم بر ما رد مکن زاہد — بعزم کعبہ میرفتیم راہ کاروان گم شد

ہوس تا یافت رو از من مزاج کارہا برگشت — طرب تا بست در بر من کلید آسمان گم شد

ہوس را در فراق مرحمت خواب گراں بگرفت — طرب را در سراغ عافیت نام و نشان گم شد

اگر پرسد کسے حال نظیری را بگوئیدش
کہ در دامست آں مرغے کہ شب از آشیاں گم شد

ز نکہت سحری شوق یار می خیزد — جنوں ز سایۂ ابر بہار می خیزد

بروئے یار نگر رشحہ بیز می افتد — بزلف یار شکن قطرہ بار می خیزد

سحاب دل شدہ در کوہسار می گردد — غزال شیفتہ در مرغزار می خیزد

بہ دستگیری عشاق ناتواں احوال — ز زیر ہر شجرے صد نگار می خیزد

تنے کہ رفت ز پا بر عذار میغلطد — سرے کہ رفت ز دوش از کنار می خیزد

نہ از وصال ملولاں ملال می گیرد — نہ از فراق حریفاں خمار می خیزد

سماع رندی و گلگشت لذتے دارد — کہ بادشہ ز سر اعتبار می خیزد

ہمیں کہ طایر فرصت رسید صیدش کن — کہ صید افگنش از ہر کنار می خیزد

ہمیں کہ قسمت خود یافتی غنیمت داں — کہ از کمین گہ شیراں شکار می خیزد

دریں ہوا در خلوت حکیم نگشاید — کہ ہوش میرود و اختیار می خیزد

جہاں خوش ست نظیری قلم بجلوہ درآر
کہ گلشنا ز سرِ نوک خارِ ما خیزد

چہ شور بود کہ عشقت بمن کرامت کرد — کنار سیدہ قیامت دلم قیامت کرد
حدیث من کہ ز مجموعۂ وفائے تو خواند — کہ نے بخونِ دل و دیدہ اش علامت کرد
بکعبۂ دلِ من عاشقاں نماز آرند — کہ قبلہ شد صنم و برہمن امامت کرد
بہر نماز کنم صد ہزار سجدۂ شکر — کہ در دیار تو دل نیّتِ اقامت کرد
قضائے کفر ادا میکنم کہ بر من عشق — نماز و طاعتِ چل سالہ را غرامت کرد
نثار دیدہ تصدق دہم کہ بخت جواں — بکوئے زہد و ریا توبہ ندامت کرد

مزاجِ عشق نظیری حریص و سودائیست
دریں معاملہ نتواں ترا ملامت کرد

بے تو بر بال و پرِ مرغاں گلستاں تنگ بود — صوتِ بلبل در حریم باغ بے آہنگ بود
حال آں گلگشت صحرائی کہ من کردم مپرس — لالہا را در تہِ ہر سنگ پر چوں چنگ بود
بے تو بر چشم نمک سائے بخت باد صبحدم — گرچہ مروارید ما سائیدہ ہر جا سنگ بود
سایہ مجنوں میشد از راہے کہ من کردم گذر — کز خیالت خیل صد لیلی بصد فرسنگ بود
نامۂ دشمن ملالت بے تو ما برد از دلم — آنچہ بر ما چید زنگِ سینہ ام را زنگ بود
گر نمردم از نشاطِ دیدنت از من مرنج — با نشاطم خصمی با جان سختم جنگ بود

پیش ازیں چندیں نظیری شورش و مستی نداشت
تا نبودی جام بے ساقی دمے بے رنگ بود

تو میرانی و جانم با تو ذوقِ گفتگو دارد — گدا ہنگام مردن بادشاہی آرزو دارد
تو شمعِ بزمِ ہر کس گشتۂ صحبت غنیمت دان — کہ ایں پروانہ ہم با گوشۂ تاریک خو دارد
حرارت ما ز برائے گرمیم بسیار ما یابد — دلِ چوں موم از سختی جدل با سنگ ما رُو دارد

کدام مجلس و ساماں کہ مے خوردن بیاد آرم — چراغے تیرۂ دارم کہ مردن آرزو دارد

ببد مستی سزد گر متہم دارد مرا ساقی — ہنوز از بادۂ پارینہ ام پیمانہ بو دارد

سزد گر باغباں در ہائے باغ از ناز بکشاید — کہ بلبل گشت مست و غنچہ اش مے در سبو دارد

کدامیں بود جام لطف کے دادی نظیری را

ہنوز آں تشنہ لب آبِ غریبی در سبو دارد

منم مرغ اسیرے مضطرب از بیم جانِ خود — نہ ذوق دانۂ دارم نہ امید آشیانِ خود

دل از امیدِ وصل و بیم ہجراں کردہ ام فارغ — نشستہ گوشۂ وارستہ از سود و زیانِ خود

ز قوتِ خویش یابم طعم زہر و شکر ہا گویم — کزیں نعمت تنم پروردہ مغز استخوانِ خود

بباغ روزگار آں خود ستا مرغِ کہن سالم — کہ خود مے سنجم و خود مے سرایم داستانِ خود

بنزد محرم و بیگانہ عیب خویش میگویم — بدشمن میدہم از سادگی تیر و کمانِ خود

درِ صد شکوہ برلب میکشاید یاد نومیدی — کسے کو تا زند قفلِ خموشی بر دہانِ خود

نظیری صبر کن کیں بند از دل بگسلد روزے

ہنوز امید دارم میکند ضبط زبانِ خود

روز آں آید کہ با صد خواریم بر در کشد — پردۂ ناموس شب از روزگارم بر کشد

بر سر پروانہ شمع از بہر آں سوزد کہ ہست — جذبۂ عشقے کہ خاکستر بخاکستر کشد

ہیچ جا نگذاشت کردوے فتنۂ باقی نماند — کاش چوں آید غمت رخت از درِ دیگر کشد

از درش تصدیع کم کردم چو دانستم کہ او — خطِ نسیانی مرا یکبارہ بر دفتر کشد

غم کہ ہر شب مجلسم افسردہ رو میگشت رفت — امشب از جرأت چراغم دشنہ بر صرصر کشد

چارۂ کز بیقراری تشنۂ وصلِ ترا — بر سراب از چشم افتد دست از کوثر کشد

از فراق امشب نظیری مجلسم ماتم گہیست

بوئے خون آید چو عودم شعلہ در مجمر کشد

تبسمش بلب از شرم خشم و کیں گردد ۔ کرشمہ اش گرہ از ناز بر جبیں گردد
کند بدیدہ شکر ریز اشک تلخم را ۔ بخندۂ کہ از و زہر انگبیں گردد
از و بقیمت آسائش ابد بخرم ۔ جراحتے کہ دلم یک نفس غمیں گردد
چو باد او سر عالم بجہد بر خیزم ۔ اگر دمے بمن از مہر ہمنشیں گردد
نہ قبلہ دانم و نہ کعبہ کافر عشقم ۔ چو سجدہ پیش بت آرم قبول دیں گردد
گہے کہ جامۂ تقوی در ند گو یندم ۔ کہ دست کیست کہ پنہاں در آستیں گردد

سخن طرازی و دانش ہنر نظیری نیست
قبول دوست مگر نالۂ حزیں گردد

دلم را نور رحمت از وداع جاں فرو گیرد ۔ شہادت خانہ ام را پرتو ایماں فرو گیرد
دل پر حسرتے دارم کہ ہر سو چشم بکشایم ۔ سرشک گریہ ام از دیدہ تا داماں فرو گیرد
زبس شاید بہم در کیش طاقت ناوک آہم ۔ خراش سینہ ام را سوزش پیکاں فرو گیرد
ز خورسندی مداں گر بیتو بر بستر نہم پہلو ۔ سرم را اضطراب از زانوئے حرماں فرو گیرد
در آں ساعت کہ آہم گرد راہ از چہرہ افشاند ۔ جراحتہائے اہل درد را جریاں فرو گیرد
بحسرت مے سپارم جاں بہ بند از گریہ چشمم را ۔ کہ گر اشکے بیفتد دہر را طوفاں فرو گیرد

اگر آید بجز یاد تو در خاطر نظیری را
ز دل تا بگذراند صد رہش نسیاں فرو گیرد

نشاں آنکہ کردم قطع امید از دیار خود ۔ نہادم در حریم کوئے او سنگ مزار خود
برہمن از حرم برگشت و حاجی از حرم آمد ۔ من و اخلاص عرض بندگی در کوئے یار خود
تو خواہی کافری داں طاعتم خواہی مسلمانی ۔ مرا کاریست با صدق دل امیدوار خود
خلل گر در بنائے دین و ایمانم شود سہلست ۔ ندانم نقص در بنیاد عہد استوار خود
زر کامل عیارم در وفا و دوستی خالص ۔ گرم صد بار بگدازی نگردم از عیار خود

لب امیدواری بسته ام از حرف نایابی — محبت میکند نوعی که باید کرد کار خود

نظیری از تو در خون زینت هر دام از صیدی
تو هم فتراک را آرایشی ده از شکار خود

در بروئے عیش تا بستیم دیگر وا نشد — صد کلید آورد بخت و قفل ایں در وا نشد

در گریبانے که غم آویخت کمتر شد درست — خوشدلی کم دوخت دامانے که یکسر وا نشد

تا غم از ویرانهٔ ما راه آمد شد گشود — دیدهٔ شمع امید ما ز صرصر وا نشد

همچناں مکتوب ناکامی بهم پیچیده ماند — نامهٔ سربستهٔ ما هیچ جا سر وا نشد

سعی کردم تا مگر از عشق بردارم دلے — قطرهٔ خوں نابه از روئے اخگر وا نشد

اضطراب از بهر جاں بردن بسے پروانه کرد — هیچ تاب شعله اش از بال و از پر وا نشد

آنکه شب خواب نظیری را بافسوں بست بست
هیچ کار بستهٔ او زاں فسونگر وا نشد

دل نمیدانم کجا زیں آستانم میکشد — مرگ مے بینم که با هجراں عنانم میکشد

هر سر مو بر تنم دارد خروشے از وداع — هجر پیوند تو از رگهائے جانم میکشد

داشتم در سینه پیکان خدنگ کاریئے — دست غیرت ایں زماں از استخوانم میکشد

میکند آسودگی سیرے بگرد خاطرم — گریه هم پائے ز چشم خوں فشانم میکشد

قصهٔ وارستگی امروز پیش دل گذشت — طرفه حرف نا امیدی از زبانم میکشد

بر سر بازار جانبازی کماں آویختم — دست غیرت بشکنم هر کس کمانم میکشد

میکشم سر از کمند او نظیری بعد ازیں
گر بصد زنجیر آں نامهربانم میکشد

بر قفا چشمت نمے افتد چو ایں در وا شود — آں زماں درگاه بشناسی که صدرت جا شود

آنکه او در کلبهٔ احزاں پسر گم کرده یافت — تو که چیزے گم نکردی از کجا پیدا شود

دوست دارد از غریباں نالهٔ بیچارگی / عشق میخواہد که کشتی غرقه در دریا شود

ہر که میخواہد که منشور خراباتش دہند / باید اول خانماں برہم زن و رسوا شود

زو ہمه خوبی زما زشتی ہمانا لایق است / پردهٔ ما بسته ماند پردهٔ او وا شود

شد بہار عمر ناپخت ست انگورم ہنوز / نیست معلومم که آخر سرکه یا صہبا شود

غمزهٔ آں گو برآرم پایم ار آید بکار / حلقهٔ آں در بگیرم دستم ار گیرا شود

کم نظیری راست بر جائے نظر افگنده ام
وائے گر روز جزا چشم و دلم گویا شود

ہر سر شاخ دریں باغ ہوائے دارد / ہر گلے رنگے و ہر مرغ نوائے دارد

یک شکر کام امیدم ہمه شیریں کرده است / نزد خود ہر مگسے فرّ ہمائے دارد

برہمن ہم ز در بت کده نومید نشد / در ہر خانه زنی خانه خدائے دارد

حسن ہر جلوه که از جائے دلت را ببرد / از پئے پیش گر بروی راه بجائے دارد

نیست در حلقهٔ مستاں زمن آلوده ترے / اہل ہر سلسله انگشت نمائے دارد

تا ز خورشید وصالش بفراق افتادم / ہر که بر من گذرد طعن خطائے دارد

بفسون دہنش بار اقامت مکشا / کان سر چشمه عجب برگ گیائے دارد

تا نماید بغلط چہره فلک میبازد / گرچه خصلے ننہد ذوق دغائے دارد

حذر از شہرت خونریز کسے باید کرد / که اگر کشته شود نوحه سرائے دارد

بمن آں کن که سزاوار جمال تو بود / شمع در سوزش پروانه سزائے دارد

غم مخور الفت معشوق نظیری با تست
بود ہر ذره بخورشید لقائے دارد

گر نشسته بره رحم میرم عجب نباشد / رحمے نمے نمایند تا جاں بلب نباشد

با صد امید خوانند گر انتظار سوزند / چوں در نمے کشایند کاش ایں طلب نباشد

صہبائے راز داد ہمہ سرمست شوق کردند — گویند لب کشودن شرطِ ادب نباشد

من یک سبب ندارم در گیر و دارِ بخت — یک مدعا نسازند تا صد سبب نباشد

چوں زلتے بہ بینند آمرزشے نمایند — پائے اگر بلغزد جائے طرب نباشد

ہرگز دلِ تو انگر لذت نیابد از عشق — غم نیست عاشقاں را گر قوتِ شب نباشد

از عقدہائے دوراں دل بد مکن نظیری

آنرا کہ واگذارند جز از غضب نباشد

آں بخت فتنہ جو کہ تو دیدی بخواب شد — واں دل کہ بود سخت تر از خارہ آب شد

گلگونۂ ہوا و ہوس رنگ واگذاشت — خال و خط عروس طبیعت خراب شد

دلرا کہ حرف سوختگاں داغ کردہ بود — میرفت تا بر آتش ایشاں کباب شد

در بحر شوق کشتئ دل ریسماں برید — در کوئے یار خیمہ تن بے طناب شد

ایں نور سنبل و گل ہر کشورے نخاست — تا در خطا کدام گیا مشک ناب شد

دایم کسے بقافلہ بودہ است پاسباں — بیدار شو کہ چشم رفیقاں بخواب شد

خشکئ لب بہ تشنہ لباں آب میدہد — تا مستعد شدیم دعا مستجاب شد

مستی چہ خوب کرد کہ ایں پردہ بر گرفت — رخسارۂ حقیقت ما بے نقاب شد

تاریخ واقعات شہاں نانوشتہ ماند

افسانۂ کہ گفت نظیری کتاب شد

دوراں مے حسرت ہمہ در ساغر ما کرد — بر ہر چہ نہادیم دل از دیدہ جدا کرد

نکشود قضا شست کہ آہے نکشیدیم — بر دوست ترم خورد خدنگے کہ رہا کرد

بازوئے ہنر دارم و اقبال ندارم — میکوشم و کارے نتوانم بسزا کرد

فریاد بہ آریم ازاں یار مشعبد — کو از ازل ایں شعبدۂ چرخ بپا کرد

خود طلعت خود دیدہ و گر پردہ برانداخت — خود فتنۂ خود گشت اگر فتنہ بپا کرد

باآنکہ لبش داد منادیٔ محبّت — نہ بر سر مہر آمد و نے عہد وفا کرد
ناوک فگنے بر سر ہر راہ نشانید — در عشق کُنندم بگلو بست و رہا کرد
دشمن بارم انگند و دوست بآتش — با اینہمہ حد نیست کہ گویم کہ جفا کرد
چندیں سخن عشق کہ گفتند و شنیدند — کس حق محبّت نتوانست ادا کرد
برّند بجائے پر و بالش سر و منقار — مرغے کہ بلند از سر ایں شاخ نوا کرد

خورسند بتسلیم و رضا گشت نظیری
مسکیں نتوانست خصومت بقضا کرد

نہ زجہدم بکف بخت عناں مے آید — نہ بزورم زہ دولت بکماں مے آید
نہ مرا بازوئے قایم نہ مرا دیدۂ راست — ہمہ بے قصد خدنگم بہ نشاں مے آید
تو کہ آسودہ دلی از نفسم سوُد مخواہ — منکہ شوریدہ ام آتش بزباں مے آید
سخنِ مردمِ دیوانہ حقیقت دارد — در عبارت باشارات نہاں مے آید
عشق در مملکتِ عقل چو سلطاں گردد — روش و عادت دیگر بمیاں مے آبد
میکنم شور چو از خانہ علایق بردو — مید ہم خیر چو از راہ زباں مے آید
ہمہ بر خویش زبیم دم آخر لرزند — جائے خوفست کہ کشتی بکراں مے آید
مرد درگاہ و سراپردۂ عزّت نبود — ہر کہ دامن بسر پائے کشاں مے آید
وصل جویانِ تو بر بوئے نسیمے کردند — کہ از و بوئے تلف کاریٔ جاں مے آید
طاقتِ جور و جفا نیست تُنک حوصلہ را — گریۂ چوں نکند دل بفغاں مے آید

اینکہ با طبع شبابست نظیری چہ عجب
میرو و پیر بمیخانہ جواں مے آید

بیگانہ رد شود بدر آشنا رود — آں کس کہ آشنا بتو باشد کجا رود
از خاکبوس کوئے تو نا پا کشیدہ ام — بر راہ من جدا روم و دل جدا رود

احرام عهد روز ازل کعبه کوی تست / جز راه عشق هر که رود بر خطا رود

صهبای راز بیش ز اندازه میدهند / گر دم زند حریف سرش بر هوا رود

عشاق تا ز حسن تو ارزان خریده اند / بسیار سر که بر سر این ماجرا رود

شادی که غبن میکشی و دم نمی زنی / در شهر این معامله با هر گدا رود

عشق آمد و تمام بگوشم درون دمید / رازی که در میانِ مس و کیمیا رود

این حاجیان ز دور صدای شنیده اند / کس در درونِ پرده چه داند چها رود

زان بحر موج زن چه کم آید اگر شبی / بر کشت زار سوخته آب بقا رود

عریان تنی عارف معنی جمال اوست / فرِّ هما بماند و پرِّ هما رود

ما پیرهن ز سادگی از بر فگنده ایم / وز کینه دیر در بر دشمن قبا رود

غمگیں مباش زود نظیری فرح دهند
چون بندهٔ مطیع همه بر رضا رود

دل کز تو شد بریده کم از سنگ و رو نبود / پیوند روح بود بتو اُنس و خو نبود

قهرِ تو ناگهان بسر آمد سبب نداشت / هجرِ تو اتفاق فتاد آرزو نبود

ناسازیِ نزاکتِ طالع سبو شکست / با آنکه دُردم آن قدر اندر سبو نبود

چشم وداع مردم عاقل گرفته بود / با خود گلِ جنون مرا رنگ و بُو نبود

عقلم که امتیاز گهر ز استخوان نکرد / کامِ هما برید و دُرش در گلو نبود

گر پُل براه نامه و قاصد نمی شکست / بسیار تیره آب محبت بجو نبود

معجز فرو گذاشت ز سرکان گل عذار / لایق بروی مفلس ناشسته رو نبود

گفتم که عهد بستن و تنها گذاشتن / دانی بدست اگرچه نگویم نکو نبود

حُسنِ تو در ترازوی ابرو بلا فروخت / روزی بمن که دسترس سنگ و رو نبود

گفت آن زمان که غمزه ام این ماجرا نوشت / هیچم بهشتی تو سرِ گفتگو نبود

اے طایرے کہ نامہ سُوئے دوست میبری
گر پرسدت کہ بود نظیری بگو نبود

ساقی قدح نداد و سفال سبو نبود | چندانکہ جرعۂ بچشم آبرو نبود
میخواست بوسہ رخت اقامت بگسترد | از فرش جبہہ راہ براں خاک کو نبود
دندان زد ہزار نگاہ گرسنہ بود | لعل لبش کہ بادہ باّں رنگ و بو نبود
در باخت دل بعشق مقمر ہر انچہ داشت | ہرگز قمارخانہ باین رفت و رو نبود
از بیقراری دلم ابرو ترش نکرد | با نکہ میفروش مغاں نیک خو نبود
تہ جرعۂ نداد کہ اسرار دوستی | لایق بہرزہ مست سرچار سو نبود
تا صبحدم صنم صنم بود بر زباں | کانجا مجال عابداللہ گو نبود
زاں حسرتے کہ در دلِ من میفروش کرد | بزم مئے نشد کہ لبم خشک از و نبود

بس آرزو کہ داشت نظیریؔ سخنہ گو
امروز گنج یافت کہ در آرزو نبود

صبحے بنال راہ فلک بر نبستہ اند | ہر چند دیر آمدۂ در نبستہ اند
حرمانِ تو ز ہمت کوتاہ بین تست | ہرگز در کریم بکافر نبستہ اند
سرمایۂ شناخت چراغیست دادہ اند | امارۂ چراغ زصرصر نبستہ اند
بر تشنگاں ببار بخیلی برائے چیست | دریا کریم و ظرف تراسر نبستہ اند
تا مے رمیم رخش ترا پے نکردہ اند | ما وحشی ایم باز ترا پر نبستہ اند
عالم ز ظلمت شب حرماں سیاہ شد | کو آفتاب اگر رہِ خاور نبستہ اند
مکتوبِ دوست داری ما را جواب نیست | غیر از سرش ببال کبوتر نبستہ اند
ہر مرغ برہوائے سگلے آشیاں نہد | بر شاخ شعلہ بال سمندر نبستہ اند

تا چند عود خام نظیری فروختن

دودے برآر روزنِ مجمر نہ بستہ اند

حُسن جنبید ز خواب و مژہ برہم زد
فتنہ برپا شد و نیشے برگِ عالم زد

ہر چہ در پردہ نہاں بود ہویدا کردند
چہ شبے بود کہ ایں صبح سعادت دم زد

بے محبت نمودند اجابت ہر چند
بانگِ تسبیح ملک بر فلکِ اعظم زد

مطلبِ جملۂ ذرات ز جا بر جستند
مایۂ عیش چو بر خاکِ بنی آدم زد

خواست آئینۂ تحقیق بما بسپارد
قفل کورے بدل و دیدۂ نامحرم زد

غرض آں داشت کہ از عشوہ اش آگہ باشیم
بر دروں زخم ز اندیشہ نمک از غم زد

عقل چوں دید کہ عشق آمد و خونخوار آمد
لب فروبست و دم از سلطنت خود کم زد

رُوحِ آزاد کزیں معرکہ جاں بیروں برد
دست در حلقۂ فتراک خم اندر خم زد

سر ازیں قصہ نظیری نہ نیارد بیروں
گرچہ عمرے بسخن گشت و ورق برہم زد

شادیِ عشق تو ہنگامۂ غم برہم زد
شورِ حسنت نمکے بر جگر آدم زد

شب ز دیدار تو گردید بمہر آبستن
جامہ بر سنگ ز شورِ رخ تو ماتم زد

شہدِ لبہائے تو دکانِ مسیحا دربست
دست در دامنِ تیغ نگہت مریم زد

کعبہ آمد حجر الاسود خالت بوسید
غوطہ در موجۂ چاہِ ذقنت زمزم زد

تا قضا خالِ بہشتیِ جمالِ تو بدید
شست آں خال کہ بر ناصیۂ آدم زد

بسخندانیِ تو طفل ندیدست کسے
گرہ اعجاز لبت بر نفسِ مریم زد

عشق دو شاب دل آرزو کہ سودائے بپخت
مایۂ مہر بریں شیرۂ جا نہا کم زد

دوش میخواست قدم بر منِ افتادہ نہد
کند خاکِ من و بر دیدۂ نامحرم زد

دولت از فیضِ دمِ صبح نظیری دریافت
دُر نداد ند بغواص کہ بیجا دم زد

نه نوبتِ صحبت این دوستان غمے دارد | نه مرگِ مردم این عهد ماتمے دارد
میان اینهمه احباب عیب پوشی نیست | دریده پرده تر است آنکه محرمے دارد
بخوش بیانی هم صحبتان ز جائے مرد | که پر ز نیش بود هر که مرهمے دارد
بهرزه دفتر امید هر کجا مکشا | که مبتلائے هوا کار درهمے دارد
هزار حربه ز هر خار بایدش خوردن | نکو سرشتی اگر طبع خرمے دارد
ز طعن گرسنه چشمان دلیر ننماید | هلالِ عید که ابروئے پرخمے دارد
بکاوش مژه رگهائے جانش اشگافد | تنک دلےکه چو من چشم پرنمے دارد
ز خویش و اهل گذر کن که ملک بیخویشی | بروں ز عالم این خلق عالمے دارد

بجادۀ حشمت و دنیا چرا قفا نکند
کسے که همچو نظیری مسلمے دارد

بادۀ خاص محبت کے بنا محرم رسد | محرمان را دوستگانی از قفائے هم رسد
وقت عارف شب نکو گردد که در خوابست عام | یک دلِ بیدار را فیضِ همه عالم رسد
یافت گر دیوانه جاهے تعجب بهر چیست | از عجایبهائے دوران دیو را خاتم رسد
زادِ مسکینان بره بردار کاب زندگی | تا سفالِ خضر باشد کے بجام جم رسد
برگلِ ما ابر اگر هرگز نبارد رخور میسم | مزرع نمناک مارا خوشه از شبنم رسد
شکر لله کز خوش و ناخوش بیادش میرسم | بس همیں شادی که مارا زو نصیب غم رسد
هر کجا تن چاک گردید از نمک انباشتیم | زخم ما بے باک جانان را کجا مرهم رسد
عشرتِ ساغر پرستان زنده دارد مرده را | سور گردد در سرائے ما اگر ماتم رسد

سودے از طاعت فروشیها نظیری بر نداشت
هر کرا سرمایه رد باشد کفایت کم رسد

ردیف الذال

بر خوان من نمک بملاحت نشد لذیذ — صد بار تا نسوخت جراحت نشد لذیذ
هر کس نمے نداد ردائے تکلفے — در کام او شراب اباحت نشد لذیذ
در بحر و بر بجز الم تلخ و شور نیست — جز بر امید سود سیاحت نشد لذیذ
تا جیر لعشق خانه بدریا شناور است — محنت جز از تصوّر راحت نشد لذیذ
رخسار خوب را بوفا قدر و قیمت است — بے میوه بوستاں بفلاحت نشد لذیذ
تا صبحدم نزد نمکے بر جراحتم — با آں کمال حسن و صباحت نشد لذیذ

لذت ورق ز کلک نظیری گرفته است
ورنه تماشا سخن بفصاحت نشد لذیذ

ردیف الراء

بزم خاص ست درو نکته بدستور بیار — معنی دُور طلب کن سخن دور بیار
تلخ روئی مکن و توبهٔ شیریں بشکن — رخ چوں حور نداری سخن حور بیار
چشم وا یافته داری خبر وصل بگو — دل افروخته داری دم پُر نور بیار
راز دل فاش مکن پردهٔ آں غمزه مدر — محرم ستر شدهٔ نکتهٔ مستور بیار
مطرب بزم جگر سوز سرودے دارد — شکر ایں مشت نمک سینهٔ رنجور بیار
قصهٔ وصل ببانگ غزل انشا کن — راز دیرینه بیار و دنے و طنبور بیار
بکر بهر نغمه که در پردهٔ نے مستور است — مست و مجنوں کن و آشفته و پرشور بیار
ایں غزل در صف ایوان شهیداں برخواں — زاں محک گاه افاضل خط منشور بیار

گل و نرگس قدح و شیشهٔ نظیری داد ند

خیز از خواب دماغ و دل مخمور بیار

اے صبا از گلِ عطار نشانے بمن آر — وز گلستانِ نشاپور خزانے بمن آر
خط ترخانیٔ جاوید بعالم ندہند — بگذر از عالم و منشور امانے بمن آر
فرصتم نیست کہ از سنگ قضا سر خارم — گر امانے نبود تاب و توانے بمن آر
تیر باران ستم از پئے ہم چند رسد — ناوکے میکشم از سینہ کمانے بمن آر
ہر نشانی کہ بسود آتش دہی سود دہد — اگر از مایہ نماندہ است زیانے بمن آر
کشت زار طربم تشنۂ آتش شدہ است — مطرب ابر دم برق زبانے بمن آر
چوں شرر در دل سنگ است زبانان سخنم — تا بر آرم نفس سوختہ جانے بمن آر
ملک گیرانِ سخن سکّہ بباطل زدہ اند — زیں ہمہ سیم دغل نقد روانے بمن آر

دلم از صنعت الفاظ نظیری بگرفت
از دم پر ہری سادہ بیانے بمن آر

فارغ ترا ز دلِ تو ندیدم دل دگر — ایزد ترا سرشتہ ز آب و گل دگر
گر مرغ سدرہ را بکشی مائلے کہ باز — در خاک و خوں طپیدہ شود بسمل دگر
ہر مشکلے کہ عاجزیِ ما بیاں کند — آساں کنی کہ پیش نہی مشکل دگر
از آب و گل غرض شجرِ قامت تو بود — عالم نداشت بہتر ازیں حاصل دگر
از نور محفل تو جہاں در گرفتہ است — نفروختہ چراغ تو از محفل دگر
خاطر بمنتہائے جمالت نمیرسد — دارم بہر مشاہدات منزل دگر
از ما متاب روئے کہ غیر از جمال دوست — دریائے عشق را نبود ساحل دگر
مستاں اساس میکدہ زیبا نہادہ اند — رسمے اگر ز نو ننہد عاقل دگر

ساقی قدح بکف تو نظیری نظر بغیر
دوراں ندیدہ است چو تو غافل دگر

طلوع بادہ ز شام و سحر دریغ مدار | ز خاک جرعۂ خود چوں قمر دریغ مدار

اگر بکنج سرا بیدل باغباں آید | بگو کہ آب رز از جام زر دریغ مدار

حیات تلخ بدہ عیش خوشگوار بگیر | چو عشق تیغ کشد جان و سر دریغ مدار

بشکر آنکہ حدیثے چو انگبیں داری | ز سائلاں ترش و شکر دریغ مدار

ترا بہ بینش کوتاہ خویش نتواں دید | مگر ترا بتو بینم نظر دریغ مدار

درون جانی و در پردۂ ز مردم چشم | جمال اگر ننمائی خبر دریغ مدار

ہمیشہ چشم باحساں آشنا دارد | ز خاک کشتۂ غربت گذر دریغ مدار

جراحت دل شوریدہ خشک میگردد | ازاں دو زلف سیہ مشک تر دریغ مدار

بیان شوق نظیری دراز انشائیست
بیاض چہرہ ز خون جگر دریغ مدار

دارم دلے ز طائر وحشی رمیدہ تر | ہر چند دور تر ز کساں آرمیدہ تر

تا آں خدنگ قامت از آغوش من برفت | پشتم شکستہ تر شد و قدم خمیدہ تر

خونے کہ حکم بود بریزد خطا نشد | چندانکہ داشت دامن عصمت کشیدہ تر

آنجا کہ شحنۂ تو بدرگاہ میرود | شاہد ز عاشق است گریباں دریدہ تر

خورشید از کمان تو یک تیر میکشد | ماہ از تو کس ندیدہ تمام آفریدہ تر

دنداں زدہ ہزار امیدم بدرگہت | از سگ گزیدۂ سر کویم گزیدہ تر

خارے کہ در رہ تو بخاطر شکستہ بود | ہر چند بیش کاوشش شد خلیدہ تر

در کام ناروائی عشق پری وشے | از سحر کردہ ایم بافسوں رسیدہ تر

نازاں مرد کہ بار علایق گذاشتی
ہستی تعلقست نظیری جریدہ تر

ہر دم از زلف تو دارم کافرستانے دگر ؎ دمبدم نو میکنم از رویت ایمانے دگر

باتوئی یا حسن رخسار ترا دزدیده است   چو نتوئی گر سر برآرد از گریبانے دگر
چاشنی کنج آں لب از مذاقم کے رود   گر بگردانم زباں را در نمکدانے دگر
نیست ہم دعوی حریفے حسن تنہا ہر زماں   رخش میتازد ز میدانے بمیدانے دگر
چابکے باخویش طرح ترکتاز افگندہ است   گوئے دیگر میزند ہر دم بچوگانے دگر
تا برد ل آرد سرے از لوح پیشانی او   طفل گردد عقل ہر دم در دبستانے دگر
حسن ہر سو در لباس صورتے پنہاں شود   عشق ہر ساعت درآویزد بدامانے دگر
پیش حکمش گردم از عذر خطائے خود زند   مے نہد بر روئے آدم خال عصیانے دگر

درد نایابی و نادانی نظیری مشکل است
غیر خاموشی ندیدم ہیچ درمانے دگر

درد دل را میکنم با صبر پیوندے دگر   بر طبیب خود تغافل میزنم چندے دگر
اعتمادے نیست بر عہدے کہ نقصانے ندید   ہست در پیماں گسستن مہر پیوندے دگر
گرچہ میدانم قسم خوردن بجانت خوب نیست   ہم بجان تو کہ یادم نیست سوگندے دگر
پائے تا سر دیدہ ام از شوق رخسارت کہ ہست   ہر سرشکم بے تو چشم آرزومندے دگر
پیر کنعاں با کہ گیرد انس در بیت الحزن   بوئے یوسف رانمے یابد ز فرزندے دگر
چوں بشرم بخششم کشتی حلالت ساختم   کیں مروت نیست با طبع خداوندے دگر
تاب مے آری کہ از کف مے نہی آئینہ را   از جمال تو ندیدم جز تو خرسندے دگر

شکوہ و شکر نظیری عکس کین و مہر تست
آئینہ منما کہ طوطی نشکند قندے دگر

بہ بیرحمی دلے داری دل صیاد ازاں خوشتر   زبانی در کتابت سیلئِ استاد ازاں خوشتر
بخود قیدے نداری باوجود حسن و زیبائی   زہر خوبی کہ داری دارم و آزاد ازاں خوشتر
فریب خندہ میخواند عتاب غمزہ میراند   زخوباں خوش بود مہر و وفا بیداد ازاں خوشتر

چو دریا میکشم دم در خود و در جوش مے آیم ۔۔۔ کہ خاموشی خوشش مے آید و فریاد ازاں خوشتر
ز بیدادش نے نالم گرم زیر و زبر سازد ۔۔۔ بنائے کو کند ویراں نہد بنیاد ازاں خوشتر
نثاری بر رخ او صد عوض در زیر لب دارد ۔۔۔ بر و جانے گر افشاندیم صد جاں داد ازاں خوشتر

نظیری جذب بے باعث نصیحت میکند خاصت
اگر فضلے نداری عشق مادر زاد ازاں خوشتر

اے مطرب جاں سوخت دلم پردہ دگر گیر ۔۔۔ یا پردہ ازیں راز بیک مرتبہ برگیر
راہے بنواز ان کہ غم عشق در آید ۔۔۔ کو شورش و مستی جوانی رہ در گیر
راہے کہ بمطلوب قریب است عزیز است ۔۔۔ تا سر بزد و پاسے ازیں مرحلہ برگیر
اسرار خرابات مغاں سادہ تواں یافت ۔۔۔ ہاں اے بط مے بلبلہ پرداختہ تر گیر
زیں ہمنفساں آتش سردت نفروزد ۔۔۔ یار دم گرمے شود چوں سوختہ در گیر
تو طفلی و ایں راحت دغم میدہدت دست ۔۔۔ تا خون جگر شیر شود خون جگر گیر
جام فلک آمیختۂ شہد و شر نگست ۔۔۔ کارے کہ از و ساختہ تر گشت بتر گیر
تا در طلب کام خودی کام نیابی ۔۔۔ بگذر ز مراد خود و مقصود بہ بر گیر

دل زاول شب طالب فیض ست نظیری
لب باز کن و ساغر لبریز سحر گیر

چشمش بر اہے میرود مژگاں تمناکش نگر ۔۔۔ در سینہ دارد آتشے پیراہن جاکش نگر
دامے کہ زلف انداختہ در گردن سیمینش بیں ۔۔۔ خونے کہ مژگاں ریختہ بر دامن پاکش نگر
شرم از میاں برخاستہ مہر از دہاں برداشتہ ۔۔۔ گفتار بے ترسش بہیں رفتار بیباکش نگر
قصد فریبے میکند سوئے غزالے مے چمد ۔۔۔ آں چشم آہو گیر را با زلف پیچاکش نگر
از کوئے معشوق آمدہ شوریدگاں در حلقہ اش ۔۔۔ از صید آہو میرسد شیراں بفتراکش نگر
دل بردہ در دل باختن معشوق عاشق پیشہ بیں ۔۔۔ بگرفتہ در انداختن بازوئے چالاکش نگر

وحشی غزالے کز حیا رم در بیاباں میخورد
رام نظیری میشود در ہوش وادراکش نگر

منشیں بشاہد آب رخ یار سا مبر — آئینہ صفا بدم بے صفا مبر
دور از طریق تہمت اگر جیب مریم ست — دلہائے پاک معتقداں راز جا مبر
از کوئے چوں بجانب خلوت رواں شوی — بیگانہ را درون مگذار آشنا مبر
تا زخم طعن زن نخوری در سرائے خویش — گر سایہ ہمرہ تو شود از قفا مبر
آئینہ ات ز ہمنفساں تیرہ مے شود — سیمائے حسن مشکل و رنگ حیا مبر
تلخت شکر شود بلب انگبیں مدہ — غارت سمن شود بگذار صبا مبر
نالاں نگردد قیمت ما را سبک مساز — گریاں مباش و آب رخ کار ما مبر
بودن بطبع خوش منشاں کار مشکل است — ناوکدلے بسر زسانی غنا مبر

حرز جمال خود ز نظیری طلب نمائی
جز سوئے حفظ خاطر او التجا مبر

افلاک فتنہ زادہ بدامان روزگار — برکردہ سر بلا ز گریبان روزگار
سیب ذقن مگوئے بگو گوئے آفتاب — زلفش ربود از خم چوگان روزگار
گاہے کہ عقل بر سر جمعیت آمدہ — عشقش بہم زدہ سروسامان روزگار
دل چوں شناورے کہ عزیزش زکف رود — خود را فگندہ بر سر طوفان روزگار
از سرنوشت ساقی دوران ما قضا — بشکستہ خامہ در کف دیوان روزگار
ایزد چو کرد عامل چشمانش فتنہ را — صد بار گفت جان تو و جان روزگار
نابود تا نگشتہ بسودائے زلف او — خود را نکردہ جمع پریشان روزگار
شور ملاحتش شدہ داروئے زخمہا — درد محبتش شدہ درمان روزگار
افغاں کہ جائے بود و جنبید نم نماند — زخم نشستہ بر سر پیکان روزگار

از قهر جیب و سینهٔ خود پاره میکنم — دستم نمیرسد بگریبانِ روزگار
صبح اجل رسید و پر و بال میزنم — در حسرتِ فروغِ شبستانِ روزگار
راہے بسوئے قبلهٔ حاجت نمی برم — سرگشته‌ام میانِ بیابانِ روزگار
جولانِ افتخار ازاں سو نمیکنم — زخم گذشته از سرِ جولانِ روزگار

گویی که کام کودک و پستان مادر است
زخم نظیری و سرِ پیکانِ روزگار

مے است چارهٔ غم هوشمند را چه خبر — رموز بادهٔ تلخست قند را چه خبر
سماعِ دُردکشاں صوفیاں چه میدانند — ز شیوه‌هائے سمندر سپند را چه خبر
بزیرِ شاخِ گل افعی گزیده بلبل را — نواگرانِ نخورده گزند را چه خبر
ز دامنِ کہ گشاییم ما تهی دستاں — تو میوهٔ سرِ شاخِ بلند را چه خبر
هزار دامِ تصور نهیم و بر داریم — تو مرغِ وحشی فارغ ز بند را چه خبر
بخاص و عام نهد داغِ بندگی عشقت — قبولِ درد تو مشکل پسند را چه خبر
هزار شیخ و برهمن ز کیش و دیں برگشت — تصرفِ نظرِ ارجمند را چه خبر
بمے علاج نماید بپند ناشنواں — طبیب داروئے ناسودمند را چه خبر

به بندِ عشق نظیری خجستگاں افتند
ستارهٔ بد و بختِ نژند را چه خبر

چشم زخمِ خلق را با حسنِ روز افزوں چکار — هر کرا زلف و رخ اعجاز است با افسوں چکار
از عتاب و لطف میبالند مشتاقانِ عشق — بلبلاں را با نوا کار است با مضموں چکار
در عوابیهائے طورِ عشق حکمتها کم است — عقل را با مصلحت اندیشیِ مجنوں چکار
کارِ ما با گردشِ طاس است و نقشِ کعبتین — با حسابِ انجم و بجبازئے گردوں چکار
دولت و وارستگی هرگز نیاید رو خوش است — عشق را با وقتِ خوب و ساعتِ میموں چکار

در بیابانے کہ خوبانند رہزن رہبر است   راہروان عشق را با دجلہ ہائے خوں چکار

ساده گیہائے نظیری دست صد تدبیر بست
عشق چوں دکّاں فروچیند با فلاطوں چکار

ہر روز ہست نالۂ مرغاں دراز تر   گلزار بیوفا تر و گل بے نیاز تر
پیداست عشق مجلسیاں را مدار چیست   مے جانگداز و مطرب ازاں جانگداز تر
دارند زیرکاں ہمہ زاری کہ در چمن   شد بے بقا تر آنکہ بر آمد بناز تر
چندانکہ روز نرگس جادو بخواب رفت   شب شد سپہر شوخ تر و دیدہ باز تر
قانون شکست مطرب ما را وہمچناں   ضربت ز ضربت دگرش دلنواز تر
کے دست ما بدامن آزاد میرسد   ہر روز ہست سرو رواں سرفراز تر

بر صوت خود مناز نظیری کہ ہر کہ رفت
دستاں بذوق تر شد و دستاں بساز تر

یکبارہ در وفا ہمہ آور   ایں مہر قدیم را بسر آور
یا محرم کعبۂ صفا کن   یا بر سر کوئے بتگر آور
گر نقش بدیم خامہ سر کن   ور سطر تجسیم مسطر آور
پیراہن گل ہزار رنگ است   رنگیش ہم از وفا در آور
طوفاں چہار موجہ داری   کشتئ ہزار لنگر آور
گر بدمستیم بادہ کم دہ   ور مخموریم ساغر آور
ور از شر و شور ما بتنگی   مجلس بر چین و بستر آور
اے ہادئ کعبۂ نظیری   مومن بردیش کافر آور

امروز برنگ دیگرش بر
فرداش برنگ دیگر آور

تعظیم پیامِ دلِ آگاه نگہدار — پیغامِ دلِ خویش ز افواه نگہدار
تا دامنِ گل پردهٔ گلزار دریده است — ای شاخِ گیا رشتهٔ کوتاه نگہدار
برمن که حریفان صبوحی بخروشند — تو قهقههٔ گل بسحرگاه نگہدار
شد عشق که از منزلِ جانان خبر آرد — ای عقل تو بنشین و سرِ راه نگہدار
مجلس بمراد است و محبت بتقاضا — از صدر کرانی برو درگاه نگہدارد
عاشق ز کجا و سخنِ صبرِ جدائی — یارب تو ازین تهمتِ ناگاه نگہدار
با خجلتِ جرم از درِ عجز و رهِ زاری — چون آمده ام خواه بکش خواه نگہدار
زندانِ وطن به که گلستانِ غریبی — از مصر بکنعان برو در چاه نگہدار

خواهی که بتو بیش شود شوقِ نظیری
از پیشِ خودش گاه براں گاه نگہدار

امروز کار و بارِ جهان را خراب گیر — فردا که شنبه است شگون از شراب گیر
دریاب سرخوشانِ چمن را بهر صبوح — شبنم بروی بسترِ نرگس بخواب گیر
از سرو سرفراخته صوتِ حزین شنو — وز شاخ برفروخته مرغِ کباب گیر
جز مهرِ دلبری که قوامِ حیات از دست — تن را نمود وان و روان را سراب گیر
هر وقت بد که روی دهد آب سیل وار — هر نقش خوش که جلوه کند موجِ آب گیر
اشعارِ خوش بگوئی و جلی بر ورق نگار — الفاظ تر بیار و شکر در گلاب گیر
خواهی ز کشفِ خلوتیان با خبر شوی — جامِ شراب درکش و ظرفِ نقاب گیر
خواه از طریقِ میکده خواه از رهِ حرم — از هر جهت که شاد شوی فتحِ باب گیر
هر ذره را بقدرِ طلب نور داده اند — در کارِ خویش شپره را آفتاب گیر

فردا دگر بدوست نظیری حساب نیست
امروز هر سوال که داری جواب گیر

غم کرد فراق دید از دور — آویخت دگر بجان رنجور
از عشرتِ ناقص زمانہ — کوتاہ امل ترم ز مخمور
رخسارۂ خوشدلے نہ بینم — دل شد ز فراق چشم بے نور
تقصیر نشد بگریہ پنہاں — در آب نشد دفینہ مستور
زخم جگرم کہ میزند جوش — کانِ نمکے کہ میکند شور
کوتہ نشود بخامشی حرف — مرہم چکند بزخم ناسور
آنجا کہ شراب شوق دادند — تہ جرعہ ز من گرفت منصور
بُوئے ز نشاط ما ندارد — آب و گل صد ہزار فغفور
مشکل حالے و طرفہ کارے — خود شاہد و خود نشستہ مہجور
کارِ تو ہمہ بدل موافق — از نیکوئیِ تو چشم بد دُور

زود از تو شود غنی نظیری
درویش یکے و شہر معمور

دو چار ہر کہ شوی جز سراغ یار مگیر — سپند ہر سر آتش شو و قرار مگیر
چو وعدہ در رسد او خود بیاد خواہد داد — بذوقِ خویش سر راہ انتظار مگیر
ز آب و دانہ ہمہ وحشیاں بر آمدہ اند — سرِ شکار نداری پئے شکار مگیر
تو آں درخت نہ کز تو بر تواں خوردن — پے نظارہ خوشی گل فشان و بار مگیر
حقوقِ صحبت او نکتہ ایست کم مشمار — وفائے دوست متاعِ خوشی ست خوار مگیر
چو لالہ سوختہ دل یا چو سرو فارغ باش — ہزار رنگ مشو طور نو بہار مگیر

شراب غیر نظیری خمار مے آرد
قدح ز ساقیِ بیگانہ زینہار مگیر

ردیف الزاء

از طور صلح و عربده بیگانه ام هنوز — بر آتشی نساخته پروانه ام هنوز

صد نیش تلخ خوردم و صد نوش ناگوار — دُرد هزار مست به پیمانه ام هنوز

فریاد مطربان بسر خم فرو نشست — غوغائے عام بر سر دیوانه ام هنوز

بس قلبها بدل شد و بس کیشها دگر — روئے نیاز خلق بویرانه ام هنوز

تا هست پیر دیر رهِ فیض بسته نیست — از کعبه میبرند بمیخانه ام هنوز

اختر دلیل و صدق سبیل و قضا کفیل — در بند فال سُبحهٔ صد دانه ام هنوز

هر چند کو بکوئے برندم بعاریت — آئین شهر و زینت کاشانه ام هنوز

تصنیف عشق و معنی و ترکیب دیگر است — من شرح نکتهٔ صد افسانه ام هنوز

آشفتگی عقل بستی برون برم — مردم گمان برند که فرزانه ام هنوز

بازم هنرم وصل نظیری چه مے بری
در انفعالِ گریهٔ مستانه ام هنوز

شوریده است آب و گل قالبم هنوز — دیوانه بیم میبرد از محشرم هنوز

گه چهره میخراشم و گه جامه میدرم — سودا نرفته است برون از تنم هنوز

صد بار عید آمد و آدینه ها گذشت — شنبه برون نمیرود از مکتبم هنوز

صبح نشور دم زد و من دم نمیزنم — ترسم بسر نیامده باشد شبم هنوز

هر صبح در سراغم و هر شام در رهم — اندیشه پے نبرده بسوئے مطلبم هنوز

با هر چه احتمال قبول است میکنم — تعیین نکرده پیر مغان منصبم هنوز

با آنکه دعوتِ دو جهان میکنم چو نوح — در خانه بے رواج بود مذهبم هنوز

صد ره مسافر همه کس از سفر رسید — پیدا نمی شود اثر یاربم هنوز

عشقم بلہو و لعب نظیری ز سر رفت
افسانہ خندہ تلخ کند بر لبم ہنوز

خمش زلابہ کہ طبعش مشوش است ہنوز — شکر بخور مکن شعلہ سرکش است ہنوز
تحملے کہ مزاجش باعتدال آید — میانِ عفو و غضب در کشاکش است ہنوز
براشنائی طفل من اعتمادے نیست — فرشتہ خوست ولے آسمان وشست ہنوز
شبے بمیکدہ اش برقع از جمال افتاد — قرابہ آب فشاں جام در غشست ہنوز
مگو جراحتے حرماں عشق بسیار ست — کہ ایں شکستہ خدنگے ز ترکش است ہنوز
بیکدو زخم کہ خوردی ز حسن ایمن مباش — کہ در کمینگہ ابرو کماں کش است ہنوز

نجات نیست نظیری ز دہر بو قلموں
اگرچہ ریخت گل ایواں منقش است ہنوز

چرخ پرویز نیست آتش بیز — نہ ممرّے درو نہ جائے گریز
شفقش خونِ مردم دانا — افقش ساغرے ز خوں لبریز
ہر طرف مے برد بہر اسانم — قہرِ مریخ با پلارکِ تیز
خبرم نیست تا کجا گشدم — نتواں کرد از قضا پرہیز
در خسک خانہائے ہندم سوخت — یاد صنعان و مکہ و تبریز
بسلامت کسے نبرد ایماں — دریں زمینِ سیاہ کافر خیز
از مداین شناس وآثارش — حسنِ شیریں و عشرتِ پرویز
ظاہر از بیستوں ہنوز شود — شور فرہاد و شیہہ شبدیز
از اقامت شدم گرانجاں کو — طبل شبگیر و نالہ شبخیز
برد قصب السبق ز من پیرے — دیر بہ رخش میزنم مہمیز

کار در دست ما نظیری نیست

باقضا نیست ہم مجالِ گریز

ذوق و وجدان و نظر خالص شد و خامم ہنوز   صاف شد صہبا و لیکن دُردِ آشامم ہنوز

گوش و لب پُر مژدۂ دیدار و قاصد در سفر   خانہ پُر شادی و در راہست پیغامم ہنوز

بر نمی آید ہلال عیدم از ابر امید   عمر رفت و ہمچو طفلاں بر در و بامم ہنوز

روزِ مولودم فلک محضر بفرزندی نوشت   بسکہ خوارم از پدر نشنیدہ کس نامم ہنوز

سیرِ ہفتاد و دو ملت کردہ ام در طور عشق   کس نمیداند چہ خواہد بود انجامم ہنوز

مکر ابلیس و فریب دانہ ام آمد بیاد   بارہا گشتم ز قید آزاد و در دامم ہنوز

از درون دوزخ ز بیتابی برون انداز دم   صدرہ از خامی بآتش رفتم و خامم ہنوز

گرچہ از صحبت ز بد مستی برونم کردہ اند   جرعۂ از رحمِ میریزند در جامم ہنوز

شکر ار کردم نظیری تلخ بر طبعش نسیم

میکند گاہے لبے شیریں بدشنامم ہنوز

دلہا ہمہ ببوئے گل آویختست باز   عیشے بطرف ہر چمن انگیختست باز

شوقِ شراب و شاہدم افتاد در دماغ   سودا متاع بر سر ہم ریختست باز

یادم ز خندۂ لبِ معشوق میدہد   گل بر جراحتم نمکے بیختست باز

دریاب کیں عبیر چہ خوشبوئے کردہ اند   در باغ عطرہا بہم آمیختست باز

از میکدہ بگشت چمن آمد و نشاط   غم از چمن بمدرسہ بگریختست باز

شیخانِ خرقہ پوش خرابند ازیں ہوا   در دست ابر سبحۂ بگسیختست باز

دامانِ کوہ گیر نظیری کہ از کمر

فرداست تیغ قہر برانگیختست باز

سر برآور بر کُلہداراں قباہا تنگ ساز   روئے بنما عاقل و دیوانہ را یکرنگ ساز

شاہ و درویش از دل و جاں آرزومند تواند   گر نسازی بالباسِ فقر با اورنگ ساز

خواست ایزد از دلِ سختِ تو بنماید مثل
با خلیلِ خویش گفتا کعبه را از سنگ ساز

ما بکلّی بر تو ملکِ دل مسلّم داشتیم
حسن را بر تخت بنشان غمزه را سرهنگ ساز

با تو گستاخیست گفتن ترکِ بدخوئی نما
با دلِ خود گفته ایم آئینه را بی زنگ ساز

موجِ حرماں بین و در کشتیِ آزادی نشیں
قهرِ دوران بین و عریانی سلاحِ جنگ ساز

یار اگر جورے کند بر جبههٔ طالع نگار
بخت اگر رحمے کند فهرستِ نامِ ننگ ساز

یک نظر افکن بر آن سطر در غزل دیوانِ راز
یک سخن بشنو از آں لب و ز لغت فرهنگ ساز

صوفی و مطرب ز بانگت بر خلاف افتاده اند
یا صداعِ کس مده یا ناله را آهنگ ساز

ما بناخن تار و پودِ جسم از هم کنده ایم
خواه تارِ سبحه گرداں خواه زلفِ چنگ ساز

نیست با آسودگی چنداں نظیری لذتے
با لبِ پرخنده و با چشمِ پرنیرنگ ساز

جام گیر اخترِ افتاده بر افلاک انداز
روح شو عاریتِ خاک سوئے خاک انداز

دعویِ عقل جز از عشق مشخّص نشود
بحثِ کج را بدرِ داورِ بیباک انداز

ما چنیں دیدهٔ آلوده ترا نتواں دید
دیده از خود ده و بر خود نظرِ پاک انداز

نقشِ موهوم مرا از دلِ من پاک بروب
بر در از خلوتِ خود ریزهٔ خاشاک انداز

همه جا دام ز گیسوئے تو انداخته اند
تو دریں وحشت عناں بر سرِ فتراک انداز

هر کرا بدرقه ایں لشکرِ مژگاں باشد
گو همه بار بوادیِ خطرناک انداز

دیدهٔ آنکه نظر جز بجمالِ تو کند
ناوک انداز بر آں دیده و چالاک انداز

حسنِ شوخ از در و دیوار نماید ناچار
باغباں گو سرِ پر عربدهٔ تاک انداز

آنکه در پیرهنِ پارهٔ یوسف بیند
گو نگاهے بسوی ایں جگرِ چاک انداز

دوستگانی بحریفانِ سحرخیز دهند
چارهٔ علتِ مخمور به تریاک انداز

همت از ساغرِ لبریز نظیری خیزد
مے خور و نقب بگنجینهٔ امساک انداز

آنرا کہ برد بمسندِ ناز | اول درِ زاریش کند باز
بے رنج فرح نیاید از عشق | بے سوز طرب نیاورد ساز
پروانہ نمے رسد بمطلب | تا بال نیفگند ز پرواز
تا شیفتۂ ثنائے خویشی | با تو ننہند درمیاں راز
خامش کن اگر بکار سیدی | در راہ ز سیل خیزد آواز
از پردگیاں نمے تواں شد | با اشکِ خبیث و آہ غماز
خواہی بمراد دوست باشی | خاطر ز مراد خود بپرداز
بازیچہ بکوئے عشق گشتیم | ما ابلہ و طبع یار طناز
تا کے سود استماع بر ریز | تا کے بازی تمام در باز
از چلہ نشستنت چہ خیزد | عشقت حرص و ریاضتت آز

رخت از بر ما ببر نظیری
در عشق درست نیست انباز

نشست اختر پروین ز پرنیاں برخیز | غبارِ کاہکشاں رفت میکشاں برخیز
ز مطرب ارنخلد گوش ابرواں برتاب | ز ساقی ارنچشد جام سرگراں برخیز
مبارک است سحر روئے دوستاں دیدن | بروئے چنگ و صراحی و گلستاں برخیز
چو شاخ گل پے عشرت پیالہ برکف گیر | ز رشک کار تو گورنگ از ارغواں برخیز
فروغ مل نبود چاک پیرہن بکشا | شمیم گل نوزد آستیں فشاں برخیز
چو خال در خم زلفِ نگار مسکن کن | چو زلف از برِ آغوش دلستاں برخیز
بدل در آئی بکار د تن از برون بگذار | بجا نشیں بر جمع و خود از میاں برخیز
چو حال خوش شود از کائنات دست افشاں | چو وجد روے دہد از سرِ جہاں برخیز

گراں مباش نظیری ببزم رعنایاں

باستیں بنشین وز آستاں برخیز

سخن گوئید با من کمتر امروز — کہ دارم دل بجائے دیگر امروز

چناں سودا مزاجسم را ربودہ — کہ تلخم مے نماید شکر امروز

چناں اشکم سجشک و تر رسیدہ — کہ چوبم مے نسوزد آذر امروز

زبس طوفاں درد بامم گرفتہ — فراز بام مے یابم در امروز

سمندِ عشق را زیں بر گرفتم — خرد را مے نہم محمل بر خر امروز

بکفر ایں صنم گر دیں نبازم — نویسندم ملائک کافر امروز

دو یک میباختم عمرے دو شش را — فگندم مہرہ را در ششدر امروز

دریں عشرت کہ من جاں میسپارم — نمے گرید بمرگم مادر امروز

بظاہر دیدہ گر صورت پرستست — منم جاں را بمعنی رہبر امروز

اگر دوراں خرد نظمم نظیری

کشد جنبش قلم در کشور امروز

پئے تدارکِ تقصیر صبحدم برخیز — ببام میکدہ خورشید زد علم برخیز

گر از خمار سحرگاہ سرگراں باشی — ز مے عصا کن و از تکیہ گاہِ غم برخیز

جماعتے گہرِ شب چراغ مے طلبند — مگر نصیب تو گردد شبے تو ہم برخیز

قبولِ زخم طلب خاصۂ مطیعانست — ہمیں کہ بر تو کشید ند ایں رقم برخیز

حقیقتِ ہمہ کس ثبت در جریدۂ اوست — بسہو حرف نیفتادہ از قلم برخیز

بسوئے او چو روئے گوش کن کراں دراز — بنزد او چو رسی لنگ کن قدم برخیز

قدح ز دست بلا ہا مدام مینوشیم — تو گر لطیفۂ غم مے کشی الم برخیز

تنک شراب ہوائی بکوئے عشق مگرد — تو پائے زود در آئی ز جائے کم برخیز

گرہ چو نافہ نظیری زنیم ما بر کار

تو ہمچو نکہت ازاں زلف خم بخم پرخیز

ہر کہ از درگہہ تو گردد باز | ہمہ درہا برو کنند فراز
ایمن از بیم بے نیازیِ تو | نتواں دید سوئے تو بہ نیاز
چشمِ شاہد پرست چوں بندم | بحقیقت رسیدہ ام ز مجاز
در پسِ پردہ حسن رازے داشت | روئے تو درمیاں نہاد آں راز
ہمچو طفلے کہ پازد از آغوش | عشق از حسن تست در پرواز
گر تو خواہی کہ پردہ برداری | مو برانداہا شود غماز
ما بیادِ تو ایم در خلوت | پا براحت نکردہ ایم دراز
بچہ آسودہ دل شود محمود | ملک شوریدہ تر ز زلف ایاز
سالہا شد قفائے پردۂ دل | گشتہ قانونِ عشقبازی ساز
کس نداند کجاست ایں مطرب | سخت نزدیک میرسد آواز

نیست پروائے خود نظیری را
تو ز رحمت بکار او پرداز ٭٭

فتادہ ام بمیانِ غم از کراں برخیز | بہ تیرِ غمزۂ ابروئے چوں کماں برخیز
زمامِ خاطرِ من بستۂ تصرفِ تست | اگر قبول نداری بامتحاں برخیز
ترانۂ بسرودیم بلبلانہ کہ زاغ | صفیر زد کہ چمن گشت از کراں برخیز
پیالہ میدہم و دورِ عمر مے گوید | کہ پیش ازانکہ نگردیدۂ گراں برخیز
بسیم ماو تو گو نو بہارِ عالم را | گل از چمن برود مرغ از آشیاں برخیز
تو آفریدہ ز روحی ز جنس خاک نۂ | بصدر جائے تو شاید از آستاں برخیز
شکار سخت بیفتاد از زمیں برگیر | خدنگ چونکہ بروں رفت از کماں برخیز
ز معنئ سخنے صد خطا برانگیزی | نیم حریف تو برخیز ؛ گماں برخیز

شبت دراز نظیری بیاد وے بگذشت
ز روزِ رفتہ نیابی مگر نشان برخیز

بختِ ما سُست و عشقِ تو فیروز ‏ ما ہمہ خوشہ چیں تو خرمن سوز
عشقِ تو رقعہ سازِ کسوتہا ‏ عقلِ ما ابلہِ مُرقع دوز
بر مرقع گل فنا دوزیم ‏ بوئے از معرفت نبردہ ہنوز
لن ترانی جواب بوالہوست ‏ چند صوم وصال و فصل تموز
صوفی آنکہ شکنج در ابرو ‏ کس ندیدہ است عاشقِ کیں توز
شادمانی کہ نیست قسمتِ ما ‏ غم کہ روزیست میرسد شب روز
روئے آسودگی نمے بیند ‏ عاقبت بین و عافیت اندوز
ہست از دولت محبّتِ تو ‏ شب ہمہ روز و روز ہا نوروز
در غمت داغہائے سینۂ ماست ‏ ہمہ گلہائے بوستان افروز
نحوی و منطقی فقیہہ و حکیم ‏ ہمہ از عشق ما فلاح آموز

تو بصورت مبیں نظیری را
کہ حقیقت بیاں شود بر موز

ببند دست وے از شیشہ در گلویم ریز ‏ کہ من بقول دف و چنگ بشکنم پرہیز
غبار بر مئے ما ہمچوں زلال ننشیند ‏ قضا ز بام بغربال کو بلاے بیز
ز ہول صور سرافیل بے خبر مائیم ‏ چو دامن تو بگیریم روز رستا خیز
ببخش جاوۂ تا ز خود بروں آئیم ‏ کہ نیست غیر گریباں چاک دست آویز
بدام و قید تو آئیم در تو نیست شویم ‏ کہ از کمند تو جز در تو نیست دست آویز
ترا بکشتن ما خجلت و محابا نیست ‏ کہ ہست گردنِ ما نرم و تیغ قہر تو تیز
کنوں نیاز ریائیِ ما بر آتش نہ ‏ کہ سوئے روضہ نیاریم گاہ دود انگیز

چگونہ ساعدِ شیرین بگردن اندازد — جفاکشے کہ بگردن ہمے کشد شبدیز

نظیری از قدح پر نبید تنگ شدہ
تو در کنار نمے گنجی از میان برخیز

تو در نیافتۂ لذتِ وفا ہرگز — دلت بمہر نگردیدہ آشنا ہرگز
ہمہ فرائض جور و جفا بجا آری — نمے شود ز تو بد عہدئ قضا ہرگز
بہر بلا کہ کنی مبتلا قبولِ دلست — کہ چاشنی ندہد عشق بے بلا ہرگز
خلل پذیر نگردد بہیچ عصیان عشق — کہ ایں چراغ نمے میرد از ہوا ہرگز
بہ بے نیازئ ہمت چنیں غنی شدہ ام — کہ التفات ندارم بکیمیا ہرگز
گراں فروختہ ما جان و دل بجلوۂ تو — تو چوں کریم نگردیدہ بر قفا ہرگز

نظیری از پئے حرص مراد کمتر رو
نمے رسد غمِ عالم باآشنا ہرگز

گر بدل خلوت نداری از جہانبانی گریز — ور مسلط نیستی بر خود ز سلطانی گریز
فتنۂ دیو و پری را سر بجانت دادہ اند — اسم اعظم گر نداری از سلیمانی گریز
بر نصیب دیگراں ناید نشستن بے نصیب — حسنِ حورا گر ز ندراہت ز رضوانی گریز
لحن خواہد شد نہیق و راح خواہد شد حمیم — لحنِ داودی گذار از راح ریحانی گریز
تا عزیزِ مصر گردی قبلۂ اخواں شوی — از زلیخا مشرباں چوں ماہ کنعانی گریز
لاابالی حکمہا راندن چرا بر زیردست — چند بیباکی زمانے در پشیمانی گریز
منصفی کردن خطر دارد بجہل اقرار کن — چوں ز دانائی بتنگ آئی بنادانی گریز
مصلحت از عقلِ برنا جو نہ از نفسِ فضول — از شبِ ظلمت بسوئے صبحِ نورانی گریز
تا بخوبی مامنِ جمعیتِ دلہا شوی — چوں شکنجِ زلفِ خوباں در پریشانی گریز
بر فلک خواہی برآئی از عناں کس رامراں — گوئے میدانِ ارادت شو ز چوگانی گریز

تا نشانِ حسن و قبحِ صورتِ خویشت دہند　　در پناہِ آئینہ طبعانِ رُوحانی گریز

از مُسلماناں نظیری شد مُسلمانی خراب
زیں مسلماناں برائے و در مُسلمانی گریز

غم بعیش و آمیخت عشق رنگ آمیز　　کنوں نہ ہست غم گند و نہ نشاطم تیز

دلم ببام و دریار میبرد ہر دم　　نوائے تن بزمیں ماندہ در دلم آویز

دلم بغمزۂ جادو دو شے در افتادہ است　　کہ با جہانش سرِ فتنہ است و رستاخیز

بذوقِ آنکہ دلش مائلِ وفا گردد　　لبالب ست دہانم ز حرفِ مہر انگیز

عروس تا بشب آید بحجلۂ داماد　　قرارِ مہر گرانست اگرچہ نیست جہیز

نویسم ار بسبا نامہ میدود بلقیس　　حریف جام جمم از کہ میکنم پرہیز

اگرچہ شحنۂ مریخ تند و خونریز است
بسازِ زہرہ خورد مے نظیری شبخیز

ردیف السین

شورشِ عشق از دل شیدا مپرس　　حالِ ما مے بین و کارِ ما مپرس

عشقبازی چیست جہدِ بے مراد　　راہِ عنقا پوے وز عنقا مپرس

اہل حیرت را خبر از وصل نیست　　غرقہ را از گوہر دریا مپرس

عشق از آداب تعلیمی کند　　مصلحت از عقلِ کار افزا مپرس

چشم بنیاں پریشاں بیں بود　　رہ ز کوراں پرس وز بینا مپرس

گفتی از بہرِ چہ سلطانت کشد　　ذو قم از وز دلیست از کالا مپرس

میکشد پنہاں و مے پوشد کبود　　از فریب نرگسِ شہلا مپرس

نعرۂ خونبار صدیقاں از دوست　　از جبر احتماے استغنا مپرس

برزبانِ خود نظیری عاشق است

خواجه از وے حیلۂ سودا مپرس

بامیّد توام خورسند ازیں پس | نخواہم گشت حاجتمند ازیں پس
بہ بہتانِ گناہم سوخت دشمن | بعصیانم نمے سوزند ازیں پس
اگر در دل ملالے یابم از تو | زتن خواہم بناخن کند ازیں پس
دلم از خانماں برکندہ عشقت | ندارم مہر بر فرزند ازیں پس
بہ بندِ نیستی دیدم رہانت | بہستی نیستم در بند ازیں پس
برازِ آغوش شمشادت گرفتم | بصرصر نشکنم پیوند ازیں پس
کنوں خوشوقت باید بود باہم | کہ داند زندگی تاچند ازیں پس
بتعلیم خردمنداں نبودم | بسم ناجخردِاں راپند ازیں پس

شکر در مصر ارزاں شد نظیری
بکنعاں میفرستم قند ازیں پس

بگو بہ دَیرِ خرابات السّلام و مترس | بجامِ مغبچہ در باز ننگ و نام و مترس
حضور وقت در آمیزشِ محبّان ست | کمر کشائے لبالب بنوش جام و مترس
رسیدگی حریف از حجاب ہشیار یست | بمستی اُفتد و در انداز حرف کام و مترس
بدست دامن توفیق دیر مے آید | گہے کہ دست دہد کار کن تمام و مترس
طرب کہ رونکبس آورد بر نمیگردد | نقاب زہرہ بکش از فرادِ بام و مترس
درست ہواست کہ با ننگ و نام عیش کنی | بجوع و صمت ریائی نما قیام و مترس
بکید و حیلہ کہ تسخیر ابلہاں کردی | دگر ز گوشۂ خلوت بروں خرام و مترس
بہر مقام کہ خواہند خامشت یابند | ہوائے اوج دگر کن ازاں مقام و مترس
ہمیں کہ خرقۂ تذویر وشید پوشیدی | جوال شعبدہ پرساز از عوام و مترس

شود کہ دامن حالیت ہم بدست افتد | بزلفِ چنگ بزن چنگ اعتصام و مترس
ببیں بشست کہ دولت نگین جم انداخت | بگستراں بامید ہمائے دام و مترس

سروشِ غیب نظیری ز راہ عشاق است
رواز ہمیت نے گوش کن پیام و مترس

دستِ کسے نبستہ وافسوں نکردہ کس | ہستی تمام بردہ و مخزوں نکردہ کس
تلخی بخندہ گفتہ و باطل نکردہ خیر | نوشے بقہر دادہ و مجنوں نکردہ کس
رنجور آں نگاہم و محتاج آں لبم | مارم بجاں گزیدہ وافسوں نکردہ کس
حسنت تلافی بدایام مے کند | در عہد تو شکایتِ گردوں نکردہ کس
در جلوہ گاہ وصلِ تو از بس ہجوم رشک | یوسف بچہ فتادہ و بیروں نکردہ کس
احیائے قبر ما کہ بکوئے تو میکند | عیسے بدار ماندہ و مدفوں نکردہ کس
جام شراب عیش حریفاں لبالب است | بے غصہ در پیالۂ ما خوں نکردہ کس
صد قرن بر محبتِ لیلے گذشتہ است | بیداد بر قبیلۂ مجنوں نکردہ کس

اعراض از کلام نظیری چہ میکنی
انکار نخل قامتِ موزوں نکردہ کس

تو عیش و ناز مرا از امید واری پرس | ذلیل دوست شود قدر من زخواری پرس
بذوق من نرسی زیں جراحتے کہ تراست | نشانِ لذتم از زخمہائے کاری پرس
ز فکرِ دوست سر پرغرور را چہ خبر | ز رندِ بے سروپا ذوق دوستداری پرس
نگاہداریٔ خود شرط ہوشمندان ست | بیا بزمرۂ مستاں و رسم یاری پرس
امیدوار عطا در بہشت مغفرتست | زلاوبالیٔ اجرِ گناہگاری پرس
چو مہ بہ نیستی از دوست ہست میکردم | ز من سعادت بیماری و نزاری پرس
سراغِ راہ ضعیفاں درست تر گویند | ز وقف مپرس بسیلی زنے بزاری پرس

بکام من نرسد چاشنئ عزت او — ز من عیار فقیری و خاکساری پرس

رموز ل زنظیری شنو کہ مست شدہ
کرشمہائے گل از بلبل بہاری پرس

فصلے چنیں گذشت و سحابے ندید کس — برکشت تشنہ کہ نم آبے ندید کس
باران گریۂ نفشاند ابر دیدہ — برق مئے و رعد ربابے ندید کس
چندانکہ وحش و طیر فگندیم در کمند — صیدے کزاں کنیم کبابے ندید کس
روئے زمین کم آب تر از روئے مفلس است — جز چشم تر براہ حبابے ندید کس
آب رخے کز اختر برگشتہ ماندہ بود — رفت آنچناں کہ موج سرابے ندید کس
آفت چناں رسید کہ آہے نزد دلے — غفلت چناں گرفت کہ خوابے ندید کس
بس علاقانہ فرق بزالو فرو خستیم — فالے بقرعہ و کتابے ندید کس
اسرار را بقدر ہنر زخم میزنند — چوں تیر چرخ راست حسابے ندید کس

گویا بجنت خویش نظیری تو عاشقی
دست ترا بطرف نقابے ندید کس

با حکمت ایستادہ ام ایمنم پناہ بس — با عفوت ایں گنہ کہ ندارم گناہ بس
حسنت کہ خط نوشت نجونم درنگ چیست — یک مومن و دو کافر ہندو گواہ بس
ہر چند از دلم غم دیرینہ پرسش است — مکتوب تو فراق ترا عذر خواہ بس
تعویذ چشم زخم وصال تو ہجر تست — نقصان ماہ حرز تمامی ماہ بس
کوکب براق سواراں در ابر باشش — در تیرہ شب دلیل رہم برق آہ بس
بادم کہ نور دیدۂ یعقوب مے برم — از مصر بوئے پیرہنم زاد رہ بس
صد خاندان ز آہ ضعیفے تبہ شود — روز سفید را دم شام سیاہ بس
دیوانگاں زماہ نو آشفتہ مے شوند — شور سرم راست جاودہ بر کلاہ بس

حیف آیدم کہ آں خم ابرو ترش شود — بہر نظارگی تو ضبط نگاہ بس
امید ہست سود و زیاں سر بسر شود — سرمایہ ام خجالت تقصیر گاہ بس

آوردن شفیع نظیری خیانتے است
امید بندہ بر کرم بادشاہ بس

نامۂ گر مینویسی سوئے من فرماں نویس — خدمتے کز دست مے آید مرا بر جاں نویس
دوستاں تا نامہ واکردن پریشاں میشوند — لطف فرما ہر کسے را نام بر عنواں نویس
چند عرض آرزومندے بنام کشورے — در سر نامہ نمی گنجیسم بر پایاں نویس
گر و جور خویش و پیماں درست ما بگرد — ہر کجا در جور نقصے ہست بر پیماں نویس
گر در آئینہ نمیخواہی کہ بینی شکل خویش — آیتے از مشک عنبر بر مہ تاباں نویس
گر نئے سودائے ما تا ہست ایں بازار ہست — چشم من افشانگرست و روئے توریحاں نویس

کلک روح افزائے را در پرسش دل رنجہ ساز
پیش ازیں بہر نظیری نسخۂ درماں نویس

تو کودکی بہ بزرگاں زباں درازی بس — بقصد شیر دلاں قصد شاہبازی بس
برائے قبلۂ اسلام کعبہ ساختہ اند — بناز خاک سر کوئے خانہ سازی بس
ز شہر گرد بیک تاختن برآوردی — ز رخش جور فرود آئی ترکتازی بس
تو خوب رو بہر آلایشی قبول دلے — مساز جامہ نمازی رخ نمازی بس
بروئے معجزۂ خال محمدی کہ تراست — برائے کشتن اہل فرنگ غازی بس
چناں بر دل محمود چشم ہندو بیت — کہ با ایاز بگوید دگر ایازی بس
قدح چو چنگ نگویم کہ در کنارم گیر — بنغمۂ کہ زدو رم ہمے نوازی بس
نیاز شیوۂ ما عاجزاں محتاج است — ترا کہ حسن و جمال ست بے نیازی بس
نقاب طلعت خورشید چند خواہی بود — شبا تو زلف نگارم بہ درازی بس

چو صبح بر مه و مهر خلاف میگیرم ‏ همین که خصم شود پست سرفرازی بس

ز کج قمار نظیری براستی نبری
بکم زنانِ دغاباز پاکبازی بس

کشود ابر بغل بر چمن سپاس سپاس ‏ ز زیر پرده برآمد عروسِ خوش انفاس

کنار دشت و چمن شد پر از کرامت ابر ‏ هزار شکر که عالم برآمد از افلاس

کنوں چو مہرۂ طاس ست برنگار زمیں ‏ پریر اگرچہ چمن بود سادہ چوں تہ طاس

سحاب غوطہ بدریا ہمیزند ہر دم ‏ تفرجیست کہ زاہد فتادہ در وسواس

کسے بساقیِ بدست ما نمیگوید ‏ کہ مے ہمہ بزمین ریخت کج مگردان کاس

بیا کہ دامنِ سرو و گلے بدست آریم ‏ ہمیں کہ فرش گیاہست گو مباش پلاس

بجود ابر بر قصیم و زیر پائے کنیم ‏ سخاوتے کہ بود بستۂ شمار و قیاس

زمال و مملکتش پاس دامن بر خیزد ‏ شہے کہ خاطر درویش را ندارد پاس

سوالِ فیض نظیری ز کوہ و صحرا کن
کہ بوئے خیر نمے آید از رواق و اساس

سوئے صحرائے حقیقت برد عشقم از ہوس ‏ مست میگشتم بقصدِ صید و میراندم فرس

چوں بفرماں سرکشم بس غالب آمد شوقِ دوست ‏ از خیالش رفتہ رفتہ عشق شد میل و ہوس

تا بدشمن در نزاعی کارِ تو با خشم تست ‏ چوں شوی عاجز بفریادت رسد فریادرس

چشم نرگس در کمین و تیغ سوسن بر کف ست ‏ میگریزم از چمن چوں دزد از کوئے عسس

ما باین کاسد دیار آوردہ بودیم انگبیں ‏ دست و پائے مور بر دیم و پر و بالِ مگس

آب سیمائے جوانی رفت و جسمِ زار ماند ‏ سیل نوروزی گذشت و ماند باقی خار و خس

اینقدر دم را کہ میزانِ حسابے در پے ست ‏ یک زماں کارست اگر خواہی کہ بشماری نفس

عشق آمد گرد بیروں ہر کرا در خانہ دید

خود پرستار نظیری ماند و دیگر ہیچکس

خستہ را فاتحۂ از لبِ خنداں تو بس
تشنہ را مژدۂ از چشمۂ حیواں تو بس

بہر در شور و شر افتادنِ سودا زدگاں
ہر سحر شور شبے از زلفِ پریشاں تو بس

ما نہ نالیم کہ حسنِ تو بما کام نداد
دستِ حسنِ تو ازیں ظلم بداماں تو بس

شاہد دولتِ ما بیسر و سامانی چند
اینکہ فیروز ز رفتیم ز میدانِ تو بس

قصّہ بسیار شد از بہر قبولِ سخنم
اثر چاشنی از نمکِ خوانِ تو بس

عطش جرعہ وصالِ تو فراواں دارم
جرعۂ زمزمی از چاہ زنخدانِ تو بس

جام پُر نوش شکوہ تو رقیب تو بس است
پردہ بردار حیائے تو نگہبانِ تو بس

خواب ما طاعت شب بستر ما سجادہ است
صبحدم قبلۂ ما چاک گریبانِ تو بس

پرتو حسنِ سخن امروز نظیری ختم ست
ہر کہ برہان طلبد قول تو برہان تو بس

کسے بشک نگفتست کم کن از انفاس
کہ از دمِ خوش تو خستہ میشود کنّاس

خدا بلفظ کنے کاینات مے سازد
نمے تواں ز ستایش قصور کرد قیاس

تعرضے کہ نماید بنکتہ ہائے حکیم
خیالِ کوتہ جاہل نمیکند احساس

وگر ز معنی و لفظیش وحشت افزاید
باصطلاحِ حقیقت ندار داستیناس

نہ اجر اوست کہ بر دل جفاش خیرہ کند
کریم خاطرِ محتاج را چہ دارد پاس

اگر بمصلحتے کسرِ نفس باید کرد
ز نقص نیست کہ از سرب بشکند الماس

مرا بمستی دایم قصاص نتواں کرد
نئے مدام کند لطف ساقیم در کاس

محیط اگر ہمہ گوہر کند بدامن ابر
ہنوز در خورِ احساں ابر نیست سپاس

مباش رنجہ نظیری ز طعنِ تلخ حسود
کہ ہست خشکے و تیزی خار از افلاس

نالۂ اصحاب مسجد نیست بے فریاد رس
تا موذّن میشود بیدار میخواہد عسس

ساجداں را تن ز نقصان وظایف کاستہ
بر زمیں چسپیدہ انداز ضعف روزے چوں مگس

گرسنہ چشماں بر انجم چشم حیرت دوختہ
صبح از قرصے کہ دارد بر نمے آرد نفس

بر خروش سینہ لرزاں ہمچو بر سیلاب موج
بر سر شک دیدہ غلطاں ہمچو بر گرداب خس

دامنت زاری کناں خواہند گیرند ایں گروہ
لیک نتوانند بردارند دست از پیش و پس

بر امید آب و دانہ تا بکے داری اسیر
یا بکش ایں عاجزاں را یا بروں آر از قفس

تو بتحت مصر پیراہن فشانی بر صبا
قحطیاں را روح مے پرّد بآواز جرس

پردۂ ایں شور و ایں شیون بہم نزدیک نیست
مفلساں از درد میگویند و منعم از ہوس

چارۂ خواہد نظیری بہر ایں بیچارگاں
دارد از احسان میرزا شادماں ایں ملتمس

از نیاز و طاعتم مقصود دیدار است و بس
چوں شود روز قیامت با توام کار است و بس

بس بکمر در خدمت گبر و برہمن بستہ ام
اینکہ میسازم ردا و خرقہ زنّار است و بس

نکتۂ از دوست بر خاطر گراں آوردہ ام
ہر کہ از گلزار مے آید گلش بار است و بس

دیدہ بہر ابتلا صد جا فریبم میدہد
گرد دل ہر چند میگردم ہمیں یار است و بس

تا بگردن شیخ در قرض نماز و روزہ است
گر بتحقیقش نہ بینی ریش و دستار است و بس

جذبۂ خاص عنایت کے دلیل ما شود
دستگیر ما ضعیفاں نالۂ زار است و بس

نہ دم صوفی صفا بخشد نہ راز خلوتے
روشنی دل ز فیض چشم بیدار است و بس

یوسف از بیع نظیری رفتہ بیروں بارہا
در ہمہ بازار قلاشی خریدار است و بس

ما بدل شادیم از باغ و بہار ما مپرس
در جہان عشق زادیم از دیار ما مپرس

دوش در یک بزم بادہ تا سحر مے خوردہ ایم
نرگس مخمور او بیں و خمار ما مپرس

ہر شکایت بود از فرقت بخلوت گفتہ شد — از تلافیہائے وقتِ حق گذارِ ما مپرس
وقتِ ما آئینہ رخسارۂ معشوق ماست — حسنِ روئے او نگر از روزگارِ ما مپرس
چشمِ گریاں آوریم وجاں پر حسرت بریم — گو کس از آغاز و از انجام کارِ ما مپرس
در خلاصِ امتحاں صد بار آتش دیدہ ایم — نقد دار الضرب عشقیم از عیارِ ما مپرس
ما ضعیفاں قصدِ منزل گاہ عنقا کردہ ایم — از ہزارِ ما یکے ماند شمارِ ما مپرس
فضلِ او چوں ما بسے را بے سبب بخشیدہ است — باعث آمرزش آمرزگارِ ما مپرس

قصۂ ما را نظیری نیست ہرگز انتہا
بحر بے پایانِ عشقیم از کنارِ ما مپرس

اکسیر حسن در نظرِ پارسا شناس — اقبالِ اہلِ دل ز قبولِ خدا شناس
گر عکس روئے خویش در آئینہ دیدۂ — توحید شیخ و شرکِ برہمن بجا شناس
اسرارِ عشق گل بسرِ دار میکنند — کیفیتِ ہماش ز نشو و نما شناس
خصمت باغ دیدہ معنی شناس را — گل را بآشنائی باد صبا شناس
سلطان مال خواہ گدائے رعیت ست — درویش بے سوال بہ از بادشا شناس
گاہے شود کشش از در دلہا طلب کنند — خاصانِ شاہ را بلباسِ گدا شناس
سر از قدوم عاجز و درویش بر مدار — ظلِّ فقیر سایۂ بالِ ہما شناس
از میکدہ ہمینکہ برونت نمے کنند — ممنونِ عاطفت شو و محضِ عطا شناس

دانی نعیم و حور نظیری بنقد چیست
وجہ معاش و خادمۂ مدعا شناس

صبح شد راہ شہر و برزن پرس — بادہ بستان و مصرف از من پرس
گردنِ شیشہ گیر و غبغب جام — از حریفاں سراغ گلشن پرس
حورے از لولیانِ شہر بخواہ — نرخش از شاہداں ہم فن پرس

نہ ادب را مجال و یارا دہ — نہ حیا را مقام و مسکن پرس

عملِ عاصیاں کہن و پس ازاں — نقضِ میعاد از برہمن پرس

حشر اموات خاک تحقیق ست — ایں خبر از بہار و بہمن پرس

در چمن حشر نیستاں کردند — راز خاک از زبان سوسن پرس

اجر مستی عمائے نرگس داں — جرم تیزی زخار الکن پرس

عمر ہا عیب دوستاں گفتے — وصف خود ساعتے ز دشمن پرس

سخن راست صادقاں گویند
گر نظیری نگوید از من پرس

افغاں کہ بعد صد طلب و جستجوئے خویش — پر خوں برم ز چشمۂ حیواں سبوئے خویش

آزردہ تر ز آبلۂ خار دیدہ ام — خون نابہ ریزم از بنِ ہر تار موئے خویش

از بسکہ گشتہ پر ز غم و غصہ ہر رگم — چوں خوشہ کردہ دانہ گرہ در گلوئے خویش

آبم نماند در جگر از بس گریستم — دیگر بکار گریہ کنم آبروئے خویش

میسوخت کلک و دفتر اگر داشتی دلم — از گفتگوئے خویش سر گفتگوئے خویش

در حیرت جمال تو گم بودم اے دریغ — فرصت نشد کہ از تو کنم جستجوئے خویش

دستِ طمع کہ پیشِ کساں کردۂ دراز — پل بستۂ کہ بگذری از آبروئے خویش

عشق است و صد امید نظیری گناہ نیست
با او بگوئی یک سخن از آرزوئے خویش

ساقی بیار جام مئے خوشگوار پیش — تا بعد ازیں چہ آوردم روزگار پیش

راہم قضا بطرفہ فضائے فگندہ است — خوفِ سوار در پے و گرد شکار پیش

من در میاں لجۂ خونیں فتادہ ام — کو دیگرے قدم ننہد از کنار پیش

بعد از ہزار سعی کہ بر در رہم دہند — آرند یک بہانہ بصد انتظار پیش

گیرم کہ باغباں قفسم بشکند چہ سود — گل در حجاب گلبن و صد نیش خار پیش
ساقی دل از تاسف دورم ملول شد — پیش آر مستئی کہ نیارد خمار پیش
از گفتگوئے موعظہ گویاں دلم گرفت — ہرگز نیامدہ است مرا ہوشیار پیش
رود مغان و رود صراحی سرود شعر — ہرگز جز ایں نبودہ مرا فکر کار پیش
دیگر چہ اجر طاعت ازیں خوبتر دہند — جام شراب در کف و روئے نگار پیش
ما از قضا بقسمت امروز راضی ایم — گر ہست ساعتے بہ ازیں گو بیار پیش

گر چوں نبیست معجزہ در آستیں نہند
دست از سوال خویش نظیری مدار پیش

خراماں آمد از مے در سر آتش — چو او آمد در آمد از در آتش
بنفشہ کردہ خنداں بر بنا گوش — جو بر طرف گلہ نیلوفر آتش
ز رنگ آمیزیِ آں زلف و رخسار — سمندر کردہ از خاکستر آتش
لبش افروختہ از خندہ مجمر — بعشقش سوختہ عودِ تر آتش
ز ہر سو ہندوئے آتش پرستے — بگردِ عارضش رقصاں بر آتش
بر و پروانہ جاں افشان و از رشک — فشاند شمع ہر دم بر سر آتش
گر آں بت را خلیل اللہ بسوزد — برد بہرِ خوشامد آذر آتش
ور انکار آورد آں لب عجب نیست — کہ روح اللہ زند در مادر آتش
اگر دو زرخ تاباں لب بر فروزند — گل و ریحان شود بر کافر آتش
بجنت سوز عشقش گر نباشد — شود بر مومن آب کوثر آتش

نظیری کام دل از سوختن جو
شود پروانہ را بال و پر آتش

بر کس نماندہ سنگم زدہ چشم شوخ و شنگش — سخنم گران بطبعش خوردم سبک بسنگش

نظرم درو معطل خبرم از و ما و دل — نه تصورش بشکلش نه حکایتش برنگش
بکرشمهائے ابرو خبرم موبد وگرنه — سخنش بحیله یابد اثر از دهانِ تنگش
چو بخانه دیر ماند همه اهلِ شهر کورش — چو بکوچه زود آید همه خلق گوے لنگش
نشود که خصم باشد دلِ مهربانِ مومن — به بتے که دوست دارد دلِ کافرِ فرنگش
مژه چوں صفِ مهاجر همه معجزه و کرامت — دلِ ما چو فرقِ منکر شده پایمالِ جنگش
بمصاف چوں بتازم بمیانِ سینه تیغش — بسپهر چوں بتازم بکمانِ دل خدنگش
بقصورِ توبه گیرم در خلوتم ببندند — چه نوا مغنیٔ را که شکسته است چنگش

بکدام قدر گیری سرِ ره برو نظیری
ز نیازِ تست عارش ز سلامِ تست ننگش

طاعتِ پیرِ مغاں کن وز همه بیگانه باش — اوّل از میخانه بودی آخر از میخانه باش
کشتگانِ عشق مے از ساغرِ سر مے خورند — چونکه سر را خاک خواهد خورد گو پیمانه باش
کاذبی در عشق اگر خاکسترت گردد خموش — پا چو در میدانِ سربازاں نهی مردانه باش
آنچه در رخسارِ گل آبست در شمع آتش ست — عندلیبت گر نمیخوانند رو پروانه باش
تا مقیمِ خانه و تسخیر و افسونت کنند — گر پری میبایدت رو ساکنِ ویرانه باش
شکر لله در سرت کز عشق هست اندیشهٔ — اندک اندک مشق ایں سودا کن و دیوانه باش

تا ازو غافل شدی خوردی نظیری زخمِ تیر
صد نظر بر صیدگاه و یک نظر پروانه باش

شرمسارم از دلِ بے صبر و بے آرامِ خویش — خود بیار از بیقراری میبرم پیغامِ خویش
در جهانِ درد و غم فرمانروا نشسته ام — در کمالِ اوجِ طالع بر کنارِ بامِ خویش
خود ز خود ساغر ستانم خود بخود ساقی شوم — از کفِ نوشیں لبے هرگز نگیرم جامِ خویش
عود مطرب تر دم و نے سرِ حیراں مانده ام — بر کدامیں آتش اندازم کبابِ خامِ خویش

گنج در ویرانه دارم با پری در خلوتم — سایه‌ست از جنون تا من نگردم رام خویش

شد نظیری عاقبت فرخنده از لطفِ ازل
فال نیک صبح همره داشت هر شام خویش

هرگز گلے شگفته نشد از نسیم خویش — گاہے توجہے بغلامِ قدیم خویش

نشناسدم کسے که ندارم قرینهٔ — عنقا نهفته ماند ز مثلِ عدیم خویش

درهم تراز حساب تو کاریست چوں کنم — با تیره خاطرے ز دماغ سقیم خویش

من موشگافم او گرهم بر گره زند — درمانده ام ببازیِ بختِ ندیم خویش

محجوبم از تقیدِ خود مستیِ کجاست — کایم بروں ز خرقهٔ پرهیز و بیم خویش

گر پا کشم سرم بخرابات میرود — امیدوارم از روشِ مستقیم خویش

دل را بکوئے عشق بتکلیف خوانده اند — هرجا برم رود بمقام قدیم خویش

گر بر فراز مسندِ شاهی نشسته ام — بیروں نمے روم قدمے از گلیم خویش

مستے بگو بریز نظیری گرفت نیست
ظاهر مکن سلامت طبع سلیم خویش

هرجا که بود عیش خوش روزگار خوش — آمد باین دیار که باد این دیار خوش

هر جنس خوش که ابر و زمیں صرفه کرده بود — شد صرف این بهار که باد این بهار خوش

دارم درین دیار مغاں شیوه دلبری — بیخود خوش و میانه خوش و هوشیار خوش

چوں بانگ نو بهار در آید بهبوستاں — از در در آید و کشمش در کنار خوش

دستار افگند خم کاکل پراکند — کاین ست وضع صحبت و زینساں نگار خوش

شاد و شگفته مطرب و ساغر طلب کند — یک سو نهد حجاب و در آید بکار خوش

هر که کند شتاب برفتن که دیر شد — تسکیں دهم دلش بسکون و قرار خوش

تا دم زند که روز چه رفت و ز هفته چند — نگذارمش شمار که نبود شمار خوش

او در وداع و من بجز ع گرمی و بهار | رطلی سه چار مانده و روزی سه چار خوش
ساغر کنم لبالب و گویم سبک بنوش | در موسم بهار نباشد خمار خوش
چندانکه گویمش گذرانست عمر باش | گوید صبا روانه به و گل سوار خوش

کاری بلا به پیش نظیری نمیرود
باشد باو گذاشتن اختیار خوش

باختیار تو در باختم ارادت خویش | کنون بلطف تو مستغنیم من درویش
نمیتوان دل یکذره بی جراحت یافت | ز ابروی تو که تیری خطا نکرد از کیش
ز صد هزار یکی با تو ما بسر نبریم | تو لاابالی و خود رائی و ما صلاح اندیش
بغمزه گو بتامل قیامت انگیز زد | هنوز میچکدش خون خلقی از سر نیش
کرشمه ات که بجز داغ بر جگر ننهد | غنیمت است که گاهی نگار دم دل ریش
ز نن چگونه براحت برون رود هیاتم | خیال گردش حشمت نمیرود از پیش
ز چاشنی و حلاوت نمیکند سیرم | غمت که هست کم او فزون تر از هر بیش
همیشه راه تو دیدم پی تو گردیدم | ز شوق عشق تو غافل شدم ز مذهب خویش

دگر نماند سر خانمان نظیری را
که آشنائی تو بیگانه میشود از خویش

دهر پر فتنه و شور است ز چشم سیهش | داری از چشم بد دهر خدایا نگهش
هر کرا باعث عصیان خطا عشق نشود | ملک از رشک بسوزد که نویسد گنهش
پر نگو خواجه که عشر نگه ما روشن از وست | همه جا هست ولی در همه دل نیست رهش
دل هر کس که درین غمکده صحرا گردد | ناگهان یوسف کنعان بدر آید ز چهش
رشک بر کودک شکر شکن ما دارد | باد شهزاده که هستند ز خاصان شهش
ملک چین رایت و بتخانه بیغما برود | گر کلاه گوشه بیغما شکند پادشهش

اجر بیداری چل ساله نثاریست قلیل — روز گردیده شب ما ز مه چار دهش
ماه نو کرده ز افلاس تهی پهلو را — باز بر اوج هوا سوده چو پر کلهش

عجب ار در دل ویران نظیری گنجد
کوه را تاب نباشد که شود جلوه‌گهش

یارب آن سرو که پروردهٔ از اشک منش — آفت صرصر بیگانه ببر از چمنش
خاتم لعل سلیمانی او بار آورد — پیش ازان دم که برد آب و صفا اهرمنش
عشق شوریده گیم میطلبد می‌ترسم — که پریشان کند این خواب پریشان منش
شهر بر هم خورد ار باد بزلفش گذرد — که کمین‌گاه صد آشوب بود هر شکنش
رسن زلف چو در چاه ذقن آویزد — ابله آنست که در چه نرود از ذقنش
پارسائی که بسوداش دل از دست دهد — گر فرشته است که باشد خطر از خویشتنش
دهر زافسانه و افسون لبش پر شده است — گرچه دانم نبرد ره بدهانش سخنش
چون سحر پردهٔ اغیار بدرم تا چند — همچو گل شب بهوا پاره کند پیرهنش
عشق بی آتش و بی دود همه سوختن است — عاشق آن نیست که خود داغ نهد بر بدنش
تندرستیم وز رنجوری خود در تابیم — هر کرا درد دهد این عارضه بستر فگنش

بامیدی که غزلهای نظیری خوانی
بالد از شوق تو چون غنچه زبان در دهنش

در بغل مصحف و سجادهٔ تقوی بر دوش — برد از مدرسه ام مغبچهٔ باده فروش
در نماز از صف اصحاب برونم آورد — بر زبان نیت و تکبیر موذن در گوش
هم از احرام ز سوداش بسر مانده دو دست — هم ز نیت بتماشاش زبان کرده خموش
هر دو از زمرهٔ اسلام روان گردیدیم — او بمن عشوه کنان من ز پیش طعنه نیوش
گاه دادی بسر پای تکیه که هان تیز بدو — گه فگندی بقفا نوش که هان تیز بنوش

مست و والہ بخرابات مغانم آورد — وز حریفاں خرابات برآورد خروش
صنم آراستہ کردند و قدح در دادند — گرم گردید ز من زمزمۂ نوشانوش
ردّ اسلام و ورع برہمنم تلقین کرد — با بتاں روئے بروئے و مغاں دوش بدوش
آنچہ آیات و حکم بود ببرد از یادم — وانچہ ابیات و غزل بود قوی ساخت بہوش
عمرہا مطرب و میخانہ پرستی کردم — تا کہم خورد بگوش از قدح بادہ سروش
کیں چہ مستی و غرورست بطاعت بگرائے — اینچہ نا اہلی و دوریست بخدمت میکوش
زیں صدا رفتم از آہنگ مقامات بدر — زیں ندا آمدم از بادۂ طامات بہوش
بروم از کوئے حریفاں بسوئے زاویہ رخت — کردم از نشاء تحقیق بعلیّیں جوش
تا بروں آمدم از عالم فردانیّت — خود خراباتی و خود زاہد و خود بادہ فروش

قصۂ عاشق دیوانہ نظیری دگرست
عاقلاں راز چنیں راز پسندند خموش

کے بود شفقتِ دل سوئے اسیراں کشدش — نالۂ کارئ ما تا در زنداں کشدش
سایہ بر حسنِ گل و سرو چمن نندازد — تا کہ نالیدنِ مرغاں بگلستاں کشدش
چشمِ ما رفت سیہ خانہ سوئے صحرا زد — بخت سازد کہ غزالے بہ بیاباں کشدش
مئے ما دید و مسلمانئ ما نپسندید — زیں مے ار کبر چشید دل سوئے ایماں کشدش
مست از خانۂ ما رفت بروں میترسیم — شحنۂ در رسد و جانب سلطاں کشدش
کو کسے راکہ رہِ مقصدِ ما کم سازد — صبح خنداں بدر آید بگریباں کشدش
کسرے از منزلِ ما در پدراں درگذرد — نقش از خونِ دل و دیدہ بر ایواں کشدش
دل ما از لب او آب خورد مے شاید — بسر زلف گر از چاہ زنخداں کشدش
بس کزاں روئے بحسرت نظرم برگردد — طفلِ اشکم دود و گوشۂ داماں کشدش
بے رخت در ظلمانست نظیری خواہم

خضر خطِ تو سوئے چشمهٔ حیواں کشدش

رمید طائرِ جانم ز آشیانهٔ خویش — که در هوائے تو خوش یافت آب و دانهٔ خویش

دل از قفائے نظر کو بکوئے میگردد — نظر ز شوق تو گم کرده راه خانهٔ خویش

ز باغ رفت گل و بلبلاں خموش شدند — من اسیر و ہماں عاشق فسانهٔ خویش

کسے که واقفِ ذوقے شود نمے بینم — بغیر خویش که میرقصم از ترانهٔ خویش

بشب که دُردی دردے بکام دل ریزند — کنم بروز طرب از مے شبانهٔ خویش

مروّتے و کرا از دیگرے نمے یابم — نشسته ام بگدائی بر آستانهٔ خویش

ز بسکه دورِ زماں را ز خسرواں ننگ است — زمانه تا زد اگر گویمش زمانهٔ خویش

بگنج خانهٔ محمود مدح نفروشم — بشاهنامه خرم بیت عاشقانهٔ خویش

ترا که نقد جهاں باید از طلب منشیں — مرا خوش است دل از داغ جاودانهٔ خویش

اگر ز برهمناں سرکشی نیاز ارند — ترا که هست بتِ خویش در خزانهٔ خویش

دلے بشرط نظیری نهاده بر سر راه
بهر که تیر زند میدهد نشانهٔ خویش

بسینه گریه گره شد نقاب بر تر کش — دل کباب مرا ز آتشِ درون برکش

نوشتم آنچه ز دل بر زبان ما دادی — بسهو اگر رقمے کرده ام قلم درکش

برون خرام و بیارائی بزم و خوش بنشیں — غزل سرائی و گریباں کشا و ساغر کش

نه نیم عشوه مسیح از فلک بزیر آور — بیک کرشمه خلیل از کنار آذر کش

مے مراد به بیدرد میدهد دوراں — تو باش ساقی و جام از کفِ سکندر کش

ترانه گو بمن و گریهٔ عقیقیں بیں — پیاله ده بمن و کیمیائے احمر کش

ستاره کس شمرد با حدیثِ من هیهات — خذف بریز و ترازو بیار و گوهر کش

به بردباری من بین و داد برہم زن — بنقشِ طالعِ من بین خط بر اختر کش

چو غم حوالہ کند آسماں قضا گوید
رقم بنامِ نظیری دلِ توانگر کش

یا در درونِ قُبّۂ ایں آسماں مباش — یا از حوادثے کہ رسد دل نگراں مباش
کس را خطِ دوامِ فراغت ندادہ اند — بارِ جہاں اگر نکشی در جہاں مباش
تا میہمانِ میکدہ نُقل و جام ہست — ایں تلخ و شور کم نشود بدگماں مباش
دخلِ بقا بخرجِ فنا سر بسر نمائی — گر در مقامِ سود شدۂ در زیاں مباش
بے مایگانِ بوالہوست قدر بشکنند — با دلِ توانگراں بنشیں رائگاں مباش
سائل کہ دلنشیں ست گرہ بر جبیں مزن — مہماں کہ انگبیں ست ترش میزباں مباش
سیمرغِ قاف شو کہ خردمند بایدت — ناداں فریبِ نغمہ و بیت آشیاں مباش
عالم سبیلِ تست سبیلِ جہاں مکرد — جنّت طفیلِ تست طفیلِ جناں مباش

آزارِ تو ز تست نظیری زخود گریز
خصمے تو بہ تست زخود در اماں مباش

از خوئے کریمِ تو گنہ گشت فراموش — شرمندہ نماندیم زہے عفو خطا پوش
دل راہِ تو پوئیدہ نہد بر سرِ جاں پائے — جاں دستِ تو بوسیدہ زند بر دل و دیں دوش
جز بر تو نخوانم کہ ندرّد ورقِ بخت — جز از تو نپرسم کہ نتابد فلکم گوش
گویا سخنِ عشقِ تو شد فوتِ خردہا — کاندم کہ کُنم وصفِ تو در دام فتد ہوش
من خود شوم از ہر سخنِ خویش پریشاں — ویں قوم من ہیچ نگویند کہ خاموش
بختیم رگ و ریشۂ و لذت نگرفتیم — زیں جامِ حریفاں کہ ندارند بہم جوش
گرد دو جہاں ہیچ چو باہم ننشینند — سلطانِ قلندر روش و ابدال نمد پوش
از رفتنِ دوراں ہنر دوست نسیم — نتواں پدر از سر شدہ لا گفت کہ خاموش
ہر چند بعشرت گذرد فرصتِ پیری — ایّامِ جوانی نتواں کرد فراموش

افسردہ تر از صبحِ خمارِ شب دینم
امروز کہ بر دوش برندم زمئے دوشس

بنشیں بخود از خوش شو وقت نظیری
یوسف کہ خری مفت بقلب دو سہ مفروشس

لطفِ مے خون در رگِ افسردہ مے آرد بجوش
قولِ نائی و چنگ طبعِ مردہ مے آرد بجوشس

نرگسش ہر گہ کہ مے بیند بسُوئے ساغرش
مجمعِ دلہا بہم بر خوردہ مے آرد بجوشس

شب بمستی چوں پرش مطرب رہِ حرفم کشود
سمعِ دانا نکتہ پروردہ مے آرد بجوشس

نیست ما را در صلاحِ کارِ ما ہیچ اختیار
پند بیدرداں دلِ آزردہ مے آرد بجوشس

قولِ ما صاف است در میخانۂ ما دُرد نیست
ہر ما در خم عنب افشردہ مے آرد بجوشس

سہل شد با کشتنِ ما کافراں آگاہ باشس
قتلِ ما گر خاک خونِ خوردہ مے آرد بجوشس

یار چوں گرمِ غضب گردد نظیری لب ببند
شکوہ خوئے در عتاب آوردہ مے آرد بجوشس

حیاتے در گذر دارم چہ پُرسی بود و نابودش
متاعِ رُوئے در نقصان چہ ساماں آید از سُودش

سرم شوریدگی دارد ندانم چیست سودائیش
دلم آوارگی جوید ندانم چیست مقصودش

ز اظہارِ محبت در زبانِ خلق افتادم
چو محتاجے کہ گنجے یابد و ظاہر کند زودش

نگار تند خو دارد قمر ہیکل فلک شیوہ
بہر کس بد کند خاطر نباشد رُوئے بہبودش

مزاجِ نازکی دارد کہ بہر ہیچ میرنجد
چو رنجید از کسے نتواں بصد جان کرد خوشنودش

عیارِ صدقِ من گردد بمیخوردن برو ظاہر
بیار آتش کہ میسازم مشامش تازہ از عودش

در اوّل با ہمہ بیگانگی خواند و قبولم کرد
نخواہم بعد چندیں آشنائی گشت مردودش

دلِ آزردہ ام از خندہ اش آزردہ تر گردد
جراحت بیشتر گردد چو میسازی نمک سودش

نظیری را بمجلس بُردم امروز و غلط کردم
مرا رسوائے عالم کرد چشمِ گریہ آلودش

بر غمزۂ خندہ زدم گفت حزیں باش — گر با تو ہم اندیشۂ ما ہست چنیں باش
گفتم شدہ دل منکرِ دیں گفت غمے نیست — گو عاشق ما باش و صنم خانہ نشیں باش
کافیست اگر عشق بود عرضِ شہادت — تصدیق کن و بیخبر از لذتِ دیں باش
از دورِ فلک شکر کن و سیرِ کواکب — بختِ تو کہ خوبست بدرو ستہ زمیں باش
در فکرِ ہما بودن صیّادِ ہمایون ست — در دامِ تو ہر چند نیفتد بکمین باش
کس راہ بجولانگہِ سیمرغ نبردہ — شاید کہ مثالے بنمایند بچیں باش
افلاک و زمین بارِ امانت نکشیدند — آن حوصلہ پیدا کن و آنگاہ امیں باش
تا ہست نزاعے بدلت دشمنِ خویشی — گر دستۂ باہمہ باخویش یکیں باش
از تلخ سخنہائیتو ما پند گرفتیم — گو خاتمِ یاقوت تو الماس نگیں باش
تا خطِ سیہ کار تو در فکرِ شبیخونست — گو آہ مرا توسنِ شبرنگ بریں باش

آزردہ نگر دیدے زابرام **نظیری**
ہر چند کہ بہتر شدۂ بہتر ازیں باش

آنکہ غائب از نظر گردید در مے یابمش — ہر کہ از خود بیخبر گرد د خبر مے یابمش
جلوۂ سرو و فریبِ نرگسم دل میبرد — سوئے بستاں میروم آنجا اثر مے یابمش
گوئیا شرطِ وفاداری بسر خواہد رساند — بیشتر حاضر بہنگامِ خطر مے یابمش
چوں توانم غافل از مژگانِ خونریزش شدن — من کہ دایم بر سرِ رگ نیشتر مے یابمش
ہیچ نتوانم سر از فرمان او بر تافتن — گو رگِ گردن بخود نزدیکتر مے یابمش
ہیبتِ شامِ فراقِ او نرفتست از دلم — روز فیروزی کہ آید از سحر مے یابمش
در جوانی معتکف گشتم بہ پیری کوچہ گرد — آنچہ در خلوت ندیدم در گذر مے یابمش

گوئیا طول املہائے **نظیری** گم شدہ
اندکے در چشمِ مردم مختصر مے یابمش

گر جهان کشتهٔ بیداد شود بر گذرش　　از تکبّر بسوئے خلق نیفتد نظرش

بقفا رو نکنند بهر تسلّیٔ دلے　　گرچه یک شهر بفریاد دود بر اثرش

هر کرا فتنهٔ او برد بیکبار ببرد　　هیچکس باز نیاید که بگوید خبرش

بسر و مال اسیرانش اماں میخواهند　　کس نگوید که مروّت نبود اینقدرش

بسکه از جنگ و پشیمانیٔ او میترسند　　مفت گویاں نفروشند نصیحت بزرش

لولوئے دیدهٔ مردم بخذف نشمارد　　لیک خواهد که بریزند بدامن گهرش

هر کرا شهرت سودائے زلیخا باشد　　ماه گل پیرهن آرند همه از سفرش

مژدهٔ کام بما داد دهانش ز اوّل　　کس چه داند که همه هیچ بود چوں کمرش

بخت ما را که مه چارده در ابر بود　　نکند جز بغلط ناله خروش سحرش

آں هما کز نظر همّت ما بر میخاست　　بود با نام تو آموخته کندیم پرش

آں تذروے که دم از فرط محبّت میزد　　بود از سرو تو آمیخته دادیم سرش

هر چه نیکوست نوَد کهنه نظیری نیکوست
خشک سازیم رطب چوں نفروشیم برش

مطرب بگوشم زد نوا از گریه محزوں کردمش　　ساقی بدستم داد مے پیمانه پرخوں کردمش

شد هر که گامے همرهم بیخانماں شد همچو من　　با هر که بنشستم دمے چوں خویش مجنوں کردمش

شد شورش سودائے من در هر سرے بیشتر　　رامم نگردید آں پری چندانکه افسوں کردمش

باز آ که از شرم گنه سر تا قدم بگداختم　　کوهے که در ره داشتم از گریه هاموں کردمش

از اشک و آهِ نیم شب زیر و زبر کردم جهاں　　گردوں بهدی گر کرده بود اختر دگرگوں کردمش

قربانِ آں مژگاں شوم کز حقّ او نایم بروں　　صد زخم بردم وام از و یک سینه مرهوں کردمش

سرو چمن را راستی دهقاں بهار آموخته　　گر در نظر آمد کجی بر طبع موزوں کردمش

از داغ مهجوری تو بر دل نشانے مانده بود　　همچوں مه نو میدم از مهر افزوں کردمش

ازبس بتلخی در جگر بے یار دزدیدم نظر
خونِ نظیری ریختم وز خویش ممنوں کردمش

افسر بقبا دے دہ و خاتم بجمے بخش — از دام بما ہیچے وا ز زلف خمے بخش
زیں کعبہ نشینان گرہِ دل نکشاید — توفیق نگاہے ز غزالِ حرمے بخش
عفوِ تو پسندیدہ ام و کیشِ برہمن — یا حورلقائے برساں یا صنمے بخش
تا سجدہ کنم نقش پئے راست روانرا — زیں قوم سراغے بنشانِ قدمے بخش
ما سوختگاں را بجگر آب نباشد — کانے لبِ بر شکّے دہ و بحرے بہمے بخش
آن شیشہ کہ بر طاق بلندست فرود آر — زاں بادہ کہ دستے نرسیدست دمے بخش
بر خوانِ تو امساک نباشد جگرے دہ — مرسومِ تو نقصاں نپذیرد کرمے بخش
غمہائے تو آسودہ کند عالم و گوید — گر غم بکسے میدہی آنگونہ غمے بخش
گردیدہ ام از فکرِ تو محجوب نظرہا — باعشق کہ گفتست کہ راحے نہ مے بخش

تنہائی و خلوت طلبد عشقِ نظیری
ایں خیل و خدم را بامیرِ حشمے بخش

بزم خالی میشود مطرب خموش — ساقیا جامے بدہ جامے بنوش
تلخی از میگوں لبت در جام ریز — نیم مستم از شراب نیم جوش
در دمِ آخر گراں تر دہ قدح — تا برندم بیخود از مجلس بدوش
دل ببد خوئی نمے آید بدست — لطف و حسنت ہست در خوبی بکوش
گر گرہ بکشائی از بندِ قبا — خار گردد گل بجیبِ گلفروش
غمزہ صد جا پردۂ دل میدرد — تو خوشی میگوئی و نبدی مے بنوش
تو درم بکشائی ہرکس خوب نیست — پردہ گو بر روئے نازیبا مپوش
ہیچ میدانی کہ در صحرا و باغ — تا سحر از غیب مے آید سروش

خار و گل در جوش و ما شب خفته ایم — ناطقان خاموش و گنگان در خروش
صد چو بلبل مست دستانت شود — گر برآری پنبه همچون گل ز گوش

در غم گفتی نظیری را چه رفت
عقل و هوش و عقل و هوش و عقل و هوش

از نقل و باده گوشهٔ دل گشته روشنش — کو جام جم که آئینه سازد ز آهنش
زحمت کشد ز شمع مسخر کنم سپهر — تا هر شب آفتاب در آرم بروزنش
غائب شوم ز خلوت و حاضر شوم با و — دلق از بدن برآرم و در بر کشم تنش
نگذارمش بحرف که گوید کدام و کیست — گر از تقاضائے در رسد آواز دشمنش
از دستِ من بحیله برون رفته بارها — تا پا نگیرمش نکنم سست دامنش
سیب ذقن ببازیش از کف نمیدهم — تا دست کوتهم نشود طوق گردنش

زین سیمگون حصار نظیری نمیرود
تا قفل سیم او نشود نعل توسنش

بی تو نے با غم خوش و نے خانه خوش — با نگار خانگی ویرانه خوش
مرغ از آدم نخواهد آمدن — خویش را دارم بدام و دانه خوش
من خود از فرزند دل برکنده ام — کودکان وارند با دیوانه خوش
دیده را از گریه نیسان میکنم — شاهدان راهست با دُردانه خوش
مرد کو چاک دل نداند چون کند — خواب شیرین آید و افسانه خوش
صبر باید تا جگر خائی کنم — در کشیدم زهر این پیمانه خوش
دعوئے چابکسواری میکنم — گرچه رُو برتافتم مردانه خوش
میدهم شکرانهٔ بگریختن — هم مصافم هست و هم شکرانه خوش
سهل نبود بر سقفِ آتش زدن — مینماید گرچه از پروانه خوش

مرد باطل بیں چرا کارے کند — کاشنا ناخوش شود بیگانہ خوش

در خراباتی **نظیری** عیب نیست

ہست دیوانہ خوش و فرزانہ خوش

بلاست خطِ نگارین و زلف خم بخمش — دگر ز فتنہ چہ پرسی سر نوشتہ تا قلمش

بایں جمال و نکوئی کہ اوست میترسم — موحداں بخدائی کنند منتقمش

اگر فریب ملائک دہد عجب نبود — کہ یا صمد بپسند جائے یا صنمش

شبے بنالہ دلش را اگر بدست آری — بہر امید تواں کرد تکیہ بر کرمش

ولے کہ راہ بآں چشمۂ زنخداں برد — مسیح آب خضر میدہد بجام جمش

شعور نیست کہ یکدم بخویش پردازم — خرابم از قدحِ التفات دمبدمش

اگر ز نی بر گم نیش باخبر نشوم — ز پائے تا بسرم محوِ لذت المش

بقیدِ زلفِ گرہگیر او گرفتارم — دریغ جاں نتوانم فشاند در قدمش

پرید دل بہوائے کسے **نظیری** را

کہ گردِ کعبہ نگردد کبوترِ حرمش

بزم میسازیم ساماں گر نباشد گو مباش — نوش میگوئیم مہماں گر نباشد گو مباش

جرعۂ درد و حیات تلخ قسمت کردہ اند — عیش خضر و آب حیواں گر نباشد گو مباش

غمزہ را فرہنگ و دانش ترجمانی میکند — چشم ہند و فارسی داں گر نباشد گو مباش

زلف بیں سنبل در آغوش ار نگردد گو مگرد — رخ نگر گل در گریباں گر نباشد گو مباش

چشم ما را ز آب روئے او گلے خواہد شگفت — دانۂ در خاک اگر پنہاں نباشد گو مباش

زخم مژگانِ عرب بہر قبولِ کعبہ بس — در قدم خارِ مغیلاں گر نباشد گو مباش

صد خطا در کار داریم از برائے عفوِ او — ضعفِ صدق و نقص پیماں گر نباشد گو مباش

گر بزاری گر بخواری ما بیادش خوریم — عمر دردش باد درماں گر نباشد گو مباش

راه بے وادی و بے منزل نظیری میرویم
عشق رہبر گشتہ ایماں گر نباشد گو مباش

دانستم از درد جدائی خروش | دل چو ترا یافت زباں شد خموش
غم نخورم غائب من حاضرست | مژدۂ دل میرسد از لب بگوش
گر نرسد بوئے تو ہر صبحدم | تا سحر حشر نیایم بہوش
ہر کہ ہوائے تو بجنت برد | ساعدِ حور اشودش بار دوش
گر بقدح زہرِ ہلاہل کنند | شہد شود چو نتو بگوئی بنوش
لعل تو انگند دلم را ز چشم | کعبہ بجامے نخرد میفروش
از اثرِ گریۂ چوں لعلِ ما | خوں بدلِ سنگ در آید بجوش
بر نگہِ غیر سپندے بسوز | یا بر رخ خویش نقابے بپوش

عشق ز پندار و گماں برترست
تا رمقے ہست نظیری بکوش

از فراقِ یار ناخوشنودِ خویش | روئے در نالود ہبنیم بودِ خویش
بسکہ در سودا لبشوق افتادہ ام | از زیانِ خود ندانم سودِ خویش
خوبیِ او شد پدیدا ز چشمِ من | سوختم بر آتشِ خود عودِ خویش
گر بر آید از نمد آئینہ ام | زشتیِ خویشم کند مردودِ خویش
از خطایم مغزِ جانم سوختہ | سخت میترسم ز آہ و دودِ خویش
خاک معبد ہا رسانیدم بآب | از رخِ زردِ زمیں فرسودِ خویش
در گنہگاری ندیدم ہیچگہ | بر کنارِ فرق خاک آلودِ خویش
زندہ زاں مانم کہ یابم بوے وصل | از فراقِ عاقبت محمودِ خویش

روز فیروزی نظیری از پے است

دیده ام در اخترِ مسعودِ خویش

غیرتم بانگ زد کہ دراو باش | عشقم آہستہ گفت باش ومباش
غمزہ درتاخت خوش قرین ناہل | گرد اسرار ہائے پنہاں فاش
از پسِ پردہ سر بروں آورد | یار لولی وشِ حریف تلاش
غنج وناز شش زراہ چشم داد | داروئے بیہشی بعقل مباش
عقل وفہم وخرد بہ یغما برد | رُفت پاکیزہ خانہ را فراش
مفلسم کرد و در عتاب آمد | چکند آفتاب با خفّاش
شاہدِ شہ شناس شحنہ فریب | در نگنجد بہ پہلوئے قلاش
آہ واحسرتا بر آوردم | گفت بنشیں و ریگِ گلو مخراش
مے نہی لب بعیش برلبِ ما | چوں گلت پختہ میشود درداش
گفتمش ایں درنگ و مہلت چیست | تا چہ برگل نویسدم نقّاش
گفت رو ہر چہ آرزو داری | تا برون بفکرِ آں میباش

رہِ برگشتنم نظیری نیست
بکجا میروم بدانم کاش

ردیف الصّاد

ہر کہ چُوں یوسف شود از محنتِ زنداں خلاص | قحطیاں را میکند از قحط درکنعاں خلاص
زود از دُنبال ہر کام وتمنّا میروند | ایں تہی ظرفاں نمیگردند از حرماں خلاص
پادشاہاں را دل ما رام کردن دولتست | ما بدام آئیم ودشوار وشویم آساں خلاص
ما نظر بازیم وعاشق پیشہ گو معنی مباش | نیست از زاہد ریا وعاشق از بہتاں خلاص
زاہد خلوت نشیں را دل بصد جا میرود | کس نیابد از فریب آں صفِ مژگاں خلاص

خوش نظیری دامنِ وقتے بچنگ آوردہٗ
دیر باز آید گراز دستت کند داماں خلاص

دم دم شاہدست و مے مخاص | لب زلب بوسہ چین و جان رقاص
مئے بنغشش برآمدہ ز سبوئے | چوں زرِ خالص از درونِ خلاص
گوئیا در مزاجِ نافعِ او | ہمہ اشیا نہادہ اند خواص
گہر اندر محیطِ خم دیدہ | مے بشیشہ چو دیدہٗ غوّاص
بسکہ با سلسبیل مے ماند | مستش ایمن بود ز روزِ قصاص
مطربش چوں سرود بر دارد | ماتمی راکند ز غصّہ خلاص
ساقیِ سیم سایدش باید | ساغرش خواہ سیم و خواہ رصاص
واعظ ار ردّ ماکند خوانیم | قول القاص لایحبّ القاص

ہر کسے از رہے رسد بخدائے
تو ز طاعت نظیری از اخلاص

ہمیشہ خندہٗ شادی بآں لباں مخصوص | فریبِ حسن باقبال جادوگراں مخصوص
درِ تو قبلہٗ اُمیدہائے رُوحانی | سرِ نیاز بآں خاکِ آستاں مخصوص
شکایتِ تو چو فکرم ز مغز بیگانہ | محبّتِ تو چو مغزم باستخواں مخصوص
غمے فتادہ کہ با طایرانِ وحشی دل | نمے شویم بہم در یک آشیاں مخصوص
شدیم ہر درے از شاہدانِ ہر جائی | نہ مے بمیکدہ نہ گل بگلستاں مخصوص
ز طولِ روزِ قیامت عجب ہراسانم | کہ روزِ ہجر تو باشد بایں نشاں مخصوص
بحاجتم نرسد گرچہ شد بخدمتِ تو | آشنائیِ آہ من آسماں مخصوص
ز تو رگم برگ و مو بموئے درسخن ست | حکایتِ تو ہمیں نیست با زباں مخصوص
زمانہٗ تو معطّر بغل نظیری را | چو گل فروش کہ باشد بباغباں مخصوص

حریفِ خود مشو و یا خود برآ ز خلوتِ خاص | چو سرو باش که هست از هوائے خود رقاص
نشاں نداده گرانمایه تر ز تو گهرے | ازاں زماں که دریں بحر میشود غواص
بجرم یک نظرم ناگہاں که افگندم | بکش که مفتیِ دیں بر خطا نکرد قصاص
نکرده ام نظر التفات بر عملے | ز بیم آنکه مشوش نگردد م اخلاص
فشانم از بجمالِ تو جاں هنوز کم است | مرا نشاطِ تو از قیدِ خویش کرد خلاص
مقربانِ تو از چشمِ خلق پنهانند | عوام را نبود راه در مقامِ خواص

اگرچه نه فلک از خاصگانِ درگاهند
ولیک هست نظیری غلامِ خاص الخاص

ساقیا برخیز با ستان برقص | عشق ساغر میکند گرداں برقص
کفر و ایماں از برونِ پرده اند | تو درونِ پرده با خاصاں برقص
واعظ افسرده است بر مسجد گذر | سرو مخمور ست در بستاں برقص
جلوئے در خلوت بهر ذوقی بگیر | بر سرِ خم چوں مے جوشاں برقص
راه زیں شورش بمقصد میرسد | همچو کشتی بر سرِ طوفاں برقص
بر فشاں هستی که جانانِ جہاں | صوفیا با ساز و بادستاں برقص
هر سرِ شکلم در تماشا دیده ایست | لختِ دل گو بر سرِ مژگاں برقص
هوشمنداں دار بر پا سیکنند | مست کو منصور در زنداں برقص
خر تهارا گل فشاں کن از شراب | جام بر کف چوں گلِ خنداں برقص

هست از پیوستن نظیری زندگی
رو بے بر شمشیر دشمنداں برقص

ردیف الضاد

هر صبح کن دو جام شراب مغانه فرض — فاضل ازیں دوگانه کن آن پنجگانه فرض

در میکده مرید صراحی و جام باش — بر خویش کن سجود و قیام شبانه فرض

حدیث کار عشق همه هزل و کذب نیست — ز آن رخ خبر حقیقت و زاں لب فسانه فرض

زاهد شمول مذهب مستور و مست چند — شد بر تو ذکر سنت و بر ما ترانه فرض

از اکل و شرب صوم تو یکماه واجب ست — از غیر دوست روزهٔ ما جاودانه فرض

تعظیم و احتقار با سلام و کفر نیست — روزے که بود بتکده شد طوف خانه فرض

در شرع حور و صحبت و زهد و صیام هست — بر عاشقاں کدام بود زیں میانه فرض

اقرار کرد بر سر منبر بجهل خویش — ترسم که بر امام شود تازیانه فرض

بردار دام حیله و ایثار پیشه کن — یکدانه را عوض شده هفتاد دانه فرض

پیوسته رسم بود شکایت ز روزگار — شد در زمان حسن تو شکر زمانه فرض

شد از بیان کشف **نظیری** بمدرسه
جام شبانه واجب و کیش مغانه فرض

از جمال تو کمال بشری بود غرض — با شکست ملک و رشک پری بود غرض

زیں لب لعل و زیں گوشهٔ میگوں بردن — چشم خونین و سرشک جگری بود غرض

از دو گیسوئے دراز تو و از خال سیاه — نالهاے شب و آه سحری بود غرض

قتل اسلام که شد بهر کلهٔ گوشهٔ تو — طرح از طرف کلاه تتری بود غرض

آں همه صنع که در آئینه اسکندر کرد — عکس روئے تو ز آئینه گری بود غرض

جلوهٔ پرتو رخسارهٔ تو پرده بس ست — پس چه مقصود ازیں پرده دری بود غرض

چوں ندیدیم باین دیدهٔ تر دانستیم — کز بصر دیدن کوته بصری بود غرض

ایں بهوش آمدن و رفتنم میگوید — که خبر یافتن از بیخبری بود غرض

از ره آمده ناکام **نظیری** برگرد

که ز آوردنِ ما جلوه گری بود غرض

حضورِ وقت نمے یابم و حلاوت فرض — دلم بقهرِ تو رهنست و جان بلطفِ تو فرض

بهم برآمده از شوخیِ تو اوقاتم — نه سُنّتم ز تو سنّت بود نه فرضم فرض

فلک حجابِ دُعایم نمے شود امّا — بغمزه حاجبِ ابروے نمے شاید عرض

سخن که از دلِ شوریده بر زبان آید — برسمِ تحفه ملک بر سما برد از ارض

بشکرِ نعمتِ تو برنمے توانم خاست — که تا بگردنم از بارِ منّتت در قرض

مثالِ ما گلِ خندان و سروِ آزاد است — درین حدیقه بطول است عیشِ ما نه بعرض

بفضلِ اوست نظیری چو مزدکار آخر
مُعلّمِ ملکوتت بعلم کردم فرض

دهم دو مُلک بیک نغمهٔ رباب عوض — کنم بسایهٔ ابرے صد آفتاب عوض

ز قیدِ خانقهم دل گرفت دیر کجاست — که زُهدِ ناب کنم با شرابِ ناب عوض

سبویم از چه ز زمزم شکسته مے آید — بگردنِ خم مے افگنم طناب عوض

ولے ز بادیهٔ کعبه تشنه تر دارم — روم بدیر و بطوفان کنم شراب عوض

طمع که سر بزمیں داد آبروے مرا — بجوئے حاصلم آرد بجرعه آب عوض

فلک که پرده ز چشمِ حسود برانداخت — ز تابِ مے فگند بر رخم نقاب عوض

فغاں که طرفه زیانکاره ایست انبازم — برد ذخیرهٔ عمر و دهد حساب عوض

عمارتِ دلِ من دورِ چرخ برهم زد — که هست مایهٔ صد گنج این خراب عوض

بمدعائے دلِ خود کجا رسم هیهات — که صد سوال مرا نیست یک جواب عوض

کنوں دل و خرد از خواب چشم بکشایند — که رفت دیدهٔ سودائیم بخواب عوض

نماند مایه نظیری قناعت اکسیر است
مجو جواز در همت بهیچ باب عوض

نه خانقاه نشینیم نه شویم و نه مرتاض
که میفروش کریم است و جام می فیاض

جز این ادیب نگوید بما که چون طفلان
روان کنید سواد و سیه کنید بیاض

درازیِ شب ما گو بهر دم افزون شو
بریده دست که زلفِ ترا کند مقراض

بخانه‌ای که عبادت علاج بیمار است
کم از دوای طبیبان نمیشود امراض

نه بو بسنبل آهش نه رنگ با گلِ اشک
دلی که جلوهٔ حوری نباشدش بریاض

دهن ز خنده رسد تا بگوش مستان را
دران صباح که مخمور میکند اعراض

سخن بگوی که در طبع میکند تاثیر
چو خالص است حکایت نظیری از اغراض

ردیف الطاء

روی دل با دوست باید داشت در مرگِ نشاط
راست رفتی در محبت راست رفتی در صراط

دوستی با دشمنان دوست دشمن دوستیست
تا نباشد دل موافق در نگیرد اختلاط

اعتدال از سرو باغ آموز نه از خار و گل
نی سراپا بستگی نی پای تا سر انبساط

چیست این گردون طلسمی بوالعجب تعویذ دهر
سر نمی آرد کسی بیرونش از خط و نقاط

آسمان دیریست دلگیرست از بازیِ خویش
لیک آخر هم نمیگردد که برچیند بساط

نیست در کلِ جهان جزوی که آن در کار نیست
نکته گر کم میشود میریزد از هم ارتباط

نظم عالم را حکیمی هست آخر روشن است
حکمتش از استواری استواری را احتیاط

خود عجب دارم که در کُنه جمال خود رسد
کی توان یکذات را گفتن محیط است و محاط

خیز فرضِ خود ادا فرما نظیری تا رویم
خواب در مسجد حرام است و اقامت در رباط

صد جا در انتخاب تو پیدا کنم غلط
تا بر صحیح من نکشی بی تمیز خط

دیدیم اہل دائرۂ بزم خاص را | چنداں نوشتہ کہ نگنجد دراں نقط
چشمت بہ پند نامۂ ما وا نمے شود | تا کے قلم جلی و محرّف زنیم قط
ما طعم و بوز کوچہ و بازار بردہ ایم | عطّار کو یتو نفر و شد بجز سقط
تا کے زنند گرد تو او باش دایرہ | گیرند در میانہ ترا تنگ چوں نقط
زیں طور بد فرشتہ نگردد بگرد تو | یکہفتہ اختلاط کنی گر بایں نمط
ما ہم کنار تشنۂ یک گوش ماہیم | طوفاں گذشتہ در شط خم از گلوئے بط
مے با خلیفہ تا خطِ بغداد جام کش | با تشنۂ فراط مدہ جرعۂ ز شط

با ایں روش کہ پیش گرفتی فلاح نیست
تو لے سپردہ ایم **نظیری** کشیدہ خط

در عشق کار بودہ و ساماں نبودہ شرط | سر بودہ و طریق گریباں نبودہ شرط
گفتم چنانکہ دردو ہندم دوا دہند | افغاں کہ نام بردن درماں نبودہ شرط
بر خلق بودہ بیشتر ازساں گریستن | با چشم خونفشاں لب خنداں نبودہ شرط
طاعت بباد دادن و ایماں بپا زدن | در کیش گبر و دین مسلماں نبودہ شرط
پیمانت استوار بصد نقض مے شود | از عہد کس شکستن پیماں نبودہ شرط
بہتاں کنج بر دل مسکیں نہادہ اند | ورنہ خراج بردہ ویراں نبودہ شرط
در عین اتحاد حجاب از برائے چیست | گر از نخست حسرت و حرماں نبودہ شرط
ناہید و زہرہ شاد نسازد بجام صوت | آنرا کہ از ازل دل شاداں نبودہ شرط
در خواب میرسید بیوسف پیام مصر | آسودنش بدامن کنعاں نبودہ شرط
منصور را کہ رخصت اظہار دادہ اند | غیر از قصاص و محنت زنداں نبودہ شرط

چوں گو سر از نظارہ **نظیری** بباد داد
خود را نمودن از سر میداں نبودہ شرط

حکم جفا صحیح و امید وفا غلط | تعبیر تو درست و لے خواب ما غلط
تہ کاسۂ سگ تو بما کس نمی دہد | لاف گدا ز مکرمت پادشا غلط
یک فال خوب راست نشد بر زبان ما | شومی جغد ثابت و یمن ہما غلط
در التماس ما سخن دوستاں دروغ | در احتیاج ما مدد آشنا غلط
آخر ازاں جمال فروغے و لیل ساز | وا کردہ رہ دراں سر زلف دو تا غلط
ہر چند ما بنقل و غش آئیم در نظر | اما بخاصیت نکند کیمیا غلط
آنجا کہ خط و عقد برد و قبول تست | حکم ستارہ باطل و علم قضا غلط
تا سہو کار ما ز تو اصلاح میشود | خواہیم دیگرے نکند غیر ما غلط

ہمت ز میفروش نظیری طلب کہ ہست
اخبار خضر و چشمۂ آب بقا غلط

جگر بخندہ ہمی سوز و بر کراں میغلط | گہر بنکتہ ہمی ریز و در میاں میغلط
ز جعد خویش گلستاں نما شبستاں را | خیال سبزہ و سنبل کن و براں میغلط
اگرچہ نخل مرادم ببر نمے آئی | چو آرزوئے دلم در میان جاں میغلط
ز درس و مدرسہ کارے بنقد نکشاید | پیالہ میکش و بر فرش گلستاں میغلط
مثال نکتۂ سنجیدہ بے اثر تا چند | گہے بلغزش مستانہ بر زباں میغلط
بزشت خوئے در بستہ را و مکشاید | خروش میکن و بر خاک آستاں میغلط
معانداں بسناں میزنند و میگذرند | بخاک معرکہ مجروح و خونفشاں میغلط
خدنگ تبعیت ایں قوم بر نمے تابند | ہمیں کہ پر ز تو یابند چوں کماں میغلط

نیافتیم نظیری کسے تو گر یابی
بپیش چو باد ہمے گیر و بر نشاں میغلط

ردیف الظاء معجمہ

اگر تو نشنوی از نالہائے زار چہ حظ
وگر تو ننگری از چشم اشکبار چہ حظ

درآ بہ مشربِ رُوحانیاں و داخل شو
معاشرانِ تو مستان تو ہوشیار چہ حظ

بچشمِ ما در و دیوارِ بوستاں مستند
ترا کہ بادہ نمے نوشی از بہار چہ حظ

نمک بسینۂ مجروح چاشنی بخشد
اگر غمے ندہندت ز غمگسار چہ حظ

کلیدِ قفل ہمہ گنجہا بما دادند
بدستِ ما چو ندادند اختیار چہ حظ

گرم بہ پہلوئے ساقی ببزم بنشانند
مرا کہ بیخودم و مستم ز اعتبار چہ حظ

زعمر آنچہ گرامی ترست در سفر است
مرا کہ دل بغریبی ست از دیار چہ حظ

بلاف ہم تگِ برقِ براق مے سازم
بروں نمیروم موکب از غبار چہ حظ

ہزار ذوق نظیری بدرد نومید یست
فریب وعدہ نباشد ز انتظار چہ حظ

نے خاطرم از کتاب محظوظ
نے طبع ز انتخاب محظوظ

از بسکہ مشوّشم نگردم
از بُوئے گل و گلاب محظوظ

کوثر بشراب میفروشم
مُستسقیم و ز آب محظوظ

صد شہر کنم بگریہ ویراں
دیوانہ ام از خراب محظوظ

پوشیدہ حیا جمالِ عالم
محظوظم ازیں نقاب محظوظ

گر آتشِ دوزخ آتشِ ماست
کافر شود از عذاب محظوظ

ور کار بآں فرشتہ خویست
عاصی شود از حساب محظوظ

از بادۂ تلخ توبہ ام داد
گردیدم ازیں شراب محظوظ

آتش برگ و بیش رسیدہ
گشتم ز دلِ کباب محظوظ

از فرقت آب تا خبر شد　ماہی شدہ زاضطراب محظوظ
ظاہر شد و گفت لن ترانی　موسیٰ شد ازیں جواب محظوظ
بر رفت بآسماں نظیری
شد ذرّہ ز آفتاب محظوظ

درودِ پاک تو بر ریش باصفا واعظ　کہ رہ ز قولِ تو دُور ست تا خدا واعظ
تو از عذاب خدا ما ز مغفرت گوییم　نگاہ کن تو کجائی و ما کجا واعظ
نفس ز دُوری و بیگانگی زنی ہر دم　مگر دلِ تو بحق نیست آشنا واعظ
شد از وعید تو پُر گوشِ ما چہ میگوئی　اگر بحشر بریم از تو ماجرا واعظ
ز جہل شوم بوحدت نیاوری اقرار　ترا چہ زہرہ تکذیب اولیا واعظ
فرازِ عرش نشانِ خدائے میگوئی　کشد خدائے بچشم تو تو تیا واعظ
کلامِ حق بغلط تا بکے کنی تفسیر　تو ہیچ شرم نداری ز مصطفٰے واعظ
کجا حدیث نظیری ترا فروغ دہد
نداد آیت قرآں ترا ضیا واعظ

ردیف العین مہملہ

ہنوز عارف و عامی نداشتند نزاع　کہ لائے بادہ مقدّر شد از برائے صداع
مُرید و مرشد و خادم تمام میدانند　کہ رند صومعہ مے میخورد بچنگ و سماع
غریب و عاشق و مستم خدا نگہدارد　ز شر شحنۂ غدّار و مفتیٔ طمّاع
اگر طبیب نترسد و نے دیر مے میسرد　چہ غم ز تلخیِ صبر است چوں بود نفاع
بریں بساط تماشا گریم تا بسنیم　چہ سیکند اہل پہلوان و مرگ شجاع
رسوم تو نہند مہر و ماہ تا دوراں　ہزار بار نگوید بہ نغمہ از انواع

پئے خرید سرانجام کارہا رفتند | بآں دیار کہ نایاب قحط بود متاع
ترا اگرچہ بایں خاکیاں رجوعے نیست | ضمیر غائب ابدال را بہ تست ارجاع

توقدر ذرّہ چہ دانی نظیری از خورشید
کہ دیدۂ تو ضعیف است از تمیز شعاع

فریب دختر رز خواہشے ست نامسموع | بشرع غیرت مادر طلاق نیست رجوع
اگر بشیشہ شود مے پری نمے ارزد | بناز ہائے خمارش کرشمہائے طلوع
گل از کرشمۂ مے از فساد باز آید | نہ عاقلست کہ باور کند بفرض وقوع
من و خرد کہ مشیت ہنوز او اوّل | در آفرینش افلاک و ارض کرد شروع
چہل صباح کہ معجونِ خلق پروردند | حکیم کردہ ہمیں نشۂ حاصل از مجموع
چنانکہ خوف و رجا از نتائج خرداند | بود نتیجۂ خوف و رجا خضوع و خشوع
اگر خرد ونماید رہِ ثواب و عقاب | ز قلبِ عشق نمیخیزد و زعین دموع
نگاہِ مرد خردمند بر حقیقت کار | فقیہِ مدرسہ در ماندۂ اصول و فروع

بفعلِ غیر نظیری نمیتواں رستن
مگر بجذبۂ عشقت خطا شود مرفوع

پائے کوباں دست افشاں در سماع | میخرامد بردل و جاں در سماع
طرّۂ عمامہ بے شاں میکند | زلف و دستار پریشاں در سماع
صوفی از چاکِ گریباں ہیندش | میشود از خرقہ عریاں در سماع
از مئے اندیشۂ خود گشتہ مست | ہست خود پیدا و پنہاں در سماع
زاہد تسبیح خواں بر باد او | آید از ناقوس رہباں در سماع
عیسیٰ از چرخ چہارم بگذرد | گر زند دستش بداماں در سماع
جبرئیل از سدرہ مے آرد بخاک | چوں شود مست و غزلخواں در سماع

او چو چوگاں پا زده بر فرقِ ما
ما چو گو از رحم چوگاں در سماع

بیخودیہائے نظیری آورد
بخیہ بر چاک گریباں در سماع

بخالے از لب تو تا ابد ہما قانع
بیک نگاه ز چشم تو بادشاه قانع

جہان و آخرت از راندگاں راه تو اند
دو عالم از تو بیک حرف آشنا قانع

فروغ روز تو بر فرق ما نمے تابد
بہ نکہتِ دم صبحیم از صبا قانع

کتاب قول و غزل کرده عشق ما نشویم
بآب و دانہ چو مرغاں بے نوا قانع

صفائی فطرت ما کرده خاک ما اکسیر
نگشتہ ایم بہ نیرنگ کیمیا قانع

ہوائے چشمۂ آب بقاست در سر ما
کجا شویم بہر آب و ہر ہوا قانع

غبار دیدۂ ما بُرد و قدر خود ننمود
نمیشویم ز عیسیٰ بتو تیا قانع

تفقدے ننمائی تعرضے فرما
ز شکرِ تو بتلخی شود گدا قانع

چہ رنجہا کہ نظیری ز عہد دوست ندید
پس از ہزار بلا شد بیک عطا قانع

کند ہمیشہ بدل چشم روسیاه نزاع
گدائے گرسنہ دارد بپادشاه نزاع

چو روز حشر نقاب از جمال برداری
کند بچشم پراگنده بین نگاه نزاع

ز خلق ورائی رخت پست طالعم چکنم
نمیتواں بفلک کرد مہر و ماه نزاع

ضعیف افگن و مسکین کشند چشمانت
کنند مردم بدخو بہ بیگناه نزاع

ہمیشہ بندگی و اجر میکنم بسپہر
نمیکنم بسر خواجگی و جاه نزاع

بلا و حادثہ بر ما بحکم غمزۂ تست
بہ پشت گرمی سلطاں کند سپاه نزاع

کہ داد نالۂ مظلوم میدہد فردا
کند برائے تو داور بداد خواه نزاع

بغیر معنی شکرت اگر بیاد آید
نفس بقبول نظیری کند براه نزاع

ردیف الغین معجمہ

راز دیرینہ ز رخ پردہ برانداخت دریغ
حال ما شہرہ بافسانۂ غزل ساخت دریغ

عشق از آں روز کہ آتش بہ نیستانم زد
بہ پیامیم دل سوختہ ننواخت دریغ

جوہر بینش من ورتہ زنگار بماند
آنکہ آئینہ من ساخت نہ پرداخت دریغ

کیمیا گر کہ مس جملہ از و زر گردید
قلب ما را نزد اکسیر چو بگداخت دریغ

عقل ما پیر نشد حسن شہادت نشناخت
دیر بر معرکۂ عشق دلم تاخت دریغ

بے سکندر بلب چشمۂ حیواں آورد
خیمہ بر لب آں چشمہ نیفراخت دریغ

شرح بیچارگی کلک قضا میگفتم
شاہ غیرت بسرم تیغ غضب آخت دریغ

کعبتین مہ و خور مایۂ عمرم بردند
چرخ کج باز بمن نرد دغا باخت دریغ

تو نظیری ز فلک آمدہ بودی چو مسیح
باز پس رفتی و کس قدر تو نشناخت دریغ

نہ گل اینجا ز عشق خار فارغ
نہ مُل از شورش خمار فارغ

دریں مجلس طرب ہر دم فرو بست
نگردد ساقی از انبار فارغ

شب آمد نوبت سودائے ما شد
ز شور و فتنہ شد بازار فارغ

ملک خفتہ عسس طبل سوم زد
شدیم از زحمت اغیار فارغ

رقیب و پاسباں خوابندہ گردید
دل پوئیدہ از زنہار فارغ

شکر لب بوسہا بر کام جاں داد
لب جویندہ از اظہار فارغ

بیک رنگی و یکتائی رسیدیم
شدیم از مصحف و زنار فارغ

بشب از بسکہ گستاخم نظیری
نکردم روز را از استغفار فارغ

ازاں سودائے ما آخر نگردید
کہ حسنِ او نگشت از کار فارغ

گوید سحر کہ شب گذر افگندہ بباغ
گلہا نشاں دہند ز تو بلبلاں سراغ

ہر شام جستجوئے تو آرد بکاخ و کوے
ہر صبح گفتگوئے تو خواند بباغ و راغ

فردوس غیرت آرد و رضواں حسد برد
بر ہر زمیں کہ با تو میسّر شود فراغ

زخمم ز بوئے مشک تو تبخالہ در دہن
داغم ز شورِ لعلِ تو خونابہ در ایاغ

نورِ ستارہا ہمہ از آفتاب تست
رُوئے تو ہست نیست غم از مردنِ چراغ

آنرا کہ داغِ عشق بہستی نہادہ اند
تا ئب ہزار بوسہ زند بر نشانِ داغ

مارا کہ فالِ عیش قدوم تو مطلب است
خوشتر بود ز نغمۂ بلبل فغانِ زاغ

مغز از بخور مجمر زلفت معطر است
جامے مئے کہ از تو گلستاں کنم دماغ

از دوست گو **نظیری** و با دوست دم برآر
غیر از حدیثِ مہر و وفا لابہ دان و لاغ

تا لم ز چرخ گر نہ بر افغاں خورم دریغ
گریم بد ہر اگر نہ بطوفاں خورم دریغ

برگل شکر نشاند و خونِ جگر دہد
بر سفرۂ سپہر بمہماں خورم دریغ

صبحم بر صبوح خودم خواندہ روزگار
خندم بطنز و برلب خنداں خورم دریغ

مہماں مصرفم کہ بمسک رسیدہ ام
برمرگ میزباں لبِ بر خواں خورم دریغ

با جاہلاں مقیمم افتادہ اختلاط
تحسیں کنم بظاہر و پنہاں خورم دریغ

کارم بدوستی بریلئے فتادہ است
در مرگ دوستاں بگریباں خورم دریغ

بیماریِ ضعیف خرد را علاج نیست
با حکمتِ مسیح بدرماں خورم دریغ

دشوار کم شود اگر افسوس کم خورم
مشکل ازاں فتادہ کہ آساں خورم دریغ

باز آئی تا بپائے تو ریزم نثار خویش
من آں نیم کہ بہر تو بر جاں خورم دریغ

شورابہ کہ بر لبم از دیدگاں چکد
دو نم اگر بچشمۂ حیواں خورم ز ریغ

در آه و نالہ عمر نظیری بسر رسید
سیر آمدم زبسکہ پریشاں خورم دریغ

جاں بلب از شوق دمے آرند پیغامم دروغ
دوست دو رو نامہ میسازند بر نامم دروغ

راہب بتخانہ را عزِّ کرامت کے دہند
ہست کشفم مکر و استدراج و الہامم دروغ

بستۂ طامات رعنا یا نہ گردیدم مدام
چوں رودم دنبالِ حق افگندہ در دامم دروغ

محوِ نیرنگِ مجازم ذوقم از تحقیق نیست
راست چوں گویم کہ شیرینیست در کامم دروغ

رُو بسُوئے قبلہ دارم دل بسُوئے سومنات
در نہاں کفرم یقیں در ظاہر اسلامم دروغ

رام از افسانہ و افسوں ہرکس میشوم
گر خوشم آید سخن اندازہ از نامم دروغ

چہرہ رنگیں کردہ عکسِ ساغر و پیمانہ ام
پرتوِ نورِ شفق افگندہ بر شامم دروغ

ہمچو طفلِ بے پدر میگریم از حرمانِ بخت
میدہد مادر زبہرِ نقل و بادامم دروغ

چوں سپندم بر سرِ آتش نظیری بیقرار
گر کسے در عشق گوید ہست آرامم دروغ

ردیف الفاء

ہر کہ تائب گردد از مے بر رُخ اُو رنگ حیف
از سرِ کوئے مغاں بر کاسۂ او سنگ حیف

از عصا و سبحہ ام نفزود قدر و حرمتے
گردنِ مینا زدستم رفت و زلفِ چنگ حیف

از مے مستاں بریدم تا ز ہشیاراں شدم
خویش را انداختم در قید ناموننگ حیف

کام ناپیدائے خاطر جان و دل را تیرہ ساخت
شہ چو بے عصمت بود بر ملک و بر اورنگ حیف

تا براحت تکیہ کردی گفت الدنیا رحیل
بانگِ نے ہنگام دارد مُرغِ خویش آہنگ حیف

پیکرِ فغفور و خاقاں شد دریں منظر خراب
میخورد عاقل بنقشِ مانی و ارژنگ حیف

خوبئے درکس نمے بینم کہ بنمائیم باو
در بغل تاریک شد آئینہ ام از زنگ حیف

خط چو شد باطرہ اش ہمسایہ جائے جاں گرفت   خانۂ درویش شد از قرب منعم تنگ حیف

ناز بر شاہد نظیری وقت پیری میکند
بس خرف گردیدہ از عقل و از فرہنگ حیف

کرشمۂ تو برد از قمار خانہ حریف   خورد ز دست تو تائب شراب بے تکلیف

رفیق کعبہ و ہم مشرب خراباتی   بنام و ننگ نہ بینی ز ہے حریف لطیف

ز عشق روی تو در ہیچ باغ و مضطبہ نیست   کہ مطربے نکند صوت تازۂ تصنیف

جفات میکشم و باتو بر نمے آیم   نہادہ بار گراں عشق پیش مرد ضعیف

نمیشود نکشم نالہ و بسر نبرم   غمے چو کوہ گران و تنے چو جان نحیف

فلک ز سیر بماند زمانہ بر گردد   اگر درازی ایں راہ را کنم تعریف

ضعیف نالی و مسکین دلی طلب دارند   نہ حرف شیدبرہ میرود نہ طبع ظریف

دو ہفتہ با تو وصالے و خلوتے خواہم   کہ صرف بادہ کنم حاصل ربیع و خریف

بوجد خرقہ چو پروانہ جانش درسوزد
چو شمع اگر بہ نظیری عطا کنی تشریف

آنے باثر داری و شانے بتصرف   دلہا نشود شیفتۂ کس بتکلف

فکر تو بوحدت برد از گفت مجازم   ہر چند کہ طبعم بگریزد ز تصوّف

بر قامت ما کسوت تقصیر بریدند   تا زیب خداوند شود عفو و تلطف

لب باز کشیدیم کہ مہر تو در آید   پستان کرم شیر در آرد بتوقف

از غبن زمانے کہ بقید تو نبودم   بر خود بغضب بینم و در تو بتاسف

چوں گرسنۂ سفلہ بخوان تو رسیدم   از نغمہ بسوزم لب و کام و نکنم اُف

مستوری تو بیش کند شوق نظیری
جز عصمت یوسف ندرد پردۂ یوسف

فتنہ با زلف تو گرفتہ طرف — دل ما را نمید ہد از کف
نیم کش سُرد ہی خدنگِ نگاہ — بگذرانی ز صد ہزار ہدف
دست بُردِ نگاہِ چالاکت — مرد بر باید از میانۂ صف
بتو سلطان خزانہ داد کند — رفتہ بازی و مہرہ گشتہ تلف
عاق بر مادر و پدر گردد — از نکو پروریدنِ تو خلف
بر بساطِ تو بندگانِ تو اند — خواجہ را بر غلام نیست شرف
ہر کجا نغمۂ و نزائۂ تست — از کفِ مُطرباں بیفتد دَف
جعد اگر ز آفتاب برداری — ننماید بروئے ماہ کلَف

آنچہ بے رُوئیتو نظیری دید
بے سلیماں ندیدہ بود آصف ؎

نوایں کشا دگر ہما بدام فکر مباف — امید نیست کہ عنقا بر آید از پس قاف
دریں دیار کہ ما یَم آدمیّت نیست — تو ہر کجا شَس بہ بینی بگو چہ شد انصاف
ہزار سنّت و حرمت سہ انتخاب افتاد — امامِ سادہ رُخ و عشق پاک و بادۂ صاف
ز علم زہد و ورع بوئے شید مے آید — کجاست بادہ کہ از خود بشویم ایں اوصاف
جمالِ جاہ بحُسنِ وفا صفا دارد — ترا کہ حسنِ وفا نیست از جمال ملاف
شجاعتے کہ برائی بدیگراں سَہل است — اگر بخویش برائی تہمتنے بمصاف
کے ایں جماعتِ جاہل خدا شناس شوند — کہ در امُورِ خلافت نمیکنند خلاف
ترا چنانکہ توئی وصف میتوانم کرد — خطیبِ شرع اگر تیغ مے نہد بغلاف
نہ عارفست کہ گفت از حسد نظیری را — چگونہ صیت تو اقلیم را گرفت اطراف

زلطفِ شہ شدہ دیہیم پوش درزئی شہر
چہ حیرت است اگر جوہری شود صراف

ردیف القاف

صبح اوّل کردہ حسنت عشوۂ در کارِ عشق
مشتری آوردہ باخود جنسے از بازارِ عشق

تا شود ممتاز فہم عارف و عامی ز ہم
عشق ہر سُو در لباسے میکند انکارِ عشق

زانسوئے بازار خوشبوئے عبیرے میرسد
عطرہا بایکدگر آمیختہ عطّارِ عشق

عاشقاں را ہر نفس صبح و بہارے دیگر است
باد نوروزی وزد پیوستہ بر گلزارِ عشق

طاقت آزار نیش ار آوری نوشت دہند
صبر کن کز پردۂ دل سر بر آرد خارِ عشق

آنچہ گفت ایزد بآدم با مَلَک ہرگز نگفت
گوش نا قابل نباشد محرم اسرارِ عشق

بادمے بوید دلِ آگاہ بوئے میبرد
نافۂ آہو شگافد بر گذر طرّارِ عشق

مست چوں رہ میرود گام پریشاں میزند
بیخودی در خاک پیدا باشد از آثارِ عشق

ہر کہ امشب خفتہ ایمن خواب خوش فردا نکرد
خواب خوش در پیش دارد دیدۂ بیدارِ عشق

نالۂ زار نظیری دشمناں را دوست کرد
در دلِ خارا نشیند زاریٔ بیمارِ عشق

لب ساقی ٔ روانہا دل چشمۂ حقائق
لفظ آفتاب روشن معنیش صبح صادق

از سخت گیریِ تو مُرتد شود مسلماں
ور راست گوئی تو مومن شود منافق

چاہِ ذقن بخوبی معراج ماہِ کنعاں
گیسو کلام ملہم رخسار حقّ ناطق

بے جذبۂ دلیلے از خود نمیتواں رست
کاریست با صعوبت عقلیست ناموافق

عونا تجدک روحی یا مظہر العجائب
کشف ہموم قلبی یا کاشف الدقائق

بے نورِ تو ہیولا صورت نمے پذیرد
لولاک فی وجود ما یخلق الخلائق

اصحاب پیش حشمت دنیا و دیں نہادند
گوید قبول و ردّت زیں ہر دو چیست لائق

از پیر و شیخ و مرشد کارے نمیکشاید
دریا ہم از عنایت بر ما نم از علائق

آخر ترحمے کن بزاریِ نظیری
مہرت شفائے دلہا لطفت طبیب حاذق

رفیق بر نکند در رہِ تو کام رفیق
ترا دلے ز غم آزاد است چو بیت عتیق

بجست جو بیتو دست از دو کون افشاندم
بسالکان مجرد خدا دہد توفیق

دلم بچاہِ زنخدان و طاق ابروئے تست
اگر بعرش عظیم ست اگر بچاہ عمیق

براہ آمدم از مہد بر طریقتِ عشق
ز کودکی نشدم آشنا بہیچ طریق

بیا و ہر چہ بجز دینِ تست غارت دِہ
کہ بے دلائل و اعجاز کردہ ام تصدیق

ز صد گرہ گرہے وا نکردم از زلفت
بسے گداختم و گشتم از خیال دقیق

تو مے بجام دگر کن کہ در پیالۂ من
بہ از شراب عقیقی بود سرشکِ عقیق

سحر ز روح چمن بے ریاح معلوم است
کہ جمع میشود اجزائے گل پس از تفریق

تو مئے پرست و نظر باز شو کہ طبع ترا
مجاز مے برد آخر بجانب تحقیق

بہ بیں خزان و بہارِ جہان و عبرت گیر
کہ در مواعظ و پنداست روزگار شفیق

کسے کہ خواست بشکرانہ مزد خویش گرفت
ز نا اہلیست کہ افتادہ کار در تعویق

باین سپاس کہ دوران مسلمت ترا
بخاص و عام نظیری بدہ شراب رحیق

ردیف الکاف

نگشت دامن گردے درین بیابان چاک
دروں نساخت سوارے درین جہاں چالاک

اگر مسیح وشی پائے در رکاب کنند
بمرگ باز نداریم دستش از فتراک

کجا رسیم درین تیرہ شب خدا داند
بیکدو گام فتادیم در ہزار مغاک

بمسکنت بنشینیم تا قبول کنند
طفیلیان سرِ خوان خواجۂ لولاک

بفتوی خرد پارسا طلاق دهیم — اگر ہزار بہ بخشند مہر دختر تاک

بگریہ دیدہ ز آلودگی فرو شوئیم — کہ پاک را نتواں دید جز بدیدۂ پاک

فریب نغمہ و ساغر خورم معاذ اللہ — بقول مطرب و ساقی روم ز چاچا شاک

خلاف در سر ما طرۂ تو آشفتہ — کند ز جانب ما چہرۂ تو آتشناک

چہ تلخیست کہ در سینۂ محبت ماست — کہ زہر خندہ ات افعی و ماند از تریاک

از یں نشاط کہ در خاطرے نظیری را
عجب نباشد اگر گل بروید ش از خاک

رہ نداد آنقدرم بر سر خوان تو فلک — کز نمکدان تو بر لب زنم انگشت نمک

رستخیزی کہ شود زیر و زبر وضع جہاں — چند رختم بسما باشد و بختم بسمک

میشدم دامن ترسا بچہ گیرم پے کام — عشق فریاد بر آورد کہ اللہ معک

من کجا فن سرائیدن اشعار کجا — آنچہ بر لوح قضا رفت نمیگردد حک

بر جمال تو نہادند ازاں خال سیاہ — کہ ز حسن تو نیفتند ملائک در شک

عشق میجستم و دل بود سراسیمہ کہ چیست — تا گہم فکر تو در صد ہوس آورد بیک

شد چناں عشق تو کز صحبتم ار دور شوی — متصور بجمال تو در آیند ملک

ہردم افسانۂ جانکاہ نظیری پیشت
عمر رفت و نہ نشستیم بہم یکدو شنک

رسید فصل گل و عیش گلشنم نزدیک — گلم بجز من و خرمن بدامنم نزدیک

رفیق بہر خدا رو بروں در بنشیں — بخلوتم مے و یار است و دشمنم نزدیک

بحیلہ شمع دگر میفروختم افسوس — کہ آفتاب بلند است و روزنم نزدیک

چہ شمعہا بسر ہر مزار سوختہ ام — کہ پردہ اند چراغے بروغنم نزدیک

بہ بت پرستی اگر ستر کار خود گویم — و گر بہ بت نگذارد برہمنم نزدیک

چہ مرد خلوت انسم کمال بخت منست
اگر فتد گذر شہ بگلخنم نزدیک

کسے مصیبت و سوز مرا امید اند
کہ ہست صوت سرودم بشیونم نزدیک

بصحن مزرعم اے ابر رحمت آبے ریز
شب است و آمدہ آتش بخرمنم نزدیک

سزد چو فاختہ گر طوق از گلو روید
ز بسکہ ہست بقید تو گردنم نزدیک

زہمت است نظیری کہ ماندہ ام ز طلب
نمودہ آتش وادی ایمنم نزدیک

در ہائے بستہ واشد آہ سحر مبارک
بانگ طلب بر آمد دل را سفر مبارک

بالین ارجمنداں خشت در مغانست
بر روئے صبح خیزاں باشد نظر مبارک

عشق از کمیں بروں تاخت عقل از میاں بر آمد
عجب و غرور بشکست فتح و ظفر مبارک

شبہائے دود مانم شد روز تا قیامت
ایں آفتاب تاباں بر بام و در مبارک

بر جان و سر بلا زم در عاشقی کہ باشد
بسیار منفعت را اندک ضرر مبارک

فال سیاہ روزے بر بخت بد شگوں شد
آواز نوحہ باشد بر نوحہ گر مبارک

آنجا کہ عاشقانند اختر بعکس گردد
دل در بلا سعید است سر در خطر مبارک

طفلی بعار بگذشت پیری بعیب آمد
نے بر پسر شگونم نے بر پدر مبارک

ہاں اے پسر کہ طفلی علم جفا میاموز
ہر چند جہل شوم است ایں قدر مبارک

کونین حصر کردند بر ہمت نظیری
بگزید فقر و گفتا ایں مختصر مبارک

ردیف الکاف فارسی

نقش دیبا چناں کشید فرنگ
کز من برد دانش و فرہنگ

کفر از عشق و عشق از ایماں
چیست ایں فتنہ ہا و ایں نیرنگ

زمزمم سوختہ است گو ہندو — مشت خاکسترم فشاں برگنگ
وہ کہ بر ما نوشتہ بادہ فروش — بادہ را سنگ و جام را پاسنگ
چند کورانہ دست اندازیم — دامنِ کس نیاید اندر چنگ
زو ہمہ نقشہا و او بے نقش — زو ہمہ رنگہا و او بے رنگ
گاہ در دوستی نمے گنجد — بسکہ شد راہِ دوستداری تنگ
بقضا تن دہم کہ در دریا — شادئی گوہر است و خوفِ نہنگ

تو مکن ضرب زخمہ را خارج
گر نظیری غلط کند آہنگ

ردیف اللاّم

زاں شب کہ یار کرد نگاہے بسوئے دل — دیگر بسوئے خویشس ندیدیم روئے دل
صاحبدلے بود کہ نصیحت بما دہد — گوئی بخاکِ ما نرسید است بوئے دل
آنرا کہ رخ ز آئینۂ دوست تافتند — پہلوئے دل نشستہ نہ بیند عدوئے دل
بر من نکردہ مرحمتے پیرِ مئے فروش — تا بر سرِ خمش نشکستم سبوئے دل
برحق گرفتہ خونِ دل و دیدہ دامنش — از عیشہائے دیدہ بریدم گلوئے دل
دستم بچاکِ سینہ ازاں باز کردہ اند — تا من بآبِ دیدہ کنم شست و شوئے دل
اغوائے دیو ذلت آدم بآب رفت — سر دادہ اند سیلِ محبت بجوئے دل
ہر چند گویم از غم دل بیشتر شود — خالی نمیشود دلم از گفتگوئے دل
گفتم شوم ملازم دل بنیمت مگر — ہر چند بر شدم نرسیدم بکوئے دل
زاندم کہ دل بدستِ رضایت سپردہ ام — از وے نکردہ ام پس ازاں جستجوئے دل
یاریکہ دستگیریِ یاری کند کجاست — در ہر خمم غمم تو کند جستجوئے دل

بنشیں کہ راحت است نظیری وجود عشق
یک آرزو کنند ہزار آرزوئے دل

گر کشفِ حجب خواہی بستان میٔ ناب اوّل — در علم ازل جوئی بگذر ز کتاب اوّل
در عشق مکش دفتر کاسرارِ لدنّی را — گویند بوحی آخر آرند بخواب اوّل
خواہی بیکے آری دل را ز پریشانی — در معبدیت روئے چیدش بتاب اوّل
تا صاف ملائک را بر خاک تو پیمایند — در مدرسہ بر برکش دُردی شراب اوّل
در حلقۂ نمیگنجی تا پختہ نمیگردی — شرط است کہ میخواراں سازند کباب اوّل
شاید بشبِ ظلمت ربّ ارنی گوئیم — ما را لبِ ساغر رفتست خطاب اوّل
تا ہست مے باقی محروم مکن ساقی — صہبا بخم افگندیم با تو بحجاب اوّل
ما را بصد افسانہ در خواب چو میکردی — از بہر چہ میگردی بیدار ز خواب اوّل
در سیری و محرومی خوردیم مے و خفتیم — گر دور ز سر گیری زیں پیر جواب اوّل
سہل است اگر کارے بر عکس صواب افتد — چوں وضع جہاں گردند از روئے شباب اوّل

پیش از ہمہ میبارد بر کشت نظیری را
کو تخم نمیکارد بر برف سحاب اوّل

دریں بستاں بجہد از خار بگسل — چو گل خنداں شو و از بار بگسل
اگر تعویذ بر بالت گراں ست — بزخم ناخن و منقار بگسل
سر رشتہ بہ بگسستن تواں یافت — ز ہم ایں تار را یک بار بگسل
ز پیشِ دیدہ ام بردار کونین — گرہ از پردۂ رخسار بگسل
غمت کو ناخنے در دل فرو کن — نمیگویم گرہ بسیار بگسل
پس از چندیں ورع ترسم کہ گویند — شہادت عرض کن زنّار بگسل
میانے کو در پابستی بخلوت — برو در صحبتِ خمّار بگسل

شهودِ او نظیری سرسری نیست
زباں از ذکر و دل از کار مگسل

بلغزش دست از دلدار مگسل گرافتد زلتے از کار مگسل
بنقصانے کہ یابد خرقہ سہل است برفتن دامن از ہر خار مگسل
درمیخانہ آخر مے گشایند تو رفت و آمد از خمّار مگسل
قبا سبزاں قریب چشمہ سازند چو ابر از دامنِ کہسار مگسل
اگر عاشق شدی دل را نگہدار مگرواں سبحہ و زنار مگسل
غلط سنجان عامے دشمنانند مگر در صحبتِ اغیار مگسل
پریشانی کند پامال خواریش گہر را عقد در بازار مگسل
بشہر روشناں صیقل گرانند بخشت از آئینہ زنگار مگسل
نسیم آخر شمیمے میرساند تو رفت و آمد از گلزار مگسل
نہ کیسہ پے آزار بشگاف کرم ہر ساعت از دینار مگسل
بہر حرمے کہ مستانت برانند تو دست از دامنِ خمار مگسل
بقدرِ آنکہ از سوزن کشی نار اگر از نار ما لی تار مگسل

نظیری بس نخواہد کرد انا الحق
خلیفہ گو رسن از دار مگسل

مرحبا ساقی خجستہ جمال از جمالت دو کون مالا مال
بترازوے اجر سنجیدہ تشنہ را قدر و جرعہ را مثقال
مے تو در شریعتِ تو حرام خونِ ما در محبّتِ تو حلال
رفت دورانِ حاتم و کسرے ماند از عدل و جود شاں تمثال
ہیچ شنز فعل بود و قول نبود نیست فعل ایں زماں ہست اقوال

جوئے شیریں و قصرِ خسرو را | از بیاباں بپرس وز اطلال
گریہ بر مادراں کنند از بخت | چوں بزایند ایں زماں اطفال
غمِ ترکاں چناں گرفتہ دلم | کہ طرب را درو نماند مجال
در دیارے کہ تنگ چشمانند | بیم قحط است در فراخیِ سال
زیں عطشہا کہ در دلِ چاک ست | بزلال است تشنہ طبعِ زلال

شبہۂ عشق از نظیری پرس

بوعلی حل نکردہ ایں اشکال

نہادنیست دراں کو کہ خوں زنند سبیل | بعشق نیست زباں قاتل است اجر قتیل
نگاہ بر رہِ مرداں غیب دوختہ ایم | ہنوز دیدہ بگردی نکردہ ایم کحیل
رسومِ فقر و توکل دراز دستی نیست | نشستہ ایم کہ خرما دراو فتد ز نخیل
باضطراب پدید آمدیم و نیست شدیم | کہ در نہاد کرم بود غایتِ تعجیل
جمال و جاہ موافق بہم نساختہ اند | قبائے سرو قصیر ست و قدِ سرو طویل
شقاوتِ ازلی را علاج نتواں کرد | بہ مد جبہہ بدخو سیہ کنند از نیل
ببر و بحر زمیں فرصتِ اقامت نیست | بچار حدِّ جہاں میزنند طبلِ رحیل
دمے سہ چار شبستانِ عمر روشن دار | کہ روغنت بچراغ ست و نور در قندیل
خوشی باغ و گلستاں طلب نہ مزرع و دہ | وظیفہ گر نشود وجہ مے غذا ست کفیل
قدح کش و بچمن صنعِ حق تماشا کن | بس ست سرو بتکبیر و مرغ در تہلیل

بجاں مپیچ نظیری اگر چناں خواہی

کہ بوئے باغ و چمن نشنود دماغِ بخیل

نخست عشق بمیخانہ کردہ است نزول | بگرد مدرسہ گردید نیست نامعقول
ز راہ ضربت دستست رقص بیجا لاں | سماع عشق نخیزد دگر ز اصلِ اصول

کمینہ بوالعجبی در دیار عشق اینست   کہ حاکمے شود از حکم کودکے معزول

ازاں عزیز خراباتیاں شدیم کہ ما   ادب نگاہ نداریم در خروج و دخول

بروں ز دلبر شہرے دروں شاہدِ غیب   گنہ بطور ملامت کشاں بود مقبول

متاع ہر دو جہاں را بیک گدا بخشم   گر از ہزار تمنّا یکے رسد بحصول

بلند شد سخنِ عشق لیک معذورم   کہ نیست رخصت گفتار جز بقدر عقول

غرض گدائے در دوست بود نسبت ار نہ   بگنجہا نکنیم التفات بر مسئول

خموش تا نشناسد کسے نظیری را
چہ لازمست کہ معلوم گردد ایں مجہول

کتاب خواندہ شد و شبہہ نشد معقول   بہیچ مسئلہ خاطر نمے شود مشغول

اگر رسوم ادب شد زیاد ما چہ عجب   شدیم پیر بتعلیم کودکان فضول

فقیر مدرسہ و خانقاہ کم رزقست   گدائیِ در میخانہ میکنیم قبول

اگر بمدرسہ اوراد بر گم نشود   کنم عدول ز شاہد بشاہدانِ عدول

غمِ حوادث اگر دہر را گرفتہ فرد   الم بخاطرِ کودک دلاں نکردہ نزول

تو مے بشرطِ جزا دہ کہ من نہ آں شخصم   کہ از گناہ خجل گردم از عذاب ملول

جزائے خلق نظیری بحشر تحقیق است
بغیر ما کہ مصابیم قاتل و مقتول

تا عشق چہا کند بہ بلبل   بسیار درید پردۂ گل

شمشیرِ مقرّباں برہنہ   دیوانۂ عشق بے تامل

برتر بود آستانۂ عشق   از ہر چہ خرد کند تعقل

جاناں خواہی گذر ز کونین   دنیا سیل است و آخرت پل

بر آتشِ قہرت ار نشانند   دل خستہ مدار در توکل

تا چوں رُخِ دلبراں برآری | از خرمن شعلہ شاخ سنبل
برمور نہادہ اند بارے | کافلاک نمیکنند تحمّل
رحمے کہ ز دوست میرود کار | بر غرفہ جفا بود تغافل
دورے چو تو یوسفے برآید | از جنس توالد و تناسل
در عشق گریز تا بیابی | ملکے کہ نکردہ کس تخیل

بزم تو وا نکھے نظیری
از چرخ نمیکند تنزل

نیم زکعبہ بمیخوردن حجاز خجل | بہ پیش بادہ فروشم زکشف راز خجل
ز روئے مستی اگر پردہ درم سہل است | بپائے خم سحری بردہ ام نیاز خجل
گذار بیخود و مستم کہ گر بہوش آیم | شود فرشتہ ز پرہیز و احتراز خجل
بہ پیش مشرب ساقی ملولم از توبہ | نہ در طریقت رندانم از نماز خجل
ہمیشہ با غزل و جام در مشاہدہ ام | حقیقتم نکند از رخِ مجاز خجل
بلند و پست بسے پیش راہم آمدہ است | نہ از نشیب ملولم نہ از فراز خجل
بخوب و زشت جہاں ہیچ اعتمادم نیست | کز امتیاز شوم در رہ امتیاز خجل
ز کعبہ آنکہ طلب داشتم دلیلم بود | ز رنج بادیہ ام در رہِ دراز خجل
ز عرضِ حال اگر منفعل شدم سہل است | تسلیم کہ نگشتم نہ کارساز خجل

کمالِ قرب نظیری حجاب او شدہ است
فراز مسندِ سلطان بود ایاز خجل

ردیف المیم

ماحالِ خویش بے سر و بے پا نوشتہ ایم | روز فراق را شب یلدا نوشتہ ایم

قاصد بهوش باش که بر یک جواب تلخ — عرض ہزار گونه تمنّا نوشته ایم

شیریں تر از حکایت ما نیست قصّهٔ — تاریخ روزگار سراپا نوشته ایم

روئے نکو معالجهٔ عمر کوته است — ایں نسخه از علاج مسیحا نوشته ایم

تحقیق حال ما ز نگه میتواں نمود — حرفے ز حال خویش بسیما نوشته ایم

بر ما مسلّم است که منشور راستی — بس واژگوں تر از خطِ ترسا نوشته ایم

ما از خط پیاله و معشوق نگذریم — درسِ صلاح ما بهمیں جا نوشته ایم

ہر سو که کرده ایم رواں کشتی امید — طوفاں بباد و شور بدریا نوشته ایم

ہر جادوئے که کلک نظیری نموده است
خود کرده ایم باطل و خود وا نوشته ایم

ما برہمن و گبر بہر دیر و ترسا نشویم — تا رخِ بُت نپرستیم شکیبا نشویم

در تماشائے تو چوں آئینه گم گردیدیم — کز پیدائیِ دیدار تو پیدا نشویم

مہر بر لب چو سرِ کیسهٔ ممسک زده ایم — تا سرِ شیشهٔ مے وا نشود وا نشویم

سرمه در دیدهٔ دل تا نکشد لطفِ حکیم — گر سراپا ہمه دیده شود بینا نشویم

بر گذرگاه دل حسنِ گل و خوبئ بہار — گوشمالیست که مشغولِ تماشا نشویم

ابتلاہائے عزیزاں ہمه زانست که ما — غرّهٔ مہلتِ ده روزهٔ دنیا نشویم

نقشِ امید بصد دوزخ و دریا شستیم — تا دگر مصدرِ ہر عرضِ تمنّا نشویم

برود جامهٔ تکلیفِ خرد از سرِ ما — تا چو سودائے جنوں سر و بے پا نشویم

قیمتِ خاک دراں کوئے بافلاک رسید — ما ندانیم چه نرخیم که بالا نشویم

بگذارید که در تنگ شکر گم گردیم — کاں پشیزیم که پیمانهٔ سودا نشویم

در محبّت دل و دیں باختن اوّل قدم است
ما نظیری ز تو خورسند بایں ہا نشویم

شکوهٔ نقصان بود فصلے از بیان انداختم
نرخ ارزان بود کالا در دکان انداختم

از کفم سررشتهٔ گفتار بیرون رفته بود
هر گره کز دل کشادم بر زبان انداختم

تا مگر این بخت سرکش زودتر جاے رسد
هر کجا ره شد نگون از کف عنان انداختم

راهبر دلال کالا بود و رهزن مشتری
در میانِ راه بارِ کاروان انداختم

ساخت نوعے جذبهٔ کارم را که معلوم نشد
کے صنم از جیب و زنار از میان انداختم

ثابت اندازی ز صافیِ نظر شد ورنه من
بے پر و پیکان خدنگے بر نشان انداختم

طعم حنظل را بعادت راست کردم در مذاق
من که شکر را ز تلخی از دهان انداختم

شمع را گفتم چرا منظور هر محفل شدی
گفت از بالا نظر بر آستان انداختم

در پناه گریه و عجزم نظیری بعد ازین
جعبه خالی کرده بر دشمن کمان انداختم

همیشه تار و پود کار ناهموار مے بستم
دل و دستم نبود و خویش را بر کار مے بستم

برش چندانکه میرفتم نبودش شفقتے با من
بافسون خویش را با محرمانِ یار مے بستم

ودان کو یک شبم گلگشت مهتابے نشد روزی
همیشه خویش را چون سایه بر دیوار مے بستم

اگر چه پاے تا سر عذر تقصیرِ گنه بودم
ز خجلتهاے عصیان لب ز استغفار مے بستم

کسے دیگر بجز من لذت نقصان نمیدانست
گر از اول رهِ سودا درین بازار مے بستم

نے افتاد چندین رخنه در بنیادِ رسوائی
گر از آغاز دست عقل و عویدار مے بستم

کمر در خدمت عمریست مے بندم چه شد قدرم
برهمن میشدم گر اینقدر زنار مے بستم

نهالِ عمر پیوندِ تو کردم بر نشد حاصل
ثمر میداد اگر این نخل را بر خار مے بستم

نظیری این تمنا و طلب تا وقت مردن بود
متاع جان بغارت میشد و من بار مے بستم

مشو استغفار من کز اهل ایمان نیستم
خرقه از مصحف اگر سازم مسلمان نیستم

معنیِ اخلاص میخواہند و حسنِ اعتقاد — چون نشیمنم بانکوکاران کز ایشان نیستم
در چمن معذور دارید م اگر گردم ملول — نغمه سنج کوه و دشتم از گلستان نیستم
جذب عشقم فی المثل در حسن پیدا ساختن — خضر چاه یوسفم از آب حیوان نیستم
چرخ اگر داژدن بگردد ابر اگر طوفان کند — گوشهٔ آسوده ام آگه ز دوران نیستم
دہر چون در دشمنی سست است افگندم سپر — دشمنِ نامرد را من مرد میدان نیستم
گر پریشانی بانحد است کاندر زلف تست — بس پریشان تر از نیم کن پریشان نیستم
خیر حسن خود نگاہے میتوان کردن چه شد — سائلم در کوئے خود پندار مہمان نیستم

گر نمیگوئی نظیری ہندوئے خویشم بخوان
کافر زنار بندم من مسلمان نیستم

ہنر در شست و ناوک وزه بر کمان دارم — ولے بر دست و بازو از وفابندی گران دارم
زایمائے عزیزے ہمتے در کار میخواہم — خدنگے در کمان پیوسته چشمے بر نشان دارم
بو جہلش تا رسم صد بار در خاک افگند شوقم — که نو پروازم و شاخ بلندی آشیان دارم
اگر مستم اگر ہشیار دستان سنج دیرینم — ز گل بر ہر سر شاخ ہزاران داستان دارم
زبان شوریدهٔ عشق است گفتارش نمے فهمی — بخوان از چہره ام رازے که با او درمیان دارم
کف پائے نخواہد رنجه شد در بزم مغروران — اگر یکدم رخے پامال خاک آستان دارم

نظیری خوش دلت باغمزه داد و ستد داری
درین سودا شریکم با تو گر صد جان زیان دارم

خواہم که بآزادئ دل نام بر آرم — این طوطی شیرین سخن از دام بر آرم
گزین قفسِ تنگ بر آیم دو سه گامے — چون کبک دری قہقه از کام بر آرم
زینگونه که ناوک فگنانم بکمین اند — صد بال و پرم کم بود از دام بر آرم
ممنونم ازین دلشکنان گر بگذارند — کز میکده خالی قدح و جام بر آرم

اے بارِ تعلق خود از اں نخل فرو بار | کز شاخ اگر من کشمت خصام بر آرم
این دل کہ جگر گوشۂ شیریست بہمت | بہتر کہ چنینش جگر آشام بر آرم
دل بر کنم از یارِ جفا پیشہ نظیری
در شہر بہ بد عہدی اگر نام بر آرم

دہشت از صیدم مکن بے زخم کاری نیستم | خود شکارِ کس شوم شیرِ شکاری نیستم
مغز افروزد شمیم کشت سوز دشنیم | آہ محنت دیدہ ام بادِ بہاری نیستم
خود بخونِ خویش میجوشم چو صہبا در سبو | زیں حریفاں از کسے ممنون یاری نیستم
بہ کہ از من کم رسد زحمت بصدرِ اعتبار | پر تنگ از گوشۂ بے اعتباری نیستم
آگہی بخش ست عالم پندہ دہ بینائیم | در سرِ مغرور کم از ہوشیاری نیستم
فصلہا از سرگذشتِ نا امیدی خواندہ ام | گوشش بر افسانۂ امیدواری نیستم
ہر چہ میگوید ز بانم کردہ انشا کاتبم | جز رقم از خامۂ بے اختیاری نیستم
انتظارِ وعدہ دارم در ادائے دامِ دوست | تا دا و قتِ طلب در جانسپاری نیستم
خوئے شرمم پند گیراں را نظیری بر جبیں
گرچہ دارم منفعت بے شرمساری نیستم

تا بکے خیمہ چو گل بر گذر باد زنم | عہدِ خوبی گذران بینم و فریاد زنم
حاصلِ مزرع آفت زدگانست آں گنج | من غلط قرعہ بویرانہ و آباد زنم
پیش ازیں شور نگنجد اگر کانِ نمک | بر جگر سوختگیہائے خدا داد زنم
مستِ شوقم مے و عیش در نظرم یکسانست | سر ز ساقی کشم و چنگ بجلاد زنم
خار حسرت بدل و خندۂ شادی بر لب | جام مے گیرم و خود نوشم و خوش باد زنم
شرحِ ہجرانِ تو بر مرغِ گلستاں خوانم | شانۂ زلف تو بر طرۂ شمشاد زنم
گر مقیمانِ چمن از تو نشانم گویند | بوسہا بر قدمِ بندہ و آزاد زنم

قلمِ عقل زبازیچۂ ساقی بشکست خندہا بر سبق و سر خطِ استاد زنم
منہدم گشت چو بنیادِ وفا کعبۂ دل حاکمے کو کہ ز بیدادِ بتاں داد زنم
در گلستاں چو حدیثِ قدِ آں سرو کنم ناوکے بر دلِ صد پارۂ شمشاد زنم

من وورِدِ سحری نیست نظیری انصاف
راہ میخانہ روم دوش بزنّار زنم

شب نہ تشویشِ صبانے شورِ بلبل داشتم خلوتے تا صبحدم با سنبل و گل داشتم
عیشہا سیلِ بہاری بود تا آمد گذشت صحبتے با دوستداراں بر سرِ پل داشتم
یادِ آں مستاں کہ ہر چند از بنجا نقل و جام بہرۂ کیفیتے از جزو تا کل داشتم
پرتو اکسیر چشمانم بگنج افتادہ بود ہر چہ میبرند در بردن تغافل داشتم
کارم از یک زخمہ آخر شد کہ ظاہر کرد عشق ہر چہ در جوہر ترقی و تنزل داشتم
عشق و مستی زود تر تر بیتم بمقصد میرساند دیر از آں رفتم کہ در رفتن تامل داشتم
در ہمہ کارے مسافر را سبکباری خوش است بسکہ ماندم توشہ در بار توکل داشتم

مے شنیدم از نظیری عشق و میکردم ہوس
کے چنیں جانسوز دردے در تخیل داشتم

کنم با بادہ مستیٔ کہ سودائے دگر دارم بساقی تلخ میگویم کہ دل جائے دگر دارم
نظر گرد و حجاب آنجا کہ من دیدار مے بینم نہاں از چشمِ ظاہر بیں تماشائے دگر دارم
بروے عقل ریزم مزدِ عقل کار فرما را کہ غیر از کار او بر سر تقاضائے دگر دارم
ندانم یا کہ در حرفم ہمیں مقدار میدانم کہ با خود ہر نفس آشوب و غوغائے دگر دارم
حدیثے طور از من پرس از محمل چہ میپرسی کہ من پے بر پئے مجنون صحرائے دگر دارم
بمژگاں ابر سیرا یم بشارت کوہ و صحرا را کہ در ہر قطرۂ آب دیدہ دریائے دگر دارم
چہ داند فہم کوتہ بال جولانگاہ شوقم را کہ او را رہ دگر رفتست و من جائے دگر دارم

خرد را نیست در سودائے من یکذرہ گنجائی　　　کہ او رائے دگر گردست و من رائے دگر دارم

نظیری برتر از مطلب برآورد ہست ہمت را
کہ برتر از تمنا من تمنائے دگر دارم

گہے بر فرش سنبل گاہ بر روئے گیا افتم　　　نسیم ناتوانم تا کجا خیزم کجا افتم

نئے کلکم ز حسن روئے گل منقار بلبل شد　　　مباد از طرف گلشن دور افتم کز نوا افتم

سحر بانگ و سرودے خاطرم آشفتہ میگردد　　　گلم گوئی کہ از آمد شد باد صبا افتم

حدیث دام زلفے سیکنم دز دیدہ در دیدہ　　　دلم را خار خارے ہست ترسم در بلا افتم

گرم صد بار سوزی باز بر گرد سرت گردم　　　نیم پروانہ کز یک سوختن از دست و پا افتم

بمحرومی و بیقدری خضرم گریہ مے آید　　　چہ در فکر شہیدان تو در روز جزا افتم

نظیری بیخود از بزم وصال یار مے آیم
عجب کیفیتے دارم ندانم تا کجا افتم

سخن دوست گراں بود فراواں کردم　　　جاں بہ بیعانہ بیاریدکہ ارزاں کردم

گرد راہ خضرے از نظرم مے پاشید　　　سوئے ہر چشمہ شدم چشمۂ حیواں کردم

ہیچ اکسیر بتاثیر محبت نرسد　　　کفر آوردم و در عشق تو ایماں کردم

ہمہ بایستنیم بود چو رفت آمد کار　　　ہر چہ در کار نبایست ہمہ آں کردم

نیم ساعت بخود از تفرقہ نتواں پرداخت　　　در مقامے کہ دل جمع پریشاں کردم

ہر چہ آموختہ بودم ہمہ از یادم رفت　　　سود چل سالہ بسودائے تو نقصاں کردم

حال ازاں ترک سیہ چشم مپوشید کہ من　　　سحر پیش نظرش بردم و قرآں کردم

سوئے تو رہ بتکاپوے خرد نتواں برد　　　سعی چندانکہ بتحقیق تو نتواں کردم

خانخاناں کہ بیاد نظر نہ بیتش　　　طبع گر خاک نگارند منش جاں کردم

نکتہ آرا و غزل سنج نظیری مے باش

بمدیحے کہ ترا صاحب دیواں کردم

ما چو سیل ایں خاک را ز اول بہ پشتِ پا زدیم — خیمہ ہمچوں گل ز مہدِ غنچہ بر صحرا زدیم
کوہ دانستیم دنیا را و خود را شاخِ گل — از بغل مینا بر آوردیم و بر خارا زدیم
جنسِ کنعاں مصریاں گفتند در بازار نیست — بیشتر راندیم رخش از کارواں سودا زدیم
دہر ز اول بر سرِ کین است پندارد کہ ما — سنگ مریخ و زحل بر گنبدِ مینا زدیم
تکیہ بر آب و سرے بر باد نخوت چوں حباب — ہرزہ وا کردیم چشم و غوطہ در دریا زدیم
کس ز ما سرگشتگاں رہ بر مرادِ خود نیافت — بال و پر در جستجوئے منزلِ عنقا زدیم
قصر فوق و کاخ تہ جستیم غیر از ما نبود — خوش بخلوتخانہ بنشستیم مے تنہا زدیم
غیرت ما با کسے تار دو تائی بر نتافت — بر خود آخر تاب ہمچوں رشتۂ یکتا زدیم
دلکشا دیدیم صوت و نغمۂ امروز را — مہرِ نسیاں بر سرِ افسانۂ فردا زدیم
سبزہ وش شاید کہ راز خاک بر صحرا نہیم — بادۂ حمرا ز جامِ لالۂ حمرا زدیم

کس حدیثِ آشنائی در جوابِ ما نگفت
قفلِ خاموشی نظیری بر لبِ گویا زدیم

تا بکے از کثرتِ غم روے بر زانو نہم — تنگ گرد دخانہ بر من سر بشہر و کو نہم
دفعِ دل تنگی دمے از شغل خالی نیستم — دست اگر بردارم از جیب آستیں بر رو نہم
شاکر بختم کہ منت دار از خویشم نکرد — عشرتے یاد آورم غمہاش بر پہلو نہم
کوچۂ معشوق باغِ دلکشائے عاشق است — بینم از ہر جا ملال رو بکوئے او نہم
کس دریں کاسد دیار از من متاعے خوش نکرد — چند چوں گل رختِ رعنائی برنگ و بو نہم
مایۂ من انگبینِ ناب و پر آشوب شہر — بہ گزیں بازار جنسِ خویش بر یکسو نہم
خرد ایماں را بیک سنگ آں دو ابرو میکشد — تا بکے اعجاز را در پلۂ جادو نہم
خوب عشرت کردہ ام عادت براحت چند گاہ — میروم تا سر ازیں عادت ز طبع ایں خو نہم

طے راہ از اشک بر خرگاں سبکسر میکنم　　خم نمیگردد ز ثقلم بار اگر بر مو نہم
نافۂ مشکم کہ عطر افشاں بپا افتادہ ام　　ور چہ پا آویزم ورخ بر پئے آہو نہم
بوالعجب دردے نظیری را بشور آوردہ است
سینہ بشگافد گرش زنجیر بر بازو نہم

ہمیشہ گریۂ تلخے در آستیں دارم　　بنرخ زہر فروشم گرانگبیں دارم
بباد و برقم از احوال خویش در گفتار　　کہ ابر در گذر و تخم در زمیں دارم
کسے کہ خانہ بہمسائگی من گیرد　　مدام خوش دلش از نالۂ حزیں دارم
نہ باگلم نظرے نے بصوتم آہنگے　　شکستہ بالم و صیاد در کمیں دارم
مرا بسادہ دلیہائے من تواں بخشید　　خطا نمودہ ام و چشم آفریں دارم
دلم رفیق سمندر مزاج مے طلبد　　سموم غیرت وادی آتشیں دارم
ز دیر یا بت و بتخانہ میبرد عشقم　　خجالت از رخ مردانِ راہ دیں دارم
بدستِ ہر کہ فتد جرعۂ حریف منست　　ندیم میکدہ ام دل چراغیں دارم
سرم بکار نظیری فرو نمے آید
کہ داغ بندگیِ عشق بر جبیں دارم

جز نسخۂ احوالِ کساں پیش ندارم　　ہرگز نظرے بر ورقِ خویش ندارم
بر دام ہوا و ہوسم خندہ زند مرگ　　صد داعیہ ام پیش و نفس بیش ندارم
روشن شود از کاوش احباب چراغم　　زخم تو زند کس کہ سرے بیش ندارم
ہر نوع کہ آید سخن عشق سرایم　　صبر خرد و قافیہ اندیش ندارم
چوں خامۂ آشفتہ دماغاں شدم از دست　　پروائے نوشتن ز دلِ ریش ندارم
زاں نیش کہ دی زد و برگِ دست تو فصّاد　　در یک بنِ مو نیست کہ صد نیش ندارم
از من سخن عشق و جنوں پرس نظیری

دریست دل و دیں و سر کیش ندارم

رضا بعشق کدام است و اختیار کدام   چه دل بعشق دهم دل کدام و یار کدام

دراں کمند که صد سر ز حلقه‌اش ریزد   بهائے گشته چه و قیمت شکار کدام

دو نیم گشته دل از کفر و دیں نمیدانم   کزیں دو پاره دل آید ترا بکار کدام

چه چشم اعمی از هجر نور کو بندم   که قرب ذرّه چه و نسبت شرار کدام

فلک ز عربده آسوده است حیرانم   که گشته خوی تو با طبع روزگار کدام

ز بسکه مست رخ ساقیم نمے فهمم   که تاب طره چه و چشم پر خمار کدام

قرار صبر نظیری بچشم او دادیم
ز عهد ما و تو بینیم استوار کدام

هر کجا ساخت غمے دائره معمار شدم   هر کجا نقطه شد اندر خط پرکار شدم

بوئے یار من ازیں سست وفا مے آید   گلم از دست بگیرید که از کار شدم

بس که زو شد برم آسوده دو دستم در خواب   همچناں زیر سرش بود که بیدار شدم

دل دیوانهٔ من قابل زنجیر نبود   بشکنج سر زلف از چه سزاوار شدم

من دگر قوت پرواز ندارم در دام   کاش صیّاد بداند که گرفتار شدم

قیمت زخم بلا در طلبگاری بود   نرخ کالا شنیدم چو خریدار شدم

کس بآتش بدل خویش نظیری نزود
زاں نگه سوخته بودم که خبردار شدم

خود را کباب ازیں دل خودکام کرده ام   ایں پاره آتشی است دلش نام کرده ام

گر روزگار دشمن من گشته دور نیست   خونها ز رشک در دل ایام کرده ام

ایں دل که در وصال تسلّی از و نبود   خورسندش از تغافل و دشنام کرده ام

بے صبرم آنچناں که بقدر کرشمه   جانے که زو نهاده دلے وام کرده ام

پیشِ خیال او حذر آید ز اضطراب — این صید را بحیلہ دمے رام کردہ ام

شامِ فراق در نظرم داغِ حسرت است — ہر مے کہ روزِ وصلِ تو در جام کردہ ام

از نیم جرعہ لطفِ نظیری چہ بیخودیست

این روزِ وصل بود کہ من شام کردہ ام

ما قلم در آتش و دفتر در آب افگندہ ایم — ہرچہ با آں خواہشے ہست از حساب افگندہ ایم

شب کہ در مستی سراغِ کلبۂ ما کردۂ — جائے غم شادی بروں از اضطراب افگندہ ایم

کوئے جاں معمورتر داریم از بازارِ دل — راہِ سلطاں را بعمدا بر خراب افگندہ ایم

ما گرفتارانِ بسیل ہر کجا نالیدہ ایم — لرزہ بر عرش از دعائے مستجاب افگندہ ایم

بر سرِ انگشتِ نیازِ ما ثریا بی کہ دوش — طرۂ مقصود را در پیچ تاب افگندہ ایم

چاشنی گیرند مستاں از دلِ پرشورِ ما — ما ہماں بر آتش از خامی کباب افگندہ ایم

کفر و دیں را از سوئے باطن رسولاں در رہند — ما غلط بیناں نظرہا بر کتاب افگندہ ایم

بر نتابیم از فرشتہ منتِ بادِ مراد — ما کشتی بر سرِ موجِ سراب افگندہ ایم

از کرام الکاتبیں منت نظیری کے کشیم

ما ز دیوانِ عمل حرفِ ثواب افگندہ ایم

دست در طرۂ آشفتۂ یارے نزدیم — یادگاری گرہے بر سرِ تارے نزدیم

شرم ما باد کہ مشہورِ جہانیم بعشق — نشدیم آتش و برقے بدیارے نزدیم

در رہِ دوست چو خاشاک دوا ریختہ اند — بر سرِ آبلۂ نشترِ خارے نزدیم

کردہ صد سالکِ چالاک بریں راہ گذر — دست در حلقۂ فتراکِ سوارے نزدیم

ہمہ را زشتی و زیبائی ما در نظر ست — بخیہ بر طرفِ پردۂ کارے نزدیم

ہرچہ دادند دگر قسمت دراں کوئے نکوست — بر ترازوئے محک وزنِ عیارے نزدیم

غیرتِ اُنسِ نظیری نبود روزے ما

حلقهٔ بر در دل در شب تارے نزدیم

از ما حذر که دست ز آداب شسته ایم
شرم از دل عذاباں بمئے ناب شسته ایم

از یک حدیث لطف که آں هم دروغ بود
امشب ز دفتر گله صد باب شسته ایم

امروز آب دیده ندارد اثر که دوش
تلخی گریه را بشکر خواب شسته ایم

از رنگ و بوئے گریهٔ ما دُر دامنت
صد آرزوئے کشته بدیں آب شسته ایم

از عیش ما مپرس نظیری خبر که ما
چوں خضر لب ز چشمهٔ نایاب شسته ایم

نمیگردید کوته رشتهٔ معنی رها کردم
حکایت بود بے پایاں بخاموشی ادا کردم

بلذت بود گر لخت جگر گر پارهٔ دل بود
نمک رفت از سخن تا با تکلف آشنا کردم

دریں دوکان کاسد صد هنر میدانم و هیچست
بمس محتاجم اکنوں گرچه مس را کیمیا کردم

خدنگ جعبهٔ توفیق امشب در کمانم بود
غزالم در نظر بسیار خوب آمد خطا کردم

شهادت را عوض فردوس جاناں داد در محشر
دیت خود نیست خونم را غلط کردم بها کردم

لبم جوش انا الحق داشت چشمم گریه گرمی
شکایت بود بر لب یاد او کردم دعا کردم

گره نیکو نمیزیبد آں ابروئے زیبا را
اگر افسوں او گر سحر بابل بود وا کردم

بهر کارے که نیت میگماری نصرت از حق جو
که بر گنجشک دام افگندم و صید هما کردم

ز کوئے یار چوں بود رهم وا شفته مے آمد
نظیری گشت صد گلزار امروز از صبا کردم

من روز ره خانهٔ خمار ندانم
مستی طرب جز بشب تار ندانم

مست آمدم و مست ازیں مرحله رفتم
من قافله و قافله سالار ندانم

پیداست که بر کشتی صد پاره سوارم
پا از سر ایں قلزم خونخوار ندانم

نے کسب کمالے شد و نے طی مقامے
از راه بجز جنبش رفتار ندانم

چوں کودکِ پر خشم بود گریہ بیشم ~ صد عرض ہوس دارم و گفتار ندانم
عمرم بصفیر قفس و دام گذشت است ~ من زمزمۂ در خور گلزار ندانم
در سردیِ ہنگامہ ہمیں کام فروشم ~ من گرمی و شیرینی بازار ندانم
خاموش ز غوغا کہ دریں باغ **نظیری**
یک نغمہ بصد شاخ سزاوار ندانم

درِ دشمن زنم و دوستی اظہار کنم ~ دست دل گیرم و دریوزۂ دلدار کنم
نالۂ نغمہ سرایان چمن بے اثر است ~ روشِ دام ز مرغانِ گرفتار کنم
دلم از زمزمۂ طرفِ چمن نکشاید ~ گوش بر قہقہۂ دامن کہسار کنم
رشتہ را ایں صنمان حبل متیں میسازند ~ تارم از سبحہ بر آرید کہ زنار کنم
ترسم از رشک درِ میکدہا در بندند ~ گر ازاں شیشہ کہ مے خوردہ ام اقرار کنم
نیست با خشک و تر بیشۂ من کوتاہی ~ چوب ہر نخل کہ مسند نشود دار کنم
میگساران ہمہ خفتند و **نظیری** در شور
داروئے بیہشیِ نیست کہ در کار کنم

مبیں بعیب و قبولم کہ نیک خواہ توام ~ اگر بد دو جہانم کہ در پناہِ توام
مپوش چشم ز حالم کہ از پریشانی ~ ز دیدۂ تو گریزاں تر از نگاہ توام
بگردِ کوئے تو گردم نسیم درگاہم ~ بہیچ در ننشینم کہ خاک راہ توام
ہزار زخم ستم خوردہ ام رسیدہ بتو ~ نماندہ قوت رفتن ز صیدگاہ توام
صُوَر نگار صد افسانۂ پریشانم ~ کہ در سواد شب طرۂ سیاہ توام
کجاست ہجر کز و انتقام خویش کشم ~ کہ در حمایت مژگان کینہ خواہ توام
نظیری از کہ گذشتی دگر کرا دیدی
کہ بار سوختۂ شعلہائے آہِ توام

سوزن بدل از بخیه و پیوند شکستیم | از بی‌هنری دوست هنرمند شکستیم
در عشق بکامی نرسیدیم که بسیار | عهد پدر و خاطر فرزند شکستیم
از بهر نهالی که نشاندیم بخاطر | بس شاخ و بر نخل برومند شکستیم
ما حلقه بگوش سخن عشق و جنونیم | در حلقهٔ نسیان گهر پند شکستیم
امروز نشد نقل عزیزان گلهٔ ما | صد بار من و تو هم این قند شکستیم
هر گاه شنیدیم ز اخلاص حدیثی | طرف کلهی پیش خداوند شکستیم
تا روز مکیدیم سر انگشت حلاوت | زان قند که امشب ز شکرخند شکستیم

گفتیم بشادی مشو آلوده نظیری
لب خوش نشد از خنده و سوگند شکستیم

شب در بتخانه را با دو چشم تر زدم | کعبه در لبیک آمد حلقه تا بر در زدم
همچو مرغ تیز پر رفتم بسوی آفتاب | آنقدر کز گرمیش آتش ببال و پر زدم
طرف من سربسته بود و سیل گریه تند رو | پر نشد پیمانه‌ام هرچند در کوثر زدم
داشتم با صاحب منزل رهِ گستاخئی | نکته بر واعظ بگفتم نعره بر منبر زدم
فیض صحبت تا سحر نگسست از دنبال هم | تا کواکب سبحه گردانند من ساغر زدم
داشت بر زنگار دل اندوه حرمان خاطری | صیقلی آئینه را در پیش روشنگر زدم
شمع محفل خفته بود و شوق صحبت رفته بود | آتش افگندم بمجلس بال بر مجمر زدم
همچو خورشید آتش دل بیشتر شد موجزن | آب هر چند از نم مژگان بر آن اخگر زدم

در رهِ قاتل نظیری رنگندم غرق خون
آتشی آوردم و در عرصهٔ محشر زدم

ما برق جای تو بکاشانه سپرده‌ایم | آتش بپاسبانی پروانه برده‌ایم
گر رفته خواب دیدهٔ بخت و امید را | از بس ز وعده‌های تو افسانه برده‌ایم

باما اگر خدائی کند دشمنی بجاست — از آشنا پناہ بہ بیگانہ بُردہ ایم

ایں گوشمال درخور ماہست از فراق — نام جدائی تو دلیرانہ بُردہ ایم

ہستیم آنچناں کہ بقصد ہلاک خویش — خنجر بخصم و سنگ بدیوانہ بُردہ ایم

از سایۂ خودیم رمان مار سیدگاں — کز کنج خانہ گنج بویرانہ بُردہ ایم

حرفے بگو بہر کس نظیری چہ محرمیست
حسرت بر آشنائیِ بیگانہ بُردہ ایم

چند در دل آرزو را خاک غم بر سر کنم — آتشے را تا بکے در زیر خاکستر کنم

چند بینم خواری و در سینہ دزدم تیر آہ — شعلہ را تا کے نگہبانی ببال و پر کنم

زاریم گویا اثر دارد کہ امشب بر درش — نالۂ ناکردہ خواہم نالۂ دیگر کنم

تا نہ بینم زہر چشمے را نمے یابم حیات — گر بآب خضر کام زندگانی تر کنم

باوجود ناامیدی بسکہ مشتاقِ توام — مدعی گر مژدۂ وصلم دہد باور کنم

گر جدا از خاکِ سر کوئے تو خیزم روز حشر — خاک صحرائے قیامت را ہمہ بر سر کنم

عالمے امروز بر حالِ نظیری خوں گریست
وائے اگر فردا چنیں جا در صفِ محشر کنم

زیں غم نہ گریہ آمد و نے نالہ بر کشم — سخت است حال مشکل اگر تا سحر کشم

غائب نگشتہ از نظر از پا در آمدم — من آں نیم کہ رنج فراق و سفر کشم

آں بلبلِ ندیدہ بہارم کہ انتظار — در آشیاں ز کوتہی بال و پر کشم

بدخوئے خانہ زادم و مغرور خدمتم — معذورم ار ز امر تو یکبار سر کشم

پیدا شود کہ ہر چہ مرا ہست از آنِ تست — فردا کہ رختِ خویش ازیں کو بدر کشم

نا و سفالِ آں سگ کوزا نکہ ایں شراب — مستی نمید ہد چو ز جام دگر کشم

چنداں مروز ہوش نظیری بروز وصل

کیں جاں بے بہاش بہ پیش نظر کشم

امروز بہشت از غمِ خود دم نمیزنم — فارغ نشیں کہ بزمِ تو برہم نمیزنم
انداختم بہر دلِ شادی ہزار کم — غیر از دو شش بباختنِ غم نمیزنم
نازم بایں شرف کہ غلامِ محمدؐ ستم — لافِ نسب ز نسبتِ آدم نمیزنم
صد رہ سوار ہمتم انداین و آں گذشت — با آنکہ تازیانہ بر ادہم نمیزنم
مے سازم ارچہ دستِ سوغا پیش سکند — مے بازم ارچہ نقشِ وفا کم نمیزنم

امروز بہتر است نظیری جراحتم
آسودہ ام کہ دست بمرہم نمیزنم

ضبطِ حرفے میکنم گر وے زباں میسوزدم — شکوۂ در دل گرہ دارم کہ جاں میسوزدم
پاسِ تن از دور میدارد شبِ ہجرِ تو جاں — بسکہ از داغِ جدائی استخواں میسوزدم
جائے شیون دودِ آہم از دہاں سر میزند — بسکہ از سوزِ دروں بر لب فغاں میسوزدم
خواستم شمعے کہ از وے خانہ ام روشن شود — وہ چہ دانستم کہ رختِ خانماں میسوزدم
مہرباناں زود تر بخشید خونم را باو — بے گناہم کشتہ واز بیم آں میسوزدم
کردہ ام در بیخودی آہے کہ از وے دور باد — کردہ لب تبخالہ وز دل تا زباں میسوزدم

از کہ مینالد نظیری باز مرغِ بام کیست
عیب گوئیہائے آں آتش بیاں میسوزدم

خاکِ دیگر بر سرِ مژگانِ بے نم میکنم — دستِ دل میگیرم و دریوزۂ غم میکنم
در تن از آسودگی خونابۂ دل تیرہ شد — مے شگافم سینہ والماس مرہم میکنم
بیغم و بیغم زمن اے دردکاران الحذر — مہر از افلاک و تاثیر از دعا کم میکنم
در دلِ بے لذتِ من یکسرِ مو درد نیست — از کدورت سور را با آنکہ ماتم میکنم
جز پریشانی نمے آرد دماغ از کارِ من — از سحر تا شب حسابِ زلف برہم میکنم

سنگ را در دل گره شد گریه از بس دیده‌ام — خنده از بے غیرتی بر اهلِ عالم میکنم

وصل را خواهم نظیری طوق بر گردن نهاد
دست دل در گردن شوق کسے خم میکنم

میروم زین کوئے و ز رشک محبت میرم — بسکه با من آشنا گشتی ز غیرت میروم

کرد شیرین اشک تلخم را شکر خند وداع — جیبِ دامانے پُر از نُقلِ محبت میروم

نوحه بر خود میکند دیوار و در از رفتنم — میبرم ذوق از جهان از بس بحسرت میرم

حالتے دارم باین خواری که از خاکِ درش — گر بجنّت خواندم را نوان بمنّت میروم

از حجاب رفتن بیجا نظیری از درش
بخیه ها بر دیده از اشک ندامت میروم

باز از جرم شکایت ناامید از رحمتم — گفته ام کفرے و اکنون بدترین امتم

تا ز من دارد ملالے سایه ام خصم منست — در دلِ خود خوارم و در چشمِ خود بے غیرتم

گرچه در ظاهر دلم اظهار طاقت میکند — لیک پنهان بر سرِ جنگ است با من طاقتم

مینویسم خطِّ بیزاری دلِ پُر شکوه را — با هوس پیوند دارد نیست با او نسبتم

عالمے از رنجشم راهِ حکایت یافتند — از نکو خواهان دگر در زیر بار منتم

سنکه جا یابم برش با رشک اغیارم چکار — اینچنین دایم در آتش از دلِ پُر غیرتم

نیست از رنجش نظیری گر شکایت میکنم
عندلیبم ناله کردن هست رسم و عادتم

تا از فضائے دشت بگلشن فتاده ام — از چشم طائران نوازن فتاده ام

در نقش کارگاه جهانم نمود نیست — کز ضعف همچو رشته ز سوزن فتاده ام

گر سینه میخراشم و گر چهره میکنم — شوریده تر ز باد بخرمن فتاده ام

نے در حساب گوهرم آرد نه در نظر — از کیسهٔ کریم به برزن فتاده ام

مشتاق التفاتم و محتاج رحمتم
چوں طفل شیرخوارہ بدامن فتادہ ام

سعیم اسیر دوست دریں ترکتاز کرد
طالع نگر کہ قسمتِ دشمن فتادہ ام

زیں بوم و مرغزار نیم گر ملول نیم
طاؤس سدرہ ام ز نشیمن فتادہ ام

باز شہم کہ تا کشد از مرحمت مرا
در دست ایں عجوز برہمن فتادہ ام

طبل رحیل قافلہ سالار میزند
من در طلسم بے در و روزن فتادہ ام

چوں گل برنگ و بوئے ہوا خرقہ در گرو
دستار داغدار بگردن فتادہ ام

ریحان دمد بعشق نظیری ز آتشم
در گلشن خلیل ز گلخن فتادہ ام

بتمنائے غلط بر ہمہ کس میر شدیم
بدر از خانہ برفتیم و جہانگیر شدیم

مہ کلہ گوشہ پئے خدمت ما مے شکند
کہ سرافراز باندازۂ تقصیر شدیم

مئے تلخ و گزک شور ز ما مپرس کہ چیست
طفل بودیم کہ باز از شکر و شیر شدیم

غافل از شیوۂ رندی بسلوک افتادیم
تازہ ناکردہ دماغ از پئے نخچیر شدیم

دوست بر ما نگراں از سر شفقت بگذشت
خاک بودیم ز فیضِ نظر اکسیر شدیم

ہر کجا راہ دہد اسپ بر آں تاز کہ ما
بارہا مات دریں عرصہ بتدبیر شدیم

شادیِ ہفتہ بآزادیِ ما میگردد
ہمچو آدینہ چہ سر حلقۂ زنجیر شدیم

چار فصلِ چمنِ عمر ندیدیم افسوس
نارسیدہ بجوانی ز تعب پیر شدیم

رشک بر پیریِ ما چرخ دعطارد دارد
پشت خم ہمچو کماں راست تر از تیر شدیم

خوشتر از عمر زلیخا بطرب برگشتم
عذر تقصیر عمل در پئے توقیر شدیم

زاں دو محراب نشیں ہندوِ زنار پرست
پیش گفتار بدریوزۂ تکبیر شدیم

فکر آبادیِ ایماں نظیری کردیم
سوئے دلہائے خراب از پئے تعمیر شدیم

زجا نتوانم از کم نشاء کے چالاک برخیزم — بہر سو چنگ محکم سازم و چوں تاک برخیزم

چناں ز آلایشِ مژگاں تر دامن گرانبارم — کہ سست از جا چو نور دیدۂ نمناک برخیزم

بصافی مشرباں صحبت گزیدم صاف باید شد — بسوزم زہد خشک و خرقۂ تریاک برخیزم

چو موجم نقش بر آب و چو گردم رخت بر صرصر — ز دامن تا گریباں ہمچو سوسن چاک برخیزم

ملال آشیانم گشت کے باشد بہار آید — چو بلبل مست گردم از خس و خاشاک برخیزم

بیکدم بادہ صاحب ہمتے دستم نمیگیرد — کہ دانش گردم از خانۂ امساک برخیزم

دریں صحرائے پر صرصر چہ تمکیں ہست بودم را — چو دود از باد بگریزم چو گرد از خاک برخیزم

بسعد و نحس دوراں خط تسلیم و رضا دادم — کہ نتوانم چو نقش ثابت از افلاک برخیزم

نخوردہ زخم افتادم ز پا ترسم کہ نتوانم — بحال نرگسیں پے آرایش فتراک برخیزم

شب از میخانہ سوئے خانقہ رفتم غلط کردم — سحر میباید م از نشاءِ تریاک برخیزم

مکن منعم نظیری گر ز حکم آسماں نالم
ز مظلومی بداد از حاکم بیباک برخیزم

بسیار فطرہ کردم در گرم و سرد عالم — چشمے نشد بکامم از دہر دیگر عالم

عزم رحیل دارم از شہر بند دنیا — صد بیم وصال گیرم تا آنکہ بخزد عالم

برخاک رہ گذارم افلاک پائمالم — خلوت نشین شہرم صحرا نورد عالم

رخ میکنم بناخن لب میگزم بدنداں — با خویشتن نبردم غالب نبرد عالم

از حسن آں پری وش تا یافتم نشانے — دیوانہ دوست گشتم ویرانہ گرد عالم

خشمے ہمہ تبسم تلخی ہمہ حلاوت — [illegible]

ریزاں ز من ثمرہا الواں ز من چمنہا — رنگے نہ ہیچ یادم از سرخ و زرد عالم

نابود ہست بودم پندار در نمودم — چوں نقطہ زیادم از نقش نرد عالم

نو بالغانِ ایں عہد زان مشہ بند تکسیر — مردانگی مجو ز دیدار ہیچ مرد عالم

زین خاکداں بر ستیم وز اختراں گذشتیم — مائیم صبح ثانی خورشید فرد عالم

صبح از کفِ نظیری رطلِ گراں کشیدیم
بر طبع شد گوارا اندوہ و درد عالم

کعبہ و دیر شدم صدرہ و ویراں گشتم — بارہا معبدِ ترسا و مسلماں گشتم

باد خاکم بہوا بردو پریشانم کرد — عطرِ طرفِ چمن و گردِ بیاباں گشتم

نفسے از گل و آبے نفسے ز آتش و باد — نشدم جمع ازاں پس کہ پریشاں گشتم

سیلِ بے نہی فضولی ز سلوکم انداخت — چشمِ ترسیدہ تر از طفلِ دبستاں گشتم

بازیِ نفس ز تعلیمِ گہِ عقلم برد — گرچہ صد بار بدل دستِ گریباں گشتم

طوف و سعیِ حرمِ عشق نیاوردہ بجائے — تشنۂ زمزمِ آں چاہِ زنخداں گشتم

عمر بگذشت و خریدار بہیچم نخرید — کار بد بود و بر خویش بتاواں گشتم

پردہ ام از رخِ اعمال ندامت برداشت — خجل از طاعتِ آلودہ بعصیاں گشتم

دل گرفتم ز کفت و یو ہوا آخر کار — صاحبِ جامِ جم و مہرِ سلیماں گشتم

ز سیدار ز ایوہ روش وبہ چوراں گردم — کہ جلا یافتہ از خارِ مغیلاں گشتم

اگر از ذوقِ نظیری بفتادم چہ عجب
طفل بودم کہ غزل گوئے و سخنداں گشتم

غسالہ شوئے تہِ کاسہ ایاغ شدم — بتر ز پینۂ رنگینِ روئے داغ شدم

نہ خضر بود دریں تیرہ رہ نہ چشمۂ خضر — ز شرم ہرزہ دوی سرِ در سراغ شدم

فغان و شیون مرغاں چناں ملولم کرد — کہ جیب و دامن خالی بروں ز باغ شدم

نگویم اینکہ سینہ بختیم نمے انداخت — چہ بالِ زاغ بدم ہمچو چشمِ زاغ شدم

بروئے سبزہ و گل بود سیر و پروازم — نصیب خواند کہ پروانۂ چراغ شدم

تہِ پیالہ بمن داد لیک از مستی — فتیلہ بہ دلِ خاماں نہاد و داغ شدم

بدشت و مزرع گشتن ہوا پرستی بود | بکنج عزلت و خلوت ز باغ و راغ شدم
نسیم نیم شبم بر مشام بوئے زد | سحر شگفتہ و خوش طبع و خوش دماغ شدم

مدارِ کار نظیری بخلق دم در کش
کہ فارغ از ہمہ در گوشۂ فراغ شدم

نہ خراش دم برقت نہ گداز دل بدردم | دم آتشیں بیاباں بفسرد و گفت سردم
شدہ ام ز خویش قانع بخیال خلق و دلقے | نہ بدرد باز گشتم نہ ز دیدہ آب خوردم
وہم از غذائے مرغاں بخیال دام و قیدم | کنم ار دعائے باراں بہوائے سرخ و زردم
نکنم قفا بازی کہ دو شش نشستہ نقشم | نشوم ز لعب فارغ کہ عقب فتادہ نردم
بہوائے ابر خیزم فگند ز پائے ثقلم | بگذارِ سیل افتم ز رود ز دیدہ گردم
بقطار کس نگنجم چہ گراں بہا امیرم | بعیار خس نیرزم چہ بلند قدر مردم
بز تند تنگ سنگم بکشند عار خنجر | بہ تہمتن ار درافتم بگریزد از نبردم
بسرم ہزار پایہ رہ بستہ قطع سازم | بجہم ہزار پلہ پئے مور در نوردم
بخزان و گل نہ پیچم نہ ز قسم رنگ و بویم | بہ بہار رودسے نازم نہ ز جنس گرم و سردم
ورد از گمیں نسیمے ز ندم بموجِ دریا | کہ سحاب خشک مغزم نہ ز خار و نے بر بردم
ہمہ را بمہر بینم کہ قرین خویش خویشم | بجہاں ضیا رسانم کہ چو آفتاب فردم

بسماع جاں نظیری ز خودم خلاصئی دہ
بفشاں چناں غبارم کہ غبارِ کس نگردم

آتشیں گفتار خاکی پیکرم | قطعۂ باغ خلیل آذرم
در دم احیائے عیسٰی معجزم | در ید بیضائے موسٰی دفترم
جائے گل بلبل بر آرد شاخ گل | گر فشانی بر چمن خاکسترم
عالم معنی بنورم روشن است | در حقیقت آفتاب دیگرم

غوطہا در بحرِ معنی صنع کرد   تا بزاد از نہ صدف یک گوہرم
از سخن ہر کس ہیولائے نمود   من ہیولائے سخن را جوہرم
کس بمعیارم نمے آرد سخن   ہین محک صاحب عیار و ہین زرم
وصل معنی دیر اگر دستم دہد   پردۂ افلاک را بر ہم درم
جوہرم جسمم نمیدانم چسیم   ہر چہ ہستم غرق مہر حیدرم
اختراں چوں سرمہ در چشمم کنند   آسماں گوید غبارِ آں درم

برتر از حالِ نظیری نکتہا
گویم و از خود نشاید باورم

بگل پیراہنے امید وارم   کہ خوشبو سازد آغوش و کنارم
من آں آسیمہ صیادم دریں بحر   کہ در دامم نگنجد شکارم
قضا ہمسنگ کوہم داد سودا   بموئے برتراز وبستہ بارم
فشانم خوشۂ باراں ز مژگاں   بشورش ابر دشت و کوہسارم
شود شوریدہ تر ہر دم گل و آب   ازیں مرغابیانِ چشمہ سارم
بامید وصال آں پری وش   بشکلے ہر نفس بت مے نگارم
بایماں نایم از پندار بیروں   عجائب مومنِ زنار دارم
گریباں مے درم از عشق و کاوش   کہ تاب ایں سر و سودا ندارم
ز شہرے زادگان عشق پرسید   یکے از عارفاں آں دیارم
بایں خستگی گر آزادم گذارند   ز سر سبزانِ وادی یادگارم

نظیری ذوقِ شب خیزاں ز من پرس
کہ از بنگیہ دریں وادی سوارم

سوختن چوں شمع پائے تا بسرم   شد تنم جملہ مایۂ نظرم

در صبحم بروی نکشایند | بر شبنم خنده میزند سحرم
من که بر گلبن آشیان دارم | چه غم است از فنائی بال و پرم
پشت غمدیدگان بمن گرم است | غم به پیشم سنان و من سپرم
یک ره آرام دوست نشنیدم | زین تغابن که شد هنوز کرم
کشدم غم باین گنه که چرا | شادی از دور دیده بر گذرم
حادثات جهان ز هم نجبند | نسپارند اگر بیک دگرم
توبه ناید بعشق شاهد راست | بر گذرگاه ژاله شیشه گرم
بسکه دل بر قفا روم ز درت | قدمِ پس تراست پیشترم
مست و آشفته میروم بر راه | حال من ظاهر است از اثرم
خوش نکردند صبحدم مرغان | نام کردند مرغ خوش خبرم

آنچنان دارم نظیری شوق
که بریزند عضوها ز پرم

شست سقائی ابر برگ و برم | بنمی شد دل و دماغ ترم
دانه چون خوشه در گلو آورد | شاخهائی رگ از نم جگرم
بس هوا طرحِ انبساط انداخت | شد درون سرا برونِ درم
بدو بال سحاب دوخته اند | دامنِ بحر و دامنِ بصرم
مژه برهم نمی توانم زد | که بطوفان گریه بار ورم
مریم ابر در تموز آورد | میوهٔ مهرکان بما حضرم
عقد سنبل شد آه بیجانم | خوردهٔ نرگس اشک چون شررم
همه امنیّت و فراغت شد | هرچه آفت نمود در نظرم
چون بخوبیِ گلستان نگرد | بوسه بر دیده میزند نظرم

بسکہ از شوق سینہ در جوشم | پائے تقدیم میکند بسرم
پائے در فرق مو برا عضا ہست | ہمہ آبستنے و جانورم

آنچناں گم شدم بعیش و نشاط
کہ نظیری نمے رسد خبرم

زخیل نغمہ سنجاں رفتم وطرز کہن بردم | صداع بلبل کج نغمہ از طرفِ چمن بردم
نہ زیب باغ کم شد نہ بساطِ سبزہ خالی شد | خس خشکے ز نزہتگاہِ سرو و یاسمن بردم
دگر در شہر از مستی و رسوائی نمے گنجم | بیاباں دیدم و دستے بجیبِ پیرہن بردم
زبے مہری یارانم ازیں بہ یادگاری نیست | کہ مہرِ خویشتن را از ضمیرِ خویشتن بردم
ہر آمیزش کہ سنجیدم خواص زہر مے بخشد | مذاقِ ناخوشی از شہد و شیرِ انجمن بردم
بصد کاں مومیائی اے حریفاں بہ نمے گردد | شکستِ خاطرے کز بزم آں پیماں شکن بردم
فراغِ خاطر از سیر و سفر جستم نشد حاصل | غمِ غربت فراہم کردم و سوئے وطن بردم

نظیری مست و بد خود دیدمش فرصت غنیمت بود
لب پر شکوہ پیشش رفتم و تیغ و کفن بردم

بیروی تو پروانۂ امشب بچراغم | خودرا بچناں بیخودیِ سوخت کہ داغم
مطرب بکنایت غزلے دوش ادا کرد | از گریہ شدم مست و شد از دست ایاغم
دور از تو ز خود رفتگیے مید ہدم دست | کز پیش نظر ناشدہ گیرند سراغم
بوئے اگر از مہر و محبت نشنیدم | گل را گنہے نیست گرفتست دماغم
اے گلبنِ طالع چہ نہی روئے بزردی | فصلے نگذشت است ز سرسبزی باغم
کو جیب گشا صبحم و پرکن ز سیاہی | شد روشنی روز رقم بر پرِ زاغم

مشغول بعلم و ادب باش نظیری
تا چند شوی شیفتہ لا بہ دلاغم

نہ مقامے کہ دراں زاد سفر تازہ کنیم ‌ نہ غبارے کہ ازاں سرمہ نظر تازہ کنیم

سوئے ایں بادیہ ہرگز نوزیدست نسیم ‌ سینہ بر برق کشائیم و جگر تازہ کنیم

ہمہ از شعلہ چو پروانہ پر انداختہ ایم ‌ وز طپیدن نتوانیم کہ پر تازہ کنیم

تشنہ دارند بجرو دم آبے ندہند ‌ خود لب خشک بخوناب جگر تازہ کنیم

کے بود یار سفر کردۂ ما باز آید ‌ جان مشتاق ازاں سینہ و بر تازہ کنیم

خلق را فتنۂ ایں شہر فراموش شدہ ‌ زخم پنہاں بنمائیم و خبر تازہ کنیم

وقت آں شد کہ مے از ساغر خورشید زنیم ‌ لب از خندۂ شادی چو سحر تازہ کنیم

شمس دیں اختر اعظم بسعادت خواہیم ‌ نوبت سلطنت شمس و قمر تازہ کنیم

بندہ باشیم و لوکانہ حکومت رانیم ‌ روش دیگر و آئین دگر تازہ کنیم

بتضرع کلہ فقر ز سر بر داریم ‌ بادشاہانہ ہمہ تاج و کمر تازہ کنیم

نقش امید نظیری بجہاں نتواں یافت
بہ کہ ایں تختہ بشوئیم و ز سر تازہ کنیم

یک گلیم اما بر تبت چوں خم و پیمانہ ایم ‌ مختلف در رنگ و بوئیم ارچہ از یکدانہ ایم

سر معبودیم و با شرک خفی ہم پردہ ایم ‌ روح مسجودیم و با نفس دنی ہمخانہ ایم

طبع معشوقی و لاف عاشقی از ما خطاست ‌ طعمۂ بازیم اگر شمعیم اگر پروانہ ایم

گنج در ویرانہ باید کرد پنہاں ایں عجب ‌ بوالعجب تر اینکہ خود گنجیم و خود ویرانہ ایم

قفلہا از ما کشاید فتحہا از ما شود ‌ ہر کجا تقدیر مفتاح ست ما دندانہ ایم

کاشف نیت چو شکل قرعۂ دہ نقطہ ایم ‌ رہ زن باطل چو فال سبحۂ صد دانہ ایم

با بد و نیک ارچہ یکرو دیم ہمچوں آئینہ ‌ در صلاح کار در ہم صد زباں چوں شانہ ایم

گر پریشانیم عطر سنبل آشفتہ ایم ‌ ور سیہ کاریم کحل نرگس مستانہ ایم

آمدیم از علم و در تقریر سرگرداں شدیم ‌ زانکہ چشم دہر در خوابست و ما افسانہ ایم

در طریقِ بُردباری گر نظیری عاجزیم
شکر للہ در رہِ وارستگی مردانہ ایم

ساقی بزحمت آمده ام تا بپاے خم
یک کاسہ مے بیار و گر ہست لاے خم

باطن زکسب معرفتم بہ نمے شود
تبدیل خلق میکنم از کیمیاے خم

از یک پیالہ ام زخلاف فلک بخر
کز سر بروں شدم چو مے از تنگناے خم

گر خم شکست محتسبم غم نمے خورم
کافیست یک کرشمۂ ساقی بجاے خم

تا ہست باغ میکده از غم پناه ہست
یا زیر گل شویم نہاں یا قفاے خم

چشمم غنی شد از کرمِ پیرِ میفروش
طبعم کریم شد زدمِ دلکشاے خم

مستیِ من زجنس حریفان دُور نیست
نوشم مے از قرابۂ دیگر ورلے خم

پیمانگی کند فلکم مہر قطرگی
گردوں صلاے عام زند من صلاے خم

در حرص ناں چو مور نظیری چہ ماندۂ
طاؤس میشود مگس اندر ہواے خم

ردیف النون

دیریست بروں رفتہ ام از اختیارِ خویشتن
بنشستہ ام اندوہگین در انتظارِ خویشتن

گر از عیارِ حالِ خود در مجلس اظہارے کنم
ساز از مقامِ خود فتد مے از عیارِ خویشتن

مشرب مصاحب میکند ورنہ تفاوت بیحد است
تو مستِ حسن و نازِ خود من در خمارِ خویشتن

تا رفتم از کوئے مغاں در من غریبی کار کرد
ہر گہ نمے آید مرا یاد دیارِ خویشتن

توفیق اگر یاری کند در زہدِ خشک آتش زنم
زاب ورع سوز آورم رنگے بکارِ خویشتن

سیلابِ مستی سر دہم تا بیخ ہستی بر کند
یکبارگی فارغ شوم از خار خارِ خویشتن

گر بر سرِ صلح آورد روزے پشیمانی مرا
چنداں بگریم کز دلت شویم غبارِ خویشتن

گر پیش مسیح خواندی مرا ذوقِ مرا می یافتی
نقشِ خرابی ماندہ ام از یادگارِ خویشتن

آں شب کہ در خوں خفتہ ام دانم شبِ آبستن گیست
کم روزِ راحت دیدہ ام از روزگارِ خویشتن

یک روز برقع برفگن انصاف مشتاقاں بدہ
خلقِ جہاں را کردہ امیدوارِ خویشتن

معشوق و عاشق را بہم نازے نظیری لازمست
دشمن نمے باشد کسے با دوستدارِ خویشتن

عمر اگر باقیست رنجشہا کہن خواہد شدن
آں لبانِ تلخگو شیریں سخن خواہد شدن

باز خواہد آمدن از نقش بازیہا خیال
ایں دو چشمِ بت گر من بت شکن خواہد شدن

پاسخ گفتارِ زشت ما ہم استغفارِ ماست
کے صنم گویا بکفر برہمن خواہد شدن

باز عشق حیلہ گر شاہد فریبی میکند
یوسفے ہر گوشہ در چہے رسن خواہد شدن

منکہ از گم کردہ یارِ خود نمے یابم نشاں
گر بہ بیت اللہ روم بیت الحزن خواہد شدن

من کجا و عیش و مستی بادہ بر من زہر باد
بے تو گر شکر خورم تلخم دہن خواہد شدن

اسمِ اعظم ثبتِ لعلِ تست پاکش وارہاں
ایں نگیں روزے نصیبِ اہرمن خواہد شدن

جیبِ ماتم دیدگاں چاکست تا دامانِ حشر
شاہدِ حالِ نظیری پیرہن خواہد شدن

در چراغِ حکمتت از مغزِ خود روغن مکن
جز بنورِ عشق راہِ معرفت روشن مکن

حکمت از خود جوئی و از یونان و یونانی مخواہ
از کنارِ خوشہ چیناں دانہ در خرمن مکن

عشقبازاں را قوامِ جسم از قوتِ دلست
چوں دلت باشد قوی فکرِ غذائے تن مکن

دلبرے بگزیں کز اول یار و ہم آغوشِ تست
شاہدِ ہر جا نشیں را دست در گردن مکن

آب پاشانست در کوئے پریرویانِ یزد
تا نمانی پائے در گل چشم بر روزن مکن

رود مصر و چشمۂ موسیٰ براہ قدس ہست
وقت پیری ہم بس از آلائش دامن مکن

اختیارِ عشق با ہزل و ہوس شغلِ خطاست
مرکبے کز موم سازی نعلش از آہن مکن

اے خوشا خواری و خورسندی گہ فقر و قبول　　کس نگوید گلخنے را جائے در گلخن مکن

آشتی داری بخصماں با نظیری کیں مکن

دشمناں را دوست کردی دوست را دشمن مکن

دلا روز آں خمِ ابرو بگرداں　　بدل کردیم قبلہ رو بگرداں

رخ از ہندوے خطش سومنات است　　مسلمانی رخ از ہندو بگرداں

نہ بینم غرّہ آں رو را مبارک　　عنانِ طرّہ بر یک سو بگرداں

بہارِ حسن عالم بے خزاں نیست　　رخ از اصلاح ایں جادو بگرداں

بہر فصل ایں جہاں طبعے پذیرد　　ترا ہم رفت فصلے خو بگرداں

ز دست انداز زلف از کار رفتم　　شکنجے بر خمِ بازو بگرداں

مبادا بر نشاں آید خدنگے　　کمینے دیدہ ام آہو بگرداں

بعشقت پارسائی پیشہ کردم　　برسوائیم در ہر کو بگرداں

زلالت تیرہ گشت از ناروائی

نظیری آب خود زیں جو بگرداں

درمانِ ضعف دل بلب نوش خند کن　　حرفے بگوئی و مشک گلابے بلفند کن

لب پاک از ترشحِ آب حرام کرد　　طرفِ ردا بگردنِ صوفی کمند کن

بوئے عبوس عارف شہرم دماغ سوخت　　خادم بیار مجمر و فکرِ سپند کن

زہرم برگ زحاسد بد گو لی میدود　　نیشم ز دل بر آر و علاج گزند کن

با ما بدست خصم بجو دار چہ خوب ہست　　گو اشتلم بطینت نا ارجمند کن

آنکس کہ دیں ندارد و گوید کہ عارفم　　تکفیر او بملّتِ ہفتاد و اند کن

تا کے چو موج آب بہر سو شتافتن　　در عینِ بحر پائے بگرداب بند کن

نقدت ہمہ زر دمے است با قلب ماندہ است　　صرافِ خویش شو سخنِ چون و چند کن

دشمن اگر بسفرهٔ تو مہماں شود — سر بخش و نام خویش بہمت بلند کن
آرایشِ بروں چہ کنی پشم گوسپند — گرگے کہ در درونست ترا گوسپند کن
افغاں کہ سوختی و بمرہم نمے خری — آنرا کہ داغ مے نہی اول پسند کن

عالی نمودہ عشق نظیری مقام تو
معنی بلند آور و دعوے بلند کن

بامسلماں زادگاں تا کے دل و جاں باختن — بعد ازیں خواہم بترسا زادہ ایماں باختن
بر امید یک نگاہِ مرحمت میشایدم — خویش را چوں سُرمہ در چشم عزیزاں باختن
تشنہ چندیں راہ ظلمت کردۂ طے حیف حیف — جامِ جم را در کنار آب حیواں باختن
شیوہا دارد محبت ورنہ کار عقل نیست — یوسف افگندن بزنداں عشق زنداں باختن
کار بر اندازۂ ما نیست بس رسوائیست — زود ہمچوں اہرمن مہر سلیماں باختن
بر امیدِ التفاتِ خضر نادانی بود — زورق اندر بحر و مرکب در بیاباں باختن
عشق بے تعلیم مے آید بریں معنی گواست — کودکاں را عشق باہم در دبستاں باختن
گر دلے داری دو عالم را بداوے بر فگن — کس ندیدم بردہ باشد از ہزاراں باختن
تا مقامر شیوگاں را عادتست اوّل زیاد — داو کردن دل پس ایماں بر سرِ آں باختن
گرد کوئے ما چو گردی رو حریفِ ما نۂ — با فقیراں منعماں را نیست آساں باختن
لاف آں بہتر کہ در میداں سر بازاں زنم — شرط دعوی نیست تنہا گوئے و چوگاں باختن
ہر قمارے را کہ شرطے نیست ذوقے نیز ہست — از لبِ تو بوسہ وا زما گریباں باختن
میسزد مغلوب بودن لیک غیرت غالبیست — عشق میخواہد ببازم لیک نتواں باختن
طاعتِ چل سالہ را در عشق ترسازادۂ — در سرِ بازار میباید بعصیاں باختن

چیست میدانی نظیری وقت مرگ افلاس ما
جاں بساحل بردن و ساماں بطوفاں باختن

بگو به درد دل تو گر اثر تواں کردن — ترا ز ذوق محبت خبر تواں کردن
اگر بمهر من آب و گلت سرشته شود — دل و زبان تو شیر و شکر تواں کردن
قبول سلطنت هر دو کون چنداں نیست — که با محبت تو سر بسر تواں کردن
به پند مردم ازیں راه بر نمیگردم — بجستجوئے تو سر در خطر تواں کردن
بیانِ شوق بتقریر در نمے آید — نمیشود که سخن مختصر تواں کردن
بنامه گر صفتِ اشتیاق بنویسم — ز کاغذ و قلمم بال و پر تواں کردن
ز دیده تا بدلم رفت گریه طوفاں کرد — گذر عجب که ازیں رهگذر تواں کردن

علاج نیست که خصم از دروں جاں بر خاست
ز کید دشمن بیروں حذر تواں کردن

نوش میریزد حدیثت در گزندِ خویشتن — تلخ ازاں گوئی که داری پاسِ قندِ خویشتن
بس پریشاں ساختی زلف درازِ خویش را — گردلے نگذاشتی فارغ ز بندِ خویشتن
هیچ کارم بیش از عشقت بکام من نبود — چوں پسندیدی مرا گشتم پسندِ خویشتن
دولتِ عشق توام هرگه بخاطر بگذرد — سجده آرم پیشِ بختِ ارجمندِ خویشتن
با خیالے مونسم کز فکر خود در وحشتم — از عزیزے ناورم سر در کمندِ خویشتن
هر که از مجلس عبیر و عود بیروں آورند — دفع چشم بد برم دود سپندِ خویشتن
رام دل زلف سیه غارت نشد شرمنده ام — از فسون و دعوتِ ناسودمندِ خویشتن
صلح و جنگت بر دلم میدان طاقت تنگ ساخت — عرصهٔ جودر خور سیرِ سمندِ خویشتن
عشقبازی گرچه میگویم خطا کردن بود — برنگردم زیں خطا کاری به پندِ خویشتن

پیشِ گفتارت نظیری جان بتحسیں میدهد
ناز کن بر حسن ادراکِ بلندِ خویشتن

مردانه قماری کن دستے بدو عالم زن — خصلے که نهی بر نه نقشے که زنی کم زن

هردم چو فلک لعبے از پرده برون آری — این شعبده یکسو نه وین معرکه برهم زن

گر مهر نهی بر دل از شوق بیابی نه — در قفل زنی بر لب از رطل دمادم زن

مینائی جان خواهی شمشیر تبارک زن — آگاهی دل خواهی الماس بمرهم زن

تو بهر چه خاموشی کز هیچ نمیندیشی — من پاس کرا دارم غواص نهٔ دم زن

ایمان ز یقین خیزد از هرچه بشک باشی — در آتش حرماں بین یا بر محکِ غم زن

مومن نتوان گفتن عاشق که مجاهد نیست — رو بوسه چو سرباراں بر طرهٔ پرچم زن

شادی و غم عاشق توام بزمین آیند — تخت از پے سورِ ما در حلقهٔ ماتم زن

ما جاں بهوائے تو دادیم درین گلشن — بر هستی ما دامن چوں باد بشبنم زن

تا عذر گنه گوید آں حور بهشتی را — خالی دگر از عصیاں بر جبههٔ آدم زن

گر کعبه هوس دارد احرام رخت بندد — چوں خال زنخدانت کو غوطه بزمزم زن

شرع آخر سنگین است پابندِ طبیعت را — از کعبهٔ گل بر کن در کعبهٔ اعظم زن

جا نیست نظیری را بیمار لب و چشمت — یا شربتِ نافع ده یا ضربتِ محکم زن

دلم شد زود رنج آزار او کن — تغافل گونهٔ در کارِ او کن

بکوشش در نمے گیرد چراغم — شرر داری حرارت یار او کن

گلابے پاشش بر دلقِ وجودم — چو گل آغشته پود و تار او کن

سخن کز پختگی رنگے ندارد — اگر معجز شود انکار او کن

کسے کز روئے آگاهی زند حرف — بجاں دست او رسد ایثار او کن

نگه سرهنگ کم آزار حسن است — غضب را شحنهٔ بازار او کن

اساس حسن داری ساده از مهر — مثالے نقش بر دیوار او کن

نفس کز نفتگی تابے ندارد — گر از عیسے بود زنار او کن

نظیری را مسوز از داغ حرماں

ترحم بر دلِ افگارِ او کن

عشق تو شیرازهٔ اجزائے من	شوقِ تو فہرست سراپائے من
بسملۂ گوشۂ ابروئے تست	فاتحۂ شرح تمنائے من
رابطۂ بند بہ بندم ز تست	ثبت بداغت شدہ اعضائے من
کعبۂ کوئے تو بود مرجعم	بر سرِ معراج بود پائے من
مردمک چشم جہانے ز تست	روشنئ دیدۂ بینائے من
از شکرستان تو اجرت خورست	طوطی گویائے شکر خائے من
از چمنِ حسن تو بیروں مباد	زمزمۂ بلبل گویائے من
اینقدرا رزم کہ بہیچم خری	بیم زیاں نیست ز سودائے من
ایں شرفم بسکہ شوی مشتری	ہیچ مدہ قیمت کالائے من
پس ز رفیقانِ رہ افتادہ ام	گر نکنی رحم بمن وائے من

جائے نظیری دگر اینجا کجاست

من شدہ تو آمدہ بر جائے من

غم از دل برکراں نتواں نہادن	گرانے بر جہاں نتواں نہادن
مرا سرّے بجاناں از ازل ہست	کہ با جاں درمیاں نتواں نہادن
اراوت کردہ مجرم می مقدّر	گنہ بر آسماں نتواں نہادن
نوالہ کز کفِ معشوق باشد	بتلخی از دہاں نتواں نہادن
سرے کافر اختم از آستانش	بجز از آستاں نتواں نہادن
ز بس داغ جنوں آشفتہ مغزم	سرم بر پرنیاں نتواں نہادن
سمندِ عشرتم توسن چناں ہست	کہ گوشش بر عناں نتواں نہادن
ثبات از عالم و ارکاں بروں ست	اساسے آنچناں نتواں نہادن

فضائے چرخ مار بیضہ خوار است — دریں کاخ آشیاں نتواں نہادن
عزیز خاندانم از مکاں رفت — قدم بر لامکاں نتواں نہادن
توانم جاں بآساں داد لیکن — بجسم مردہ جاں نتواں نہادن
چناں ہجرش دل و دستم شکستہ — کہ کلکم در بناں نتواں نہادن

قلم در کش بدیوانِ نظیری
زبس سہوش نشاں نتواں نہادن

نہ مراست حسن فضلے بعیار سر بلنداں — نہ خوش آمدی موافق بمذاق خود پسنداں
بخیال نقش و رنگم ز دو دیدہ خواب بردہ — خم ابروئے نگارین چو شب نگار بنداں
بتگ دو داندریں رہ نرسم بگرد مردے — کہ براسپ چوب تازم پے باد پا سمنداں
بچراغ تیرہ بختاں دم خستہ میفروشم — کہ زنا کسے نیرزم بفروغ ارجمنداں
بہوس پزیم سودا من و آہوئے خطائی — بخطا فرو نیاید سرِ عنبریں کمنداں
دل سوگوار ما را بت شوخ و شنگ باید — مئے تلخ تر مناسب بمزاج دردمنداں

بکسے نشیں نظیری کہ بہ نیش نوش بخشد
چہ تمتع حلاوت ز حدیث بے گونداں

بیمار بیدردی دلا درماں نخواہی یافتن — وحی ار بتو نازل شود ایماں نخواہی یافتن
چہ خیست در گرد آمدہ کاریست سر در گم شدہ — سر رشتہ کز کف گم شدہ آساں نخواہی یافتن
قربے کہ خاصان شہش در آرزوے یکد مند — مفت از خطا در باختی ارزاں نخواہی یافتن
باشد سخن سیم و گہر نزد معیر پاک بر — تا ندم کہ زر خش نشکنند تاواں نخواہی یافتن
باغیست طبعت پر شجر از نظم و نثرش شاخ و بر — دہقان طرازش گر کند نقصاں نخواہی یافتن
از جویبار خود نوا بر نو بہارِ من مزن — فردا چو صحرا بشگفد بستاں نخواہی یافتن

شب رخت سودا باز کن ورنہ بوقتِ صبحدم　　از گرمی بازار من دوکان نخواہی یافتن

سلطانِ ظالم را ظفر بر لشکرِ مظلوم نیست　　درویش اگر ماند بجا سلطاں نخواہی یافتن

احسانِ ساقی بے زباں ظرفِ نظیری بنگراں

دور از جبیں گرداں شود مہماں نخواہی یافتن

سبو بیار و پُر از آبِ زندگانی کن　　زجامِ مے طلبِ عمرِ جاودانی کن

نگفت جم بفریدوں جز اینکہ جور مکن　　جہاں زتست دگر ہر چہ میتوانی کن

نشاطِ طبعِ حکیماں علاجِ بیمار است　　غمِ شکستہ دلاں دار و شادمانی کن

زسال خوردہ کش سر کہ ہست کار آموز　　شرابِ کہنہ بچنگ آور و جوانی کن

شب از قرابہ شنیدم کہ با قدح میگفت　　چو ماہ باش و بخورشید ہمقرانی کن

تہی ز خویش شوی پُر ز مہر سازندت　　نظر بکاسِ مہ و دورِ آسمانی کن

پدر بشکر و مادر بشیر پروردت　　بہر دو شیر و شکر باش و کامرانی کن

سبیلِ حق شو و عالم سبیلِ خود گرداں　　طفیلِ شاہ شو و بادشہ نشانی کن

چو نامِ فرخ خود باش در طریقِ سلیم

دگر چو نظمِ نظیری جہاں ستانی کن

منہ برنگِ جہاں دل کہ مے و بہاراں بیں　　وداعِ حسنِ گل و لالہ ہزاراں بیں

بنفشہ خستہ و نرگس بخواب و گل در کوچ　　وفائے ہمسفراں اتفاقِ یاراں بیں

زپارہ جگرِ خلق خاک آگندہ است　　زچاکِ سینۂ گل داغِ گلعذاراں بیں

بجور خانۂ دلہا خراب ساختہ اند　　نظر بملک ندارند شہریاراں بیں

رسیدہ اند بر اوجِ سپہر بر لبِ بام　　چو ماہ کاستہ حسنِ کلاہ داراں بیں

جوان و پیر بمیداں دو اسپہ تاختہ اند　　نبردہ گوئے سعادت کس از سواراں بیں

زمیں مجوے زمہرِ سکوں کہ مُردار است　　نشستہ بر سرِ ہر کوئے جیفہ خواراں بیں

دریں مسافرت آزادہ نخواہی دید — طریق اہل فنا گیر و رستگاراں ہیں

زآب دیدہ نظیری گل وفا روید
دراں چمن کہ منم فیض ابر و باراں ہیں

پیش بنشیں ساغرے بستان و طبع آزاد کن — ویں پرستاران معنی را بگفتے شاد کن

تختۂ تعلیم گردوں بین و نقش در ہمش — خندہ چوں شاگرد زیرک طبع بر استاد کن

ایں رقم رشتست طرح تازہ بر صفحہ کش — ویں بنا سستست ہمت قصر قائمی بنیاد کن

ابر ساقی او ہوائے سرو بستاں گریست — عندلیبا گل گریباں میدرد فریاد کن

عاقبت چوں جائے ما خاکست کار آب بہ — گل کز آتش میگذار د تکیہ گو بر باد کن

در نمازم دل ز مخموری بصد جا میرود — قبلہ گم شد محتسب میخانہ را آباد کن

چشم مستت شب بمعبد ہا خرابی میکند — پارسایاں رابمے خوردن مبارکباد کن

گر نویسم شکوہ میترسم کہ نشناسی مرا — آنکہ از حالش نکردی یاد ہرگز یاد کن

شکر ایں دولت کہ دوراں بر مراد حسن تست
بادہ در جام نظیری تا خط بغداد کن

میدود حاجت براہ خواہش از دنبال من — ہمت استغنا ہمے آرد باستقبال من

صدر عزت قرب میجوید بمن دشمن کجاست — تا بہ بیند رتبۂ عشق بلند اقبال من

عزتے دارم کہ گر پا در جنت نہم — صد گرہ در کار رحمت افتد از اہمال من

شوق در رفتن بآں گویم نوازش میکند — عشق مے بیند ز زیر چشم از دنبال من

سیر معنی تر ز رمز دوستانم در سخن — خامہ میرقصد ز تحریر تن خوں نال من

گر چہ ناخوشتر ز ہر روز ست وقت روزگار — خوبتر از سالہائے دیگر است امسال من

روزگارم گر چنیں با او نظیری بگذرد
رشک آید عالمے را بر من و احوال من

ساقی صلائے عام است کارے بکام گرداں
داماں خم فراخست دورے تمام گرداں

ما و دل اندریں شہر چوں حسن تو غریبیم
اورا عزیز کردی ما را غلام گرداں

آزادہ خاطراں را فکرے عناں نگیرد
گر غم گراں رکابست دل تیز گام گرداں

بے کیمیائے مستی تبدیل غم محالست
پائے حلال فرما یا غم حرام گرداں

ہر چند بے بہایم گنجشک ایں سرایم
قرباں سر نیازم برگرد دام گرداں

بیتو بتلخ کامی شبہا بروز بردیم
با ما بشادمانی یک روز شام گرداں

حکم شراب و شاہد پنہاں مکن نظیری
پیغام خاص خود را دستور عام گرداں

چند فارغ از نشاط درد و درماں زیستن
ہمچو خون مردہ زیر پوست پنہاں زیستن

شوق و ایں ناآشنائی عشق و ایں بے نسبتی
تشنۂ دیدار و انگہ در بیاباں زیستن

خوبی از اندازہ بیروں مہر بی انصاف نیست
دشمن جاں بودن و شیریں تر از جاں زیستن

دیدہ پر اشک و زباں پر شکوہ مشکل حالتیست
با چنیں نازک دلیہا سخن پیماں زیستن

عیش ہمجواران مفلس را چراغ خلوتم
بایدم از خانۂ ہمسایہ پنہاں زیستن

تا سحر در ساز و صحبت تا بشب در گشت و سیر
ہمچو گل طرفے نبستم از پریشاں زیستن

مشت خاشاک نظیری شعلۂ گرد و نشست
باد شمع انجمن را تا بپایاں زیستن

صد غم ز غم پیالہ ستاند بیاد من
صد غصہ تیغ تیز کند در عناد من

گردد ز شیخ و برہمنم کار بستہ تر
در جبین ابروئے گرہ شد کشاد من

تسبیح و سجدہ از گل میخانہ میکنم
خاک مراد بخش بر آرد مراد من

پروائے راہب و سر زنارم از کجاست
باید بہ بت درست بود اعتقاد من

بعد وصال رخنہ بکارم نمیکند
از بس بعشق گشتہ قوی اتحاد من

بر آتشم خمار شراب تو آب ریخت　　　جامے بنوش و دود بر آر از نہاد من

چندے بحیلہ رفت نظیری براہ عقل
ہرگز بران ربودہ نبود اعتماد من

بسے الطاف و احسان کرد حیرانی چو دید از من　　　گلم را خود سرشت و عشق خود را آفرید از من

عنایتہائے پنہانیش را گویم معاذ اللہ　　　بجز از دیگرے یوسف کہ نتوانی خرید از من

خیالِ او لبالب کرد بیرون و درونم را　　　بصد شمشیر نتوان یکسر مو را برید از من

سخن شوریدہ مے آید نمیدانم چہ میگویم　　　ترش مے بینم آں رو را مگر حرفے شنید از من

بہارے بر سرم بگذشت و تخمے از گلم نشگفت　　　ہماں خاکم کہ دائم خار کلفت مید مید از من

تقاضا بر تقاضا چوں توانم لب فرو بستن　　　در ہفت آسماں را عشق میخواہد کلید از من

ز دیگر کشتگاں خود را بجز ز غلطیدہ تر خواہم　　　کہ در روز جزا مظلوم تر نبود شہید من

بحشر ہر کس کارے و ہر بارے و بازارے　　　من و آہوئے صحرائی کہ دائم میرمید از من

نظیری بس از یں آہ و فغانِ دلخراش آخر
بمردم تا بکے آزار دل خواہد رسید از من

چہ خوش است از دو یکدل ہمہ حرف باز کردن　　　سخنِ گذشتہ گفتن گلہ را دراز کردن

گہے از نیاز پنہاں نظرے بمہر دیدن　　　گہے از عتاب ظاہر نگہے بناز کردن

اثر عتاب بردن ز دل ہم اندک اندک　　　بدبیہہ آفریدن بہانہ ساز کردن

تو اگر بجور سوزی ز جفا کشاں نیاید　　　بجز از دعائے جانت ز سر نیاز کردن

بچناں گرفتہ جا بمیانِ جان شیریں　　　کہ تواں تر او جاں را ز ہم امتیاز کردن

ز خمارِ مے ندارم سر و برگِ سجدہ بہت　　　دل و خاطر پریشاں نتواں نماز کردن

تو بخویشتن چہ کردی کہ بما کنی نظیری
بخدا کہ واجب آمد ز تو احتراز کردن

ردیف الواؤ

ازنصیحت برفروزد روئے تو	ازشکر گردد ترش ابروئے تو
چند گرم خشم و بیباکی شدن	رُوئے تو درآتشست از خوئے تو
بامئے مامشک تو آمیختند	رنگ ما نگرفتی و ما بوئے تو
تا کہ پا از خانہ بیروں مے نہم	در بیاباں میرمد آہوئے تو
گریم و خاکِ رہت شویم باشک	جائے خود گم کردہ ام در کوئے تو
گہگہے از رشحہ ام سیراب کن	آب خوبی نیست کم در جوئے تو
تحفۂ زاں حقۂ مرہم فرست	تا دلم بکشاید از پہلوئے تو
بہر دفع مرگ حرز جاں کنم	گر خدنگے یابم از بازوئے تو

دوستاں را پشت بر صحبت مکن
روئے دل دارد نظیری سوئے تو

نویدِ عہد گل از نو رسانِ باغ شنو	بشارتِ طرب از گردشِ ایاغ شنو
سرم ز حرفِ پراگندہ گوے در شوراست	صدائے مغز پریشانم از دماغ شنو
شہیدِ یار بناورد گاہ یار او لے	ہمیں وصیّتِ پروانہ از چراغ شنو
براہلِ شوق رہِ فیض در نمے بندند	نوائے بلبل اگر نیست صوت زاغ شنو
درونِ قطرہ ز طوفاں عشق شورے ہست	صدائے سیل براطراف باغ وراغ شنو
نہ اصطلاح رہ آگہ شود ز ہر سرِ خار	لطیفۂ کہ شوئی از اداشِ داغ شنو
خبر ز عرصۂ کنعان و مصر بیروں پرس	ہزار یوسفِ گم گشتہ در سراغ شنو
قصورِ عافیت از خود گذشتگاں دانند	ز من ندامتِ آسائش و فراغ شنو

زغم بسوز نظیری کہ گفتہ بود ترا

ندیم میکدہ شو لا بہ کوے و لاغ شنو

نیست دوران رانشاطے رطل مالا مال کو
مطربے کو وسے بگردد آسماں راحال کو

تاج عزت بانشست وتخت رفعت بستراست
سلطنت رایک جوانمردے بلند اقبال کو

بوم ودشت مملکت پر از شکار فربہ است
جرہ شاہینی کہ باکبکے زند چنگال کو

سنگ باران است بر مار روز و شب از حادثات
ز آشیاں خواہیم بر پریم اما بال کو

عالم از دیوان مردم روئے دار الجہل شد
مہدی از ترس ار نمے آید بروں دجال کو

حسب حال خوش کس از مجموعہ یائے نخواند
حافظ شیراز را دیوان فرخ فال کو

برخیالش راہ آمد شد نظیری بستہ شد
کوئے پراز بوالہوس شد غمزۂ قتال کو

بدور رتبت نتواں نیز بود دور از تو
حسد بخویش برد عاشق غیور از تو

مرا کرشمۂ حسن تو کردہ سرگرداں
نہ غیبتم بحضور است و نے حضور از تو

فگندی آئینہ را از نظر ز بے قیدے
بجز دل تو ندیدم دلے صبور از تو

بتلخی از نظر خشمگینت افتادم
لبے چو پستہ نکردم بخندہ شور از تو

امید بود کہ شمع مزار من گردی
بر آستاں سر ایم نتافت نور از تو

تو گر مرا بکشی و بتعزیت آئی
میان حلقۂ ماتم کنند سور از تو

وگر بفاتحہ بر تربتم نفس رانی
نہ لحد شودم عرصۂ نشور از تو

کرامت عجبے دادہ اند حسن ترا
کہ سر زند بدل ما نمے سرور از تو

نظیری اندہ ایں خوں فشردہ چند خوری
بگیر کس نگرفتست دل بزور از تو

عیش تنگم کرد دل افسردن چکد خوناب ازو
چشم سوزن داں کنار آید بہ پیچ وتاب ازو

عہد ممنون خواہدم از خویش چوں گویم مباش
خشک سالی ہا گرد آبرو نایاب ازو

هیچکس رخت از طلسم آسمان بیرون نبرد — کشتی صد چون سکندر مانده در گرداب ازو

عرصهٔ کیخسرو و افراسیابست این بساط — بس بخون غلطیده بینی رستم و سهراب ازو

خلوت شب زنده داران وجد و ذوقی گر نداشت — دلبری آمد که گردد مست شیخ و شاب ازو

میرود از دست فرصت زود تر در بار کن — شمع حاجت نیست گیرد خانه را مهتاب ازو

از درون ساغر میاور وز برون مطرب مخواه — بی دف و نی گرم گردد صحبت اصحاب ازو

لطف خلقش عیب محتاجان بپوشد غم مخور — بوریای فقر گردد بستر سنجاب ازو

نعرهٔ یا حی مزن برگ صبوحی ساز ده — آفتاب است او نماند هیچکس در خواب ازو

گر امام مسجدش ماموم بیند در نماز — روی بر اصحاب ایستد پشت بر محراب ازو

با ززیرک طبع و نازک گوست دلگیرش مساز

هان نظیری نکته میپرس در هر باب ازو

بدست طبع عنان داده دریغ از تو — بچنگ صد هوس افتاده دریغ از تو

حریف نغمهٔ مستان و صحن بستانی — نه مرد سبحه و سجاده دریغ از تو

زعیشهای صبوحی بدامن عصمت — چه داغ شرم که ننهاده دریغ از تو

بصیدگاه ضعیفان ز بازوی شوخی — چه تیر جور که نگشاده دریغ از تو

مگرد لالهٔ لالی درین سرابستان — نگفت سوسن آزاده دریغ از تو

جمال موصلیان خوی کوفیان داری — نه در دیار وفا زاده دریغ از تو

هزار کشته و بر مزار کشتهٔ خویش — تحیتی نفرستاده دریغ از تو

زمام شرم بیک جرعه میدهی از دست — سبک وقار و تنک باده دریغ از تو

فسون و عشوه اثر زود میکند بدلت — بهیچ رام شوی ساده دریغ از تو

بمجمعی که ببپروانگی نیشتر زندت — چو شمع تا سحر استاده دریغ از تو

بهر حدیث نظیری عتاب میورزی

بکین اہل دل آمادۂ دریغ از تو

دوش کردیم دل و دیده بدیدار گرو — سر نہادیم بپوشیدن اسرار گرو

پاکبازانہ کشیدیم سر از داو حریف — سیم و زر باختہ و جبہ و دستار گرو

علمی شقہ عمامہ از آں زلف نداشت — دلق و عمامہ نہادیم بیک تار گرو

چوں برآریم سر از دائرۂ مشکینش — چرخ کرد است دریں دائرہ پرکار گرو

آبروئے من اگر بُرد جمالش چہ عجب — بردہ از نار مغاں آں رُخ گلنار گرو

بندم از صومعہ زنار کہ در دیر مغاں — مصحف و خرقہ نگیرند بزنار گرو

مُرغ محبوس گراں سبز بہشتے بیند — ببر و بال کند چنگل و منقار گرو

گر رود سر من ازیں شورش و سودا نزوم — کردہ ام رخت دریں گوشۂ بازار گرو

مے شود ہر نفس از عشق نظیری رنگے
دلق درویش کہ کردہ است بعیار گرو

ہمنفسے بجاں خرم قافلۂ تتار کو — مردے ازاں زمیں کجا گردی ازاں دیار کو

جادوئے او بخواب خوش غارت صبر میکند — گریۂ شب رو مرا شورش کارزار کو

فایدۂ نمید ہد داروئے تلخ ناصحاں — ایں غم ناگوار را بادۂ خوشگوار کو

منکہ سخن نمیکنم شادیٔ بوستاں کراست — منکہ رقم نمیکشم رونقِ نو بہار کو

حادثہ از ہزار سو راہ نشاط بستہ است — غمزدہ را طرب گہے جز سر کوئے یار کو

چوں سگ کہف در وفا سر بقدم نہادہ ام — فاقہ کشم خبر کرا حملہ کنم شکار کو

پر ز گلم مشامہا قوت امتیاز نے — عشوۂ یاس میخورم حاصل انتظار کو

کس نہ نمود جرعۂ کز جگرم گزک نخواست — خستۂ درد سر شدم بادۂ بے خمار کو

ہست ز گوشۂ لبے عیش مدامم آرزو — ز دمے ناشتا دلم بستے پایدار کو

بخت نظیری از ازل حادثہ زائے آمدہ

توشۂ عشرتش دہی راحت روزگار کو

از صبح روزگار کشادہ جبین مجو | روئے شگفتہ از دل اندوہگیں مجو
چشم ثبات مہر ندیدم بآسماں | جنسے کہ بر فلک نبود از زمیں مجو
قاصد پیام یار ز ما آورد بما | آنجا نشان مقدم روح الامیں مجو
آنجا کہ زلف و چہرہ نمونہ جادوئے | گر مریم است معجزش از آسماں مجو
تمثال خوبئی دو جہانت نمودہ اند | نقشے کہ در تو نیست ز روم و ز چیں مجو
در زلف و رخ نظارہ کن و خال لب نگر | راہ گماں مپوے و مقام یقیں مجو
عشاق او ز نور و ز ظلمت گذشتہ اند | در کشورے کہ عشق بود کفر و دیں مجو
تلخ از لبش چو نخل عسل جوشش میزند | گر نیشں بایدت بخوری انگبیں مجو

با نیک و بد بساز نظیری ز روزگار
گر باغباں گیا دہدت یاسمیں مجو

بدل فگار دارم گلہ بے نہایت از تو | بکدام امیدواری نکنم شکایت از تو
بہزار جانسپاری ز جفا نیامدی باز | شدہ ناامید دیگر دل من بغایت از تو
سر و برگ من نداری بکجا روم چہ سازم | دل پر شکایت از غم لب پر حکایت از تو
تو بخندہ لب بجنباں دل و جاں بتو مسلم | تو بر حم آشتی کن من و ایں ولایت از تو
ز رقیب اگر تنزل نکنم چہ چارہ دارم | کہ اگر بخوں بگردم نرسد حمایت از تو
بہ ازیں نمیتواں شد کہ نصیب شد ز اول | گنہ و جنایت از من کرم و عنایت از تو

دم مرگ شد نظیری ز جفاش دل تہی کن
کہ بہ بدتر عشرت حرفے نکند سرایت از تو

ردیف الہاء

از گلستاں گل بباز ار آمدہ　　عید مرغان گرفتار آمدہ
گر نمے نالم بقانون بر ترنم　　زخمۂ بیگانہ بر تار آمدہ
بیختہ اند ایں جہاں را تا چو من　　مرد عشقے بر رخ کار آمدہ
یکدم از بیت خانہ غافل گشتہ ام　　صد گرہ در کار زنار آمدہ
از قفس در باغ خونیں دل ترم　　رشتہ ام در خار دیوار آمدہ
اندہ اندہ زایدم کائینہ را　　مایۂ زنگار زنگار آمدہ
مستی ما را چہ داند از کجا ست　　آنکہ از میخانہ ہشیار آمدہ
دست از مقصود کوتہ کردہ ام　　بر سر انگشتم ز گل خار آمدہ

از نظیری شکرستاں شد جہاں
در قفس طوطی بگفتار آمدہ

دیوانہ ام ز خانۂ مشوش بر آمدہ　　طوفانم از تنور با آتش بر آمدہ
آں صید عاجزم کہ ز تاثیر کین من　　تیر و کماں شکستہ ز ترکش بر آمدہ
ہرگز نبودہ کاسہ ام از لائے غم تہی　　صحبت بمیر سکیدہ ام خوش بر آمدہ
بر کعبتین اختر من نیست نقطۂ　　زیں نقشہا کہ چرخ منقش بر آمدہ
باریدہ برگ گل بسر از سنگ طعنہ ام　　در کوچہ کہ طبع جفا کش بر آمدہ
بادا شکستہ خاطر سلطاں زجیم من　　کز خانہ ام خم مے بیغش بر آمدہ

میترسم ایں شراب نظیری جنوں دہد
دیوانۂ ز شیشۂ پری وش بر آمدہ

زاں عنبریں کلالہ کہ بر سر نہادۂ　　منت بتاج بر سر قیصر نہادۂ
بر چہرہ زلف و خال نو بر خوشنما و لیک　　خط بر عذار از ہمہ خوشتر نہادۂ
آغوش جانم از بو و موییت معطر است　　گل در شکنج زلف معنبر نہادۂ

حسنِ تو زیور تو بس است اینقدر چرا ~ بر گوش و سینہ زحمت زیور نہادہ

ترتیب سازِ جشن ملوکانہ کردہ ~ اسباب بزم و رزم برابر نہادہ

مینا بکف زساعدِ سیمیں گرفتہ ~ خنجر بہ پیش از مے احمر نہادہ

از کبر بر مرادِ دلِ کس نبودہ ~ تہمت بہ بخت و جرم بر اختر نہادہ

خط عاشق لبانِ پر از انگبیں تست ~ در راہ مور دام ز شکر نہادہ

آبحیات میچکد از لفظ چوں درت ~ لب بر زلال خضر و سکندر نہادہ

اوراق نظم و نثر نظیری بگو بسنج

بحرے بکف ز سینۂ گوہر نہادہ

شاہدے بر سرِ ایں کوچہ پدیدار شدہ ~ ہر کہ زیں راہ گذشت است گرفتار شدہ

گل کہ خندان و شگفتست بایں مینازد ~ کہ بپائے دلش از کوچۂ ما خار شدہ

گر بارزی کہ مقیم سرِ کویش گردی ~ بس غریباں نگری بیدل و بے یار شدہ

بس کند غارت ہندو و مسلماں ز لفش ~ بدر گوش ہم سبحہ و زنار شدہ

آشیاں ہمہ مرغان چمن ویراں کرد ~ کہ لشب نرگسش از زمزمہ بیدار شدہ

ماہ کنعاں سفرے کرد کہ بازارے دید ~ یوسف ماست کہ راہش ہمہ بازار شدہ

صد حسیں از لب او شربت کاسے بچشید ~ بر سرِ کویش ازیں عربدہ بسیار شدہ

ہر کرا جان و دلے ہست کند در کارش ~ زود بینی دو جہاں بر سر ایں کار شدہ

ہجر و مخموری ہمسایہ نظیری سہل است

بخت آں مست کہ در میکدہ ہشیار شدہ

کار سیت برملا گذراں در خفا گرہ ~ فکرے چو تار سبحہ ز سرتا بپا گرہ

سیارہ و ثوابت ایں کار خانہ را ~ دلہا چو کہربا ست ز خوف قضا گرہ

بس خوردہائے زر چو گلست در دہاں کنند ~ چوں غنچہ وا کنی گر ایں پردہا گرہ

کسب معانی از نظر عشق کن که هست | صد نکته را به نیم اشارت ادا گره
کوته مساز دست تهی کیش نگار را | بر گوشهٔ نقاب بود رونما گره
از بس کرشمه میکند از پرده آشکار | در دیده میشود نظرم از حیا گره
گویا ترم ز بلبل خوش نغمه در بهار | از سردی جهان زده ام بر نوا گره
قطعیم که گرچه عقده کشائی خلایقم | نگشایدم ز گردش این آسیا گره
زین چرخ خاکباز که هر صبح روزگار | دامن چو کودکان زندش بر قفا گره

طرح بقا مدار توقع که خاک را
بسیار هست در دل ازین مدعا گره

آب رز در خم آتشین نشده | سیر از و خاک جرعه چین نشده
تا این لعل درد آمیز است | در نگین خانه خوش نشین نشده
مزه نگرفتهٔ ز نیشکره | گز لبت باده انگبین نشده
بر چنان لب عجب که تا امروز | لعن ابلیس آفرین نشده
هر که یکبار دیده روی ترا | از غمی در جهان غمین نشده
چه شوی پایمال گل چینان | سنبلت فرش یاسمین نشده
سیب سیمین بمیوه دزدیده | قابل جیب و آستین نشده
کیست کز سلسبیل رخسارت | خاطرش جنت برین نشده
از مژه دیده ارغوان زار است | در این باغ خارچین نشده

بی قبول نظیری را
رقم سجده بر جبین نشده

سر داده و بند نهانی نهاده | دل برده و داغ نشانی نهاده
گر در ره وفا قدمی برگرفته | بر خود هزار کوه گرانی نهاده

یاد ت بخیر باد کہ در گریہائے گرم | شوقے کہ از خودم بر ہائی نہادہ
از زاں مکن کرشمہ و شوخی کہ بردلم | مہرسے کہ پیش ازاں نتوانی نہادہ
از درجِ لب مفرح یاقوت دادہ | در طبع نیز شوق جوانی نہادہ
فارغ نمیشویم کہ در آب و خاکِ ما | تخمِ ہزار دل نگرانی نہادہ
غمگیں نمیشویم کہ درہائے و ہوئے ما | ذوقِ ہزار رود و معانی نہادہ
بلبل خمش نمیشود اے غنچہ لب بگوئی | در خوردہائے گل چہ معانی نہادہ

باکس زمانہ عہد نظیری بسر نبرد
دل بر وفائے دشمن جانی نہادہ

دلم گداختہ غم و ز تنم تواں رفتہ | ز گرمیِ جگرم مغز استخواں رفتہ
نشاطِ روزِ جوانی بسر نمے آید | کہ ہمچو تیر بجست از خمِ کماں رفتہ
خبر ز سیرت آیندگاں چہ میشوید | کہ ماندہ ام بفریبیِ کارواں رفتہ
ز روزگارِ دلِ شادماں نمے بینم | کہ از ہجوم بلا راحت از جہاں رفتہ
کس از تلاطمِ دریا بروں نمے آید | کہ کشتئی کہ بہ بینیم برکراں رفتہ
چہ از تمیز و خرد مفلس اند ایں مردم | کہ یوسفے چو تو زیں شہر رایگاں رفتہ
زبس بوصلِ تو جانہائے خلق پیوند است | ز رفتنِ تو ز ہر تن ہزار جاں رفتہ
زبیمِ ہجرِ تو ہر جا کہ بود عقل و دلے | رکاب و دست تو بوسیدہ در عناں رفتہ

درنگ چند نظیری خوشا سبکروحے
کہ پیش ازانکہ شود بردلے گراں رفتہ

روندگان بلو نسیم رو بہم کردہ | بہ فارغ در سر افسانہائے غم کردہ
گرفتہ کوہ و بیاباں بانگِ ک بانگ | نئے چو برق با فرقِ علم کردہ
بطرفِ ہر ممنے چشمہ نمودہ رواں | بخاکِ ہر قدمے دانہ بسیم کردہ

بذوقِ کنجِ فراغی که شاد بنشینم | همه حوالیِ آفاق را قدم کرده
بسر کلاهِ نمد کج نشسته بر یکسو | قفا بتاجِ فریدون و تختِ جم کرده
زبانِ عقل بمی لال کرده چون لاله | علاجِ می بقدحهای دمبدم کرده
اگر پیاله می داده اند اگر خم زهر | زخوانِ دهر قناعت به بیش و کم کرده
باشتیاقِ اجل راهِ عمر پیموده | مقام بر درِ دروازهٔ عدم کرده
ز زیرِ پردهٔ دل دلبرِ نهانیِ ما | کرشمه بر عرب و ناز بر عجم کرده
حکایتِ لبِ او مرده زنده میسازد | مسیح را که باعجاز متهم کرده

ربوده مستیِ عشق آنچنان نظیری را
که پشت بر صمد و روی با صنم کرده

ازما نهان زکثرتِ اغیار بوده | چون گل بزیرِ پردهٔ صد خار بوده
از نورِ دیده در نظرِ ما عیان تری | پنهان نموده و پدیدار بوده
فریادِ جان همه زگرفتاریِ فراق | تو در میانِ جان گرفتار بوده
خامش که گشته ایم در اندیشه گشته | گویا که بوده ایم بگفتار بوده
هم طرهٔ فتنه زا شده هم غمزه عشوه گر | کز شورِ حسن بر سرِ اظهار بوده
در هر نظارهٔ کشفِ حجب بیشتر شود | تو نورِ دیدهٔ مایی و دیدار بوده
تو نی ترا زخلوت و عزلت طلب کنند | تو شورِ شهر و فتنهٔ بازار بوده
دل هرچه برده است تو دلجوی گشته | غم هر که داده است تو غمخوار بوده
انکارِ حالِ ما چه کنی کز دمِ الست | با ما بدیر و میکده در کار بوده
پرسش چه میکنی زخطا و ثوابِ ما | چون هرچه کرده ایم خبردار بوده

جان مست میشود زحدیثِ لبت مگر
همصحبتِ نظیری خمار بوده

سوئے ہر کس بعنایت نظر انداختۂ — تا قیامت ز خودش بیخبر انداختۂ

طمعم نیست کزیں کو بسلامت ببرم دم — کہ بہر سو کہ نہم پائے سر انداختۂ

عقل در حلقۂ نگنجید زبس اندر خم زلف — دل سودا زدہ بر یکدگر انداختۂ

فہم در دائرۂ تنگ دہان تو کم است — گرچہ از حلقۂ خالش بدر انداختۂ

دل ز شیریں سخنانِ تو ازاں شوریدہ است — کہ بگفتن نمکے در شکر انداختۂ

دل ما کیست کہ سر رشتۂ رویت باشد — خانما نہا بشکر خندہ بر انداختۂ

شاہ در کلبۂ درویش اقامت نکند — دولتِ ماست کہ بر ما گذر انداختۂ

دیدہ صد جا بمن دادہ سر و میسوزم — آتشم بیں کہ چہ در خشک و تر انداختۂ

بیں چہا گشتہ ام اے سرو رواں گرد سرت — کہ چو پروانہ ام آتش بہ پر انداختۂ

گفتم ایں راہ رسید است بپایاں بدم — کہ ز اول قدمم دور تر انداختۂ

منکہ تقدیر جنیبت کش تدبیرم بود — بستۂ دستم و رختم ز خر انداختۂ

باید از اول شب کرد نظیری شبگیر
بار در مرحلۂ پر خطر انداختۂ

گر پائے سرو دامن یارے گرفتۂ — از محنت زمانہ کنارے گرفتۂ

آگہ نۂ کہ در چہ نفس سود عمر تست — از ہر نفس اگر نہ عیارے گرفتۂ

عمرت ہماں دمست کہ با یار بودۂ — ہیچ است اگر جز ایں بشمارے گرفتۂ

ہشدار ہاں کہ باطن خود تیرہ کردۂ — از ہر چہ بر ضمیر غبارے گرفتۂ

نخلِ برہنہ سنگ ز مردم نمیخورد — از خود بریز اگر بر و بارے گرفتۂ

گردوں کشید رختِ ترا چوں مسیح اگر — وقتے رکاب شیر سوارے گرفتۂ

ہر سو فقیر فاتحہ در کار میکنند — یکبار از دم کہ نثارے گرفتۂ

نازاں بحسنِ خویش مشو ہیچ از امتحاں — آئینۂ ز آئینہ دارے گرفتۂ

بازی ز کعبتین فلک خوردهٔ مدام　　نقشِ حریف کے بقمارے گرفتهٔ

چندیں فراشی ز جیب و دیار حبیبت　　آخر اجازت از پے کارے گرفتهٔ

اینجا صداع را سرِ مخمور مے خرد　　تو سر ز درد نیم خمارے گرفتهٔ

بو از شمیم زلف نظیری نبردهٔ
گر بر فراشِ عیش قرارے گرفتهٔ

غم بسزا دادهٔ دل بنوا کردهٔ　　از تو پذیرفته ایم هرچه عطا کردهٔ

جز گل و برگ رضا حاصل تسلیم نیست　　هیچ ستم کندهٔ قطع جفا کردهٔ

نوبت شادی زدیم بندگی از ما رفت　　شهره بداغِ توایم گرچه رها کردهٔ

جفتِ بلا چوں شدیم گرنه بروزِ الست　　ما که یکے گفته ایم قسم بلا کردهٔ

هر که تو روشن کنی مفت نگیرد کسے　　هم تو بهیچم بخر چوں تو بها کردهٔ

عشقِ تو مستی بخلق بے مے و ساغر دهد　　بر درِ میخانه ام از چه گدا کردهٔ

هر که جمالِ تو دید دولتِ جاوید یافت　　سایهٔ زلفِ سیه پرِّ هما کردهٔ

ما ز قصورِ ادب غرقِ گنه گشته ایم　　تو ز غلوئے حیا سترِ خطا کردهٔ

غائب و حاضر بما در همه جا بودهٔ　　پشت بتو کرده ایم روئے بما کردهٔ

گریهٔ شب رو کنم شحنگئ دل چرا　　مردمکِ دیده را لعل قبا کردهٔ

قطعِ مودت نمائے یار نظیری مباش
سایه گر از آفتاب هیچ جدا کردهٔ

عشق افسر ز سرِ جم باشارت برده　　با سپاهی دل محمود بغارت بُرده

نتواند لب عیسے بصد اعجاز گرفت　　دل که آں چشم جهندیں بمهارت بُرده

خواجه در کعبهٔ رنداں نظر باز ملاف　　کر گدا نام شد اینجا بحقارت بُرده

عشق را فایده در کوئے زیاں کاراں است　　هر که زیں کوئے سفر کرده خسارت بُرده

عشق در سینہ و طاعت بجز اکردہ بدل — گنج در خانہ و دانگے بتجارت بردہ
بسکہ بگریستہ ام در جگرم گرمی نیست — گریہ ام از نفس گرم حرارت بردہ
رو بمحراب گریبان تو نتوانم سود — کز من دیدۂ آلودہ طہارت بردہ
من بیاں ہیچ ندارم کہ سخن گفتن تو — از من اندیشۂ معنے و عبارت بردہ
کردہ بر من در افسانۂ بے ساماں باز — قفل خاموشی و مفتاح بصارت بردہ

اے خوشا عاقبتِ کار نظیری در عشق
درد فا مردہ و جاناں بزیارت بُردہ

آں کہ بجاں نازِ ترا حور کشیدہ — خورشید بچشم از رخِ تو نور کشیدہ
گیسوئے تو ببریدہ کمند از دمِ افعی — مژگان تو نیش از تن زنبور کشیدہ
آں رخ کہ خوئیش میچکد از زلفِ بناگوش — گوئی عرق از عنبر و کافور کشیدہ
از معنی فہم دہنِ تنگِ تو ادراک — یک نکتہ بیاں کردہ سخن دور کشیدہ
بے دُرد ترا از شیرۂ جاں ساختہ صد بار — خمار کہ صد شیرۂ انگور کشیدہ
کوئے تو کنوں وعدہ گہِ منتظرانست — دیریست کہ موسیٰ قدم از طور کشیدہ
محروم ز دلجوئیِ آں چشمِ سیاہم — مژگانِ تو بر گرد نگہ سور کشیدہ
بسیار شد اندوہ و غم لکے بود آخر — بینیم بصبح ایں شب دیجور کشیدہ
ایّوب نگر چارۂ رنجوریِ ما را — داند کہ ازیں علتِ ناسور کشیدہ
آسودہ جز از گوشۂ ویرانہ نگردد — دیوانہ کہ آزار ز معمور کشیدہ
افغاں کہ بمنزل نرساندیم ز سستی — بارے کہ دو چنداں کمر مور کشیدہ

دل خستن و فریاد نظیری ز درونست
رنجور نفس از دل رنجور کشیدہ

از خوئے تند و سرکشت کس ایمن و خوشنود نہ — صد بار رنجیدی از ما را گناہے بود نہ

عاشق منافق میشود در غمزهٔ غماز تو | صد فتنه انگیزی دمے قصدت زیان و سود نه

صنعت نمکها ریختهٔ عشقت جگرها سوخته | از پختنِ سودائے تو حاصل جز اشک و دود نه

نے قهر و جنگے برملا نے مهر و لطفے در خفا | آخر نمیدانم چه ام مقبول نه مردود نه

اندیشهٔ پنهان تو سرمایهٔ سودائے ماست | صد جاں اگر نقصاں شود در راهِ تو نابود نه

تا تو نکوتر میشوی من مبتلا تر میشوم | حسنِ ترا رو در بهی درد مرا بهبود نه

عیشِ ضعیفِ تلخ ما یارب نصیب کس مباد | در مجلس ما چاشنی در مجمر ما عود نه

همصحبتاں در وجد و ما از نقل بر جا مانده ایم | ما کاهلاں را جنبشے از نغمهٔ داؤد نه

در افتراق حال ما صد کوکب منحوس هست | در اجتماع کار ما یک اخترِ مسعود نه

گردید قسمت در ازل نایابی و سرگشتگی | یک سالکِ جوینده را رو جانبِ مقصود نه

یاراز صبوحی سرخوشاں اصحاب مجلس میکشاں

هجر نظیری را سبب جز بخت خواب آلود نه

در عهدِ تو یک سر بگریباں نرسیده | کش چاک دل از سینه بداماں نرسیده

محمود پریشان سرِ زلف ایاز است | کاریست محبّت که بساماں نرسیده

مجنوں نشد آرام پذیر از رخ لیلی | دردیست جدائی که بدرماں نرسیده

هر قطرهٔ از چشم ترم سیل جهانیست | جائے رسد ایں گریه که طوفاں نرسیده

دیریست که از نکهتِ پیراهنِ یوسف | بوئے بسوئے کلبهٔ احزاں نرسیده

بس کز رسنِ زلفِ گرهگیر تو بندیم | مارا نمے از چاه زنخداں نرسیده

ماییم و کتابے و چراغے که فروغش | از خانهٔ تاریک بایواں نرسیده

صد بار ز آغاز بانجام رساندیم | افسانهٔ دردے که بپایاں نرسیده

فریاد که طے گشت رهِ عمر نظیری

ایں جانِ الم دیده بجاناں نرسیده

کجائی ای گل دل را برنگ و بو کرده — جهان جمال تو نادیده آرزو کرده

گلی برنگ تو گلچین نچیده از چمنی — هزار مرتبه گلزار رفت و رو کرده

هزار جنس می آورده در میان خمار — به نشئه تو نبوده است در سبو کرده

سپاس خلق تو بر جان عاشقان فرضست — پری وشان جهان را فرشته خو کرده

لب از حلاوت حرفت نمیتوانم بست — که همچو نیشکرم شهد در گلو کرده

چگونه مردمک شب پرست ما بیند — ترا که ذره و خورشید جستجو کرده

ترا بقول و غزل رام خویش نتوان کرد — عبث خیال توام گرم گفتگو کرده

تو گل بجیب دگر کن که عشق چاره شناس — نصیب سینهٔ من مرهم و رفو کرده

نظیری از تو دل خار خار غیر بکن
که عشق آب توی دیده را بجو کرده

نی سنبل تنباکوی نه آتش رخساره — دل بیدی خامی میدهد بی داغ آتش پاره

منقار زرین بایدت تا دانه زین اخگر کنی — کی مرغ این آتش بود هر مرغ آتش خواره

در محفل تنباکو نگر صوفی شده باز آمده — در کوی خود سرگشته در شهر خود آواره

چون بید مجنون هر طرف افگنده از سر طره — چون دلق سالک هر کجا افگنده از بر پاره

مردم گیا از چین مجمر تنباکو آچین بجمر — هم مایهٔ بی مایه هم چارهٔ بیچاره

خواهم دهد و چندان آنقدر جام و نی تنباکویم — کافتم بطاق ابروی چون نرگس خماره

اندر کمند دود او گر سنبل و گجو به است — همچون کلیم افتاده ام اندر دم سحاره

موسی بقوم خویشتن لوح ید بیضا نمود — یا حور سیمین ساعدی کرد از مه نو پاره

هر جرعه کی مستی دهد رند جحیم آشام را — از جنس آتش کشتنی ور قسم هندی کاره

ساغر نظیری کم بکش زین خشک می هر دم بکش
گشت مردم از دود آهنی کت لعل از و شد خاره

در شهر کو هنگامها بهر تماشا کردهٔ — تا خلق را غافل کنی صد فتنه بر پا کردهٔ

وسواسیانِ عقل را در قید شرع افگندهٔ — سودائیانِ عشق را سر گرم سودا کردهٔ

روز قیامت هم عجب گر کام مشتاقاں دهی — تو کز فریب وعدهٔ دلها شکیبا کردهٔ

زلفے پر از خاص و خدم روئے گرفتارش چشم — غرضِ تحمل دیدهٔ آهنگِ غوغا کردهٔ

در خلوت و عزلت ز تو غایب نمیگردد کسے — صد عابدِ مستور را در شهر رسوا کردهٔ

نے یار و محرم را گذر نے صبر و راحت را مقر — آخر دریں ویرانه دل تنها چساں جا کردهٔ

ترسم که در روزِ جزا گیرند خلقے دامنت — با دیگراں بارے مکن جورے که با ما کردهٔ

اے عشق کاغاز از تو شد آخر سرانجامے بده — تحریک شوقے دادهٔ کارے تقاضا کردهٔ

هر عشوه میخواهی بده پیش نظیری نسیه نیست
امروز نقدی در نظر گر وعده فردا کردهٔ

دلے دارم از و دلها شکسته — دلے از هر صدائے پا شکسته

تنے دارم ز طوفانِ حوادث — چو کشتی در تهِ دریا شکسته

ز رعنایاں که بر آتش نهندم — چو عودم سر بسر اعضا شکسته

بر اصلاحم فلک را دسترس نیست — درختم شاخ از بالا شکسته

کسے زاں نشنود دادم بریں بام — که سقفِ گنبدِ مینا شکسته

اجل از غم نمے سازد خلاصم — بمرگم آستیں عمدا شکسته

شبِ دنیا سیاه از دست روز است — پرِ طاؤس قدرِ پا شکسته

چنیں سرمست و خوبم کوه از انست — که شیشه لاله بر خارا شکسته

ز بس کز شادیِ امروز ترسم — دلم از عشرتِ فردا شکسته

جهاں در کارِ هر کس دید نقصے — قصورش بر سرِ دانا شکسته

کمان ابروئے ایں زال رعنا — بجادوئے یدِ بیضا شکسته

زبس از فتنه میترسد نظیری
سپاهی را بیک غوغا شکسته

دل برین ناخوش آشیانه منه — چشم بر شفقت زمانه منه
ناگهان میزنند طبل رحیل — رخت خود جز بر آستانه منه
تا کفافی و شاهدی باشد — پای بر آستان خانه منه
بدره تا دست در میان دارد — باده و چنگ بر کرانه منه
می و معشوقهٔ شبانه خوش است — نان و پیمانهٔ شبانه منه
مرغ دل وار از قفس آزاد — بر در خانه آب و دانه منه
گوش بر نغمهٔ اغانی نه — چشم بر جرعهٔ مغانه منه
دیر یا زود میرسد روزی — بر جهان قحط جاودانه منه
هر چه دستت دهد نکوئی کن — عذر پیدا مکن بهانه منه
اثر زندگی بگور فرست — از پی مردگی نشانه منه
عشق همراه بر نمی تابد — پای در ره بجز یگانه منه

با نظیری نشین و وعظ شنو
گوش بر هرزه و فسانه منه

تو بر سر کودکان نهاده — ما بر کف دست جان نهاده
بس سنگ گران به هیچ جا نها — در پلهٔ ابروان نهاده
یک سو و نمود زیر زلفت — در هر شکنی زبان نهاده
در قند تو خنده رخنه کرده — ما جان بقصور آن نهاده
لب داده بمشتری شکر چش — بس نرخ شکر گران نهاده
ما پست گرفته نرخ نازت — تو پای بر آسمان نهاده

بگرفته دلے چو خاره در بر — بس پشت به پرنیاں نهاده
شب ناشده بسته دکان را — سنگے بکلید آں نهاده
شهرے پئے یک نظر بیامت — زر بر کف پاسباں نهاده
وز شوقِ تو جاں در آستینها — رخ خلق بر آستاں نهاده

بس خاک زبیم تو نظیری
برداشته بر دهاں نهاده

پرده بردار و صلائے مے بشیخ و شاب ده — صومعه دارانِ عارف را شرابِ ناب ده
آخر اے ابرِ کرم پروردهٔ فیضِ تو ایم — دود از ما تشنگاں برخاست ما را آب ده
از ادب حرفے رقم آموز کار ما نکرد — دفترے از حسن خود داری بما یکباب ده
ایں دلِ افگنده را یکبار بردار از زمیں — گرنه داغ مهر تو باشد بردبرتاب ده
ترسم از خونریزیِ زلفت که گیرد دامنت — خون دلها از شکنجش میچکد کم تاب ده
خوابش از سر رفت با ما هر که هم زانو نشست — تاب بیداری نداری تن بجائے خواب ده
وه که از طوفان عشقت برق دل را آب برد — من نگفتم سر بجویم ایں همه سیلاب ده
از حرارت هر شبم ضعفِ دل افزوں میشود — یک صباحم از لبِ خود شربتِ عناب ده

از شگافِ دل بچشمِ جاں نظیری بیندت
روئے بر محراب داری پشت بر اصحاب ده

تا شوی هم انسِ آگاهی طلاقِ خواب ده — ترکِ بالینِ حریر و بسترِ سنجاب ده
نقش هر پندار پیش آید بے از دل بشوئے — سر بصورت خانهٔ نام و نسب سیلاب ده
ساقی ار نوشی بگوید زهد و تقوی کن نثار — مطرب از دستے برآرد جبه و جلباب ده
بادشه رند است عارف جامهٔ رندی بپوش — جبهٔ سالوس و تسبیح ریا بر تاب ده
دردمنداں را علاجے زاں نظر دریوزه کن — مستحقاں را زکاتے زاں دو لعلِ ناب ده

چوں چنیں کردی روش بر کوہ صحرا کن گذر
خار و خارا را خواصِ قاقم و سنجاب دِہ

توسنِ طبع و ہوا سر دادہ میرانی بکجا
دور از مقصد شدی آخر عنانِ بے تاب دِہ

از سیہ چشمانِ ہندی آب در چشمت نماند
آب ریزاں میشود در یزد چشمے آب دِہ

رہ خطرناکست و منزل دور و رہزن در کمیں
روز بیگہ شد نظیری ترکِ ایں اسباب دہ

کیست ایں از روئے رعنائی بجولاں آمدہ
کردہ در ہر کس نظر بر خویش نازاں آمدہ

در صفا چوں صبحدم در تازہ روئے چوں بہار
صد گلستاں سنبل و گل در گریباں آمدہ

دمبدم میگردد از نظارہ عالم محو تر
چشم قربانیست بر دیدار حیراں آمدہ

دوستاں را میخراشد دل خروشِ گریہ ام
من خودم در اشک گرمِ خویش پنہاں آمدہ

خلق در نظارۂ حورند از اوقات خویش
روزگارِ ما ز سر تا پا پریشاں آمدہ

ہمچو ابر از کوشہا رعدم ز سر بیروں شدہ
ہمچو کوہ از چشمہا سیلم بداماں آمدہ

سوئے جور از راہ بخشش یار میگرداندم
کین دیرینم بیادش بعد نسیاں آمدہ

کوششم بے مزد و منت صنعتم بے نرخ و قدر
کارِ خویشم از زباں بر خویش تاواں آمدہ

شکر للہ شد نظیری بار در غربت دو چار
زیں سفر نازم کہ سود است آنچہ نقصاں آمدہ

در بندِ تو ز نجیر گرفتار شکستہ
زنداں شدہ صد رخنہ و دیوار شکستہ

زیں پیش شکر خندہ حلاوت نفروشد
طوطیم ز شکر سرِ منقار شکستہ

از بسکہ عناں پیچد از اں چہرہ نگاہم
خارِ مژہ در دیدۂ خونبار شکستہ

صد قافلۂ ناز کشودہ بد لم بار
سودائیِ تو از رونقِ بازار شکستہ

بیروں کنم از تن بسرِ ناخنِ غیرت
ایں خار کہ در سینۂ افکار شکستہ

نے جامہ کنم پارہ و نے سینہ کنم چاک
دیریست دل و دستم ازیں کار شکستہ

دل خسته ز بیچارگی چاره گرانم | اندوه طبیبان دل بیمار شکسته
پیمانهٔ پیمانِ تو از پندِ عزیزان | اندک شده پیوسته و بسیار شکسته

پیمانِ تو جائے عجبی نیست نظیری
خوش باش که عهد از طرفِ یار شکسته

فکرت و غم را بجان مردم ناشاد ده | ما بتو شادیم ما را خاطر آزاد ده
هر کرا جانان کشد جانم نمیدارد کسے | دوستان کشتهٔ خود را مبارکباد ده
دور از آن در مُرده ام کے میکند خاکم قبول | در تنم آتش زن و خاکسترم برباد ده
شور و غوغا پیش شد از بند و زنجیر اے پدر | ترکِ غمخوارئی این مجنون مادرزاد ده
بر نمے تابد دل ما عشق میسر ما بدیم | کرده ویران خراج کشور آباد ده
عاجزانیم از دیار خود بناموس آمده | عجزِ ما بشنو نمے گوئیم ما را داد ده

یار مے آید نظیری زندگی از بهر چیست
دیده بکشا بر دم جانکفشانی یاد ده

ردیف الیاء

در هیچ مقامم نگذارد بدر رنگے | از بوئے ببوئے برد از رنگ برنگے
بالاتر ازین طور تجلی قدمے چند | دارد ارنی گوئے دگر بر سر سنگے
شوقِ تو زنان را بسر کوئے بر آورد | بے معجز و بے کفش نه شرمے و نه ننگے
یوسف صفتان داد بزندان تو آرند | دستار بچنگے و سر طره بچنگے
صد جنگ ز ایمان و ازان عشوه فریبے | صد صدع ز قرآن و ازان غمزه خدنگے
لب خیرگی میکند از پیش ره آید | ابروئے گشادی ز بس کوچه تنگے
زان لطف و عتابے نکشیدیم که هرگز | آلوده نکردیم لب از شهد و شکرنگے

یک رنگ صفت باہمہ کس زیست نظیری
نے حیلۂ روباہی و نے خوئے پلنگے

دگر خدا بردا ے دل سر کجا داری
کہ یکدو روز شد آتش بزیر پا داری

دریں دیار بچشم غریب مے آئی
نہ آں دلے تو دلا رنگ آشنا داری

چہ غم کہ در ظلمت دیدہ ام غبار گرفت
اگر تو از پئے ایں دیدہ توتیا داری

چو مس در آتش صد امتحاں گداختہ ام
بجستن تو کہ حسنے چو کیمیا داری

نشاط ہر گذر و خوشدلی ہر کوئے
برائے یکنظرم در بدر چرا داری

صفیر نالۂ جانسوز از آشیانِ منست
بشاخ گل ہمہ مرغاں خوش لوا داری

بصد نیاز نظیری کمین فرصت کن
کہ دام در گذر خانۂ ہما داری

خلوتے خواہم و سودائے سر زلف کسے
دم گرمے کہ چراغے بفروزد ز خسے

از گلم خار بدل میخلد افسوس کہ نیست
پر و بالے کہ گریزم بشگافِ قفسے

شعلہ از قہر ببال و پر پروانہ نکرد
آنچہ از لطف کند شہد ببال مگسے

غم و اندیشہ مرا زود در آورد از پائے
پائے بر جا تر ازیں میطلبد عشق کسے

بس تنگ حوصلہ ام دست و دلے میخواہم
کہ بگیرم بفغاں دامن فریاد رسے

محملے نگذرد از بادیۂ ما ورنہ
ہمہ در وجد و سماعیم ببانگ جرسے

لافِ سربازئ ما با تو نظیری غلط است
چو نتو بر چہرہ نداریم غبار فرسے

نیست با مشاطۂ گلبن طراز م حاجتے
عشق اگر خواہد بروید بر سفالے جنتے

غنچہ ام گل در گلو دارد بہارم تازہ روست
خندۂ کافیست باغم راز صبح رحمتے

مشتری گم کرد مکن و دلال گو در پا فگن
جنس اگر خوبست خواہد کرد پیدا قیمتے

کار ما را اینچنیں ناپختہ کے خواہد گذاشت | عشق اگر مرد است و با او ہست بوئے غیرتے
بر سر کوئے ترقی خود نمائیہا کنم | گر قدم برتر نہد از پایۂ خود ہمتے
نغمۂ سنجیدہ میگویند ایں را نالہ نیست | نے نشان درد دارد نے خراشِ ر
پر کنم از تحفۂ مصرش نظیری آستیں
گر بیارد بر نقابم ما دوست رغبتے

درک ہر راز کجا زاں عجمی زادہ کنی | گر نہ آئینہ چو آئینہ اوسادہ کنی
زیبِ مشاطۂ صفائی ندہد آں بہتر | کہ قناعت بہماں حسنِ خداداده کنی
چوں صبا معتکف طرف چمن شو شاید | خوردۂ حاصل ازاں غنچۂ نکشادہ کنی
چوں ارادت بکف کس نہ سپردست عناں | کوش تا ہمرہی مردم آزادہ کنی
زادِ ره ازصومعہ بردار کہ در دیر مغاں | رہنِ یک کاسۂ مے خرقہ و سجادہ کنی
نفع و ضر ہمہ در پردۂ غیب است چرا | تکیہ بر پایۂ از پیش فرستادہ کنی
اے سوارے کہ جنیبت بقضا میتازی | گنہے نیست اگر رحم بر افتادہ کنی
ہمچو شمعم ہمہ تن مایۂ دیدار شود | گر شبے نزد خودم تا سحر استادہ کنی
سبزہ بر جوئے دمیدہ است نظیری وقت است
با حریفان سمن بو بقدح بادہ کنی

وقت آں آمد کہ خرگہ با گلِ سوری زنی | لعبتِ چینی گزینی جامِ فغفوری زنی
چہرہ از لعلے قبایانِ بدخشانی کنی | بادہ با فیروزہ خطان نشاپوری زنی
دستہا در گردنِ چوں رطلِ مینائی کنی | بوسہا بر ساعدِ چوں شمع کافوری زنی
ساز و برگ پوش و آغوش کنارت دادہ اند | پیش ازیں چوں نے نمیباید دم از دوری زنی
عمر شیریں موج بر آبست باید چوں حباب | قرعہ بر نامِ شرابِ تلخ انگوری زنی
بلبل و گل پردہ از ساز و نوا بر داشتند | زشت باشد گر تو خواہی لاف مستوری زنی

بے کلاہ و کفش سیرِ قصد مستاں در چمن — تو نمیخواہی کہ گل بر سر ز مغروری زنی

بلبلا نرگس دو بینی میکند وقتست وقت — بر سرِ کرسی بر آئی بانگ منصوری زنی

بادہ آخر شد صبوحی را **نظیری** ساز دِہ

ورنہ فردا حرف نتوانی ز مخموری زنی

کے سرِّ غنچۂ او از ہر بستاں بیابی — گر محو ذوق گردی خود سرّ آں بیابی

گر چشمۂ حیاتش نوش از لباں فشاند — صد سلسبیل و کوثر ہر سو رواں بیابی

نتواندش کشیدن رخشِ سپہر اگرچہ — باریکتر ز مورش موئے میاں بیابی

چنداں ملاحتِ او بر دیدہ ام نمک بیخت — گر اشک گرم سوزم در مغزِ جاں بیابی

گر نرگسِ خوش آبش چشم از جہاں بپوشد — نہ باغباں بہ بینی نہ بوستاں بیابی

تا نوشِ خندۂ او دامن ز صحبتم چید — از عیش تلخ زہرم در استخواں بیابی

چندیں کتاب و مصحف فہرستِ بابِ عشق ست — دیگر ورق نخوانی گر داستاں بیابی

با رازِ تعیش تو در پردہ مے نماید — خود را نہاں نمائی او را عیاں بیابی

عمرے خدا پرستی کردی ز خود پرستی — شاید بے پرستی از خود اماں بیابی

تمثیلِ عشق و عاشق بحر و غریقِ بحر است — تا تو نیاز عشقے از خود نشاں بیابی

گر عارفی **نظیری** پیشانی سبو بیں

کاسرارِ لوح و کرسی بے ترجماں بیابی

بموئے بستہ صبرم نغمہ ساز است پنداری — دلم از ہیچ میرنجد دلِ یار است پنداری

بتحریکِ نسیمے خاطرم آشفتہ میگردد — بخود رائی سرِ زلفین دلدار است پنداری

نہ پندم میدہد سودے نہ کارم راست بہبودے — دلے دارم کہ ہمسال او یار است پنداری

ننوشم تا قدح بر من درِ اسرار غیب نکشاید — کلید روزیم در دستِ خمّار است پنداری

چنانم بر سرِ زلفِ صنم سررشتہ محکم شد — کہ رگہائے تنم پیوندِ زنار است پنداری

بجستجو طعن مردم را هدف گشتم که دامانم — زسنگ کودکاں دامان کهسارست پنداری

فلک را دیدها بر هم نمے آید شب از کینم — چناں هشیار میخوابد که بیدارست پنداری

غم خونخوار نوعے در قفائے جانم افتاده — که او را از جهاں با من همیں کارست پنداری

نظیری بو العجب شیریں و نازک نکته مے آری

ترا شکر بخرمن گل بخروارست پنداری

شد آخر روز زیبائی و میل دل همان باقی — بلا گردید ضعف پیری و طغیان مشتاقی

ز بیباکی و رندی منفعل بودم چه دانستم — که در پیری کشد کارم بسالوسی و زراقی

فقیهان شاهد و عادل نویسندم صلاح آنست — که در باقی کنم من بعد حرف شاهد و ساقی

بالطاف خداوندی امید واثقے دارم — فراموشم نمیگردد بشارت هائے مشتاقی

نوازش کن کزاں لبهائے شیریں تلخ نافع تر — حیات خضر یابم گر دهی زهرم بتریاقی

جمال بوستاں دیدم به بخت و کار من ماند — بنفشه در سیه کاری و گل در ساده اوراقی

نظیری ناله صوت و سخن چندیں مکن خاطر

که ماند قصه را بر جائے نازک داستاں باقی

گه بعشق کاکلت بر سینه سازم سنبلے — گاه سوزم بر هوائے عارضت بر سر گلے

کو نهست ایام گلشن رائگاں نتواں نشست — دیدن گل منع اگر باشد نوائے بلبلے

دل که آشوبے ندارد چیست کاخ بیهوا — هر که سودائے ندارد چیست کاهن بے ملے

از شط غم کشتیم مے برکنار آرد مگر — ورنه از تدبیر نتواں بست ده یار اپلے

فیض صبحم گر قضا گردد صبوحی کے شود — چار قل خوانم تمام شب بعشق قلقلے

نافه چیں آستینم گشت و ناف گل بغل — تا بر و دوشم معطر شد بمشکیں کاکلے

بنده آں تاب گیسو و خم بازو شوم — همچو شاخ سنبلے پیچیده بر شاخ گلے

کعبه و زمزم ز نخداں و زنخش پنداشتم — دیده شد بتخانه کشمیر و چاه بابلے

فیض از ساقی نظیری جُو و نے از سامری
خاکپائے جبرئیلت ہست گرد دلدلے

گر بروں از برقع آں زلف پریشاں آمدے
کارہائے بے سروساماں بساماں آمدے

از جمال خود اگر دادی بعالم ذرۂ
قسمتِ ہر مور مقدار سلیماں آمدے

گر حجاب کعبہ و دیر از میاں برداشتے
ہر مسلماں گبر و ہر گبرے مسلماں آمدے

بودی ار برقدر سوز آتش پرستاراں را جزا
بال ہر پروانۂ شمع شبستاں آمدے

گر نبودے پیر کنعاں بُوئے پیراہن شناس
کور ماندے در بہش گر دوست عریاں آمدے

بر مشام آشنا آید شمیم آشنا
سُوئے احمد از یمن زاں بُوئے ایماں آمدے

ہر غم او کامدے در سینۂ تنگم فرو
جانِ محبوس مرا یوسف بزنداں آمدے

وہ کہ در گلشن خمش دارند مرغے را کہ او
گر بگلخن در قفس بودے ہا غخاں آمدے

رخصت ار بودے کزیں بے پردہ تر گویم سخن
چوں نظیری ہر دو عالم مست عرفاں آمدے

ترا گفتم ز صبح وصل مہر افروز تر باشی
نہ کز داغ وداع دوستاں جانسوز تر باشی

بسعیت چوں گماں میخواستم در ترکشم روزے
چہ دانستم کہ از تیر قضا دل دوز تر باشی

من از شغلِ تو سرگرداں شدم در ابجد دانش
تو در علم نظر ہر دم نکات آموز تر باشی

مثال ما دریں بستاں زمستان و بہار آمد
کہ چنداں کہ من بد روز تو بہروز تر باشی

نہ گر دونی کہ با علم قرابت کشتکے داری
چرا ہر چند زاری بشنوی کیں توز تر باشی

تواضع جو کہ میسازد غرور و سرکشی خوارت
ز جمشید ار بحسن و دلبری فیروز تر باشی

نظیری تا بہار وصل گل افشاں شود باید
ز بستان دردے ہجراں نشاط اندوز تر داری

گر حسنِ جمالِ تو طلبگار نبودے
مے خانقہ و بتکدہ و بار نبودے

گر نرگسِ مست تو نکردے جدل آغاز — تا گردشِ او بودے ہشیار نبودے
بے پردہ توانستے اگر روئے نمودن — در کعبہ حجاب درو دیوار نبودے
نازت نتہادی بدل ایں بارِ امانت — گر حسن تو از عشق گرانبار نبودے
میزان تو در دست غرور ست وگرنہ — حسنِ تو بایں قیمت و مقدار نبودے
گر غیرت تو پردۂ پندار بہشتی — یکدل شدہ محروم ز دیدار نبودے
افسوس کہ خوئے تو چو روئے تو نکو نیست — ورنہ ہمہ گل بودے و یک خار نبودے
اے کاش نیامیختی ایں رنگِ محبت — تا اینہمہ نیرنگ تو درکار نبودے
آسان ز عتاب تو توانست رہیدن — گر جاں بکمندِ تو گرفتار نبودے
آں تاب و تواں رفت کہ بر یادِ رخ تو — دشوار شدے کارم و دشوار نبودے

میرست ازیں حلقۂ زنار نظیری
گر معنیٔ تسلیم بزنار نبودے

غیر از تو نگنجد بسرائے کہ تو باشی — جز تو ہمہ محو اند بجائیکہ تو باشی
شاہان جہاں روئے نمائے تو ندارند — نرخ تو کہ داند بہ بہائیکہ تو باشی
خورشید نخواہم کہ در آید بخیالت — تا ذرہ نپرد بہوائیکہ تو باشی
گردیں رود و دم در سر و کار تو نکردم — الاکہ پرستار خدائیکہ تو باشی
در عشق حسد نیست مگر بر دو مقام — آنجا کہ نہ من باشم و جائیکہ تو باشی
آرام ربا ید بکمین گاہ ز صیاد — وحشی رود شے رام نمائیکہ تو باشی

شاید کہ بر آرد گل صد برگ نظیری
دستان زن ہر شاخ گیائیکہ تو باشی

چند مارا بمدارا و فسوں بند کنی — تا کے ایں رشتہ شود پارہ و پیوند کنی
نگہِ بیہدہ بر دامنِ مژگاں دوزی — خندۂ ساختہ بر گوشۂ لب بند کنی

این شکر پاره فروشان همه عیّار انند | بر تو حیف است که دل در گرو قند کنی
گر کنی همنفسی با ادب آموزان کن | بر خوری چون طلب از نخل برومند کنی
طبع نادان سبکسار نگیری زنهار | وزن خود راست بمیزان خردمند کنی
پندِ من بشنو و بر چهره فشان گریهٔ تلخ | کین نه زهریست که تحسین بشکرخند کنی
خجل از کردهٔ خود تا نشوی مے باید | حلم را بر غضب و خشم خداوند کنی
بهتر از صحبتِ ارباب خرد بگزینی | ترک هم بزمیِ پرشور و شرِ چند کنی

گنج بے رنج نظیری چه بود میدانی
بنشینی و دل از وسوسه خرسند کنی

بس در وفا تامل و تاخیر میکنی | تا کی منی بوعده وفا پیر میکنی
رنجش طبیعی تو و بیداد خوئے تست | با خلق صلح از سرِ تدویر میکنی
خود ظلم کرده از دل ما غبن میکشی | دل مفت برده دعوے توفیر میکنی
ما را حدیثِ چون و چرا از حساب نیست | در ملک خود تصوّر و تدبیر میکنی
گر بر جمالِ بتکدهٔ ما نظر کنی | لبیک میفرستی و تکبیر میکنی
بر عشرتِ گذشته تاسف چه میخوری | خوابے بخوابیت آمده تعبیر میکنی
گر قاصر از تصوّر اوئی عجب مدان | نقشے که نیست باب تو تصویر میکنی
از زلف او نمیرهی ار صد هزار سال | شبدیز میدوانی و شبگیر میکنی

جز یک لحد مقام نظیری بجهم نماند
بیجاجهت این خرابه چه تعمیر میکنی

چمن قربانگه دنیائے خونخوار است پنداری | دریغا گل که شاخِ گلبنش دار است پنداری
سحر میگفت با پروانه بلبل حال و مینالید | که گل شد زود آخر شعله خار است پنداری
بسرعت آنچنان سعی ودائے بستان میشود آخر | که اطفالِ چمن را گل ببازار است پنداری

گل و نرگس ز بستان هر سحر مخمور میخیزند
کلید باغبان در دست خمار است پنداری

چنانم میگزد اکنون تماشای چمن کردن
که شکل غنچه بر گلبن سر مار است پنداری

نظر می بندم از گلزار و نقش یار می بینم
بچشم هر که غیر از یار اغیار است پنداری

ندارد وزن کالای دو عالم نزد سودایم
سری دارم که یوسف را خریدار است پنداری

گذار نغمه کز رگهای جانم بر نمی خیزد
همیشه مطربم را زخمه بر تار است پنداری

نظیری بسته بودم لب که عشق افسانه کوته کرد
سخن برداشت بر قطع قصه بسیار است پنداری

دریغا در چنین فصلی حریفم یار بایستی
میان بلبلانم جای در گلزار بایستی

نشد ز ایوان و قصر افراختن جمعیتم حاصل
ره آمد شد غم سوی من دیوار بایستی

بسعی دیده شب زنده دارم کار نکشاید
بجای دیده من بخت من بیدار بایستی

چنین وقتی که بر ساقی و ساغر دسترس دارم
کنار لاله زار و دامن کهسار بایستی

ز بهر آنکه در پای بهی و نارون ریزم
مرا چون غنچه گل مشت بر دینار بایستی

سرم دستار از مخموری می بر نمی تابد
شرابم در سر و دستار در خمار بایستی

بهر کس می نشینم نشتری در آستین دارد
پی آسودنم یک یار بی آزار بایستی

دل بلبل بدین نالیدن آسایش نمییابد
نوای عشق را منقار موسیقار بایستی

همه کس لاف در خلوت نظیری میتواند زد
ترا این خود فروشی بر سر بازار بایستی

برد ما غم دو دیده شیدائی
خردم را نمانده گنجائی

از جگر دود میرود بسرم
شعله ام خشک مغز و سودائی

شور عشقم دریده پرده عقل
سر بر آورده ام برسوائی

نتوان شهر را بطوفان داد
میشوم همچو سیل صحرائی

عشوه کرده اند در کارم | خانمان میدهم بیغمائی
گاه دستم کشد گهے دامان | کششے برتر از تقاضائی
عشق همراه خویش مے آرد | سازگاری و دلپذیرائی
صد سماعم بدست افشاندن | صد نوائیم بمجلس آرائی
همچو گل میگدازم از رقت | چند نازک دلے و رعنائی
منصبِ آفتاب میگیرم | سده بوسی و جبهه فرسائی

کشفِ علم ازل نظیری کرد
نیست نورے چو نورِ دانائی

چو لعبتان خیال اند آدمی و پری | باختیار مشعبد کنند جلوه گری
درست اگر نگری سیمیا و نیرنگ ست | نشاطِ مجلس ناهید و فتنهٔ قمری
ثبات عهد پدیداست چند خواهد داشت | گلے که در رحم غنچه کرد پرده دری
ز عمرِ خوشتر و شیرین تری وفے چکنم | نبسته هیچ خردمند دل برهگذری
درین سرا چه سراج زمانه گیرد عقل | خدا سرائے مقیمست و کاروان سفری
دریغ از دے و نوروز دهر باید رفت | ز کوچهائے خرابے و گریهٔ جگری
بغیر هستی حق روئے در فنا دارد | ز جزو و کل جهان هرچه را که برشمری
ظفر نبود بکوشیدنِ خرد ممکن | ضرورت از صفِ مستی شدیم بیخبری
چو کودک از دبستان نفور مے ترسم | شبِ خمول ز بانگِ موذنِ سحری
جهانیان بفروغم اگر نه محتاجند | چو آفتاب چه افتاده ام بدر بدری

باعتماد کواکب مکن نظیری کار
که ره نبرده بخود میکنند راهبری

بتوتیائے رهم خون ز چشم تر چیدی | جراحت از دل هجران خلیده برچیدی

حدیثِ خوش نمکت از مغاں صحبت نیست | که درد از دل و آزارم از جگر چیدی
من از فراقِ تو مردم ترا چه حاصل شد | بغیر ازیں که گُل شهرت از سفر چیدی
همیشه جلوه ترا از رقیب بے روشے | کدام میوه ازاں نخل بار ور چیدی
ز لغوه گوئی هم صحبتاں دلت نگرفت | اگرچه بال مگس دایم از شکر چیدی
صبا ز گلشنم آزاده حال میگذرد | چو شاخ گل برگم داغ نیشتر چیدی
بدست غارت تو آں درختِ عریانم | که از مقام خوشش کندی و ثمر چیدی
بهیچ سُورِ رخ آسودگی نمے بینم | ز بسکه مشعله بر روئے یکدگر چیدی
بما دو گونه نیلوفری فتاده چو تو | بر رخ بنفشه ز شام و گل سحر چیدی
بشد که طعمهٔ زاغے دهی همایم را | اگرچه بر پر دولت ز بال و پر چیدی

ز گریهٔ سحری یافتی نظیری فیض
گلِ مراد باقبالِ چشم تر چیدی

دریغ از صفِ رنداں بردں نتاخت یکے | دو کون را بیکے داو و در نباخت یکے
هزار تیغ دریں مشهد جزا زخاست | ندید عشق که مردانه سر فراخت یکے
کسے بمعرکهٔ عشق کامیاب نشد | ظفر دو اسپه مدد شد ولے نتاخت یکے
بسے بجستن اجزائے کیمیا گشتند | ز صد هزار کس اکسیر زر نساخت یکے
دلیل و حجت حق دیگر است و حق دیگر | طریق جهل هزار و ره شناخت یکے
دو کون را کچه دادند و هیچکس نشناخت | جهانیاں همه بردند و در نباخت یکے
درست و خوردهٔ ایں کارخانه مغشوش است | نخورد داروئے سباک اگر گداخت یکے
نوائے عشق بساز و صریر الحان نیست | هزار پرده شد آهنگ کے نواخت یکے

مقامرے چو نظیری پاکباز نخاست
که بیش و کم بهم آورده داد و ساخت یکے

یک ره کم این حجرهٔ خاکی نگرفتی | ترک صنم و دیر مغا کی نگرفتی
دیو و ملک از عربده‌ها کی تو جستند | در شکوه عنان دل شا کی نگرفتی
در کوچهٔ وحدت که شهود بدو است | حظ نظر از وسوسه‌ها کی نگرفتی
آخر به پری زاد اگر پاک بیاری | در باختی از دره بپا کی نگرفتی
در مهد دولت میل بشوخی و هوا داشت | راحت چو سوی از نشار تا کی نگرفتی
چون گل بنسیمی سر شوریده شود چاک | هر چند که چون غنچه بجا کی نگرفتی
بر چرخ نسودی چو قمر گوشهٔ نعلین | زنار مسیحا بسرا کی نگرفتی
مردیم که در چشم تو گیریم بهائی | چون زندگی اما بهلا کی نگرفتی

حال تو نشد رتبهٔ معراج نظیری
گر بطن سمک را بسما کی نگرفتی

کمند عشوه کشادی و فتنه سر دادی | هزار عربده را سر به بیخبر دادی
روان و روح بخود انس داده را چو بهم | ز حجره راندی و تن در قفای در دادی
بدوری تو دل و صبر ما نمی ارزند | مرا بدست رفیقان بی جگر دادی
بفهم و خاطر زیرک ظفر میسر نیست | بکار پر خطر اسباب مختصر دادی
چسان بسر زود دود مضطرب نشوم | که ره چو شعلهٔ خارم به بیشتر دادی
ز تلخی تو کنم شکوه تا نداند کس | که زهر در قدحم کردی و شکر دادی
مرا که ورد صبوح و دمی شبانه نساخت | سرشک نیم شب و نالهٔ سحر دادی
اگرچه قیمت پروانگی وصلم نیست | وظیفه غم دادار چشم تر دادی
بنده ذره از مهر تست زناری | چو کرم ار چه ز سر تا بپا کمر دادی
هنوز دعوت حلوای بوسه در راهست | ز خط و لب نمک و ذره ما حضر دادی

باین جمال نظیری کسی حدیث نگفت

قمر ز عقرب و یوسف ز چاه بر دادی

عقلم وداع عصمت کرد از تنک شرابی
عشقم نگاه دارد از مستی و خرابی

دروے کشش مغانزا خرم از من است تا کے
موئے سفید سازم از لائے مے خضابی

عمر سبک عنانم کے میشود مقید
دستم بر عشوه آورد جام از گران رکابی

میخوارگی و مستی زاں روئے پیشه کردم
تا روز هد بیارم در حرف بے حجابی

چوں پشه بر سر خم میخو شد از حواسم
در انزوائے فکرم خور میکند ز بابی

کز پرتو درونم عکس افگند به بیروں
هر ذره ز خاکم خیزد با آفتابی

مورم ولیک دارم قصد شکار عنقا
گنجشک بسته بالم اما کنم عقابی

سامان عمر خواهد پیش کسے نیاید
بخشی بایں تغافل کارے بایں شتابی

قادر نشد نظیری به شاخ وصل دستم
که باغ بخت چینم گلهائے انتخابی

نه گلم که عاف رنگے نه گلم پسند بوئے
سرو برگ خود ندارم ز خیال رو و موئے

بجستجوی جمالش ز هزار رفت رستم
دل جمع من پریشاں نشود به هیچ سوئے

شده با بداں مصاحب چه فسوں کنم ندانم
که طبیعت دیو مردم نشده فرشته خوئے

غم دل چگونه پوشم که لباس صبر و طاقت
ز هم آنچناں دریدم که نمیشود رفوئے

لفحات زلف جاناں چه بلا سلسل آمد
که نفس ز هم گسست و نگسست گفتگوئے

سگ خانزاد عشقم بجفا نمیگریزم
نه شکار تیهو ام که بهم بهانے و هوئے

نکند قبول آتش پس مرگ اگر بسوزند
اگرم ز لوث عصیاں ندهند شست و شوئے

شده عرصه از زبوناں صف پردلے نه بینم
که ز صولجاں مردی بدر آورم گوئے

حسنات دیں پرستاں همه سیآت دانند
مگر آنکه روز محشر نکنند جستجوئے

سخن ار بدوست باشد به برم بروں نیاید
دل پر هزار حسرت بامید باز گوئے

چہ عجب ز دیدہ من کہ بجون دل نگار است — تو کہ بر کنار جوئی ز شکستۂ سبوئے

ز غلوئے اضطرابم ز حجاب بر نیاید
ز صد آرزو نظیری رسم ار بآرزوئے

از کم سخنی و سر بزیری — دادیم بکار ہا حریری
گشتیم ز بندگی خداوند — سلطاں شد ایاز از اسیری
مرغاں چو نشاط ما ببینند — برگل نکنند خوردہ گیری
ناہید اگر بما نشیند — بہرام نمیکند دلیری
مارا کہ غذائے جاں شمیمت — پیوستہ کند صبا بشیری
مشکیں نفس از خیال یاریم — گرد رخ گل کند عبیری
بردیم بآخرت ز دنیا — دل گرسنگی و چشم سیری
ہر دیدہ و خواندہ شد فراموش — الا تو ندیدہ در ضمیری
چوں شاخ خزاں فتادہ بودم — شد شوق توام عصائے پیری
ہستی ز وجود تو عدم راست — عز است ہیچم ارپذیری

یکبار نظیری خودم خواں
تا شہرہ شوم بہ بے نظیری

دم گرم و رخ زرد از کہ داری — سر تا گرد م بدل درد از کہ داری
ز رنگ گیست بر خاطر ملالت — رخ آئینہ در گرد از کہ داری
کدامی جلوہ ترسانیدہ چشمت — غم جاں بیم نادرد از کہ داری
چہ پرسی ماجرائے بزم و محفل — امید یاد آور داز کہ داری
چہ ذکر از بزم زرمت کردہ فارغ — دل جمع و تن فرد از کہ داری
بہ تہمت عشق نتواں بست بر خویش — خدا را گریۂ سرد از کہ داری

حریفاں کم زنند و پاکبا زند — دغا در بردن نرد از که داری
نمی‌سازی بستاری خبر دہ — کہ تکبیر جوانمرد از کہ داری

ندارى بخت بر گردوں نظیری
فغان آسماں گرد از کہ داری

کجائی گنج پنہانی کجائی — بمعموری بویرانی کجائی
نہ در ظاہر نہ در باطن مقید — انیس جان زندانی کجائی
تو ناپیدا و ہر چیز است پیدا — فروغ چشم نورانی کجائی
نمیگنجی در الفاظ و عبارت — تو اے معنی وجدانی کجائی
ز تو ہر خانہ پُر وجد و سماع است — ہمہ جانی و در جانی کجائی
غنیمتہائے عالم را بدل ہست — تو اے بیمثل و بے ثانی کجائی
دلا حیراں تری ہر دم ندانم — کہ ہمچوں چشم قربانی کجائی
خداوند حرم در خانہ ماست — تمنائے بیابانی کجائی
بہ پند عقل کردم توبہ از عشق — خطا کردم پشیمانی کجائی
دلم شد تنگ تر از جمع اسباب — غلط کردم پریشانی کجائی
چو کنعاں مبتلائے قحط گشتم — کجائی اے فراوانی کجائی

نہ در کفرے نہ در آئین اسلام
نظیری ہیچ میدانی کجائی

ازیں مجلس نمیخیزد دمے کا حیا کند گوشے — پیالہ چشم بکشاید صراحی وا کند گوشے
گراں شد حسن شمع از بدلہ سنجاں مطربے خواہم — کہ از تحریر گلبانگ غزل گویا کند گوشے
اگر مے در خروش آید دم مطرب بجوش آید — سر معنی طلب با صدزیاں سودا کند گوشے
طنین بال مور از لحیۂ داؤد یاد آورد — دریں پردہ مگس بر نغمۂ عنقا کند گوشے

مرا صد شرح غم بر روی ہم افتاد و آں خود را — بتمکین نکتۂ پرسد با ستغنا کند گوشے

کسے ذوق از مقالات ہزار آوا تواند کرد — کہ از ہر عضو ہمچوں شاخ گل پیدا کند گوشے

ضمیرے پر گہر دارم قرین ابر نیسانی — سخن را مستمع خواہم کہ چوں دریا کند گوشے

زلیخائے بباید تا حدیث عشق و سودا را — ز سر معجر براندازد ز رغبت وا کند گوشے

در بیت الحزن یعقوب بندد گر بشر آید — پریشاں گردش خاطر کہ بر ہر جا کند گوشے

دریں مجلس کہ کس نام و سلام کس نمیگیرد — نیازے عرضہ خواہم کرد اگر پروا کند گوشے

نظیری کیست مسکینی باہل فقر ہم صحبت
نہ پیش جم برد عرضے نہ بر دارا کند گوشے

جہاں بطرۂ عنبر فشاں بیارائی — بعقد سلسلہ صد دودماں بیارائی

برُخ ولایت خاورستاں کنی تسخیر — بخال کشور ہندوستاں بیارائی

ہمہ مسیح دہاں گوش بر کلام تو اند — کہ نظم و نثر بحسن بیاں بیارائی

ہزار جاں زلیخا دود باستقبال — بحسن یوسفے ار کارواں بیارائی

بزیب صدر نشیناں خلل نخواہد کرد — بنقش جبہہ ام ار آستاں بیارائی

چہ تو گل توام ار دی بہشت عمر شگفت — کہ ہر گیاہ چمنم ار خزاں بیارائی

ہوائے جاں نکند بلبلے کہ مست شود — اگر بشاخ گلش آشیاں بیارائی

مرا دلیست سیہ پوش در مصیبت عمر — کنوں تو ناز و ستم را دکاں بیارائی

چو ماہی ار عطشم کشتہ چہ سود دہد — بلعل و گوہرم ار استخواں بیارائی

بمرگ ہم نرود خار خار غم ز دلم — ہزارم ار بگل و ارغواں بیارائی

سخن رسید نظیری بآسماں وقتست
کہ گوش حلقۂ کرد بیاں بیارائی

بخود بینی بجز بتگر نباشی — ز خود بگریز تا کافر نباشی

بظلمت افگند طوفاں جہلت | چو کشتی گر گراں لنگر نباشی
زخیلِ طائرانِ قدس گردی | اگر در قید بال و پر نباشی
نہ انساں زادۂ فضلے طلب کن | کہ از ہمچوں خودِ کمتر نباشی
چناں سیراب ساز امروز جاں را | کہ فردا تشنۂ کوثر نباشی
اگر خواہی گذار ندت دریں بزم | دمے بے دُود چوں مجمر نباشی
ہمہ کس صید فربہ خواہد از عشق | کند رد ّت اگر لاغر نباشی
اگر پائے ریاحین سرنداری | چو نرگس صاحب افسر نباشی
چو ساغر پیشہ گر بخشش نگیری | میانِ ہمگناں سرور نباشی
نگردی زیں خطِ پرکار بیسند | اگر چوں نقطہ زاول سر نباشی

نظیری دل بسیمیں غبغبے بند
کہ در قید مہ و اختر نباشی

سحر کہ سُنبلم از جیب پیرہن بکشی | گماں برم کہ رگ جانم از بدن بکشی
شود کنار و برم بیتو باغ عریانی | کہ غارتش کنی و سنبل و سمن بکشی
شبم بہمزدہ یارب تو انتقام مرا | ز صبح ظالم قطاع تیغ زن بکشی
شکستہ شد صنم عیشم از خلیل صباح | تو داد من صمد ازیں صنم شکن بکشی
بنخلِ عمر نیاید خزان پیری راہ | بنو بہار اگر بادۂ کہن بکشی
بسایۂ گل تو آں گیاہ بیکارم | کہ سر اگر بکشم بیخم از چمن بکشی
خطاب غمزۂ خمار تو بمن زانست | کہ مست حرف خودم سازی و سخن بکشی
ز چشم ہندو بیتو ایں مزاج مے آید | کہ صندلم بجبیں پیش برہمن بکشی
عنانِ طبع تو در دست نازو بدخوئیست | عجب نباشد اگر سر ز خویشتن بکشی
اسیر کردۂ تو از خوشی نیارد یاد | چو طفل خاطرش از خویش و از وطن بکشی

مقید لب شیریں مکن نظیریؔ دل — کہ خسرو ار شوی اندوہ کوہکن بکشی

دریں میداں پر نیرنگ حیرانست دانائی — کہ یک ہنگامہ آرایست وصد کشور تماشائی

زراہ عقل تو آگاہی مشعبد میکند بازی — کہ غلطاں مہرۂ زرینست و نیلی حقہ مینائی

بعمد آوازہ سیمرغ و قاف افگندہ در عالم — عبث نظارگی گردید مشتے کول سودائی

خواص طبع جادو سیمیائی چند بنمودہ — ہوائے نفس خاکی در غبار غفلت آرائی

اگر نوعے کہ ہست از رخ حقیقت پردہ بردارد — نظر ماند بر سوائی خرد افتد بشیدائی

جز او نیرنگ بینی نیست تا چون و چرا گوید — کہ ہم او خود تماشائیست و ہنگامہ آرائی

ہمہ زو چوں خرد دانا و او برتر ز دانشہا — ہمہ زو چوں نظر پیدا و او پنہاں و پیدائی

زشانِ حسن تو نتواں نشاں گفتن معاذ اللہ — تو در دانش نمیگنجی تو در بینش نمے آئی

کسے را نیست حد ہتناع از امر و نہیِ تو — مسلم ہر چہ کردی نہی بر حق ہر چہ فرمائی

بمستوری نشد کارم برسوائی علم گشتم — شکیبے کز تو باشد میگریزم زاں شکیبائی

بذکرت جاں و ہد کلکِ نظیریؔ وہ عجب نبود
کہ افسوں حدیث تو کند افعی مسیحائی

ز نیرنگ نطقش بمضموں نیائی — درآئی ز بس سحر بیروں نیائی

نیائی پذیرائی نازی ز چشمش — کہ پیش رہ صد شبیخوں نیائی

بتر خائی عشق فرماں برآور — کہ در تخت احکام گردوں نیائی

شوی محرم بزم رنداں بشرطے — کہ ناخوش بہ بینی و محزوں نیائی

بیونانِ حکمت جنید سے طلب کن — خداداں بعلمِ فلاطوں نیائی

بگوئی چناں در دلش جا تواں کرد — کہ بیروں بصد سحر و افسوں نیائی

نہ در گریہ صاحب دلت میتواں گفت — کہ دست و گریباں بجیحوں نیائی

بگوشش وازیں حلقہ جانے بروں بر — کہ در زیرِ ایں طاس واژوں نیائی

مزن بوسه بر آستانش نظیری لبالب گر از دُرِّ مکنون نیابی
دیریست زگوشهٔ نقابے داریم امیدِ فتحِ بابے
از زلفِ کجش بعقدِ انگشت ذوقست گرفتنِ حسابے
وانگه بنشانِ بوسه کردن از صفحهٔ رویش انتخابے
هردم بگلاب پاشِ مژگاں بر جیب فشاندنش گلابے
از دیدهٔ تر براں بناگوش غلطاں دیدن دُرِ خوش آبے
ارزد بنشانِ صد سُلیماں تا بے کندن ز لعلِ نابے
انگشت نمائے شهرم از وے هردم بنوازشش خطابے
مطعون دارد میان خلقم هرروز بشهرت عتابے
دل هر گله کز تغافلش داشت سر شد به ندادنِ جوابے
رازے که بصد دهاں نگنجد گردید بیاں باضطرابے
بادوست گر اتحاد خواهی از خویش نظیری اجتنابے

نوشی بصد جاں رائگاں قوت روان کیستی کامی بصد حسرت نهاں آرام جانِ کیستی
آدم بشوخت درجهاں ضواں بشوقت درجناں تو مرغِ عنقا آشیاں در بوستانِ کیستی
از نسلِ خوبای قمروز قسم حور ای بشر روشن کند فرّت نظر از دودمانِ کیستی
اے از هدایت آیتے بر ما زیزداں رحمتے باکس نداری نسبتے نازل بشانِ کیستی
باخود غرور و سرکشی با ما جفا و ناخوشی از مانهٔ از مانهٔ آخر از آنِ کیستی
بسیار ناز و کم نگه کوته قبا و کج کله خوش میروی رقصاں بره سروِ روانِ کیستی
برقلب پا افشردهٔ رخشِ خرد پے کردهٔ گوئے از مه و خور بردهٔ چابک عنانِ کیستی
تهر از صفا بر جوش تر فاش از خفا در نوش تر تلخ از شکر خوش نوش تر شیرین زبانِ کیستی
میریزد از کلک و بنان نوشت نظیری بیاں دست و دهاں آلودهٔ گستاخ خوانِ کیستی

به تسبیح و مصلّا کرده ام میخانه آرائی — کنون از اشک رنگین میکنم پیمانه آرائی
زبان و گوش محوِ لذت است اصحابِ خلوت را — بذکر جام و شاهد میکنیم افسانه آرائی
بدستِ فکر از هم میکشائیم تاب گیسوئے — ز عاشق خوش بود مشاطگی جانانه آرائی
مگر یار مسافر گشته من باد مے آید — که جاں در حجره آرائیست دل در خانه آرائی
بطامات و غزل ذوق آشنائی دل نمیگردد — بزیبِ عاریت تا کے کنم بیگانه آرائی
جمالِ عیش دُنیا تیز تر از جلوهٔ برقست — کند شمع از فروغ سوختن پروانه آرائی
مشو شاد از بهار دهر کوں زالِ فریبنده — ببرگ و شورِ عالم میکند کاشانه آرائی
گهے گل ریزدم در بر گهے سنگم زند بر سر — بلے میزیبد از مستاں چنیں دیوانه آرائی
بلا شد درک حسنِ خال و خط ما هوشمنداں را — بعشق ما کند صیّاد دام و دانه آرائی
دلم از هر شگاف سینه آشوبے دگر دارد — پری در چشم مجنوں میکند ویرانه آرائی
نظیری اطلس و اکسوں نه بخشد قدر عاقل را — بزیبِ فضل و دانش خوش بود فرزانه آرائی

چه باید مرد را طبع بلند و مشرب نابے — نگارین چهرهٔ مجموعهٔ خوبی ز هر بابے
سکندر در سراغِ آبِ حیواں باخت طاقت را — خوشا درویشی و خلوت لب نان و دمِ آبے
به از نظاره چترِ جم است و طوق افریدوں — نظر بازی بسروِ خانگی در بیش مهتابے
بصد ناخن زدن بر رشتهٔ عود جگر از رو — گزیدن از سرِ انگشتِ خضابے کرد عنابے
بکامم همچو طوطی شکر از کنجِ دهن کردن — چو کبکان دری بر بال هم انداختن تابے
شب امن و حضورِ قلب و ذوقِ وصل و شعر تر — نمیگردد بگرد چشم شاهد بین من خوابے
مدار کشتیِ فکرم بگوش دامن افتاده — که میترسم ز طوفانِ ذقن افتد بگردابے
نه بینیم چاره زاں شستِ دوتا و چشمهٔ نوشیں — بجز در باختن مانند ماهی جاں بقلّابے

حدیثِ صفحهٔ رخسار یار و طاق ابرو چند
نظیری خیز و اورادے گزین و کنجِ محرابے

مختصر فہرست کتب دکان شیخ مبارک علی تاجر کتب لوہاری دروازہ لاہور

نام کتاب	قیمت	نام کتاب	قیمت	نام کتاب	قیمت	نام کتاب	قیمت
بی اے عربی کورس	عہ/	شرح مخزن اسرار نظامی	۱۰/	مخزانہ جاوید جلد دوم	عہ/ ۱۲	**مولانا شبلی صاحب مرحوم**	
ترجمہ ؍ از پروفیسر		قرآن السعدین علیگڈھ ایڈیشن	للعہ/	؍ ؍ سوم	للعہ	سیرۃ النبی	۱۵
عبدالعزیز صاحب پشاور	؎/	کلیات غالب فارسی	عہ/	**مولانا راشد الخیری**		الفاروق	عہ/
سہ نثر ظہوری	۵/	کلیات قاآنی ردیف		ماہ عجم	عا/	الغزالی	عا/
مرد خسیس	۱۲/	ادبیات مع مقدمہ		آفتاب دمشق	عہ/	المامون	عہ
خلاصہ حدایق البلاغت	۸/	از پروفیسر میتر ایم اے	عہ	سنجوگ	۸/	سیرۃ النعمان	عہ
خلاصہ ابو الفضل فارسی	عہ/	دیال سنگھ کالج لاہور		گوہر مقصود	۶/	سوانح عمری مولانا روم	عہ
غزلیات نظیری	عا/	شعر العجم اول از مولانا شبلی	؎	بنت الوقت	۸/	علم الکلام	عہ
گلشن راز مع شرح	عہ/	؍ ؍ دوم ؍	؎/	سوکن کا جلاپا	۶/	الکلام	عا
کلیات انوری	عہ ۱۲	؍ ؍ سوم ؍	عا/	صبح زندگی	عہ ۸/	سفر نامہ مصر و شام و روم	عہ
اخلاق جلالی	عہ	؍ ؍ چہارم ؍	عہ	شام زندگی	عہ/	رسائل شبلی	عہ
رباعیات ابوسعید ابو الخیر	عہ/	؍ ؍ پنجم ؍	عا/	شب زندگی	عہ/	مقالات شبلی	عہ
مخزن اسرار نظامی	۱۰/	سخندان پارس	عہ/	طوفان حیات	عہ/	مضامین عالمگیر	۱۰
حدائق الآلی ترجمہ اخلاق جلالی		حدائق البلاغت	۱۰/	الزہرا	۱۲/	**ڈاکٹر محمد اقبال**	
از پروفیسر محمد الدین صاحب	عہ/	ابو الفضل ہر سہ دفتر	عہ/	جوہر قدامت	عہ	فریاد امت	۳
اورنٹیل کالج لاہور		سر برام ایم اے		عروس کربلا	عہ	نالۂ یتیم	۲
ظہیر الاخلاق خلاصہ اخلاق جلالی	۱۲/	مخزانہ جاوید جلد اول	۵/			مکمل ترانہ	۲
						اسرار خودی	۱۲

[illegible]

۱۔ اراکین [illegible] کتابیں [illegible] ایک [illegible] سے زیادہ [illegible]

۲۔ [illegible] کتابیں [illegible] واپس [illegible]

۳۔ طلبا میں [illegible] ایم اے ، ایل ایل بی [illegible] کتابیں حاصل کر سکیں گے [illegible]

۴۔ مدت مقررہ پر کتابیں واپس [illegible] ایک آنہ یومیہ فی کتاب [illegible]

۵۔ بشرط [illegible] کتاب کا واپس کرنا لازم ہے [illegible] کتاب خانہ میں [illegible]

۶۔ کتابیں گم یا خراب ہو جائیں تو [illegible] ذمہ داری عائد ہوگی

۷۔ کتابوں پر کسی قسم کا نشان یا [illegible]

۸۔ قلمی نسخے [illegible] کی کتابیں [illegible] فقط